UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
ŞCOALA DOCTORALĂ ŞTIINŢE JURIDICE ŞI ECONOMICE

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 346.546(043.3)

CHIŢANU GRIGORE

EXAMINAREA ŞI SOLUŢIONAREA LITIGIILOR CE DECURG DIN ACORDURILE ANTICONCURENŢIALE (ÎNŢELEGERILE DE CARTEL)

553.03 Drept procesual civil

Teză de doctor în drept

Conducător ştiinţific: _____ **Coban Igor,** doctor în drept, conferenţiar universitar

Autor: _____

CHIŞINĂU, 2025

© Chițanu Grigore, 2025

CUPRINS

ADNOTARE..... 5
LISTA ABREVIERILOR..... 8
INTRODUCERE..... 9

1. ANALIZA ISTORICO-JURIDICĂ A ACORDURILOR ANTICONCURENŢIALE ŞI A SITUAȚIEI ȘTIINȚIFICE ACTUALE
1.1. Tratări științifice referitoare la evoluția istorică a reglementărilor acordurilor anticoncurențiale..... 17
1.2. Tipologia acordurilor anticoncurențiale..... 27
1.3. Analiza situației cercetărilor științifice cu privire la acordurile anticoncurențiale (înțelegerile de cartel)..... 40
1.4. Natura juridică a litigiului rezultat din acordul anticoncurențial și locul în procesul civil..... 47
1.5. Concluzii la Capitolul I..... 50
2. LITIGIILE CE APAR ÎN PROCESUL DE DEPISTARE A ACORDURILOR ANTICONCURENȚIALE
2.1. Mecanismele procedurale de depistare a acordurilor anticoncurențiale..... 52
2.2. Litigiile ce apar în procesul de depistare a acordurilor anticoncurențiale și metodele de soluționare a acestora..... 78
2.3. Puterea probantă a procesului-verbal de inspecție și actele ridicate..... 111
2.4. Concluzii la Capitolul II..... 114
3. LITIGIILE CE DECURG DIN ACORDURILE ANTICONCURENŢIALE
3.1. Particularitățile inițierii a unor litigii civile ca urmare a unor acorduri anticoncurențiale..... 118
3.1.1. Părțile în procesul civil privind repararea prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial..... 120
3.1.2. Probele și probațiunea 125
3.1.3. Acțiunea colectivă (Actio popularis) 143
3.2. Examinarea litigiilor administrative apărute în urma constatării prezenței unui acord anticoncurențial pe piață 149
3.3. Examinarea aspectelor generale ale cauzalelor penale privind cartelurile..... 178
3.4. Concluzii la Capitolul III 189

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI..... 193
BIBLIOGRAFIE..... 203
ANEXE
Anexa nr. 1. Scrisoarea Consiliului Concurenței nr. DAP-13/26-1516 din 17.09.2021..... 224
Anexa nr. 2. Model Delegație de inspecție..... 225
Anexa nr. 3. Model Ordin de efectuare a inspecției..... 228
Anexa nr. 4. Model Proces-Verbal de efectuare a inspecției..... 230
Anexa nr. 5. Numărul de cauze de cartel examinate de Comisia Europeană și suma amenzilor aplicate de aceasta..... 234
Anexa nr. 6. Scrisoarea către Consiliul Concurenței din 01.10.2024 236
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII..... 238
CV-UL AUTORULUI..... 239

ADNOTARE

Chițanu Grigore, „Examinarea și soluționarea litigiilor ce decurg din acordurile anticoncurențiale (înțelegerile de cartel)”. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2025

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii și recomandări, bibliografie din 244 titluri, 6 anexe, 237 pagini de text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 11 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: acord anticoncurențial, cartel, concurență, contestare, litigii, răspundere civilă, inspecție.

Scopul lucrării: Scopul principal al prezentei lucrări este cercetarea complexă a litigiilor ce decurg din acordurile anticoncurențiale, analizându-le prin prisma legislației naționale și internaționale, a literaturii juridice și a practicii judiciare, în vederea evidențierii instrumentelor juridice eficiente dar și a lacunelor/problemelor de interpretare și aplicare a cadrului legal, precum și elaborarea propunerilor de îmbunătățire a legislației naționale și perfecționarea practicii judiciare în conformitate cu standardele europene.

Obiectivele cercetării: Printre obiectivele importante sunt: identificarea problemelor ce pot apărea în procesul de soluționare a litigiilor ce decurg din acordurile anticoncurențiale și soluțiile ce se impun; elaborarea propunerilor de aplicare a legislației naționale și formularea unor recomandări de *lege ferenda* în vederea îmbunătățirii legislației, precum și eficientizarea mecanismelor de combatere a acordurilor anticoncurențiale.

Noutatea și originalitatea științifică: prezenta lucrare reprezintă un studiu complex și în plan comparat al modului de examinare și soluționare a litigiilor ce decurg din acorduri anticoncurențiale, ce a permis identificarea principalelor probleme și lacune în procesul de examinare și soluționare a litigiilor, precum și înaintarea propunerilor de modificare a legislației, fapt care va permite unificarea abordărilor teoretice și practice referitoare la acordurile anticoncurențiale.

Rezultatul/rezultatele obținute care contribuie la soluționarea unor probleme științifice importante: rezidă în identificarea principalelor lacune normative și de interpretare, apărute în cadrul procedurilor de examinare și soluționare a litigiilor ce decurg din acordurile anticoncurențiale, fapt care a condus la elaborarea propunerilor de lege ferenda în vederea perfecționării cadrului normativ național și evidențierea unor practici judiciare importante din UE în vederea valorificării acesteia în sistemul jurisprudențial național.

Semnificația teoretică: ideile și rezultatele obținute pot fi utilizate în activitatea științifică și didactică ce ține de domeniul dreptului concurenței, dar și a dreptului procesual civil, inclusiv de practicieni la examinarea dosarelor în instanțele de judecată.

Valoarea aplicativă a lucrării: concluziile și propunerile de *lege ferenda* prezentate pot fi utilizate de legiuitor în procesul de perfecționare a cadrului legal; de către Consiliul Concurenței în vederea fortificării mecanismelor de contracarare a acordurilor anticoncurențiale și de către instanțele de judecată care vor examina litigiile ce decurg din acordurile anticoncurențiale la argumentarea hotărârilor luate.

Implementarea rezultatelor științifice: Rezultatele științifice ale tezei de doctorat au prezentate la conferințele naționale și internaționale, fiind utile atât pentru cercetătorii științifici, cât și pentru specialiștii din domeniu.

АННОТАЦИЯ

Кицану Григоре, «Рассмотрение и разрешение споров, возникающих из антиконкурентных соглашений (картельных соглашений)». Докторская диссертация по юриспруденции. Кишинев, 2025 г.

Структура диссертации: введение, три главы, выводы и рекомендации, библиография из 244 наименований, 6 приложения, 237 страниц основного текста. Полученные результаты опубликованы в 11 научных работах.

Ключевые слова: антиконкурентное соглашение, картель, конкуренция, опровержение, судебное разбирательство, гражданская ответственность, проверка/инспекция.

Цель работы: Основной целью данной работы является комплексное исследование споров, возникающих из антиконкурентных соглашений, их анализ через призму национального и международного законодательства, юридической литературы и судебной практики с целью выявления эффективных правовых инструментов, а также пробелов/проблем в толковании и применении правовой базы, а также разработка предложений по совершенствованию национального законодательства и улучшению судебной практики в соответствии с европейскими стандартами.

Задачи исследования: К числу важных задач относятся: выявление проблем, которые могут возникнуть в процессе разрешения споров, вытекающих из антиконкурентных соглашений, и необходимых решений; разработка предложений по применению национального законодательства и формулирование рекомендаций *de lege ferenda* в целях совершенствования законодательства, а также повышения эффективности механизмов борьбы с антиконкурентными соглашениями.

Научная новизна и оригинальность: данная диссертация представляет собой комплексное и сравнительное исследование способов рассмотрения и разрешения споров, возникающих из антиконкурентных соглашений, что позволило выявить основные проблемы и пробелы в процессе рассмотрения и разрешения споров, а также предоставить некоторые предложения по внесению изменений в законодательство.

Полученный результат(ы), способствующий решению научной проблемы: заключаются в выявлении основных нормативных и интерпретационных пробелов, возникших в ходе рассмотрения и разрешения споров, вытекающих из антиконкурентных соглашений, что привело к разработке предложений *de lege ferenda* в целях совершенствования национальной нормативно-правовой базы и выявления важной судебной практики ЕС с целью ее использования в национальной правовой системе.

Теоретическая значимость: полученные идеи и результаты могут быть использованы в научной и дидактической деятельности, связанной с областью конкурентного права, а также гражданского процессуального права, в том числе практиками при рассмотрении дел в судебных инстанциях.

Практическая ценность работы: представленные выводы и предложения de *lege ferenda* могут быть использованы законодателем в процессе совершенствования нормативно-правовой базы, Советом по конкуренции в целях усиления механизмов противодействия антиконкурентным соглашениям, а также судебными инстанциями, которые будут рассматривать споры, возникающие из антиконкурентных соглашений, для обоснования принятых решений.

Внедрение научных результатов: Научные результаты докторской диссертации были представлены на национальных и международных конференциях и представляют интерес как для научных исследователей, так и для специалистов в данной области.

ANNOTATION

Chițanu Grigore, „Examination and settlement of disputes arising from anti-competitive agreements (cartel agreements)". PhD thesis in law. Chisinau, 2025

Structure of the thesis: introduction, three chapters, conclusions and recommendations, bibliography of 244 titles, 6 appendices, 237 basic text pages. The achieved results are published in 11 scientific publications.

Keywords: competition, anti-competitive agreement, undertaking, associations of undertakings, concerted practice, cartel, combating, civil liability, punishment, leniency policy.

The scope of the research paper: The main scope of this paper is the complex research of disputes arising from anti-competitive agreements, analyzing them through the lens of national and international legislation, legal literature and judicial practice, in order to highlight effective legal instruments, but also gaps/problems in the interpretation and application of the legal framework, as well as to develop proposals to improve national legislation and to align judicial practice with European standards.

The objectives of the research paper: Among the important objectives are: identifying problems that may appear in the process of resolving disputes arising from anti-competitive agreements and the necessary solutions; developing proposals for the application of national legislation and formulating *de lege ferenda* recommendations, in order to improve the legislation as well as to make the mechanisms for combating anti-competitive agreements more efficient.

The novelty and scientific uniqueness of the paper: this work represents a complex and comparative study of the examination and settlement of disputes arising from anti-competitive agreements, which allowed the identification of the main problems and gaps in the process of examination and settlement of disputes, as well as the submission of proposals to amend/improve the legislation.

The result/results obtained that contribute to the solution of important scientific issues: reside in the identification of the main normative and interpretative gaps that appeared in the procedures for examining and resolving disputes arising from anti-competitive agreements, which led to the development of *lege ferenda* proposals in order to improve the national regulatory framework and highlight important judicial practices from the EU, so as to capitalize on it in the national jurisprudential system.

The theoretical significance: the ideas and results obtained can be used in scientific and didactic activity related to the field of competition law, also in civil procedural law, as well by practitioners when examining files in courts of law.

The practical value of the paper: the conclusions and *de lege ferenda* recommendations can be used by the legislator in the process of legal framework improvement, by the Competition Council in order to strengthen the mechanisms for counteracting anti-competitive agreements, also by the courts that will examine the disputes arising from anti-competitive agreements in order to provide arguments to the taken decisions.

Implementation of scientific results: The scientific results of the PhD thesis were presented at national and international conferences, being useful for both scientific researchers and specialists in the field.

LISTA ABREVIERILOR

alin. – alineat

art. – articol

lit. – litera

pct. – punct

sec. – secol

vol. – volumul

CE – Consiliul Europei

CEDO – Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale

CJUE – Curtea de Justiție a Uniunii Europene

CSJ – Curtea Supremă de Justiție

CtEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului

DOJ – Departamentul de Justiție al Statelor Unite ale Americii

FBI – Biroul Federal de Investigații al Statelor Unite ale Americii

OECD – Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică

RM – Republica Moldova

SUA – Statele Unite ale Americii

TFUE – Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene, semnat la Lisabona pe 13.12.2007

UE – Uniunea Europeană

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța temeri abordate.

Concurența este cel mai important element al economiei de piață, în care fiecare întreprindere încearcă să obțină avantaje asupra altora prin oferirea de bunuri/lucrări și servicii mai bune, mai noi, exclusiviste și la prețuri competitive. Acest proces impulsionează progresul economic și inovația, iar beneficiile sunt atât pentru consumatori, cât și pentru economie, în ansamblu.

Ținând cont de rolul esențial al concurenței, aceasta este garantată de Constituția Republicii Moldova, care, la art. 9 alin. (3) și art. 126 alin. (1), prevede că „piața, libera inițiativă economică, concurența loială sunt factorii de bază ai economiei. Economia Republicii Moldova este economie de piață, de orientare socială, bazată pe proprietatea privată și pe proprietatea publică, antrenate în concurență liberă.” În vederea protejării și punerii în aplicare a acestui principiu constituțional, legiuitorul național a adoptat mai multe acte normative care vin să protejeze concurența liberă prin combaterea acțiunilor care restrâng sau denaturează concurența instituind și o autoritate publică responsabilă de punerea în aplicare a prevederilor legale în domeniul concurenței.

Din toate practicile anticoncurențiale, înțelegerile anticoncurențiale, în special cele de tip cartel, sunt cele mai dăunătoare pentru mediul concurențial. Acestea afectează un număr foarte mare de consumatori și se referă la diferite bunuri/servicii/lucrări, cum ar fi cartelul: biletelor de avion; vitaminelor; monitoarelor TV și de calculator; petrolier; sistemului bancar; medicamentelor; camioanelor; pieselor pentru automobile; etc. Respectiv, fiecare dintre noi este afectat de un cartel, direct sau indirect, doar că nu toți își pot da seama de acest fapt și nu toate cartelurile sunt descoperite de autorități.

Se știe că economia Germaniei este una dintre cele mai puternice din lume, mai fiind numită și locomotiva Europei, însă și acolo acordurile anticoncurențiale au adus și aduc prejudicii enorme întregii societăți. Ludwig Erhard spunea, în lucrarea sa Wohlstand fur alle, că în istoria economică a Germaniei cei mai mulți șomeri au fost înregistrați în perioada când sistemul cartelului înflorea cel mai tare, deci cartelurile întotdeauna sunt plătite cu un nivel de trai mai scăzut.

Acordul anticoncurențial fiind definit ca orice înțelegere fie ea verbală sau scrisa sau practică concertată între întreprinderi concurente, care are ca obiect stabilirea modului de comportament pe piața relevantă. În marea majoritate a cazurilor acordurile sunt secrete, respectiv procesul de depistare a acestora este unul foarte complicat, astfel multe acorduri anticoncurențiale nu sunt depistate de autoritățile de concurență chiar dacă acestea produc efecte negative pe piață.

Este foarte greu de estimat numărul acordurilor anticoncurențiale care nu au fost identificate, însă cercetările științifice și studiile făcute în acest sens sugerează că numărul real a acestor înțelegeri este semnificativ, aproximativ de două sau trei ori mai mare decât cele depistate. Astfel, cadrul legal trebuie să ofere autorităților de concurență suficiente mecanisme de depistare a acordurilor anticoncurențiale pentru a stopa efectele negative pe care le au asupra consumatorilor și totodată să asigure drepturile întreprinderilor în raport cu eventuale abuzuri din partea autorităților de concurență.

Efectele negative ale înțelegerilor anticoncurențiale sunt izvorul numeroaselor litigii administrative, civile și cauze penale, ce necesită a fi examinate în mod detaliat, pentru a evidenția principalele probleme și soluții. Actualitatea temei investigate este condiționată și de aspectul practic al problemei, dat fiind faptul că numărul acordurilor anticoncurențiale documentate de Consiliul Concurenței este în creștere. Astfel, dacă în perioada 2012-2017 au fost depistate 9 acorduri anticoncurențiale, atunci în perioada 2018-2023 au fost constatate 20 de acorduri anticoncurențiale. Această statistică denotă că urmează a fi acordată o atenție sporită problemei examinate, reprezentând un interes teoretic și practic, or, majoritatea deciziilor prin care sunt constatate acordurile anticoncurențiale nasc noi litigii în contenciosul administrativ. Respectivele litigii sunt examinate prin prisma prevederilor Codului administrativ, care a intrat în vigoare în 2019, reprezentând o revoluție în domeniul contenciosului administrativ.

Importanța prezentei lucrări se datorează și faptului că odată cu intrarea în vigoare a Codului administrativ, au apărut numeroase divergențe între profesioniștii din domeniul privind aplicarea în practică a normelor Codului administrativ în procedura administrativă a Consiliului Concurenței.

Un alt aspect important este că participanții la acordurile anticoncurențiale odată cu dezvoltarea tehnologiilor informaționale, recurg la diferite mecanisme/proceduri sofisticate pentru a ascunde înțelegerile anticoncurențiale de autoritățile de concurență. Respectiv, procedura judiciară la examinarea litigiilor ce decurg din acordurile anticoncurențiale la fel se află într-o continuă dezvoltare, ce este impusă de necesitatea adaptării la noile provocări generate de progresul științific. Sistemele juridice trebuie să abordeze aceste probleme într-un mod care să protejeze concurența și să asigure corectitudinea pieței.

De asemenea, necesitatea cercetării în cauză este determinată de insuficiența în literatura juridică autohtonă a monografiilor, a articolelor științifice care ar aborda problema examinării și soluționării litigiilor ce decurg din acordurile anticoncurențiale, suplinind astfel vidul doctrinar existent. Mai mulți autori autohtoni, precum Baieș S., Roșca N., Volcinschi V., Cojocari E., Mărgineanu G., în lucrările lor dedicate dreptului afacerilor, abordează tangențial acordurile

anticoncurențiale, iar alți doctrinari autohtoni, printre care Brânză S. și Stati V., au analizat componența de infracțiune „limitarea concurenței libere prin încheierea unui acord anticoncurențial", elucidând elementele acesteia.

Un aport mai important la suplinirea doctrinei autohtone în domeniul prezentei cercetări îl constituie tezele de doctorat elaborate de: Bulmaga O. – Măsurile organizatorico-juridice în privința entităților ce desfășoară practici anticoncurențiale; Bologan D. – Reglementarea juridică a înțelegerilor de cartel; și Creciun I. – Mecanismele juridice de combatere a acordurilor anticoncurențiale și protecție a concurenței în legislația Republicii Moldova. Considerăm că sunt insuficiente aceste lucrări științifice, ținând cont de efectul negativ pe care îl are un cartel, iar problemele ce apar din examinarea litigiilor care decurg din acordurile anticoncurențiale practic rămân neexaminate în literatura juridică autohtonă.

Având în vedere cele enunțate, putem concluziona că actualitatea și importanța temei abordate este evidentă și determinată de:

- impactul negativ al acordurilor anticoncurențiale asupra economiei, în general, și asupra consumatorilor, în special;
- constatarea unor lacune în legislația concurențială națională și fundamentarea teoretică a perfecționării ei;
- lipsa unor cercetări științifice care să evidențieze principalele probleme ce reies din examinarea litigiilor ce decurg din acordurile anticoncurențiale;
- numărul de cazuri privind acordurile anticoncurențiale în creștere depistate de Consiliul Concurenței.

Prin urmare, considerăm oportună examinarea detaliată a litigiilor ce decurg din acordurile anticoncurențiale sub forma unei teze de doctorat.

Scopul lucrării: scopul principal al prezentei lucrări este cercetarea complexă a litigiilor ce decurg din acordurile anticoncurențiale, analizându-le prin prisma legislației naționale și internaționale, a literaturii juridice și a practicii judiciare, în vederea evidențierii instrumentelor juridice eficiente dar și a lacunelor/problemelor de interpretare și aplicare a cadrului legal, precum și elaborarea propunerilor de îmbunătățire a legislației naționale și perfecționarea practicii judiciare în conformitate cu standardele europene.

Obiectivele cercetării:

- analiza evoluției acordurilor anticoncurențiale și tipologia acestora, pentru a înțelege mai bine natura juridică a acestora în vederea delimitării lor de alte forme de cooperare între întreprinderi;

- studierea instrumentelor juridice de contracarare a acordurilor anticoncurențiale cu identificarea soluțiilor de fortificare a acestora;

- explicarea rolului autorităților de concurență în investigarea și sancționarea acordurilor anticoncurențiale;

- descrierea procedurilor legale disponibile pentru contestarea actelor emise de Consiliul Concurenței, inclusiv căile de atac;

- identificarea problemelor ce pot apărea în procesul de soluționare a litigiilor civile, administrative și a cauzelor penale ce decurg din acordurile anticoncurențiale;

- evidențierea lacunelor sau a incertitudinilor legale din domeniul reglementării acordurilor anticoncurențiale și a procedurilor de examinare a litigiilor ce reies din acestea;

- elaborarea propunerilor de aplicare a legislației naționale și formularea unor recomandări de *lege ferenda* în vederea îmbunătățirii legislației, precum și eficientizarea mecanismelor de combatere a acordurilor anticoncurențiale.

Ipoteze de cercetare:

- eficiența soluționării litigiilor ce decurg din acordurile anticoncurențiale depinde de claritatea cadrului legal, care la moment conține unele lacune și confuzii;

- lipsa unor reglementări naționale privind modul de cuantificare a prejudiciului suferit în urma unui acord anticoncurențial și a reglementărilor privind înaintarea unei acțiuni civile colective din partea unei autorități publice în numele consumatorilor care au avut de suferit din urma acelui acord, a dus la faptul că până în prezent nu au fost înaintate asemenea acțiuni civile, iar consumatorii nu au fost despăgubiți pentru prejudiciile suferite;

- instanțele naționale întâmpină dificultăți în soluționarea litigiilor ce decurg din acordurile anticoncurențiale, în special în motivarea hotărârilor, din cauza cadrului legal imperfect, a lipsei unor specialiști în domeniu concurenței care să poată oferi o expertiză, dar și a practicii judiciare neuniforme.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese:

La elaborarea prezentei teze de doctorat au fost folosite diverse metode, procedee și tehnici. Principalele metode de cercetare utilizate sunt: metoda istorico-juridică, dialectică, logică-formală, juridico-comparativă, juridico-practică, statistică, etc.

Metoda istorico-juridică ne-a permis: studierea originii și evoluției acordurilor anticoncurențiale; analiza evoluției reglementărilor acordurilor anticoncurențiale; corelarea evoluției reglementărilor cu schimbările sociale.

Metoda dialectică fiind o abordare analitică, bazată pe analiza argumentelor contradictorii ne-a permis să înțelegem care sunt lacunele și contradicțiile legislației naționale, care sunt limitele

între libertatea contractuală a întreprinderilor și interesul autorităților de concurență de a proteja libera concurență pe piață.

Metoda logică-formală a contribuit la: delimitarea acordurilor anticoncurențiale de alte tipuri de acorduri; clasificarea litigiilor ce decurg din acordurile anticoncurențiale; la fundamentarea unor propuneri de lege ferenda.

Metoda juridico-comparativă ne-a permis să: comparăm reglementările privind acordurile anticoncurențiale din diverse sisteme de drept; identificăm asemănările și deosebirile în privința reglementărilor litigiilor ce decurg din acordurile anticoncurențiale; evaluam modul în care experiența altor autorități de concurență poate contribui la fortificarea Consiliului Concurenței în procesul de depistare a acordurilor anticoncurențiale.

Metoda juridico-practică ne-a permis să studiem hotărârile relevante ale instanțelor de judecată naționale și de peste hotare, deciziile Consiliului Concurenței și a altor autorități similare, pentru a observa tendințele și criteriile de soluționare a litigiilor. Totodată a permis evidențierea problemelor practice, în special în modul cum este aplicată legea, fapt care a dus la elaborarea unor propuneri fundamentate pentru a îmbunătăți procesul de soluționare a litigiilor.

Metoda statistică a contribuit la cuantificarea numărului de litigii naționale generate de acordurile anticoncurențiale, numărul deciziilor Consiliului Concurenței, tipurile de sancțiuni aplicate, numărul cererilor de clemență, rata de succes a părților. La fel, ne-a permis să oferim o imagine cantitativă a litigiilor privind acordurile anticoncurențiale din 2012-2023.

În procesul de cercetare ne-am bazat pe materialul doctrinar, normativ și practic. Baza normativă a constituit-o: Constituția Republicii Moldova, Legea concurenței, Codul civil, Codul administrativ, Codul penal, actele normative subordonate legii care reglementează acordurile anticoncurențiale. Totodată, a fost studiată legislația din alte state, precum: România, Germania, SUA, Rusia, Franța, etc., și acte de drept internațional. De rând cu actele normative a fost cercetată jurisprudența națională și cea din Uniunea Europeană.

Fundamentul prezentei cercetări l-a constituit baza decizională a Consiliului Concurenței prin care au fost constatate acorduri anticoncurențiale, practica judiciară națională și internațională, experiența în combaterea acordurilor anticoncurențiale și reprezentarea Consiliului Concurenței, dar și a altei autorități publice în instanțele de judecată (peste 8 ani de participare în litigii de contencios administrativ), acumulată de autor în calitate de angajat al Direcției Juridice din cadrul Consiliului Concurenței și Consiliului Audiovizualului.

Aprobarea rezultatelor: teza a fost elaborată și discutată în cadrul Școlii doctorale Științe Juridice a Universității de Stat din Moldova. Rezultatele cercetării au fost aprobate de către comisia de îndrumare și Departamentul Drept Procedural al USM.

Pe parcursul cercetării doctorale, principalele concluzii a prezentei lucrări au fost expuse în publicațiile autorului și în comunicările la conferințele științifice după cum urmează:

1. Chițanu G., *Conceptul acordului anticoncurențial prin prisma legislației Republicii Moldova.* Prezentat la Conferința ştiinţifico-practică: „*Statul, securitatea și drepturile omului în condițiile societății informaționale*", Universitatea de Stat din Moldova, 12-13 decembrie 2019. Rezumatele comunicărilor Conferinței pag. 401;

2. Chițanu G., *Acordurile anticoncurențiale în sectorul farmaceutic*. Prezentat la Conferința științifică națională cu participare internațională „*Integrare prin Cercetare și Inovare*", Universitatea de Stat din Moldova, 10-11 noiembrie 2020. Rezumatele comunicărilor Conferinței pag. 84;

3. Chițanu G., *Aplicarea legislației concurențiale în timpul pandemiei.* În: Revista „*Studia Universitatis Moldaviae*", seria „Științe sociale", nr. 8(138), 2020, pag. 208;

4. Chițanu G., *Contestation of the competition council's acts adopted in the administrative procedure for detecting anti-competitive agreements*. Prezentat la Conferința științifică și practică cu participare internațională „*Science, education, innovation: topical issues and modern aspects*" Tallinn, Estonia, 4-5 octombrie 2021. Materialele Conferinței publicate în Scientific Collection „InterConf", nr. 77, pag. 157;

5. Chițanu G., *Contestarea actelor Consiliului Concurenței adoptate în procedura administrativă de depistare a acordurilor anticoncurențiale.* Prezentat la Conferința științifică națională cu participare internațională „*Integrare prin Cercetare și Inovare*", Universitatea de Stat din Moldova, 10-11 noiembrie 2021. Rezumatele comunicărilor Conferinței pag. 366;

6. Chițanu G., *Implicațiile noilor modificări legislative din domeniul concurenței asupra acordurilor anticoncurențiale.* Prezentat la Conferința ştiinţifico-practică: „*Statul, securitatea și drepturile omului în condițiile societății informaționale*", Universitatea de Stat din Moldova, 14-15 decembrie 2023. pag. 391.

7. Chițanu G., *Политика снисхождения в Республике Молдова.* Prezentat la Conferința științifică și practică cu participare internațională „*Current issues and prospects for the development of scientific research*", Orléans, France, 19-20 iunie 2024. Materialele Conferinței publicate în Scientific Collection „InterConf+", nr. 46(205), pag. 154;

8. Chițanu G., *Examinarea litigiilor civile privind recuperarea prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial.* Prezentat la Conferința Internațională „*Provocări actuale ale procesului civil și ale executării silite*", Târgu Mureș, 29-31 august 2024. Materialele conferinței publicate de ed.: Eugen Hurubă.-București: Universul Juridic, 2024, pag. 302;

9. Coban I., Chițanu G., *Mecanismele de depistare a acordurilor anticoncurențiale (cartelurilor)*. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, nr. 3 (70), 2024, pag 37;

10. Coban I., Chițanu G., *Analiza practicii judiciare privind acordurile anticoncurențiale (anii 2012-2023): studii de caz*. În: Revista „Studia Universitatis Moldaviae", seria „Științe sociale", nr. 8(178), 2024, pag. 55;

11. Chițanu G., *Acorduri anticoncurențiale orizontale.* În: Revista „Intellectus" nr. 2, 2024, pag.161.

Sumarul capitolelor tezei. Conținutul tezei este expus în conformitate cu principiul „de la general la special", adică de la conceptele generale privind acordurile anticoncurențiale spre analiza conținutului anumitor forme de litigii ce decurg din acordurile anticoncurențiale, precum și a practicii judiciare relevante din domeniu. Lucrarea este alcătuită din introducere, trei capitole care reunesc 13 subcapitole, concluzii și recomandări, precum și lista de referințe bibliografice și acte normative utilizate. În ansamblu, lucrarea numără 237 pagini de text, iar în lista bibliografică sunt incluse 244 titluri.

Capitolul I – Analiza istorico-juridică a acordurilor anticoncurențiale și a situației științifice actuale – are un caracter introductiv, acordurile anticoncurențiale fiind abordate prin prisma mai multor teorii, care au evidențiat efectele și evoluția acestora. Fiind descrisă succint și tipologia acordurilor anticoncurențiale, care este una foarte diversă. La fel în cadrul acestui capitol a fost făcută o analiză a publicațiilor științifice relevante temei cercetate, fiind pus accentul în principal pe literatura autohtonă.

Primul subcapitol oferă tratări științifice referitoare la acordurile anticoncurențiale, fiind descrisă succint evoluția acestora, dar și a reglementărilor juridice din diferite state, inclusiv evoluția cadrului legal autohton de combatere a acordurilor anticoncurențiale.

Al doilea subcapitol conține o descriere detaliată a celor două tipuri de acorduri anticoncurențiale, și anume cele orizontale și verticale, cu indicarea unor cauze concrete din practica Comisiei Europene, pentru a înțelege mai bine fiecare tip de acord anticoncurențial și efectele acestuia.

Subcapitolul al treilea este dedicat analizei situației cercetărilor științifice care au drept obiect de studiu acordurile anticoncurențiale, urmat de subcapitolul patru care descrie natura juridică a litigiului rezultat din acordul anticoncurențial și locul în procesul civil.

Ținând cont de faptul că litigiile ce pot apărea din cauza unui acord anticoncurențial pot fi inițiate atât la etapa (în procesul) de depistare a acestora, cât și după, aceste etape fiind separate în capitolul doi și respectiv trei.

Capitolul II – Litigiile ce apar în procesul de depistare a acordurilor anticoncurențiale – conține patru subcapitole în care sunt descrise detaliat principalele mecanisme de depistare a acordurilor anticoncurențiale, și anume: inspecția, politica de clemență și analiza informațiilor din registrul achizițiilor publice. La fel se face o descriere a următoarelor acte: Dispoziția de inițiere a investigației; Ordinul de efectuare a inspecției; Delegația de inspecție; Procesul-verbal privind efectuarea inspecției și Raportul de investigație, cu indicarea condițiilor de formă necesare prin prisma noilor prevederi ale Codului administrativ și ale Legii concurenței, inclusiv problemele ce au apărut sau pot apărea în litigiile de contencios administrativ privind contestarea acestor acte. La fel, în prezentul capitol este analizată puterea probantă a procesului-verbal de inspecție și actele ridicate, dat fiind faptul că în litigiile recente această problemă este invocată din ce în ce mai des.

Capitolul III – Litigiile ce decurg din acordurile anticoncurențiale – conține patru subcapitole în care amănunțit sunt analizate litigiile juridice ce pot apărea ca urmare a depistării unui acord anticoncurențial și aspectele lor procesuale. În acest sens, ne referim la litigiile civile privind repararea prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial, litigiile administrative privind contestarea deciziilor Consiliului Concurenței, prin care întreprinderile au fost sancționate pentru participarea la acorduri anticoncurențiale și la cauze penale privind cartelurile. În acest capitol mai sunt analizate unele elemente ale procesului civil cum ar fi părțile în proces, probele și probațiunea. La fel, a fost analizată „Actio popularis” în cazurile privind repararea prejudiciilor cauzate de un acord anticoncurențial în special de tip cartel.

CAPITOLUL I. ANALIZA ISTORICO-JURIDICĂ A ACORDURILOR ANTICONCURENȚIALE ȘI A SITUAȚIEI ȘTIINȚIFICE ACTULE

1.1. Tratări științifice referitoare la evoluția istorică a reglementărilor acordurilor anticoncurențiale

Pornind de la definiția acordului, care reprezintă o manifestare de voință comună verbală sau în scris exprimată de cel puțin două persoane, putem afirma că acordurile anticoncurențiale au apărut odată cu primele forme primitive de comerț în Antichitate, cum ar fi trocul, care presupunea schimbul de bunuri sau servicii între oameni. Până la apariția monedelor, oamenii schimbau bunurile pe care le dețineau cu alte bunuri de care aveau nevoie, de exemplu, un vânător putea schimba carnea cu un pescar pentru pește sau cu un olar pentru un vas de lut. Respectiv, putem bănui că vânătorii, pescarii sau olarii se înțelegeau între ei și stabileau ce cantitate de bunuri (pește, carne, vase de lut, etc.) să schimbe pentru un alt produs.

Concurența a existat și în acele vremuri, deși nu într-o formă similară cu cea din societatea modernă. În loc să existe întreprinderi și corporații, activitățile economice erau adesea realizate de mici negustori, producători și comercianți independenți. În cele mai puternice civilizații antice precum a fost Grecia și Roma antică, comerțul era un aspect esențial al vieții economice și sociale. Negustorii și meșteșugarii se puteau înțelege între ei pentru a controla prețurile și a împărți piața (zonele de comerț). De exemplu, puteau forma carteluri pentru a stabili prețurile minime pentru produsele lor sau puteau ajunge la acorduri pentru a împărți teritoriile de vânzare pentru a evita concurența directă între ei. În Grecia antică, de exemplu, oratorul și omul politic Demosthenes, în discursul „Împotriva legii lui Leptines”,[1] a pledat pentru reglementarea pieței și menținerea concurenței, pentru a proteja interesele cetățenilor.

Unul din primele acte împotriva monopolului, la care se ajungea prin înțelegeri anticoncurențiale, putem menționa Constituția despre prețuri a împăratului roman Zenon, anul 483. În acest document era scris: „Noi ordonăm, ca nici o persoană să nu îndrăznească să exercite monopol la oricare tip de haine, la pește sau la alte mărfuri alimentare sau destinate pentru altă folosință”.[2]

Acordurile anticoncurențiale au avut un impact variat asupra economiilor antice. În unele cazuri, ele au consolidat puterea și controlul unor grupuri sau orașe asupra resurselor și comerțului, în timp ce în altele au dus la stagnarea economică sau chiar la conflicte armate. Deși mediul

[1] Demosthenes, John Edwin Sandys. *The Speech of Demosthenes Against the Law of Leptines*. Kessinger Publishing, 2009, p. 220. ISBN: 978-1-10450-663-6.
[2] Беляева, О.А. *Предпринимательское право, 2-е изд*. Москва: Инфра-М, 2009, p.352.ISBN:978-5-98209-038-6.

economic și juridic diferă fundamental de cele din prezent, studiul acordurilor antice ne oferă o înțelegere mai profundă a evoluției conceptului de concurență și a modului în care relațiile economice au fost gestionate în trecut.

În Evul Mediu, economia europeană deja era predominantă de o mare varietate de meserii și industrii. Totuși, aceste activități comerciale erau adesea supuse controlului unor asociații de meseriași sau comercianți, denumite bresle sau ghilde, care își protejau interesele membrilor prin intermediul acordurilor anticoncurențiale. Respectiv, aceste acorduri din Evul Mediu se refereau la înțelegeri între membrii unei profesii sau industrii prin care se stabileau prețuri minime sau maxime pentru bunurile sau serviciile oferite, reglementarea calității produselor sau restricționarea accesului altor meseriași sau comercianți într-o anumită zonă geografică, limitând astfel concurența.

Cristalizate în secolele XII-XIII, breslele au îngrădit concurența, asigurând un trai decent membrilor lor. Regulamentele de breaslă, bazându-se pe o bună cunoaștere a cererii, care în orașul medieval nu era foarte elastică, menținându-se timp de decenii la nivele relativ apropriate, precizau clar cât poate produce fiecare atelier, cu cât se poate vinde producția, de unde se poate realiza aprovizionarea cu materie primă, care este timpul de muncă permis, care este salariu maxim care poate fi plătit lucrătorilor. În acest fel, cei care nu făceau parte din breaslă, nu puteau desfășura o activitate economică pe teritoriul orașului.[3]

Majoritatea acordurilor anticoncurențiale stabilite în cadrul ghildelor erau prevăzute direct în statutele lor, spre exemplu Statutul postăvarilor din Frankfurt pe Main (1345) prevedea: „Noi, meșterii postăvari din Frankfurt, aducem la cunoștința domnilor starosti și a consiliului municipal drepturile și obiceiurile noastre, așa cum le-am păstrat din vechime: 1. Niciun membru din breasla noastră nu are dreptul să țească postav cu chenar, decât numai la comanda starostilor, singurii care au dreptul, împreună cu membrii familiilor lor, să poarte asemenea postavuri. 2. Noi avem obiceiul să supraveghem pe dărăcitorii și țesătorii noștri. 5. Nu au dreptul să folosească sigiliul aplicat pe postav cei care nu fac parte din breasla noastră sau cei care nu trăiesc în orașul nostru. 12 (...) Dacă se va găsi postav țesut cu chenar sau tăieturi sau dacă postavurile vor fi făcute din resturi și bucățele de lână, sau cu adăugiri de țesătură de culoare deschisă, aceste țesături vor fi confiscate de la meșter, iar acesta va plăti o amendă. 14. Nimeni nu are voie să-și vopsească țesăturile în culori pestrițe. 15. Aceiași amendă va plăti acel țesător care lucrează la mai mult decât două războaie de țesut. 16. Dacă se va găsi la cineva un război de țesut ascuns, acela va plăti o amendă de o marcă. 29. Orice țesător trebuie să facă țesături lungi de 33 coți și fără chenar, acel care va face țesături

[3] Lukacs, A. și Lung, E. *Istorie, Stat și societate Medievală,* 2005, p. 96. [citat 14.12.2023]. Disponibil: https://hiphi.ubbcluj.ro/studii/Public/File/cursuri/suporturi_conversie/Stat_societate-medievala.pdf

mai lungi, va plăti meșterilor un pfund. 31. Cine va fi găsit lucrând în timpul nopții, va plăti o marcă. 32. Este interzis să cumpere lână din altă parte decât din cele două prăvălii speciale, unde lâna este cercetată și prețuită, amenda este de un pfund și un sfert de măsură de vin. 46. Nici unul dintre membrii breslei noastre nu are dreptul să vândă lână unui om străin de orașul nostru. Amenda este un pfund și un sfert de măsură de vin la casa breslei."[4]

Statutul acestor asociații meșteșugărești era obligatoriu pentru membrii săi, iar când meșteșugarii individuali încercau să se opună regulilor stabilite privind activitatea breslelor, aceștia erau sancționați. În anul 1414 însă, în Anglia a fost examinată o cauză împotriva lui John Dayer[5] privind stabilirea unei amenzi pentru încălcarea regulilor stabilite de breaslă, potrivit cărora Dayer era obligat „să nu folosească abilitățile sale de boiangerie în limitele orașului, timp de 6 luni". Instanța a constatat că obligația zugravului nu are efecte juridice și a hotărât de a stabili amendă reclamantului, dar nu pârâtului.

În jurul anumitor negustori, familii sau grupuri au luat naștere organisme complexe și puternice, cărora, în mod tradițional, li s-a dat numele de „companii", în sensul modern al termenului. La nivelul acestor mari societăți, al acestor personaje puternice s-au putut dezvolta adevărate monopoluri, care, încă de atunci, s-ar putea numi „carteluri". Într-adevăr, unii au susținut că toate corporațiile medievale au fost niște carteluri, grupând comercianții sau meșteșugarii doritori să suprime pe piața urbană concurența reciprocă, stabilind, în schimb, un monopol de grup. Astfel, cele mai faimoase carteluri au fost fără îndoială cele formate în sfera comerțului de alaun – unul dintre cele mai importante produse căutate de negustorul Evului Mediu, care reprezenta o materie primă indispensabilă în industria textilă, fiind folosit ca fixativ.[6]

Breslele în secolele XIV-XV au ajuns la nivelul maxim de expansiune, după care au început intra în criză. Apariția și dezvoltarea unor relații de producție noi, presupunea o libertate mai mare decât cea permisă de bresle în ceea ce privește concurența, salariile, inovațiile tehnice sau timpul de muncă. În acest fel, breslele, care inițial au asigurat o protecție a membrilor săi au ajuns să fie un factor de frână în calea progresului tehnic și a dezvoltării relațiilor capitaliste. Concurența cu întreprinzătorii capitaliști s-a dovedit, în cele din urmă, fatală breslelor, care au dispărut treptat la sfârșitul Evului Mediu.[7]

---

[4] Ibidem, pag. 96.
[5] Беляева, О.А. *Предпринимательское право, 2-е изд*. Москва: Инфра-М, 2009,p.352. ISBN:978-5-98209-038-6.
[6] Goff, J. *Negustorii și bancherii în Evul Mediu*. Traducere de Nicole Ghimpețeanu. București: Editura Meridiane, 1994, p.144. ISBN: 973-33-0236-8.
[7] Lukacs, A. și Lung, E. *Istorie, Stat și societate Medievală,* 2005, p. 97. [citat 14.12.2023]. Disponibil: https://hiphi.ubbcluj.ro/studii/Public/File/cursuri/suporturi_conversie/Stat_societate-medievala.pdf

Deschiderea către o concurență liberă își are izvorul în Revoluția Franceză. Legea Le Chapelier din 1791 interzicea membrilor aceleiași corporații să se unească pentru a-și reglementa „interesele comune". Douăzeci de ani mai târziu, Codul Penal Francez a interzis membrilor corporațiilor să manipuleze prețurile „peste sau sub ceea ce ar fi fost determinat de concurența liberă și naturală". Sancțiunea pentru această încălcare era privarea de libertate pe un termen de o lună la un an și aplicarea unei amenzi cuprinsă între 500 și 100 000 de franci. Totodată, era prevăzută și o agravantă și anume dacă obiectul înțelegerilor erau cerealele, pâinea, făina sau vinul sancțiunea se dubla. Această prevedere a articolului 419 a fost în vigoare în Codul Penal timp de 176 ani.[8]

În secolul al XIX-lea, pe măsură ce conglomeratele în petrol, oțel și serviciile bancare se dezvoltau, Statele Unite ale Americi au adoptat, în 1890, Legea Sherman – cunoscută și sub numele de legea antitrust – care se opunea practicilor comerciale care restricționau concurența și interzicea unei companii monopoliste dintr-un sector să se folosească de beneficiile monopolului pentru a controla un alt sector.[9] Legea a fost completată în anul 1914 prin Legea Clayton, care reglementa concertările economice.

Sherman Antitrust Act a fost prima lege federală care a jucat un rol important în reglementarea concurenței și contracararea practicilor anticoncurențiale în SUA. Legea a fost numită după senatorul John Sherman care era unul din principalii săi susținători. Cele mai importante prevederi ale legii sunt:

Secțiunea 1 - interzicea acordurile sau conspirațiile în restricționarea comerțului sau a concurenței interstatale.

Secțiunea 2 – interzicea tentativele de monopolizare sau de a face acțiuni care să ducă la monopolizare. Monopolizarea era definită ca o încercare de a obține controlul exclusiv sau dominant asupra unei linii comerciale sau a unei întregi industrii.

Legea Sherman Antitrust a fost izvorul pentru o serie de alte legi antitrust din multe state și a stabilit temelia pentru reglementarea concurenței economice în SUA. A fost folosită în numeroase cazuri importante de-a lungul timpului pentru a descuraja și sancționa practicile anticoncurențiale și pentru a proteja concurența în beneficiul consumatorilor și al economiei în ansamblu.[10]

---

[8] Писенко, К.А. *Развитие антимонопольного права: от механизмов противодействия локальным спекулятивным монополиям до современной системы антимонопольного регулирования*. Москва: Российский университет дружбы народов, 2010, с.121. ISBN: 978-5-209-03474-2.

[9] Autorité de la concurrence, *Histoire de la concurrence*. [citat 16.11.2023]. Disponibil: https://www.autoritedelaconcurrence.fr/fr/la-decouverte-de-la-concurrence

[10] Christopher, L. Sangers. *Antitrust.* New York: Wolters Kluwer Law & Business, 2011. p. 498. [citat 10.09.2024]. Disponibil: https://archive.org/details/antitrust0000sage/page/6/mode/2up

În opinia lui Gary Hull[11], Legea Sherman a fost adoptată peste câteva zeci de ani de la publicarea lucrării lui Marx „Capitalul" (anul 1869) și după circa 20 de ani de când neoclasicii economiști au formulat primele răspunsuri importante la această lucrare. Analiza discuțiilor arată că primii susținători ai legislației antimonopol în Congresul SUA s-au temut de precizările lui Marx că capitalismul, care a obținut posibilitatea de a acționa în baza propriilor mecanisme, va duce la concertarea pe scară largă a bogăției, monopolului, exploatare resurselor minerale și într-un final la o criză economică. În acest context, Legea lui Sherman este expresia intenției politice a Congresului SUA de ridicare a nivelului bunăstării populației și de păstrare a posibilității persoanelor fizice și juridice de a concura. Principala lozincă a reglementării practicilor anticoncurențiale a fost mottoul „protecția concurenței, dar nu a concurenților".

În perioada 1945-1989, în țările sub regimul sovietic, lipsa concurenței și a economiei de piață a făcut ca reglementările menționate supra să fie inutile și neaplicabile. Dreptul concurenței a fost lăsat în umbră de monopolul de stat și de sistemul administrativ de comandă al economiei planificate. În România, după prăbușirea regimului comunist în 1990, odată cu apariția competiției economice, au început să fie impuse și norme legale care să reglementeze concurența. Constituția României din 1991[12] garantează libertatea comerțului și protecția concurenței loiale. În același timp, a fost adoptată Legea privind combaterea concurenței neloiale[13], iar în anul 1996 – Legea concurenței[14]. Legea acoperea o gamă largă de aspecte, atât instituționale și procesul de aplicare, cât și reglementări privind acordurile anticoncurențiale și concentrările economice de bază. Legea concurenței a transpus, în mare parte, modelul european, fiind înființat Consiliul Concurenței ca autoritate administrativ autonomă responsabilă de protecția concurenței. Totodată, pentru acorduri anticoncurențiale sau abuz de poziție dominantă erau prevăzute sancțiuni penale.

În Republica Moldova, reglementarea juridică a concurenței își are originea prin aprobarea Hotărârii Sovietului Suprem al RSS Moldovenești nr. 2 din 04.01.1991 cu privire la măsurile urgente de demonopolizare a economiei naționale a RSS Moldovenești[15], prin care a fost declarată drept una dintre direcțiile principale ale economiei dezvoltarea concurenței și limitarea activității monopoliste, fiind stabilite mai multe sarcini de bază:

a) destructurarea structurilor existente ale administrării de stat și prevenirea situațiilor ce ar duce la formarea unor noi structuri de tip monopolist;

[11] Hull G. *The abolition of antitrust*. Routledge, 2005. p. 176. ISBN: 978-1-41280-502-5.
[12] Constituția României din 1991. În: *Monitorul Oficial al României*, 1991, nr. 233.
[13] Legea privind combaterea concurenței neloiale. În: *Monitorul Oficial al României*, 1991, nr. 24.
[14] Legea concurenței din România din 1996. În: *Monitorul Oficial al României, Partea I,* 1996, nr. 88.
[15] Hotărârea Sovietului Suprem al RSS Moldovenești nr. 2 din 04.01.1991 cu privire la măsurile urgente de demonopolizare a economiei naționale a RSS Moldovenești. În: *Buletinul Oficial, 1991* (abrogată).

b) sprijinirea apariției în cadrul economiei naționale a producătorilor independenți de bunuri, a instituțiilor și structurilor economiei de piață;

c) accelerarea procesului de repartizare descentralizată a resurselor materiale și financiare;

d) asigurarea protecției juridice a producătorilor de bunuri și a consumatorilor împotriva monopolului de stat și de piață.

La acea perioadă erau considerate ilegale acordurile, precum și acțiunile unilaterale ale agenților economici orientate spre împărțirea pieței cu scopul de a limita concurența, excluderea sau limitarea pe piață a altor agenți economici în calitate de vânzători sau cumpărători, în vederea limitării producției, creșterii sau menținerii în mod nejustificat a prețurilor pentru a obține profituri mari sau a înlătura concurenții. Asemenea acorduri erau permise doar prin aprobarea Ministerului Economiei Naționale al RSS Moldovenești în cazul în care se demonstra că ele vor contribui substanțial la scăderea cheltuielilor de producție și circulația mărfurilor, sau că vor dezvolta procesul tehnico-științific de fabricare, realizarea mai eficientă a mărfurilor pe piața externă sau optimizarea achizițiilor din străinătate, ținând cont de măsurile de protecție a pieței interne a RSS Moldovenești. [16]

Ulterior, în anul 1992, a fost aprobată Legea nr. 96 cu privire la limitarea activității monopoliste și dezvoltarea concurenței[17], care a pus fundamentul juridic pentru reglementarea acordurilor anticoncurențiale. Potrivit art. 4 din acest act legislativ, au fost interzise și, în modul stabilit, considerate nevalabile în întregime sau parțial orice acorduri (acțiuni coordonate) dintre agenții economici concurenți, care dețin în comun o situație dominantă pe piață, dacă acestea au sau pot avea drept rezultat limitarea concurenței, inclusiv acordurile (acțiunile coordonate) privind: împărțirea pieței după principiul teritorial sau în funcție de volumul mărfurilor destinate achiziționării, de varietatea mărfurilor comercializate ori de categoria vânzătorilor sau a cumpărătorilor; înlăturarea de pe piață sau limitarea accesului pe piață al altor agenți economici; stabilirea și/sau menținerea prețurilor, rabaturilor, adaosurilor în scopul lezării intereselor concurenților. La fel au fost interzise și considerate nevalabile în întregime sau parțial orice acorduri (acțiuni coordonate) ale agenților economici neconcurenți, cu condiția ca unul să dețină o situație dominantă pe piață, iar celălalt este furnizorul sau cumpărătorul acestuia și dacă asemenea acorduri conduc sau pot conduce la limitarea concurenței.

[16] Bologan, D. *Înțelegerile de tip cartel în Republica Moldova – aspecte teoretico-practice*. Revista Română de Concurență Nr.1-2/2015.[citat 18.01.2024].Disponibil: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2714336

[17] Legea nr. 906 din 29.01.1992 cu privire la limitarea activității monopoliste și dezvoltarea concurenței. În: *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova,* 1992, nr. 2, abrogată prin Legea nr. 183 din 12.07.2012.

Ținând cont de faptul că această lege conținea prevederi vagi, iar în privința reglementărilor acordurilor anticoncurențiale una dintre condiții era ca agenții economici să dețină în comun o situație dominantă pe piață în cadrul acordurilor orizontale, iar în cadrul acordurilor verticale unul din ei să dețină o situație dominantă pe piață, acest fapt îngusta numărul de acorduri anticoncurențiale interzise. De fapt, la acea perioadă legiuitorul autohton a pus accentul pe acordurile mari, fiind în vizor agenții economici care aveau o poziție dominantă pe piață, or, la acea etapă erau puține întreprinderi deschise, economia de piață fiind la o etapă incipientă de dezvoltare. Însă odată cu trecerea timpului, mai multe întreprinderi au fost deschise, economia a început să prindă turații mai mari, respectiv erau nevoie de noi reglementări a concurenței. Astfel, în anul 2000 a fost aprobată Legea cu privire la protecția concurenței nr.1103[18], care conținea un cadru de reglementare mai amplu, însă ca și legea anterioară, menține condiția în privința acordurilor anticoncurențiale ca întreprinderile să dețină o situație dominantă pe piață.

Progresul economic continuu a dus la necesitatea adoptării unei noi legii în care au fost preluate și implementate cele mai bune standarde internaționale în domeniul reglementării activităților economice prin prisma asigurării unui mediu concurențial pe piață. Astfel, în anul 2012 a fost aprobată Legea concurenței[19], care este în vigoare până în prezent și care transpune prevederile art. 101–106 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene din 25 martie 1957, parțial prevederile Directivei (UE) 2019/1 a Parlamentului European și a Consiliului din 11 decembrie 2018 privind oferirea de mijloace autorităților de concurență din statele membre astfel încât să fie mai eficace în aplicarea legii și privind garantarea funcționării corespunzătoare a pieței interne, prevederile Regulamentului (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 și 82 din tratat, și prevederile Regulamentului (CE) nr. 139/2004 al Consiliului din 20 ianuarie 2004 privind controlul concentrărilor economice între întreprinderi, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L24 din 29 ianuarie 2004.

Drept urmare, observăm că sistemul dreptului concurenței în Republica Moldova este relativ „tânăr”, iar mulți agenți economici încă nu conștientizează sau nu cunosc că unele acțiuni întreprinse pot avea caracter anticoncurențial. Deseori în cadrul inspecțiilor efectuate am auzit de la agenții economici și mai grav au fost și din partea unor avocați fraze de genul „care Lege a concurenței” „cu ce se ocupă Consiliul Concurenței”. Întreprinderile din Republica Moldova abia încep să conștientizeze necesitatea respectării prevederilor care interzic acordurile

[18] Legea cu privire la protecția concurenței nr.1103 din 30.06.2000. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2000, nr. 166-168 (abrogată).
[19] Legea concurenței nr. 183 din 11.07.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2012, nr. 193-197.

anticoncurențiale, fapt care poate fi observat în afirmațiile unor agenți economici din cadrul investigațiilor Consiliului Concurenței: „este o practică obișnuită pe piața în cauză să se dețină informații despre prețurile altor vânzători pe piață, schimbul de informații dintre anumite companii este firesc”[20].

Legea concurenței[21] pe parcursul anilor a suferit numeroase modificări, ultimele fiind făcute în anul 2023. Conform articolului 5 din lege: „Sunt interzise, fără a fi necesară o decizie prealabilă în acest sens, orice acorduri între întreprinderi sau asocieri de întreprinderi, orice decizii ale asocierilor de întreprinderi și orice practici concertate (denumite în continuare acorduri) care au ca obiect sau efect restrângerea, împiedicarea sau denaturarea concurenței, în special cele care:

a) stabilesc, direct sau indirect, prețurile de cumpărare sau de vânzare ori orice alte condiții de tranzacționare;

b) limitează sau controlează producția, comercializarea, dezvoltarea tehnică sau investițiile;

c) împart piețele sau sursele de aprovizionare;

d) participă cu oferte trucate la licitații sau la orice alte forme de concurs de oferte;

e) aplică, în raporturile cu partenerii comerciali, condiții inegale la prestații echivalente, creând astfel acestora un dezavantaj concurențial;

f) condiționează încheierea contractelor de acceptare de către parteneri a unor prestații suplimentare care, prin natura lor sau în conformitate cu uzanțele comerciale, nu au legătură cu obiectul acestor contracte.”

Astfel, normele actuale interzic orice acord între întreprinderi ce poate avea ca efect restrângerea, împiedicarea sau denaturarea concurenței, indiferent dacă subiecții care participă la aceste acorduri au sau nu o situație dominantă pe piață. Totodată, accentuăm că legiuitorul, la art.5 menționat supra, nu a prevăzut o listă exhaustivă privind obiectul acordurilor anticoncurențiale, deoarece este menționată sintagma „în special cele”, respectiv poate fi și altul, cu condiția că acest acord afectează concurența pe piață. Economia de piață fiind într-un proces continuu de dezvoltare, pot apărea noi forme de înțelegeri care într-un final să afecteze concurența, respectiv legiuitorul a oferit posibilitatea Consiliului Concurenței să acționeze în orice caz când este afectată concurența.

Conform noțiunilor principale prevăzute la articolul 4 din Legea concurenței[22], *restrângere semnificativă a concurenței* „reprezintă impactul negativ asupra a cel puțin unuia dintre parametrii

[20] Jimbei, I. și Zavtur A. *Când o înțelegere poate fi calificată drept acord anticoncurențial?* Bizlaw, 2022. [citat 19.04.2024]. Disponibil: https://www.bizlaw.md/cand-o-intelegere-poate-fi-calificata-drept-acord-anticoncurential.
[21] Legea concurenței nr. 183 din 11.07.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2012, nr. 193-197.
[22] Ibidem.

concurenței pe piață, cum ar fi: prețul, producția, calitatea produsului, varietatea produsului sau inovarea", iar *acordul* este „orice formă (verbală sau scrisă) de manifestare a voinței comune cu privire la comportamentul pe piață, exprimată de două sau mai multe întreprinderi independente". Totodată, *acordul orizontal* este un acord sau practică concertată ce are loc între două sau mai multe întreprinderi care funcționează pe piață la același nivel, iar acordul vertical reprezintă acord sau practică concertată convenită între două sau mai multe întreprinderi ce activează fiecare, la niveluri diferite ale procesului de producție sau distribuție, care se referă la condițiile în care părțile pot cumpăra, vinde sau revinde anumite produse. Cartelul este definit ca acord sau practică concertată între doi sau mai mulți concurenți care urmărește coordonarea comportamentului concurențial al acestora pe piață sau influențarea parametrilor relevanți ai concurenței prin practici care includ fixarea sau coordonarea prețurilor de achiziție sau de vânzare ori a altor condiții comerciale, inclusiv alocarea cotelor de producție sau de vânzare, împărțirea piețelor și a clienților, restricționări ale importurilor sau exporturilor sau acțiuni anticoncurențiale împotriva altor concurenți.

Acordurile anticoncurențiale orizontale de tip cartel sunt considerate ca fiind cele mai grave încălcări ale legislației concurențiale, care produc prejudicii asupra sectoarelor întregi ale economiei naționale prin scăderea productivității acesteia per ansamblu. Din acest motiv, majoritatea statelor au prevăzut sancțiuni foarte dure pentru întreprinderile participante la cartel.

În Uniunea Europeană, înțelegerile de cartel sunt definite ca „angajament între firme concurente menite să limiteze sau să elimine concurența dintre acestea, cu scopul de a crește prețurile și profiturile companiilor participante și fără a produce beneficii compensatorii obiective. În practică, acest lucru se face, în general, prin stabilirea prețurilor, limitarea producției, partajarea piețelor, alocarea clienților sau teritoriilor, aranjarea ofertelor sau o combinație a acestora. Cartelurile sunt dăunătoare consumatorilor și societății în ansamblu datorită faptului că companiile participante percep prețuri mai mari (câștigă profituri mai mari) decât pe o piață competitivă."[23]

Chiar dacă în societate este prezentă opinia că acordurile anticoncurențiale sunt foarte dăunătoare și sunt interzise de lege, legislația internațională, inclusiv cea națională, prevede unele excepții în această privință. Conform art. 6 din Legea concurenței[24], prevederile art. 5 alin.(1) nu se aplică acordurilor anticoncurențiale sau categoriilor de acorduri anticoncurențiale care îndeplinesc cumulativ următoarele condiții:

[23] European Commission, *Glossary of terms used in EU competition policy, Antitrust and control of concentrations*, Brussels, 2002. [citat 27.04.2024]. Disponibil: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c477c511-4dce-4d6d-bcdf-ebc2a27007bb/language-en

[24] Ibidem.

a) contribuie la îmbunătățirea producerii sau distribuției de produse ori la promovarea progresului tehnic sau economic;

b) asigură consumatorilor o parte echitabilă din beneficiul obținut;

c) nu impun întreprinderilor în cauză restricții care nu sunt indispensabile pentru atingerea obiectivelor menționate la lit. a) și b);

d) nu oferă întreprinderilor posibilitatea de a elimina concurența în ceea ce privește o parte semnificativă a produselor în cauză.

Acordurile care îndeplinesc condițiile menționate supra sunt considerate legale, fără a fi necesară emiterea unei decizii în acest sens.

Un număr foarte mare de asemenea acorduri au fost la începutul pandemiei COVID-19, când întreprinderile se supuneau unor măsuri stricte și mereu schimbătoare impuse de autorități în contextul stopării răspândirii virusului. În acea perioadă, în mai multe state au fost aprobate/acceptate mai multe excepții de la interdicția încheierii unor acorduri anticoncurențiale, pentru a asigura populația cu produsele vitale pentru perioada de carantină, pentru a stopa creșterea excesivă a prețurilor, etc.

În același timp, trebuie de făcut o distincție clară între cartelurile publice și cele private. În cazul înțelegerilor publice, guvernul poate stabili și pune în aplicare reguli referitoare la prețuri, producție și alte astfel de chestiuni. În cazul acordurilor internaționale la care participă statul (prin intermediul Guvernului) la fel pot fi stabilite unele restricții de producere, prețuri maxime sau minime la unele mărfuri precum: medicamente, cafeaua, petrolul, etc. Spre exemplu cartelul țărilor exportatoare de petrol, care practic decid prețul petrolului în întreaga lume. La fel, sunt carteluri de criză, organizate de guverne pentru diverse industrii sau produse din diferite țări pentru a stabili prețul/producția și distribuția uniformă a bunurilor pentru o anumită perioadă de criză. Spre exemplu în timpul pandemiei, multe guverne au semnat acorduri privind distribuția vaccinelor între state.

În schimb, cartelurile private implică un acord între întreprinderi cu privire la termenele și condițiile din care participanții la acord obțin avantaje reciproce, dar care nu sunt cunoscute de părțile externe (autorități sau alți agenți economici). Cartelurile private în majoritatea jurisdicțiilor sunt ilegale și sancționate foarte dur de autoritățile de concurență și în multe cazuri sunt și sancțiuni penale.

Dat fiind faptul că aceste acorduri sunt ilegale, de multe ori acestea ajung să nu fie respectate de membrii cartelului. Astfel, pentru ca membrii cartelului să respecte acele înțelegeri ilegale, este necesar „concordanță", „coordonare" și „conformitate " între membrii cartelului.

Aceasta înseamnă că membrii cartelului trebuie să poată detecta când au loc încălcările unui acord și să poată pune în aplicare acordul cu sancțiuni împotriva celor care încalcă înțelegerile luate.[25]

1.2. Tipologia acordurilor anticoncurențiale

1.2.1. Acorduri anticoncurențiale orizontale

În funcție de criteriile de clasificare, acordurile anticoncurențiale pot fi de mai multe tipuri, însă în literatura de specialitate și jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene se vorbește de două tipuri de acorduri anticoncurențiale: orizontale și verticale.

Acordurile anticoncurențiale orizontale mai sunt denumite cartel, care, în funcție de obiectul cartelului pot fi de mai multe tipuri, însă cele mai periculoase pentru concurență și pentru consumatori sunt următoarele:

a) Cartelul privind fixarea prețurilor – reprezintă unul dintre cele mai evidente și dăunătoare tipuri de acorduri anticoncurențiale orizontale, ce constă într-o formă de înțelegere sau conspirație între mai multe întreprinderi concurente prin care se stabilesc prețurile la un nivel specific, în loc să se lase să fie determinate de oferta și cererea pieței sau cu alte cuvinte de concurența liberă. În cadrul unui asemenea cartel, întreprinderile implicate se înțeleg să adopte o politică comună de stabilire a prețurilor, astfel încât să obțină un beneficiu mai mare decât ar fi obținut dacă activau într-un mediu concurențial liber. Aceste înțelegeri pot include stabilirea unui preț/tarif minim sau maxim pentru anumite bunuri sau servicii, stabilirea unor formule comune de calcul a prețurilor, sau acordarea unor reduceri specifice care sunt aplicate în mod coordonat. Efectele acestor carteluri sunt: creșterea prețurilor pentru consumatori; reducerea calității produselor sau a serviciilor; distorsionarea pieței în favoarea membrilor cartelului.

Unul dintre cele mai notorii cazuri de cartel de fixare a prețurilor este „Marine Hoses Cartel" (Cartelul Furtunurilor Marine)[26], care a fost descoperit în 2009. În cadrul acestui cartel, mai multe companii producătoare de furtunuri marine s-au înțeles în privința prețurilor și alocarea pieței pentru aceste produse utilizate în industria petrolieră și a gazelor naturale (cu ajutorul acestora este încărcat petrolul din instalați pe nave și viceversa). Comisia Europeană a impus amenzi totale în valoare de peste 131 milioane de euro companiilor implicate, cea mai mare amendă individuală fiind de peste 58 milioane de euro.

---

[25] Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, Glossary of Industrial Organisation Economics and competition Law. [citat 18.05.2024]. Disponibil: https://www.concurrences.com/IMG/pdf/oecd_-_glossary_of_industrial_organisation_economics_and_competition_law.pdf?39924/e9f9a49f59fa42b7de2397532968788aa2855447%20;3

[26] Decizia Comisiei Europene din 28.01.2009, în Cazul COMP/39406 – Conducte marine. [citat 13.06.2024]. Disponibil: https://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/39406/39406_1902_1.pdf

Un alt exemplu notabil este „LCD Panel Price-Fixing Conspiracy” (Înțelegerea de Fixare a Prețurilor pentru Panouri LCD)[27], în care mai multe companii producătoare de panouri LCD s-au înțeles asupra fixării prețurilor și asupra controlului ofertei pe piață. În 2008, autoritățile din SUA au aplicat amenzi companiilor implicate în sumă de peste 585 milioane de dolari, iar în 2010, Comisia Europeană a aplicat amenzi în sumă de 649 milioane de euro.

În Republica Moldova un cartel important privind fixarea prețurilor care a fost identificat de autoritatea de concurență, este cartelul în care au participat nouă întreprinderi care stabileau direct sau indirect prețurile de vânzare și alte condiții de comercializare pe piață din Republica Moldova a unor produse chimice de uz fitosanitar și fertilizanți de anumite mărci comerciale cum ar fi: Adam, Bayer, Syngenta, etc. Pentru acest cartel întreprinderile au fost sancționate prin deciziile din 26.03.2021[28] și din 18.11.2021[29] cu amendă în sumă totală de circa 130 milioane lei.

De fapt, din analiza cartelurilor menționate supra deducem că participanții la înțelegeri nu se rezumă doar la stabilirea prețurilor, dar ajung să se înțeleagă și în privința altor elemente importante pentru concurență, cum ar fi exemplul următor.

b) Cartelul privind împărțirea pieței – reprezintă înțelegerile anticoncurențiale între întreprinderi concurente prin care acestea își împart piața între ele, astfel încât fiecare să aibă un teritoriu sau un segment de piață rezervat. În cadrul acestui tip de cartel, întreprinderile implicate se înțeleg să nu concureze direct între ele în anumite regiuni geografice sau pe anumite segmente de piață/grupe de clienți și să își mențină fiecare propria lor sferă de influență. Acest tip de cartel poate lua mai multe forme, cum ar fi:

1) împărțirea geografică – întreprinderile se înțeleg să își împartă teritoriile sau regiunile geografice în care activează, astfel încât fiecare întreprindere să activeze exclusiv într-o anumită zonă, fără să încerce să concureze în zonele rezervate pentru ceilalți participanți ai cartelului;

2) împărțirea clienților- întreprinderile se înțeleg să își împartă clienții astfel încât fiecare întreprindere să aibă clienții săi și să se abțină să încerce să atragă clienții celorlalte întreprinderi participante la cartel. Acest tip de cartel se referă la clienți mari nu la consumatori.

3) împărțirea produselor sau serviciilor – întreprinderile își împart gama de produse sau servicii pe care le oferă, astfel încât fiecare întreprindere să producă sau să furnizeze doar un

[27] Decizia Comisiei Europene din 08.12.2010, în Cauza COMP/39.309 – LCD. [citat 08.04.2024]. Disponibil: https://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/39309/39309_3643_4.pdf

[28] Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. DA-22/20-09 din 26.03.2021. [citat 28.12.2024]. Disponibil: https://www.competition.md/decizieview.php?l=ro&idc=64&id=7161&t=/Transparenta/Decizii/Decizia-Plenului-Consiliului-Concurentei-nr-DA-2220-09-din-26032021

[29] Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. DA-22/20-64 din 18.11.2021. [citat 29.12.2024]. Disponibil: https://www.competition.md/decizieview.php?l=ro&idc=64&id=7352&t=/Transparenta/Decizii/Decizia-Plenului-Consiliului-Concurentei-nr-DA-2220-64-din-18112021

anumit produs sau serviciu, fără să intre pe pieţele rezervate pentru celelalte întreprinderi participante la cartel.

Cartelul privind împărţirea pieţei duce la restricţionarea concurenţei, împiedică intrarea pe piaţă a altor întreprinderi şi limitează inovarea pe piaţa respectivă, care într-un final poate duce la creşterea preţurilor pentru consumatorii finali şi la scăderea calităţii bunurilor sau serviciilor.

Un exemplu important de cartel privind împărţirea pieţei este cazul „Airfreight Cartel" (Cartelul de Transport Aerian de Mărfuri)[30], în care mai multe companii aeriene importante, printre care se numără Lufthansa, Japan Airlines, British Airways şi Air France, au fost sancţionate pentru împărţirea pieţei şi fixarea preţurilor pentru serviciile de transport aerian de mărfuri. În cadrul acestui cartel, întreprinderile aeriene implicate s-au înţeles în privinţa împărţirii rutelor de zbor şi clienţii între ele, astfel încât să fie evitată concurenţa directă între ele şi să asigure un mediu stabil şi profitabil pentru fiecare întreprindere aeriană participantă la cartel. Acest acord a dus la creşterea artificială a preţurilor şi la scăderea opţiunilor de zbor disponibile pentru clienţi.

Autorităţile de concurenţă din mai multe state cum ar fi: SUA, Australia şi UE au investigat acest cartel aplicând întreprinderilor participante amenzi semnificative. De exemplu în anul 2010, Comisia Europeană a aplicat întreprinderilor participante la cartel amenzi în sumă de aproximativ 800 de milioane de euro, iar autorităţile de concurenţă din SUA au aplicat amenzi în sumă de aproximativ 1,6 miliarde de dolari.[31]

c) Cartelul privind limitarea producţiei – reprezintă acordurile anticoncurenţiale ce implică restricţionarea cantităţilor de bunuri sau servicii produse sau comercializate de către întreprinderile participante. Scopul principal al unui astfel de cartel este de a menţine preţurile la produse sau servicii la un nivel ridicat sau de controla oferta pe piaţă în scopul de a obţine profituri mai mari. Asemenea carteluri pot fi găsite în diferite industrii, de exemplu: în industria petrolului, un cartel poate fi format din mai multe întreprinderi producătoare de petrol care cooperează pentru a limita producţia şi influenţa preţurile pe piaţa globală; în industria construcţiilor sau a producţiei de oţel. Prin limitarea producţiei, cartelul influenţează oferta şi cererea pe piaţă, creând astfel un mediu în care preţurile sunt controlate de întreprinderile participante la cartel, concurenţa fiind redusă.

d) Cartelul privind participarea cu oferte trucate la licitaţii – reprezintă o formă de înţelegere între mai multe întreprinderi pentru a distorsiona procesul de licitaţie în favoarea lor.

[30] Decizia Comisiei Europene din 09.11.2010, în Cauza C.39258 – Transport aerian de mărfuri. [citat 03.05.2024]. Disponibil: https://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/39258/39258_7008_7.pdf

[31] Office of Public Affairs, U.S. Department of Justice. *Four Former Airline Executives Indicted in Conspiracy to Fix Fuel Surcharges on Air Cargo Shipments to South and Central America*. Press Release, 2010. [citat 09.06.2024]. Disponibil: https://www.justice.gov/opa/pr/four-former-airline-executives-indicted-conspiracy-fix-fuel-surcharges-air-cargo-shipments

Aceasta implică coordonarea între participanții la licitație pentru stabilirea prețurilor sau condițiile de licitație care să asigure câștigarea contractului de către un anumit membru al cartelului, în timp ce ceilalți membri se abțin sau oferă prețuri artificiale crescute sau scăzute, pentru a crea impresia de concurență. Ele duc la distribuire incorectă a contractelor publice sau private încheiate urmare a unor licitații, la utilizarea ineficientă a resurselor financiare, la creșterea prețurilor pentru bunurile sau serviciile achiziționate, afectând concurența și transparența în procesul de achiziții publice sau private.

Din analiza deciziilor Consiliului Concurenței se constată că cele mai multe carteluri depistate au ca obiect participarea cu oferte trucate la licitații. Astfel, practica națională în acest domeniu este foarte bogată, iar unul din ultimele cazuri mai importante este cartelul format de cinci întreprinderi, participante la procedurile de achiziții ale căror obiect a fost achiziționarea cărbunelui. Întreprinderile au acționat în mod concertat, influențând comportamentul concurențial al acestora în cadrul a 14 proceduri de achiziție desfășurate în perioada 2013-2018. Prin Decizia Consiliului Concurenței nr. DA-32/15-64 din 29.12.2023[32], întreprinderile au fost sancționate cu amendă în sumă totală de 35 026 740,46 milioane lei.

Un alt exemplu elocvent de cartel privind participarea cu oferte trucate la licitații este „Marele cartel al pieselor pentru automobile" (The Great Bid-Rigging Cartel in Automotive Parts). Acesta este unul dintre cele mai mari și mai complexe carteluri descoperite în industria auto și a implicat mai multe companii furnizoare de piese auto din întreaga lume. De fapt, acest cartel este compus de mai multe episoade distincte în dependență de piesele de schimb furnizate.

În acest cartel, întreprinderile implicate s-au înțeles să coordoneze ofertele lor pentru furnizarea de piese auto către producătorii de automobile, pentru a obține contracte cu prețuri ridicate. Practic, membrii cartelului au stabilit în secret care dintre ei vor câștiga anumite licitații organizate de producătorii de automobile, astfel încât să maximizeze profiturile și să își împartă piața între ei.[33]

Cartelul a avut un impact mare asupra industriei auto și asupra consumatorilor, deoarece a dus la creșterea prețurilor pentru autovehicule și la limitarea concurenței în furnizarea de piese auto. Acest comportament a fost sancționat dur de autoritățile de concurență care au aplicat amenzi în valoare totală de miliarde de euro/dolari companiilor implicate în cartel. De exemplu Comisia Europeană a aplicat amenzi pentru furnizorii de: rulmenți auto; cablaje electrice pentru mașini;

---

[32] Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. DA-32/15-64 din 29.12.2023. [citat 03.05.2024]. Disponibil: https://competition.md/public/files/Decizia-Nr-DA-32-15-64-din-29122023693bd.pdf

[33] Gerhardt, J. *Cartelization in the Automotive Industry and Bid Rigging in Procurement Auctions*, München, GRIN Verlag, 2016, p.78. ISBN: 978-3-66842-863-8.

sisteme de aer condiționat și răcirea motorului; centuri de siguranță și airbag-uri, etc. În 2019 valoarea totală a amenzilor aplicate de Comisia Europeană pentru cartelurile din acest sector au ajuns la 2,15 miliarde de euro.[34]

e) Cartelul privind controlul tehnologiei - reprezintă un acord între întreprinderi prin care se restricționează accesul la anumite tehnologii sau se limitează utilizarea lor de către întreprinderile neparticipante la cartel. Acest tip de cartel stagnează inovarea și dezvoltarea tehnologică, permițând întreprinderilor participante la cartel să își mențină avantajul competitiv.

În literatura de specialitate a Federației Ruse se face o diferență dintre carteluri dure și alte tipuri de cartel. Cartelurile dure sunt definite ca „acorduri care produc cel mai negativ impact asupra concurenței. Scopul acestora este stabilirea de către concurenți a prețurilor, convenite printr-un acord, la produsele lor, divizarea pieței între concurenți în baza principiului geografic sau în funcție de categoria de cumpărători ai produsului, precum și stabilirea de către concurenți a cotelor la producere sau vânzare a produselor pe piață", în timp ce alte tipuri de cartel sunt descrise ca „acorduri dintre agenți economici concurenți, cu scopuri altele decât cele indicate mai sus, însă în rezultatul realizării cărora se limitează (poate fi limitată) concurența".[35]

Autoritatea de concurență din Noua Zeelandă[36] definește cartelurile ca fapte care privează consumatorii și alte întreprinderi de o afacere echitabilă. Această conduită poate lua mai multe forme, inclusiv fixarea prețurilor, divizarea pieței, trucarea ofertelor sau restricționarea producției de bunuri și servicii. Conform Legii privind comerțul, întreprinderile și persoanele fizice pot fi sancționate cu amenzi financiare mari dacă au făcut parte dintr-un cartel suplimentar persoanele fizice pot fi sancționate cu privarea dreptului de a deține o funcție de conducere în cadrul unei companii.

Numeroase studii economice oferă informații specifice cu privire la daunele cauzate de cartelurile ilegale și, în același timp, avantajele urmăririi penale eficiente a cartelurilor, în special pentru consumatori. Într-o evaluare rezumativă a peste 1000 de carteluri, un studiu științific[37] a ajuns la următoarele rezultate:

---

[34] Comunicatul Comisiei Europene din 05 martie 2019. [citat 18.12.2023]. Disponibil: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_19_1512

[35] Алешин, Д.А., Артемьев, И.Ю., Борзило, Е.Ю., Сушкевич А.Г. *Конкурентное право России*, Издательский дом НИУ ВШЭ, 2012. p. 391. ISBN: 978-5-7598-0940-1.

[36] Commerce Commission New Zealand, *What is a cartel.* [citat 11.09.2024]. Disponibil: https://comcom.govt.nz/business/avoiding-anti-competitive-behaviour/what-is-a-cartel

[37] Boyer, M. și Kotchoni R. *How Much Do Cartel Overcharge*, Montreal, 2015, p. 52. ISSN: 2292-0838. [citat 10.07.2024]. Disponibil: https://www.cirano.qc.ca/files/publications/2015s-37.pdf

- în medie, acordurile de tip cartel conduc la prețuri cu 15% mai mari, adică consumatorii trebuie să plătească un preț pentru același produs care este cu 15% mai mare decât prețul pe care ar fi trebuit să-l plătească dacă ar fi existat o concurență liberă și corectă.
- acordurile internaționale în care sunt implicate întreprinderi din mai multe state sunt, de obicei, mai dăunătoare decât cartelurile exclusiv naționale. Creșterea medie a prețurilor datorată cartelurilor internaționale este de aproximativ 18%, în timp ce cartelurile naționale cresc prețurile cu o medie de aproximativ 13%.

Astfel, există motive solide pentru care să fie criticate, în mod universal înțelegerile anticoncurențiale în special cartelurile. Dintre toate formele de limitare a concurenței, cartelurile reprezintă cea mai directă negare a principiilor pe care se fundamentează o economie de piață competitivă. Cert este că majoritatea acordurilor orizontale afectează concurența, însă este important să notăm că există și acorduri orizontale care pot avea efecte pozitive asupra pieței, cum ar fi parteneriatele de cercetare și dezvoltare, care pot încuraja inovația. Aceste acorduri pot fi privite favorabil de autoritățile de concurență atunci când oferă mai multe avantaje pentru mediul concurențial decât limitări sau riscuri potențiale. În acest context, vom enumera unele exemple de acorduri orizontale benefice:

a) acorduri de cercetare și dezvoltare – întreprinderile concurente colaborează la proiecte de cercetare și dezvoltare pentru a împărtăși costurile și riscurile asociate cu inovarea, sau pentru a produce unele bunuri/echipamente/medicamente necesare pentru vindecarea anumitor boli. Aceste acorduri pot accelera dezvoltarea de noi produse sau tehnologii, beneficiile fiind atât pentru industrie cât și pentru consumatori;

b) acordurile de standardizare – întreprinderile stabilesc standarde comune pentru bunuri sau servicii, ceea ce poate facilita compatibilitatea, interoperabilitatea și siguranța produselor/serviciilor;

c) acorduri de achiziții comune – întreprinderile își unesc resursele pentru a achiziționa materii prime sau servicii comune, beneficiind de reduceri de preț datorită volumului mai mare de bunuri cumpărate. Spre exemplu mai multe întreprinderi producătoare de haine, se înțeleg să procure în comun materiale textile de la o altă întreprindere de peste hotare. Astfel, beneficiază de un preț mai bun și costuri mai reduse pentru transportarea acestora. Respectiv, asemenea acorduri pot duce la scăderea costurilor de producție și la prețuri mai mici pentru consumatori;

d) partajarea infrastructurii – în anumite industrii, cum ar fi telecomunicațiile sau transportul, întreprinderile concurente pot decide să împartă infrastructura critică (de exemplu rețele de telecomunicații sau căi ferate) pentru a reduce costurile și a îmbunătăți acoperirea serviciului.

Aceste tipuri de acorduri orizontale pot aduce beneficii semnificative prin promovarea eficienței, reducerea costurilor, îmbunătățirea calității produselor și serviciilor, și accelerarea inovației. Totuși, este esențial ca aceste acorduri să fie monitorizate corespunzător pentru a asigura că nu restrâng concurența și nu dăunează pieței, iar beneficiile lor depășesc orice potențiale efecte negative asupra concurenței.

Pentru ca un acord anticoncurențial să fie considerat compatibil cu mediul concurențial trebuie să îndeplinească cumulativ condițiile prevăzute la art. 6 alin. (1) din Legea concurenței nr. 183/2012, și anume: „a) contribuie la îmbunătățirea producerii sau distribuției de produse ori la promovarea progresului tehnic sau economic;

b) asigură consumatorilor o parte echitabilă din beneficiul obținut;

c) nu impun întreprinderilor în cauză restricții care nu sunt indispensabile pentru atingerea obiectivelor menționate la lit. a) și b);

d) nu oferă întreprinderilor posibilitatea de a elimina concurența în ceea ce privește o parte semnificativă a produselor în cauză."[38]

Importanța distincției între acordurile anticoncurențiale orizontale incompatibile cu mediul concurențial și cele compatibile, evidențiază rolul crucial al reglementărilor și al activităților autorităților de concurență. Care sunt esențiale pentru evaluarea beneficiilor potențiale ale înțelegerilor între întreprinderile concurente, dar și riscurile de restrângere a concurenței. Astfel, în sarcina autorităților de concurență este pusă obligația de a avea o abordare echilibrată și bine fundamentată, pentru a proteja interesele consumatorilor, promovând, în același timp, inovația și eficiența în economie. În timp ce acordurile anticoncurențiale orizontale pot prezenta riscuri serioase pentru concurență și pot afecta consumatorii, colaborarea între întreprinderi nu este mereu nocivă și poate aduce beneficii substanțiale. Distincția dintre acordurile anticoncurențiale și acordurile benefice necesită o analiză minuțioasă și o reglementare prudentă, pentru a asigura o piață dinamică, competitivă și inovatoare.

1.2.2. Acorduri anticoncurențiale verticale

Acordurile verticale sunt înțelegeri sau contracte între companii care se află la niveluri diferite ale lanțului de distribuție sau de aprovizionare. Aceste acorduri implică de obicei producătorii, distribuitorii și/sau întreprinderile care vând produsele cu amănuntul și pot avea diverse forme și obiective.

[38] Legea concurenței nr. 183 din 11.07.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2012, nr. 193-197.

Legea concurenței nr. 183/2012 definește acordul vertical ca acord sau practică concertată convenită între două sau mai multe întreprinderi independente ce acționează fiecare, în sensul acordului sau al practicii concertate, la niveluri diferite ale lanțului de producție sau de distribuție, care se referă la condițiile în care părțile pot cumpăra, vinde sau revinde anumite produse.

Acordurile verticale în general, sunt considerate mai puțin dăunătoare în comparație cu cele orizontale și pot conține oportunități semnificative de eficiență. Cu toate acestea, concurența poate fi afectată în cazul în care un acord vertical conține „restricții" privind furnizorul sau cumpărătorul. Aceste restricții pot lua diverse forme, de exemplu: acorduri care conțin clauze privind vânzarea exclusivă sau selectivă a produselor către unul sau mai mulți cumpărători pot duce la excluderea altor cumpărători de pe piață și/sau la coordonarea între cumpărători.

Printre cele mai des întâlnite acorduri verticale în care pot fi prezente clauze anticoncurențiale, putem menționa:

1) Acordurile de distribuție – sunt înțelegerile între producători și distribuitori (sau o rețea de distribuitori) prin care se stabilesc modul în care produsele producătorului sunt distribuite și comercializate către consumatori sau alte întreprinderi. Acest tip de acord joacă un rol foarte important în funcționarea eficientă a lanțului de distribuție și cuprinde o serie de aspecte și clauze care pot fi adaptate la nevoie specifice ale părților implicate și ale sectorului de piață în care activează.

Atunci când se examinează dacă un acord de distribuție conține sau nu clauze care pot afecta concurența, sunt analizate următoarele aspecte:

a) teritoriul de vânzare – acordul poate conține clauze care să prevadă expres teritoriile geografice în care distribuitorul are dreptul să vândă produsele, sau restricții teritoriale pentru a evita concurența directă între distribuitori;

b) prețurile de revânzare – producătorul poate stabili prețuri recomandate sau chiar fixe pentru bunurile sale sau poate permite distribuitorului să stabilească singur propriile prețuri, însă cu anumite restricții sau orientări de care trebuie să țină cont;

c) condiții de plată – acordul poate conține clauze care stabilesc termenele și condițiile de plată pentru comenzile de bunuri, inclusiv condițiile de returnare a bunurilor;

d) servicii de marketing și publicitate – producătorul poate oferi sprijin pentru serviciile de marketing și publicitate desfășurate de distribuitor, inclusiv poate stabili unele restricții în privința publicității, sau pot fi stabilite perioadele desfășurării unor promoții;

e) drepturile și obligațiile părților – orice acord de distribuție conține drepturile și obligațiile fiecărei părți, inclusiv drepturile de proprietate supra mărcilor comerciale, garanții, etc. care la fel pot afecta concurența pe piață.

Unul dintre cele mai relevante și complexe cazuri de acord de distribuție a fost investigat și sancționat de către Comisia Europeană și se referă la cauza „Intel”[39], care a avut o consecință mare asupra industriei de microprocesoare. În acest caz, Comisia a investigat comportamentul companiei Intel pe piața microprocesoarelor sub aspectul abuzului de poziție dominantă pe piață, dar nu prin prisma prezenței unor acorduri anticoncurențiale.

Comisia Europeană a constatat că Intel a abuzat de poziția sa dominantă pe piață pentru a restricționa concurența și a exclude concurenții săi. Mai exact, în cadrul investigației efectuate s-a constatat că Intel a oferit reduceri și alte beneficii financiare distribuitorilor și retailerilor cu condiția ca aceștia să vândă sau să promoveze produsele Intel în detrimentul produselor concurenților.

În 2009, Comisia Europeană a sancționat compania Intel cu o amendă record la acea vreme, în sumă de 1,06 miliarde de euro, pentru încălcarea legislației concurențiale a Uniunii Europene, prin utilizarea abuzivă a poziției dominante pe piața microprocesoarelor.

Un alt exemplu este cazul „Asus, Denon & Marantz, Philips și Pioneer”[40] din 2018, în care Comisia Europeană a amendat mai multe întreprinderi de produse electronice de larg consum pentru încălcarea regulilor concurențiale, prin impunerea prețurilor minime sau fixe de vânzare online pentru produsele lor. Comisia a constatat în cadrul investigației efectuate că întreprinderile menționate supra au restricționat capacitatea întreprinderilor care vindeau online produsele, să stabilească individual prețurile de vânzare cu amănuntul pentru o gamă mare de bunuri electronice, cum ar fi: electrocasnice, calculatoare, produse audio și video. Comisia Europeană a aplicat amenzi în sumă de aproximativ 111 milioane de euro, iar întreprinderea Asus a primit cea mai mare amendă, în valoare de 63,5 milioane de euro, deoarece a avut un rol de coordonator a comportamentului anticoncurențial între retailerii ei.

În Republica Moldova, cazurile când unele acorduri de distribuție au fost în vizorul Consiliului Concurenței s-au încheiat cu acceptarea unor angajamente asumate de întreprinderile participante, fiind astfel încetate investigațiile concurențiale. În acest sens, vom menționa primul caz când Consiliul Concurenței a acceptat angajamentele întreprinderii investigate. Cazul[41] se referea la investigația desfășurată privind semnele încălcării prevederilor Legii nr.1103 din

[39] Decizia Comisiei Europene din 13.05.2009, în Cazul COMP/C-3/37.990 – Intel. [citat 17.05.2024]. Disponibil: https://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/37990/37990_3581_18.pdf

[40] Decizia Comisiei Europene din 24.07.2018, în Cauza AT.40465 – ASUS. [citat 12.04.2024]. Disponibil: https://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/40465/40465_337_3.pdf

[41] Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. APD-77 din 28.12.2015. [citat 14.01.2024]. Disponibil: https://www.competition.md/decizieview.php?l=ro&idc=64&id=5630&t=/Transparenta/Decizii/Decizia-Plenului-Consiliului-Concurentei-nr-APD-77-din-28122015

30.06.2000 cu privire la protecția concurenței de către „Orange Moldova” SA. În urma examinării politicii de distribuție și a contractelor încheiate cu dealerii săi, au fost identificate o serie de probleme concurențiale. Astfel, existau indicii că contractele încheiate cu dealerii săi (distribuitori direcți și agenți autorizați) conțineau clauze anticoncurențiale, și anume clauze care: limitau teritoriul vânzării sau cercul de cumpărători; stabileau restricții la prețurile de revânzare a mărfurilor. Ulterior acestui caz, întreprinderile: „Moldtelecom” SA și „Moldcell” SA au depus și ele angajamente fiind acceptate de Consiliul Concurenței în 2017.

2) Acordurile de exclusivitate - înțelegerile între două sau mai multe întreprinderi, în care una dintre ele (furnizor sau producător) acordă celeilalte părți (distribuitor sau retailer) dreptul exclusiv de a vinde sau de a distribui produsele sau serviciile sale într-un anumit teritoriu geografic sau printr-un anumit tip (canal) de distribuție. Aceste acorduri pot lua mai multe forme și pot avea diverse obiective, dar elementul de bază este că o parte este exclusivă în ceea ce privește distribuția sau comercializarea bunurilor sau serviciile celeilalte părți.

Întreprinderile pot încheia două forme de exclusivitate principale:

a) exclusivitate teritorială – reprezintă stabilirea în acord a unui teritoriu geografic specific unui distribuitor sau retailer, în care acesta are dreptul exclusiv de a vinde sau de a distribui produsele sau serviciile producătorului/furnizorului. Zonele geografice stabilite pot fi diferite, de la regiunile unor continente, țări, până la nivel de localitate.

b) exclusivitate pe tip de distribuție – reprezintă stabilirea unui tip de distribuție specific unui distribuitor sau retailer, cum ar fi: vânzări online, vânzări în magazine fizice, vânzări prin intermediul unui anumit tip de comerciant, etc.

În principiu, acordurile de exclusivitate au efecte pozitive asupra activității întreprinderilor participante, a concurenței și într-un final asupra consumatorilor. Cu toate acestea, acordurile de exclusivitate pot ridica și probleme de concurență, cum ar fi restricționarea acesteia și limitarea alegerii pentru consumatori. Din aceste considerente, acestea sunt supuse reglementărilor concurențiale și trebuie să respecte legile și regulamentele relevante pentru a evita practicile anticoncurențiale.

Unul dintre cele mai cunoscute și importante cazuri care are tangență cu acest tip de acord este cazul „Microsoft”[42] din Uniunea Europeană. În anul 2004, Comisia Europeană a decis că Microsoft a încălcat legislația concurențială a UE prin folosirea abuzivă a poziției sale dominante

[42] Decizia Comisiei Europene din 24.05.2004, în Cauza COMP/C-3/37.792 – Microsoft. [citat 18.08.2024]. Disponibil: https://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/37792/37792_4177_1.pdf

pe piața sistemelor de operare pentru computere, pentru a restricționa concurența în domeniul software-ului, inclusiv a browserelor web.

Una din acuzații a vizat inclusiv acordurile de exclusivitate. Microsoft a fost acuzat că a obligat producătorii de computere să instaleze exclusiv sistemul de operare Windows pe computerele lor, blocând astfel accesul altor sisteme de operare. De asemenea, a inclus și browserul său web, Internet Explorer, în mod implicit în sistemul de operare Windows, ceea ce a restricționat concurența și inovația pe piața browserelor web. În urma investigației efectuate, Comisia Europeană a aplicat o amendă în valoare de 497 de milioane de euro și a fost obligată să ofere utilizatorilor europeni alegerea de a instala alte browsere web, în afară de Internet Explorer, și să împartă informații cu dezvoltatorii de software pentru a asigura compatibilitatea cu sistemele de operare Windows.

În consecință, aceste acorduri sunt supuse regulilor concurențiale și trebuie să respecte legile și regulamentele relevante pentru a evita practicile anticoncurențiale. Astfel, menționăm că, la 30 august 2013, Consiliul Concurenței a probat Regulamentul privind evaluarea acordurilor orizontale anticoncurențiale[43], care conține norme detaliate cu privire la: stabilirea acordurilor verticale care nu intră sub incidența art.5 din Legea concurenței; evaluarea acordurilor verticale; exceptarea individuală a acordurilor verticale; exceptarea pe categorii a acordurilor verticale; retragerea exceptării pe categorii a acordurilor verticale.

Un alt exemplu în care Comisia Europeană a aplicat amenzi pentru încălcarea prevederilor concurențiale în ceea ce privește acordurile de exclusivitate a implicat gigantul tehnologic Qualcomm[44]. În ianuarie 2018, Comisia a aplicat întreprinderii Qualcomm o amendă de 997 de milioane de euro pentru încălcarea regulilor concurențiale ale UE. Comisia a constatat că întreprinderea Qualcomm a abuzat de poziția sa dominantă pe piața mondială a chipseturilor LTE prin impunerea unor condiții de exclusivitate și acordarea de plăți către întreprinderea Apple cu condiția ca Apple să își acopere de la Qualcomm toate necesitățile în materie de chipseturi LTE.

3) Acorduri de franciză – sunt acorduri în care un producător (francizor) acordă unui partener de afaceri (francizat) dreptul de a utiliza denumirea comercială, marca sau alte drepturi de proprietate intelectuală, know-how și metode ale activității comerciale ale francizorului. Acest model de afacere este prezent într-o varietate de industrii, cum ar fi: alimentație, retail, servicii de curățenie, fitness, saloane de frumusețe, etc.

---

[43] Hotărârea Plenului Consiliului Concurenței nr. 13 din 30.08.2013 *cu privire la aprobarea Regulamentului privind evaluarea acordurilor verticale anticoncurențiale*. [citat 23.03.2024]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=39777&lang=ro

[44] Decizia Comisiei Europene din 24.01.2018, în Cauza AT.40220 – Qualcomm (Plăți de exclusivitate). [citat 12.04.2024]. Disponibil: https://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/40220/40220_2702_4.pdf

Acordurile de franciză oferă avantaje pentru ambele părți. Francizorul poate extinde rapid și eficient rețeaua sa de distribuție fără să investească mijloace financiare mari, în timp ce francizații beneficiază de utilizarea unei mărci comerciale recunoscute și de un model de afacere deja testat, reducând astfel riscurile legate de începerea afacerii de la zero.

Un alt caz care are tangență cu acest timp de acord constatat de Comisia Europeană este cazul „Guess”[45]. În 2018, Comisia Europeană a sancționat compania de modă Guess cu o amendă de 40 milioane de euro pentru încălcarea legislației concurențiale, prin restricțiile impuse asupra distribuitorilor săi în acordurile de franciză și distribuție.

Aceste restricții au inclus:

a) interzicerea vânzării produselor Guess online, în afara propriilor site-uri web ale distribuitorilor, fără a exista motive obiective pentru această restricție;

b) limitarea publicității și a promovării produselor Guess online, inclusiv interdicția de a utiliza brandul Guess în cuvinte cheie în scopuri publicitare pe Google;

c) vânzarea online era permisă doar în baza unei autorizații specifice eliberată de Guess;

d) deciderea independentă a prețului de vânzare cu amănuntul a produselor Guess.

4) Acorduri de licențiere - sunt înțelegerile prin care un licențiator (de regulă, un proprietar de drepturi de proprietate intelectuală) acordă unui licențiat dreptul de a utiliza o proprietate intelectuală (mărci comerciale, dreptul de autor, patente, secrete comerciale, etc) într-un anumit mod și pe o anumită perioadă de timp. Aceste acorduri sunt utilizate într-o varietate de domenii, cum ar fi: servicii media audiovizuale și divertisment, produse de consum, farmaceutice, tehnologice, etc. Ele oferă o modalitate eficientă pentru proprietarii de drepturi de proprietate intelectuală să valorifice aceste drepturi și să le extindă pe alte piețe sau industrii fără să fie implicați direct în acest proces.

Acordurile verticale sunt benefice atât pentru producători, cât și pentru distribuitori, ajutând la optimizarea lanțului de aprovizionare și la creșterea eficienței operaționale. Respectiv, toate acordurile verticale menționate supra sunt legale, fiind reglementate de majoritatea statelor, cu toate acestea, ele pot ridica probleme legate de concurență, mai ales atunci când conduc la restricționarea concurenței sau la limitarea alegerii pentru consumatori. Pentru majoritatea restricțiilor verticale, preocupările legate de concurență apar doar dacă concurența este insuficientă la unul sau mai multe niveluri ale lațului comercial, adică dacă există un anumit grad de putere pe piață la nivelul furnizorului și/sau al cumpărătorului.

[45] Decizia Comisiei Europene din 17.12.2018, în Cauza AT.40428 – Guess. [citat 15.04.2024]. Disponibil: https://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/40428/40428_1205_3.pdf

În consecință, aceste acorduri sunt supuse regulilor concurențiale și trebuie să respecte legile și regulamentele relevante pentru a evita practicile anticoncurențiale. Astfel, menționăm că, la 30 august 2013, Consiliul Concurenței a aprobat Regulamentul privind evaluarea acordurilor orizontale anticoncurențiale[46], care conține norme detaliate cu privire la: stabilirea acordurilor verticale care nu intră sub incidența art. 5 din Legea concurenței; evaluarea acordurilor verticale; exceptarea individuală a acordurilor verticale; exceptarea pe categorii a acordurilor verticale; retragerea exceptării pe categorii a acordurilor verticale.

În Uniunea Europeană cele mai importante două acte ce conțin reglementări privind acordurile verticale sunt:

- Regulamentul (UE) 2022/720 al Comisiei din 10 mai 2022 privind aplicarea articolului 101 alineatul (3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene la categoriile de acorduri verticale și practice concertate[47], care reglementează două aspecte de bază: exceptările și restricțiile care elimină beneficiul exceptării pe categorii – restricții grave.
- Orientări privind restricțiile verticale, publicate în JO C130 din 19.05.2010[48], care stabilesc principiile de evaluare a acordurilor verticale în conformitate cu articolul 101 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene. Prezentele orientări conțin norme cu privire la: descrierea acordurilor verticale care nu intră, în general, sub incidența art. 101 alin. (1); clarifică aplicarea Regulamentului de exceptare pe categorii; principiile referitoare la retragerea exceptării pe categorii și la excluderea din sfera de aplicare a Regulamentului de exceptare pe categorii; orientării privind definirea pieței relevante și calcularea cotelor de piață; cadrul general de analiză și politica care urmează să fie aplicată de Comisie în aplicarea normelor de concurență, în cazuri individuale, a acordurilor verticale.

Majoritatea reglementărilor acordurilor anticoncurențiale acordă o atenție deosebită structurii și practicilor asociate acordurilor verticale, pentru a asigura că ele nu dăunează concurenței sau consumatorilor. Acordurile verticale joacă un rol ambivalent în economia de piață, fiind, pe deoparte, esențiale pentru funcționarea eficientă a lanțului de aprovizionare și distribuție, iar pe de altă parte, supuse unui control riguros pentru a preveni abuzurile care ar putea împiedica

---

[46] Hotărârea Plenului Consiliului Concurenței nr. 13 din 30.08.2013 *cu privire la aprobarea Regulamentului privind evaluarea acordurilor verticale anticoncurențiale*. [citat 23.03.2024]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=39777&lang=ro

[47] Regulamentul (UE) 2022/720 al Comisiei din 10.05.2022 privind aplicarea articolului 101 alineatul (3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene la categoriile de acorduri verticale și practice concertate. [citat 17.05.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2022.134.01.0004.01.RON

[48] Comunicarea Comisiei 2010/C 130/01 – Orientări privind restricțiile verticale, publicată în JO C 130 din 19.05.2010. [citat 12.11.2023]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX%3A52010XC0519%2804%29

concurența liberă și echitabilă pe piață. Regulile și politicile concurențiale trebuie să găsească un echilibru delicat, încurajând cooperarea productivă, fără a permite comportamentele ce restrâng competiția și inovația.

1.3. Analiza situației cercetărilor științifice cu privire la acordurile anticoncurențiale (înțelegerile de cartel)

În opinia lui Marin Voicu, profilul analitic al discursului doctrinal este dublu: primul aspect constă în a exprima validitatea normelor juridice, iar al doilea aspect este de a pune în evidență dificultățile de interpretare și constă într-un expozeu descriptiv al opiniilor și propunerilor, adică un discurs științific în termeni de validitate. Același autor menționează că doctrina este interpreta privilegiată a dreptului natural, având o dublă misiune: de a stabili principiile universale și de a ajuta la aplicarea lor în starea prezentă a civilizației, fiind, deci, un izvor al Dreptului în ansamblul său.[49] La rândul său, Bogdan Ciucă afirmă că doctrina trebuie să cerceteze defectele sau lipsurile din lege și să arate legislatorului deficiențele normelor de drept, în scopul de a fi corectate ori înlăturate. În acest sens, doctrina participă la crearea normelor de drept, sau mai exact, la perfecționarea dreptului.[50]

Susținem opinia acestor autori, fiind conștienți de rolul irefutabil al doctrinei juridice în interpretarea și aplicarea legii concurențiale în corespundere cu principiul legalității. În cadrul cercetării științifice am analizat materialele științifice care au ca obiect concurența, în general, și acordurile anticoncurențiale, în special, publicate în Republica Moldova, dar și peste hotare.

La etapa actuală putem afirma, cu părere de rău, că literatura de specialitate autohtonă duce lipsă de monografii sau de analize științifice aprofundate cu privire la acordurile anticoncurențiale și, în special, cu privire la litigiile juridice ce apar urmare a acestor acorduri anticoncurențiale raportate la legislația și specificul Republicii Moldova. Chiar dacă odată cu declararea independenței am trecut de la o economie planificată la una de piață, și în anul 1992 fiind aprobată prima Lege care reglementa concurența, primele dificultăți de interpretare privind punerea în aplicare a normelor ce reglementează acordurile anticoncurențiale au apărut abia la începutul anului 2007, când a fost creată Agenția Națională pentru Protecția Concurenței. Problemele pe segmentul concurenței au fost abordate de însăși Agenție, și nu de mediul academic sau profesioniștii din domeniu.

---

[49] Voicu, M. *Pledoarie introductivă asupra doctrinei juridice ca izvor al dreptului și observator calificat al calității legii*, 2023. [citat 16.04.2024]. Disponibil: https://www.juridice.ro/essentials/6628/pledoarie-introductiva-asupra-doctrinei-juridice-ca-izvor-al-dreptului-si-observator-calificat-al-calitatii-legii

[50] Ciucă, B.L. *Tradiții și evoluții în doctrina juridică națională, în vol. „Reflecții”*, editat de Academia de Științe Juridice din România, Editura Universul Juridic, 2023. p. 332. ISBN: 2971-9461.

În anul 2012, odată cu adoptarea Legii concurenței nr. 183 și a punerii în aplicare a prevederilor ei de către Consiliul Concurenței, mai exact efectuarea unor inspecții la întreprinderile bănuite de înțelegeri de cartel și stabilirea unor amenzi mari pentru obstrucționarea inspecțiilor, dar și pentru înțelegerile de cartel, au făcut ca mediul academic și profesioniștii din domeniu să aibă un interes sporit asupra studierii aprofundate a concurenței și, în special, a înțelegerilor anticoncurențiale.

Urmărind succesiunea în timp a materialelor doctrinare autohtone ce abordează concurența, la modul general, putem menționa următorii autorii: Roșca N., și Baieș S. – Dreptul afacerilor;[51] Mihalache I. – Dreptul afacerilor: Note de curs;[52] Volcinschi V. și Cojocari E. – Drept economic;[53] și Rusu V., Focșa G. – Curs de drept comercial.[54] Precizăm că obiectul de bază al lucrărilor menționate nu este concurența, însă aceasta este abordată în lucrările menționate ca obligație față de întreprinderile care participă în activitatea economică a statului. În unele lucrări acesta este studiată mai detaliat în altele mai puțin, însă toți autorii susțin necesitatea unei concurențe libere și corecte în activitatea întreprinderilor.

O primă lucrare a unui autor autohton ce a abordat concurența este lucrarea - Dreptul Concurenței: Note de curs[55], a doamnei Bologan D. În lucrarea respectivă, autoarea analizează la general și într-un mod concis dreptul concurenței prin prisma legislației Republicii Moldova și a Uniunii Europene, iar capitolul 5 este dedicat expres analizei acordurilor anticoncurențiale.

Ținând cont că Republica Moldova a preluat practica puținelor state și a interzis acordurile anticoncurențiale nu doar în Legea concurenței dar și în Codul penal al Republicii Moldova, acestea au fost cercetate și de specialiștii penaliști, cum ar fi în lucrarea dl. Brânză S. și Stativ V. - Tratat de drept penal. Partea Specială.[56], care au făcut o analiză comprehensibilă a componenței de infracțiune prevăzută la art. 246 Cod Penal al Republicii Moldova, care prevede răspunderea pentru infracțiunea de limitare a concurenței libere prin încheierea unui acord anticoncurențial orizontal. La fel, sub aspectul de drept penal putem menționa și teza de doctorat elaborată de Timofei S. - – Infracțiuni în domeniul concurenței (aspecte de drept penal)[57].

Cum am menționat mai sus, odată cu adoptarea Legii concurenței în anul 2012, interesul de cercetare a concurenței a crescut în rândul specialiștilor autohtoni, fiind elaborate mai multe

[51] Roșca, N., Baieș, S. *Dreptul afacerilor*. Ediția a IV-a. Chișinău, USM, 2021. ISBN: 978-9975-152-86-0.
[52] Mihalache, I. *Dreptul afacerilor: Note de curs.* Chișinău: Print Caro, 2015. ISBN: 978-9975-56-213-3.
[53] Volcinschi, V., Cojocari E. *Drept economic.* Chișinău: USM, 2006. ISBN: 978-9975-4002-2-0.
[54] Rusu, V., Focșa, G. *Curs de drept comercial.* Chișinău: ASEM, 2006. ISBN: 978-9975-75-364-7.
[55] Bologan, D. *Dreptul Concurenței: Note de curs.* Chișinău, 2014. p. 164. ISBN: 978-9975-4280-4-0.
[56] Brînza, S., Stati, V. *Tratat de drept penal.* Partea Specială, vol.II.Chișinău,2015.p.1300. ISBN: 978-9975-53-470-3.
[57] Timofei, S. *Infracțiuni în domeniul concurenței (aspecte de drept penal)*, Teză de doctorat în drept. Chișinău, 2011.

teze de doctorat în drept, care au drept obiect de cercetare acordurile anticoncurențiale, precum: Bulmaga O. – Măsurile organizatorico-juridice în privința entităților ce desfășoară practici anticoncurențiale;[58] Bologan D. – Reglementarea juridică a înțelegerilor de cartel[59]; și Creciun I. – Mecanismele juridice de combatere a acordurilor anticoncurențiale și protecție a concurenței în legislația Republicii Moldova.[60]

Bulmaga Olga, în lucrarea sa, a analizat practicile anticoncurențiale sub forma abuzului poziției dominante și a acordurilor anticoncurențiale, venind cu o analiză complexă și în plan comparat a reglementărilor juridice a practicilor anticoncurențiale naționale, comunitare și a altor state și a conceptelor: concurență, piață relevantă, întreprindere și acord anticoncurențial.

Bologan Dumitrița, în teza de doctorat, a abordat aspecte ce se referă la acordurile anticoncurențiale orizontale, denumite cartel. Autoarea a reușit să facă o analiză complexă a reglementărilor juridice a înțelegerilor de cartel la nivel național și la nivelul Uniunii Europene. În lucrarea sa găsim o analiză a conceptelor de cartel, descrierea tipurilor de practici care constituie carteluri, iar capitolul III este dedicat politicii de clemență în care este descris rolul și efectele acesteia în contracararea înțelegerilor de cartel. De fapt, este prima lucrare și printre puținele lucrări autohtone în care este analizată politica de clemență.

Creciun Ilie, în teza sa, a analizat mecanismele de combatere a acordurilor anticoncurențiale prin prisma legislației civile și penale, venind cu recomandări de îmbunătățire a legislației. În lucrare găsim și o analiză detaliată a reglementării juridice a întreprinderii ca subiect tipic al dreptului concurenței, dar și a răspunderii civile delictuale a participanților la acordurile anticoncurențiale.

Tezele de doctorat menționate supra reprezintă un aport deosebit de important pentru literatura juridică concurențială națională, în special ce se referă la acordurile anticoncurențiale, însă considerăm că este insuficient, ținând cont de efectul negativ pe care îl are un cartel, iar problemele ce reies din examinarea litigiilor ce au tangență cu acordurile anticoncurențiale practic rămân neexaminate în literatura juridică autohtonă.

Astfel, la realizarea prezentei cercetări au fost analizate mai multe lucrări științifice ale autorilor străini. Evident că în primul rând au fost analizate lucrările din literatura juridică românească, care este mai aproape de suflet, fiind mai vastă în privința lucrărilor ce au drept obiect de cercetare concurența. În acest context, vom menționa doar unele lucrări, începând cu cea mai

[58] Bulmaga, O. M*ăsurile organizatorico-juridice în privința entităților ce desfășoară practici anticoncurențiale*. Teză de doctorat în drept. Chișinău, 2014. p. 183.
[59] Bologan, D. *Reglementarea juridică a înțelegerilor de cartel*. Teză de doctorat în drept. Chișinău, 2016. p. 199 .
[60] Creciun, I. *Mecanismele juridice de combatere a acordurilor anticoncurențiale și protecție a concurenței în legislația Republicii Moldova*. Teză de doctorat în drept. Chișinău, 2021. p. 237.

recentă, a profesoarei Almășan Adriana – Dreptul concurenței,[61] cele douăsprezece capitole abordează diferite aspecte ale dreptului concurenței, iar capitolul final aduce o perspectivă teoretică, folosind exemple, aplicații practice și concluzii rezumative. Capitolul patru este dedicat înțelegerilor anticoncurențiale, în privința cărora autoarea folosește termenul de „înțelegeri monopoliste", definindu-le ca manifestări de voință ale unor întreprinderi suficient de independente, unele în raport cu celelalte, spre a putea decide comportamentul lor de piață și care au ca obiect sau pot avea ca efect restrângerea sau denaturarea semnificativă a concurenței pe piața relevantă. La fel, autoarea vine cu o analiză a răspunderi administrative, civile și penale.

Un alt termen utilizat în raport înțelegerile anticoncurențiale în doctrina românească este termenul de „antantă", care se regăsește și în Legea concurenței nr. 21 din 10.04.1996[62] din România. Acest termen este utilizat și de Gheorghiu Gheorghe și Nita Manuela în lucrarea Dreptul concurenței[63], de Mihai Emilia în lucrarea Dreptul concurenței și Concurența economică[64], fiind definit ca orice înțelegere intervenită între doi sau mai mulți agenți economici, exprimată sau nu în scris, indiferent de formă, titlu ori natura actului sau a clauzei ce o conține, sau tacită, explicită sau implicită, publică sau ocultă, în scopul coordonării comportamentului concurențial.

La fel, pot fi menționați și autorii: Păun Roxana Daniela – Dreptul concurenței[65] și Cosmovici Paul Mircea și Munteanu Roxana – Înțelegerile între întreprinderi[66], lucrări ce cuprind o analiză detaliată a dreptului concurenței și a înțelegerilor anticoncurențiale, precum și al impactului pe care acestea îl pot avea în afaceri, accentul fiind pus pe dreptul material și, rar, pe regulile de drept procesual.

Ținând cont de faptul că România este stat membru al Uniunii Europene, mai mulți autori români au pus accentul pe cercetarea concurenței, inclusiv acordurile anticoncurențiale, prin prisma dreptului european. Cea mai recentă lucrare – Particularități ale răspunderii civile delictuale în materia dreptului european al concurenței. Studiu de teorie și jurisprudență[67], de Butacu Cristina, reprezintă o sinteză comprehensivă a particularităților specifice acțiunii răspunderii civile, având în vedere competența exclusivă de reglementare a Uniunii Europene în ceea ce privește elementele fundamentale ale răspunderii civile delictuale. Un accent deosebit este pus pe

[61] Almășan, A. *Dreptul concurenței*. București: Hamangiu, 2021. p. 402. ISBN: 978-606-27-1865-7.
[62] Legea concurenței din România nr. 21 din 10.04.1996. În *Monitorul Oficial din România,* 2016, nr. 153.
[63] Gheorghiu, G. și Nita, M. *Dreptul concurenței*. București: Universul Juridic,2017.p.248.ISBN:978-606-39-0061-7.
[64] Mihai, E. *Dreptul concurenței*. Bucureşti: Editura ALL Beck, 2004. p. 304. ISBN: 973-655-640-9.
[65] Păun, R. D. *Dreptul concurenței*. București: Fundația România de Mâine, 2013. p. 312. ISBN: 978-973-163-711-2.
[66] Cosmovici, P. M. și Munteanu, R. *Înțelegerile între întreprinderi*. București: Editura Academiei Române, 2001. p.588. ISBN: 973-27-0683-X.
[67] Butacu, C. *Particularități ale răspunderii civile delictuale în materia dreptului european al concurenței. Studiu de teorie și jurisprudență.* București: Universul Juridic, 2023. p. 464. ISBN: 978-606-39-1070-8.

analiza detaliată a condiției faptei prejudiciabile și a practicilor anticoncurențiale interzise, cum ar fi acordurile anticoncurențiale, în lumina unei jurisprudențe bogate a Uniunii Europene. Lucrarea analizează aspectele legate de aplicare normelor de drept în cadrul acțiunilor în despăgubire, inclusiv efectul deciziilor de constatare a unei practici anticoncurențiale asupra cererii de despăgubire, tipurile de acțiuni, părțile implicate, accesul la probe și protecția informațiilor confidențiale.

Relevante domeniului concurențial sunt și lucrările autorilor: Giorgiu Coman – Concurența în dreptul intern și european;[68] Florea Vlad-Teodor – Dreptul concurenței. Punerea în aplicare a regulilor de concurență;[69] Lazăr Ioan – Dreptul Uniunii Europene în domeniul concurenței;[70] Maierean Laura Elena – Drept european al concurenței[71] și Manolache Octavian – Regimul juridic al concurenței în dreptul comunitar[72], care constituie cercetări cuprinzătoare și aprofundate a regulilor de drept care guvernează domeniul concurenței în plan intern și european, fiind analizate acordurile anticoncurențiale la nivel european, și deciziile Comisiei Europene în acest sens.

Analiza cercetărilor științifice referitoare la acordurile anticoncurențiale în Uniunea Europeană relevă un domeniu vast și dinamic, influențat de evoluția legislației și de schimbările în structura piețelor economice. Aceste cercetări se concertează mai mult pe aspecte-cheie, printre care identificarea și evaluarea tipurilor de acorduri anticoncurențiale, impactul acestora asupra pieței interne, eficacitatea instrumentelor de politică concurențială și dezvoltarea de noi abordări pentru combaterea acordurilor anticoncurențiale. Un rol foarte important sub aspect mai mult practic îl are practica judiciară a Comisiei Europene și a Curții de Justiție a Uniunii Europene, care oferă explicații și raționamente importante cu privire la reglementarea acordurilor juridice, dar și numeroasele publicații/articole, cum ar fi: : „Cartel legislation”[73]; „Defining hard core cartel conduct. Effective institutions, effective penalties”[74]; „Setting of fines for cartels in ICN

---

[68] Giorgiu, C.*Concurența în dreptul intern și european.* București: Universul Juridic, 2019. p. 430. ISBN: 978-606-39-0370-0.

[69] Florea, V. T. *Dreptul concurenței. Punerea în aplicare a regulilor de concurență*. București, Hamangiu, 2018. p. 264. ISBN: 978-606-27-1116-0.

[70] Lazăr, I. *Dreptul Uniunii Europene în domeniul concurenței.* București: S.C. Universul Juridic SRL, 2016. p. 517. ISBN: 978-606-673-787-6.

[71] Maierean, L. E. *Drept european al concurenței.* București: Editura Universitară, 2014. p. 506. ISBN: 978-606-28-0074-1.

[72] Manolache, O. *Regimul juridic al concurenței în dreptul comunitar.* București: All Educational, 1997. p. 411. ISBN: 973-9229-87-5.

[73] European Commission, Directorate-General for Competition, *Cartel legislation and other reference texts on 1 January 2013*. Publications Office, 2013. [citat 15.04.2024].Disponibil: https://data.europa.eu/doi/10.2763/32423

[74] European Commission, Directorate-General for Competition. *Defining hard core cartel conduct. Effective institutions, effective penalties. VOL 1*, *Building blocks for effective anti-cartel regimes.* Publications Office, 2005. [citat 27.04.2024]. Disponibil: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/657c7c3a-f64d-4016-8242-b94af2dd21f9/language-en/format-PDF/source-319465283

jurisdictions”[75]; „Quantifying antitrust damages towards non-binding guidance for courts”[76] sau „EU competition law rules applicable to antitrust enforcement”[77] etc.

Ținând cont că doctrina juridică din UE este foarte bogată, principalele cercetări pot fi structurate în dependență de temele de bază abordate cum ar fi:

- identificarea și clasificarea acordurilor anticoncurențiale - cercetările din acest domeniu se concertează pe categorisirea acordurilor în funcție de mai mulți factor cum ar fi: de natura și efectele lor asupra concurenței.

Există o serie de lucrări semnificative care abordează această temă complexă, oferind o bază teoretică și practică pentru înțelegerea acordurilor anticoncurențiale, prin prezentarea unor analize detaliate ale legislației și a cazurilor din jurisprudență. În continuare vom enumera doar câteva exemple notabile de lucrări: Competition Law de Richard Whish și David Bailey[78] este considerată una dintre lucrările de referință în domeniul dreptului concurențial, această carte oferă o explicație clară și structurată a legilor concurenței în Uniunea Europeană, inclusiv analiza acordurilor anticoncurențiale; EU Competition Law: An Analytical Guide to the Leading Cases de Ariel Ezrachi[79] oferă o analiză a principalelor cazuri din legislația concurențială a UE, inclusiv despre acordurile anticoncurențiale.

- eficacitatea politicilor antitrust – cercetările din acest domeniu sunt axate pe analiza eficienței legislației și politicilor concurențiale asupra inovației și bunăstării economice generale și a măsurilor aplicate în detectarea, prevenirea și sancționarea acordurilor anticoncurențiale.

Vom menționa unele lucrări importante: Competition Law and Policy in the EU and UK de Barry Rodger și Angus MacCulloch[80]; The Enforcement of Competition Law in Europe de Thomas M.J. Möllers și Andreas Heinemann[81]. Aceste lucrări contribuie la o înțelegere aprofundată a modului în care politicile concurențiale sunt concepute, implementate și evaluate în diferite

---

[75] European Commission, Directorate-General for Competition. *Setting of fines for cartels in ICN jurisdictions*. Publications Office, 2008. [citat 30.04.2024]. Disponibil: https://data.europa.eu/doi/10.2763/55669

[76] European Commission, Directorate-General for Competition. *Quantifying antitrust damages towards non-binding guidance for courts*. Publications Office, 009.[citat 17.03.2024].Disponibil: https://data.europa.eu/doi/10.2763/36577

[77] European Commission, Directorate-General for Competition. *EU competition law rules applicable to antitrust enforcement. Vol. II. General block exemption regulations and guidelines*. Publications Office, 2013. [citat 17.03.2024]. Disponibil: https://data.europa.eu/doi/10.2763/35481

[78] Whish, R. și Bailey, D. *Competition Law*. Oxford UK: Oxford University Press, 2018, p.1152. ISBN: 978-0-19877-906-3.

[79] Ezrachi, A. *EU Competition Law: An Analytical Guide to the Leading Cases*. London: Hart Publishing, 2021. p. 864. ISBN: 978-1-50993-339-6.

[80] Rodger, B. and MacCulloch, A. *Competition Law and Policy in the EU and UK*. London: Routledge, 2021. p. 402. ISBN: 978-0-42995-518-1.

[81] Thomas, M.J., Möllers and Heinemann, A. *The Enforcement of Competition Law in Europe.* Cambridghe: Cambridge University Press, 2007. p. 713. ISBN: 978-0-521-18156-3.

contexte, subliniind importanța unor mecanisme de aplicare eficiente pentru menținerea unor piețe competitive și sănătoase.

• abordări inovative și provocări emergente în domeniul acordurilor anticoncurențiale – cercetările se orientează către înțelegerea și răspunsul la noile forme de concurență și practici anticoncurențiale care apar în economia modernă, inclusiv în contextul digitalizării. O lucrare foarte importantă în acest sens este Raportul „Competition Policy for the Digital Era”[82], comandat de Comisia Europeană, în care sunt investigate provocările pe care le aduce digitalizarea politicilor de concurență și sunt formulate unele recomandări de ajustare a legislației tradiționale, pentru a face față eficient provocărilor. O altă lucrare importantă este „Big Data and Competition Policy”[83], cartea abordează provocările și oportunitățile create de „Big Data” pentru politicile concurențiale, inclusiv modul în care cestea pot afecta competiția și comportamentul anticoncurențial. În lucrarea „Virtual Competition: The Promise and Perils of the Algorithm-Driven Economy”[84], este analizat modul în care algoritmii și inteligența artificială pot distorsiona piața prin crearea de comportamente anticoncurențiale coordonate, subliniind nevoie de instrumente și abordări noi în politica concurențială. Aceste lucrări reflectă un consens larg cu privire la nevoie de adaptare și inovare a politicilor concurențiale, pentru a răspunde eficient la provocările emergente, în lumina noilor modele de afaceri digitale și tehnologiilor inovatoare, subliniind importanța unei abordări dinamice și pro active pentru a proteja și promova concurența liberă pe piață.

Evident nu pot fi neglijate lucrările științifice din literatura juridică germană, franceză și rusă, care la fel, conțin o serie de lucrări importante în domeniul concurenței, inclusiv a acordurilor anticoncurențiale, cum fi lucrările în limba franceză: „Droit européen de la concurrence”[85], „Le juge du droit de la concurrence”[86], „Droit de la concurrence”[87] și „L’imputation des pratiques anticoncurrentielles au sein des groupes de sociétés[88]. Aceste lucrări oferă perspective detaliate și informații importante despre dreptul concurenței în contextul european și francez.

---

[82] Crémer, J., Montjoye, Y. A. și Schweitzer, H. *Competition Policy for the Digital Era.* Luxembourg: Publications office of the European Union, 2019. p. 133. ISBN:978-92-76-01946-6.

[83] Stucke, M. and Grunes, A. *Big Data and Competition Policy*. Oxford: Oxford University Press, 2016. p. 400. ISBN: 978-0-19878-813-3.

[84] Ezrachi, A. and Maurice, E. Stucke. *Virtual Competition: The Promise and Perils of the Algorithm-Driven Economy*. Harvard university press, 2016. p.368. ISBN:978-0-67424-158-9.

[85] Petit, N. *Droit européen de la concurrence, 3e edition.* Paris: LGDJ, 2020. p. 852. ISBN:978-2-27508-248-6.

[86] Castryck, E. F. *Le juge du droit de la concurrence.* Droit. Français. Université de Perpignan, 2023. [citat 21.11.2023]. Disponibil: https://theses.hal.science/tel-04125438v1/document

[87] Cayot, M., Depincé, M., Mainguy, D. *Droit de la concurrence*. LexisNexis.2019. p.458. ISBN:978-2-71102-943-3.

[88] Mazounil K.L. *L'imputation des pratiques anticoncurrentielles au sein des groupes de sociétés*. Dauphine PSL Universite Paris, 2020. p.460. [citat 16.12.2024]. Disponibil: https://theses.hal.science/tel-03934646v1/file/2020UPSLD028.pdf

Ținând cont că în Uniunea Sovietică era o economie planificată centralizată, odată cu destrămarea acesteia, Federația Rusă a trecut treptat la o economie de piață, aplicând regulile generale de concurență cunoscute în majoritatea statelor, iar odată cu ceasta dreptul concurenței a început să fie studiat mai intens de mediul academic rus. Evident unul din cei mai recunoscuți autori ruși este șeful Serviciului Antimonopol din Federația Rusă, Artiomev I.,[89] care are numeroase articole cu privire la acordurile anticoncurențiale. O lucrare a autorilor Карагачу А. și Князева И.[90] prezintă dreptul concurenței prin prisma teoriilor științifice, instituționalizarea normativă și aplicarea legii, precum și o analiză comparata a reglementării înțelegerilor de cartel din UE și Federația Rusă, iar lucrarea „Конкурентное право”[91] reprezintă o cercetare complexă a concurenței, la care au contribuit mai mulți angajați ai Serviciului Antimonopol și cei mai buni experți științifici din domeniul concurenței.

Cercetările științifice cu privire la acordurile anticoncurențiale oferă o bază importantă pentru dezvoltarea politicilor concurențiale și adaptarea acestora la evoluțiile pieței. Ele subliniază importanța unei abordări pro active și bazate pe dovezi în combaterea practicilor anticoncurențiale, pentru a promova o piață internă dinamică și competitivă, în beneficiul consumatorilor și al economiei în ansamblu. Analiza lucrărilor științifice demonstrează încă o dată necesitatea lucrări, deoarece obiectul de cercetare este unul nou și puțin cercetat de doctrina juridică autohtonă.

1.4. Natura juridică a litigiului rezultat din acordul anticoncurențial și locul în procesul civil

Prin natura juridică a unui litigiu înțelegem ansamblu trăsăturilor specifice care determină tipologia, regimul juridic aplicabil și scopul soluționării conflictului. Astfel, aceasta este definită de obiectul său, părțile implicate în litigiu, normele de drept aplicabile și scopul urmărit prin soluționarea litigiului. Această clasificare este esențială pentru determinarea corectă a cadrului material și procedural care va fi aplicabil la soluționarea litigiului.

Natura juridică a litigiilor care reies dintr-un acord anticoncurențial se referă la caracterul specific al acestor litigii, care este determinat de normele de drept aplicabile și de obiectul litigiului. În toate jurisdicțiile în care acordurile anticoncurențiale sunt interzise, litigiile care reies

[89] Артемьев, И. Ю., Сушкевич, А. Г. et al. *Конкурентное право России*. Москва: Высшая школа экономики, 2014. p. 493. ISBN: 978-5-7598-1075-9.

[90] Карагачу, А., Князева, И. *Конкурентная политика в предотвращении ограничительной деловой практики и антиконкурентной государственной помощи, опыт и практика европейского союза*. Новосибирск: Изд-во НГТУ, 2017. p. 232.

[91] Алешин, К. Н., Артюшенко, Д. Н., Кониева, Ф. и др., *Конкурентное право*. Москва: Юстицинформ, 2018. p. 628. ISBN: 978-5-7205-1366-5.

dintr-un acord anticoncurențial pot avea natura juridică civilă, administrativă sau chiar mixtă. Totodată, menționăm că deși e mai puțin frecventă, poate fi și natura juridică penală care depinde de legislația specifică fiecărui stat. În anumite jurisdicții, unele acorduri anticoncurențiale, precum cartelurile, pot constitui infracțiuni, atrăgând răspunderea penală a persoanelor fizice sau juridice participante la înțelegeri anticoncurențiale.

Natura juridică civilă a litigiilor ce decurg dintr-un acord anticoncurențial au un caracter reparator, scopul principal fiind obținerea de despăgubiri pentru prejudiciile cauzate de un acord anticoncurențial, or, majoritatea acestor acorduri cauzează daune majore unui număr foarte mare de consumatori. Ultimii au dreptul de a înainta acțiuni în instanțele de judecată împotriva întreprinderilor participante la acordurile anticoncurențiale.

Natura juridică administrativă a acestor litigii are un caracter sancționator, or, obiectul acestor litigii este constatarea și sancționarea încălcării normelor de concurență prevăzute de legislație. Astfel, deciziile autorităților de concurență prin care au fost aplicate sancțiuni întreprinderilor pentru participarea la un acord anticoncurențial, pot fi și sunt cel mai des contestate în instanțele de judecată de către întreprinderile în cauză.

Natura juridică mixtă se caracterizează prin faptul că în cazul unor litigii elementele administrative și cele civile interacționează, și anume în cazurile când deciziile autorităților de concurență constituie probe decisive în litigiile civile privind repararea prejudiciilor. În asemenea cazuri, instanțele de judecată care examinează litigiile civile pot suspenda judecarea cauzei până la soluționarea unui proces conex în contenciosul administrativ.

În unele jurisdicții este prevăzută și răspunderea penală pentru încheierea acordurilor anticoncurențiale. Însă ținând cont de natura juridică a acordului anticoncurențial și de efectele acestuia îndreptate în exterior, considerăm că răspunderea penală ar trebui exclusă și să fie pus accentul pe litigiile civile privind repararea prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial și evident litigiile în contenciosul administrativ privind contestarea actelor emise de autoritatea de concurență prin care se constată acordul anticoncurențial, sau alte acte din cadrul procedurii administrative.

Având în vedere faptul că legiuitorul nu a definit noțiunea de proces civil, vom recurge la definiția din doctrina juridică autohtonă dar și cea străină. Doctorul în drept Ghoerghe Macovei definește procesul civil un cumul de acțiuni procesuale, desfășurate de către participanții la proces și instanțele de judecată în legătură cu examinarea și soluționarea litigiilor civile. Iar, procedura

civilă o definește drept o modalitate de organizare și ordonare a activității instanțelor de judecată în cadrul înfăptuirii justiției civile prin intermediul normelor procesuale. [92]

În doctrina rusă, doctrinarul Treușnikov M. C. definește procesul civil deopotrivă cu procedura civilă drept procedura de desfășurare a cauzelor civile, determinate de normele dreptului procesual civil. Cauzele civile fiind înțelese ca cauze care decurg dintr-o gamă largă de raporturi juridice – constituționale, administrative, financiare, civile, funciare, de muncă, etc. Procesul civil fiind o formă legală de protecție a drepturilor în instanțele de judecată. [93]

Un alt doctrinar rus Crașeninicov P. V. definește procesul civil ca totalitatea raporturilor juridice procesuale izvorâte intre instanța de judecată și alți participanți în cadrul procesului de înfăptuire a justiției de către instanțele civile, în toate categoriile de cauze, cu excepția cauzelor penale și cele de competența Curții Constituționale.[94]

Codul de procedură civilă al Republicii Moldova prevede mai multe feluri de proceduri civile cum ar fi: procedura în acțiune civilă, procedura contenciosului administrativ, procedura specială, procedura simplificată, etc. Astfel, legiuitorul autohton a prevăzut procedura contenciosului administrativ în capitolul XXII din CPC[95], dar și în Codul administrativ nr. 116/2018 în vigoare din 1 aprilie 2019, care prevede la art. 195 că „procedura acțiunii în contenciosul administrativ se desfășoară conform prevederilor prezentului cod. Suplimentar se aplică corespunzător prevederile Codului de procedura civilă, cu excepția art. 169–171.”[96]

Respectiv, contenciosul administrativ și dreptul procesual civil au în comun principiile fundamentale, etapele procesuale și utilizarea acelorași mijloace procedurale. Totuși, contenciosul administrativ este o formă specializată a procesului civil, având ca scop controlul legalității actelor administrative și protejarea drepturilor cetățenilor în raport cu autoritățile publice.

Având în vedere cele menționate mai sus, considerăm că natura juridică a litigiilor ce decurg dintr-un acord anticoncurențial preponderent își are locul în procesul civil.

---

[92] Belei E., Borș A., Chifa F. ș.a. *Drept procesual civil. Partea generală. /* Red. șt.-fic A. Cojuhari. Coord. E. Belei. Chișinău: Editura Lexon-Prim, 2016. p. 461. ISBN: 978-9975-4072-9-8.

[93] Гражданский процесс: Учебник (5-е издание, переработанное и дополненное) / Под ред. М.К. Треушникова. — М.: Статут, 2014. p. 464.

[94] Гражданское процессуальное право : учебник : [в 2 т.] / под ред. П. В. Крашенинникова. – 2-е изд., перераб. и доп. – Москва : Статут, 2022. p. 550. ISBN: 978-5-8354-1821-3.

[95] Codul de procedură civilă nr. 225 din 30.05.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2013, nr. 130-134.

[96] Codul administrativ al Republicii Moldova nr. 116 din 19.07.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2018, nr. 309-320.

1.5. Concluzii la Capitolul I

Ca urmare a analizei evoluției istorice a acordurilor anticoncurențiale putem afirma cert că acestea au fost prezente încă din antichitate și au evoluat de-a lungul timpului de la înțelegeri simple de fixare a prețurilor între negustori/comercianți la structuri sofisticate de cartel, ce acoperă diverse aspecte ale activității economice de la producție la distribuție și vânzare. La fel a evoluat considerabil și legislația concurențială, pentru a răspunde noilor forme de acorduri anticoncurențiale care apăreau odată cu dezvoltarea economică și tehnologică a societății. În prezent, cadrul legal conține reglementări complexe care fac față noilor provocări aduse de era digitală, iar autoritățile de concurență cooperează la nivel internațional pentru a depista și contracara acordurile anticoncurențiale. Ținând însă cont că suntem într-un proces continuu de dezvoltare tehnologică, statul trebuie să fie vigilent și să dezvolte noi instrumente și strategii pentru a depista și a preveni acordurile anticoncurențiale.

Analiza tipologiei acordurilor anticoncurențiale ne demonstrează cât de diversă poate fi forma acestor acorduri și că într-un acord legal, care este reglementat de lege, se pot insera și unele clauze anticoncurențiale. Din aceste considerente, specialiștii din domeniu trebuie să studieze atent orice clauză a unui contract.

Din analiza cercetărilor științifice din domeniu concurenței, am constatat că doctrina juridică autohtonă nu dispune de lucrări științifice care să conțină o analiză detaliată a litigiilor ce pot apărea urmare a unui acord anticoncurențial, și anume: litigii privind contestarea actelor emise de autoritatea de concurență în procesul de depistare a acordurilor anticoncurențiale; privind contestarea deciziilor prin care sunt sancționate întreprinderile participante la un cord anticoncurențial; privind inițierea unor litigii civile cu privire la repararea prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial etc., deși unii autori au abordat acordurile anticoncurențiale și tangențial, mecanismele de combatere a acestora. Din care motiv, prezenta lucrare este bazată pe analiza: jurisprudenței naționale, dar și a Curții de Justiție a Uniunii Europene; deciziilor autorităților de concurență; legislației naționale și a celei internaționale; lucrărilor științifice relevante obiectului de cercetare identificate în literatura juridică românească, europeană, rusă și americană.

Cu toate că mecanismul de acumulare a probelor prin intermediul inspecțiilor este asemănător cu cel utilizat de organele de urmărire penală și deseori sunt aplicate și amenzi destul de mari pentru obstrucționarea inspecției, constatăm lipsa unor monografii autohtone care ar avea drept obiect de cercetare inspecțiile efectuate de Consiliul Concurenței. Există doar câteva articole

scrise de experți în domeniu, cum ar fi Andrei Rogac[97] sau Ana Galus[98], care abordează foarte general unele aspecte ce se referă la inspecții. Astfel, în prezenta lucrare vom analiza în detaliu procedura Consiliului Concurenței de efectuare a inspecției, evidențiind unele probleme care au apărut/sau pot apărea în litigiile ce au avut/sau vor avea ca obiect contestarea actelor referitoare la inspecția Consiliului Concurenței.

Un alt aspect care urmează a fi cercetat în detaliu, se referă la examinarea și soluționarea posibilelor litigii civile privind repararea prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial, deoarece s-a constatat lipsa unor monografii autohtone și, cu regret, nu a fost identificat nicio cauză în instanța de judecată autohtonă.

[97] Rogac, A. *Regulile cu privire la inspecțiile în materie de concurență sub lupa constituționalității.* Juridice Moldova, 2020. [citat 03.04.2024]. Disponibil: https://juridicemoldova.md/9395/regulile-cu-privire-la-inspectii-in-materie-de-concurenta-sub-lupa-constitutionalitatii.html

[98] Galus, A. *Inspecțiile (Dawn Raids) – cum să ne protejăm eficient*. Juridice Moldova, 2020. [citat 16.10.2023]. Disponibil: https://juridicemoldova.md/8804/inspectiile-dawn-raids-cum-sa-ne-protejam-eficient-prezentarea-speaker-ului-ana-galus-in-cadrul-conferintei-de-dreptul-concurentei.html

CAPITOLUL 2. LITIGIILE CE APAR ÎN PROCESUL DE DEPISTARE A ACORDURILOR ANTICONCURENȚIALE

2.1. Mecanismele procedurale de depistare a acordurilor anticoncurențiale

Cartelul reprezentând o reuniune secretă în care participă mai multe întreprinderi independente, depistarea acestora de către autoritățile de concurență este dificilă, iar multe carteluri așa și nu sunt depistate. Este foarte greu de estimat numărul înțelegerilor de cartel care rămân neidentificate, însă cercetările științifice și studiile făcute în acest sens sugerează că numărul real a acestor înțelegeri este semnificativ. Evident, numărul depinde de specificul fiecărei industrii, de piața geografică relevantă, însă unii economiști sugerează că numărul înțelegerilor anticoncurențiale care rămân neidentificate este de două sau trei ori mai mare decât cele depistate. Astfel, cadrul legal trebuie să ofere autorităților de concurență suficiente mecanisme de depistare a acordurilor anticoncurențiale pentru a stopa efectele negative pe care le au asupra consumatorilor.

Doamna Bologan D., în teza sa de doctorat, susține că în procesul de evaluare a acordurilor orizontale, Consiliul Concurenței trebuie să determine faptul dacă un acord orizontal între întreprinderi are un obiect anticoncurențial, în special dacă acordul în cauză constituie sau nu un cartel dur, sau dacă acesta are efecte restrictive reale sau potențiale asupra concurenței. La a doua etapă, în cazul în care s-a demonstrat că acordul afectează concurențe și, în același timp, nu este un cartel dur, Consiliul Concurenței urmează să stabilească avantajele aduse de acord concurenței și să evalueze dacă acesta compensează efectele restrictive asupra concurenței. În cazul în care avantajele aduse de acord concurenței compensează efectele restrictive ale acestuia asupra concurenței, respectivul acord poate fi exceptat de la interdicția stabilită la art. 5 alin. (1) al Legii concurenței, conform art. 6 al legii.[99]

Totuși, cadrul legal autohton nu este suficient de clar în privința delimitării acordurilor anticoncurențiale interzise (prevăzute la art. 5 al Legii concurenței) și cele exceptate conform art.6 al legii. În special, în contextul în care jurisprudența Curții Europene de Justiție prevede că chiar și acordurile anticoncurențiale interzise pot fi considerate compatibile cu mediul concurențial și exceptate de la aplicarea sancțiunilor, însă în temeiul unei evaluări detaliate a efectelor acestora asupra pieței, bunăstării consumatorilor, inovației și concurenței. Spre exemplu, foarte multe acorduri au fost exceptate de la prevederile legale concurențiale în primul an de pandemie „Covid 19".

[99] Bologan, D. *Reglementarea juridică a înțelegerilor de cartel*. Teză de doctorat în drept. Chișinău, 2016. p. 199.

Consiliul Concurenței pentru a demonstra prezența unui acord anticoncurențial nu are nevoie să identifice un contract în scris care să conțină clauze anticoncurențiale, este suficient să demonstreze că participanții la acord au avut scopul să acționeze într-un anumit fel pe piață, să stabilească un anumit preț pentru bunurile/serviciile comercializate, adică existența unei intenții clare a participanților la acord să restrângă concurența. Conform prevederilor Legii concurenței dar și a legislației europene, dacă s-a stabilit că un acord are ca obiect restrângerea concurenței, autoritățile de concurență nu trebuie să demonstreze existența unor efecte anticoncurențiale pe piață, pentru a constata că există o restrângere a concurenței și a aplica sancțiunile ce se impun.

În urma celor expuse, menționăm că pentru a combate eficient acordurile anticoncurențiale este necesar analiza individuală a acordului, or, fiecare acord are particularitățile sale care diferă de la caz la caz. Respectiv, Consiliul Concurenței are misiunea de a analiza în continu care este dinamica practicii Uniunii Europene și a altor state, pentru a putea aplica corect legislația națională și după caz pentru a veni cu propuneri de modificare a acesteia.

Cel mai utilizat mecanism de depistare a cartelurilor de către autoritățile de concurență reprezintă inspecțiile, urmat de politica de clemență, analiza informațiilor din registrul achizițiilor publice și prezentarea unor informații relevante prin intermediul plângerilor depuse.

Procedura de efectuare a inspecțiilor de către autoritățile de concurență reprezintă un instrument crucial în detectarea și investigarea încălcărilor legislației concurențiale privind acordurile anticoncurențiale. Aceste inspecții, denumite adesea „raiduri", deoarece sunt inopinate, permit autorităților să colecteze dovezi direct de la sediile întreprinderilor suspectate de înțelegeri de cartel. Conform art. 56 alin. (2) din legea concurenței nr. 183/2012, „inspecția reprezintă un instrument procedural de obținere a informațiilor și a documentelor necesare, indiferent de suportul pe care se găsesc și locul aflării acestora, utilizat de Consiliul Concurenței pentru investigarea încălcării legislației concurențiale", și poate fi efectuată la orice întreprindere, asociere de întreprinderi, inclusiv la o autoritatea publică. Art. 56^1 prevede drepturile persoanelor delegate pentru efectuarea inspecției. Astfel, aceștia au dreptul de a inspecta și de a obține toate informațiile legate de obiectul și scopul investigației de la subiectul supus inspecției, inclusiv în format digital, indiferent de suportul pe care sunt stocate și locul aflării acestora.

Pe parcursul inspecției, conform Legii concurenței nr. 183/2012 persoanele delegate pot obține, sub orice formă, copii sau extrase din registre sau documente și în cazul în care consideră că este oportun, să le ridice și să continue prelucrarea acestora la sediul Consiliului Concurenței. Ridicarea registrelor și a documentelor se admite numai dacă asemenea măsură este necesară pentru prevenirea ascunderii, înlăturării, modificării sau distrugerii acestora ori dacă nu este posibil de a face copii de pe acestea în încăperile unde au loc inspecțiile.

Ținând cont că inspecțiile reprezintă un instrument vital pentru autoritățile de concurență în combaterea acordurilor anticoncurențiale și, ca acestea să fie cu adevărat efective, majoritatea statelor au prevăzut în legislațiile lor, care sunt drepturile colaboratorilor autorităților de concurență care desfășoară inspecția și, respectiv, obligațiile întreprinderilor în cadrul inspecțiilor, iar pentru încălcarea lor majoritatea statelor au impus amenzi destul de mari, iar în unele cazuri (SUA) poate fi aplicată și închisoarea pentru persoanele fizice responsabile de obstrucționarea inspecțiilor.

În Republica Moldova, colaboratorii Consiliului Concurenței, în cadrul inspecțiilor, au următoarele drepturi:

„a) să intre în orice incintă, pe orice teren și în orice mijloc de transport ale întreprinderilor și asocierilor de întreprinderi;

b) să examineze registrele și alte documente privind activitatea economică, indiferent de suportul pe care sunt stocate, și să acceseze orice informație care este accesibilă subiectului care face obiectul inspecției;

c) să ia sau să obțină, sub orice formă, copii sau extrase din registre și alte documente privind activitatea economică și, în cazul în care consideră că este oportun, să continue realizarea de astfel de căutări de informații și selectarea de copii sau extrase la sediul Consiliului Concurenței;

d) să sigileze orice incintă destinată activității economice și orice registru și document aflate în raport cu obiectul și scopul investigației pe perioada inspecției (dar nu mai mult de 72 de ore) și în măsura necesară inspecției, fără a suspenda activitatea întreprinderii sau asocierii de întreprinderi supuse inspecției;

e) să ceară oricărui reprezentant sau membru al personalului întreprinderii sau asocierii de întreprinderi explicații cu privire la faptele sau documentele legate de obiectul și scopul inspecției și să înregistreze răspunsul acestora;

f) să solicite schimbarea parolei/blocarea unor conturi de utilizator și/sau de e-mail pe durata și în măsura necesară inspecției;

g) să caute și să copieze, utilizând echipamente tehnice și/sau programe specializate, documente, fișiere sau alte informații stocate pe dispozitive care nu sunt identificate cu precizie în prealabil;

h) să folosească echipamente tehnice și programe specializate de restabilire, copiere și analiză a informației, indiferent de forma și suportul de stocare.”[100]

[100] Legea concurenței nr. 183. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2012, nr. 193-197.

Dacă analizăm drepturile menționate supra și obligațiile întreprinderilor supuse inspecțiilor, puteam afirma la prima vedere că autoritatea de concurență dispune de pârghii suficiente pentru a găsi probele necesare în vederea depistării unor acorduri anticoncurențiale. Procedura de inspecție fiind asemănătoare cu procedura de percheziții efectuate de organul de urmărire penală, legiuitorul a prevăzut inclusiv posibilitatea de efectuare a inspecțiilor în alte încăperi, terenuri și mijloace de transport decât cele ce aparțin întreprinderii supuse inspecției.

Pentru refuzul de a se supune inspecției sau obstrucționarea acesteia, întreprinderea este pasibilă de o sancțiune pecuniară care nu poate depăși un nivel maxim de 1% din cifra totală de afaceri realizată de întreprindere în anul anterior sancționării, anterior până la ultimele modificări din anul 2023, acest nivel maxim era de 0,5%.

Una dintre cele mai mari amenzi impuse de Comisia Europeană pentru obstrucționarea inspecțiilor a fost în cazul E.ON Energie AG[101], în 2008. Comisia a impus o amendă de 38 de milioane de euro întreprinderii pentru că a rupt sigiliile aplicate de Comisie în birourile sale în timpul unei inspecții. Această faptă a fost considerată o obstrucționare gravă a investigației efectuate de Comisie, deoarece sigilarea spațiilor și a documentelor este o măsură standard pentru a asigura integritatea probelor în timpul inspecțiilor.

Comisia a concluzionat că sigiliul aplicat în spațiile ce aparțin întreprinderii în prima zi a inspecției, în sensul art. 23 din Regulamentul (CE) nr. 1/2003, a fost rupt. Conform prevederilor legale ale UE, Comisia nu era obligată să demonstreze faptul că ușa a fost, în realitate, deschisă sau că din încăperea sigilată lipseau documente care au fost depozitate. Cel mai probabil ruperea sigiliului a fost făcută cu intenție. Dar și în cazul în care a avut loc o rupere de sigiliu din neglijență, acest fapt este sub întreaga responsabilitate a întreprinderii supuse inspecției, care este singura responsabilă de organizarea activității sale de o asemenea manieră încât interdicția de a rupe sigiliul să fie respectată. În această privință, Comisia a constata, de asemenea, că întreprinderea nu a informat întregul personal care avea dreptul de a intra în clădire cu privire la existența sigiliului și la semnificația acestuia.

Cauza respectivă este foarte interesantă, deoarece au fost puse în discuții mai multe aspecte referitoare la calitatea sigiliilor, fiind invocate mai multe presupuse motive de deteriorare a sigiliului. Acest fapt i-a luat Comisiei mai mult timp pentru a lua o decizie, sigiliul fiind rupt în prima zi de inspecție, la 29 mai 2006, iar decizia privind aplicarea unei amenzi fiind luată abia la data de 30 ianuarie 2008.

[101] Decizia Comisiei Europene din 30.01.2008, în Cauza COMP/B-1/39.326 – E.ON Energie AG. [citat 13.06.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52008XC0919%2801%29&qid=1712616907761

Comisarul pentru Concurență, Neelie Kroes[102], a comentat această încălcare că: „Comisia nu poate și nu va tolera încercările companiilor de a submina lupta Comisiei împotriva cartelurilor și a altor practici anticoncurențiale prin amenințarea integrității și eficacității investigațiilor noastre. Companiile știu foarte bine că amenzile mari sunt în joc în cazurile de concurență, iar unele pot lua în considerare măsuri ilegale pentru a obstrucționa o anchetă și astfel să evite o amendă. Această decizie transmite tuturor companiilor un mesaj clar că nu merită să obstrucționezi investigațiile Comisiei".

Una dintre cele mai mari amenzi impuse de Consiliul Concurenței al Republicii Moldova pentru obstrucționarea inspecțiilor a fost în cazul întreprinderii „47'th Parallel" SRL, în 2015. Consiliul a aplicat o amendă de aproximativ 4 870 000 lei întreprinderii pentru că a obstrucționat inspecția prin:

- „darea indicațiilor angajaților (în formă verbală) de către directorul general de a nu oferi informații colaboratorilor implicați în efectuarea inspecției;

- distrugerea probelor de către avocat din calculatorul directorului general;

- împiedicarea accesului în biroul directorului general prin acțiunile de tergiversare a deschiderii biroului și prin acțiunile de inducere în eroare cu privire la locul aflării biroului directorului general al întreprinderii;

- împiedicarea desfășurării inspecției până la venirea avocatului." [103]

Prin Hotărârea Curții de Apel Chișinău din 09 octombrie 2015, Decizia Consiliului Concurenței menționată supra a fost anulată, iar prin Decizia Curții Supreme de Justiție din 20 aprilie 2016 (dosar nr. 3ra-602/16)[104] a fost menținută Hotărârea Curții de Apel Chișinău.

Din analiza Deciziei CSJ constatăm că aceasta are un conținut laconic, din care putem deduce următoarele argumente comprehensibile reținute de către judecători:

- în procesul-verbal privind efectuarea inspecției lipsesc mențiuni privind actele neprezentate;

- la momentul efectuării inspecției au fost ridicate actele solicitate de către Consiliul Concurenței;

---

[102] European Commission, *Antitrust: Commission imposes 38 milion fine on E.ON for breach of a seal during an inspectioan*. Press release, 2008. [citat 21.04.2024]. Disponibil: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_08_108

[103] Decizia Consiliului Concurenței nr. DA-08 din 05.02.2015. [citat 17.02.2024]. Disponibil: https://www.competition.md/decizieview.php?l=ro&idc=64&id=5365&t=/Transparenta/Decizii/Decizia-Plenului-Consiliului-Concurentei-Nr-DA-08-din-05022015

[104] Decizia Curții Supreme de Justiție din 20 aprilie 2016, dosar nr. 3ra-602/16. [citat 05.04.2024]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=27665

- pe parcursul efectuării inspecției, subiectul supus inspecției are următoarele drepturi: să fie asistat de avocați, de alți reprezentanți împuterniciți conform legislației. Lipsa acestora nu poate fi invocată de subiectul supus inspecției drept temei pentru amânarea inspecției. În speță se reține că, nu s-a cerut amânarea inspecției. Or, avocatul intimatului a venit în timp de 3-5 minute. Având în vedere sensul normelor legale enunțate, Colegiul menționează că solicitarea întreprinderii de a purcede la efectuarea inspecției în prezența reprezentantului său este fundamentată din punct de vedere legal. Mai mult decât atât, prezența avocatului la efectuarea inspecției constituie o modalitate de realizare a dreptului la apărare;

- la materialele cauzei lipsesc dovezile ce ar demonstra faptul distrugerii probelor de către reprezentantul întreprinderii. De asemenea, instanța reține că constatările Consiliului Concurenței precum că „informațiile distruse din calculatorul directorului general pot avea un impact semnificativ asupra soluționării cazului" comportă un caracter incert. Or, nu poate fi constatat „impactul semnificativ" a unui asemenea fapt, în situația în care lipsesc probe ce ar demonstra acțiunile respective ale avocatului, cât și informații ce ar permite individualizarea probelor care se pretinde a fi distruse.

Considerăm că aceste argumente ale CSJ sunt insuficiente pentru a anula decizia Consiliului Concurenței și pe alocuri se observă o interpretare eronată a prevederilor legale, or, cert este faptul (fiind probe video) cum avocatul șterge documente din calculatorul directorului, contrar indicațiilor date de colaboratorii Consiliului Concurenței. Respectiv, conform art. 68 alin. (1) subpct. 5) lit. c) din Legea concurenței[105], Plenul Consiliului Concurenței are dreptul să aplice, prin decizie, persoanelor menționate la art. 20 alin. (2) lit. b) sau întreprinderilor ori asocierilor de întreprinderi amenzi eficace, proporționale și disuasive în cazul în care, în mod intenționat sau din neglijență, acestea obstrucționează desfășurarea inspecțiilor, potrivit art. 56 sau 57, prin: c) întreprind măsuri de distrugere totală sau parțială a documentelor, a registrelor, a informațiilor, inclusiv de pe echipamentele electronice sau mediile de stocare a informației. Astfel, nu este necesar demonstrarea „impactului semnificativ" al probelor distruse, este suficient demonstrarea distrugerii totale sau parțiale a unor documente, a informațiilor. De fapt, odată ce au fost distruse total documentele/informațiile este practic imposibil ca autoritatea de concurență să demonstreze ce impact aveau acele documente/informații și ce conținut aveau.

Mai mult ca atât, odată ce întreprinderea a recurs la un asemenea gest, mai ales că această distrugere a fost făcută de avocat, adică de un profesionist din domeniul dreptului, care cunoaște ce sancțiuni sunt pentru anumite tipuri de încălcări ale legislației concurențiale și care, după o

[105] Legea concurenței nr. 183. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2012, nr. 193-197.

analiză rapidă a unor informații, poate stabili dacă acestea pot fi folosite drept probe contra întreprinderii pe care o reprezintă, se prezumă că informația ștearsă a conținut probe care erau în detrimentul întreprinderii și care ar fi avut un rol important în stabilirea unor încălcări ale legii concurenței, dacă nu ar fi fost așa, de ce avocatul a șters documente în format electronic știind că pentru această acțiune riscă o sancțiune de maximum 0,5% din cifra totală de afaceri din anul precedent, iar în cazul în care se constata că întreprinderea participa la un acord anticoncurențial, aceasta putea fi sancționată (în anul 2015) cu amendă în sumă de maximum 5% din cifra totală de afaceri.

Dat fiind faptul că a fost anulată decizia prin care a fost aplicată cea mai mare amendă pentru obstrucționarea inspecției, vom menționa o altă decizie care a fost menținută în vigoare de către instanțele de judecată. Astfel, prin Decizia nr. APD-18 din 06.03.2015, Consiliul Concurenței a sancționat „AV Electronic" SRL cu amendă în sumă de aproximativ1 380 000 lei, pentru că a obstrucționat inspecția prin:

- tergiversarea inițierii inspecției prin comunicarea inexactă și inducerea în eroare cu privire la locul amplasării birourilor directorului, directorului comercial și a contabilității întreprinderii, ceea ce a creat premise pentru distrugerea și denaturarea eventualelor probe;

- neprezentarea tuturor informațiilor conform Delegației, pe care întreprinderea o deținea, ținând cont că în conformitate cu Legea contabilității nr. 113 din 27.04.2007, întreprinderile sunt obligate să asigure documentarea faptelor economice ale entității și reflectarea acestora în contabilitate;

- întreruperea legăturii computerului de serviciu a directorului comercial cu serverul întreprinderii, ceea ce nu a permis echipei de inspecție să vizualizeze informația, acest fapt constituind un impediment la desfășurarea inspecției. [106]

Decizia respectivă a fost contestată de către întreprinderea supusă inspecției în instanța de judecată, ultima însă nu s-a expus pe legalitatea acesteia deoarece cererea de chemare în judecată a fost respinsă prin Hotărârea Curții de Apel Chișinău din 22.12.2015[107] ca fiind depusă cu încălcarea termenului de prescripție. Soluția instanței fiind menținută și de către CSJ prin Decizia din 13.04.2016[108], prin care a fost respins recursul declarat de întreprinderea supusă inspecției.

[106] Decizia Consiliului Concurenței nr. APD-18 din 06.03.2015. [citat 17.02.2024]. Disponibil: https://www.competition.md/public/files/uploads/decizii/APD%20-%2018%20din%2006.03.2015.pdf

[107] Hotărârea Curții de Apel Chișinău din 22.12.2015, dosar nr. 3-38/15. [citat 15.08.2024]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f51770fc-0baa-e511-a1ab-005056a5d154

[108] Decizia Curții Supreme de Justiție din 13.04.2016, dosar nr. 3ra-431/16. [citat 05.04.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=27485

Politica de clemență

Un alt mecanism util de depistare a acordurilor anticoncurențiale este politica de clemență. Potrivit Dicționarului Explicativ al Limbii Române[109], noțiunea „clemență" provine de la latinescul clementia și semnifică indulgență, iertare, bunătate a unui superior față de inferiorii săi.

Politica de clemență este o parte importantă a legislației concurențiale sau a dreptului concurenței în majoritatea statelor. Scopul principal al acestei politici este de a încuraja întreprinderile care participă la carteluri să coopereze cu autoritățile de concurență în schimbul reducerii sau eliminării sancțiunilor pe care le-ar putea primi pentru încălcarea legii. Prin politica de clemență se încurajează dezvăluirea și desființarea cartelurilor, care sunt adesea dificil de depistat.

Doctorul în drept și profesor universitar Emilia Mihai[110] definește politica de clemență cu un rol ambivalent: armă imbatabilă care mărește vulnerabilitatea cartelurilor și-l poate destructura chiar și pe cel mai compact dintre ele, dar și soluție gratuită de ieșire din cartel, însă numai pentru primul „jucător", care livrează autorităților pe toți ceilalți participanți la cartel.

O altă abordare interesantă este dată de Christopher Harding și Julian Joshua[111], potrivit lor, clemența pune la dispoziția membrilor cartelului un calcul tentant, dar dificil, al riscurilor referitoare la darea de informații/probe sau respectarea codului tăcerii, care, în condițiile teoriei jocurilor, generează dilema prizonierului.

În opinia doctorului în drept Ilie Creciun,[112] politica de clemență reprezintă o instituție juridică în cadrul dreptului concurenței, fiind o excepție de la sistemul sancționator și de interdicții al acestei ramuri de drept. Politica de clemență se manifestă ca un program de care pot beneficia întreprinderile participante la acordurile anticoncurențiale, care obțin o reducere totală sau parțială a amenzii în schimbul dezvăluirii acordului anticoncurențial și cooperării necondiționate cu autoritatea de concurență. Acest program este disponibil doar întreprinderilor participante la acordurile anticoncurențiale, alte încălcări ale concurenței libere nefiind vizate de acest program, cum ar fi, spre exemplu: abuzul de poziție dominantă; concentrările economice necompatibile cu mediul concurențial; acțiuni de concurență neloială etc. Într-o altă ordine de idei, politica de clemență poate fi tratată și ca un instrument de detectare a acordurilor anticoncurențiale. În acest

[109] Dicționar Explicativ al Limbii Române. Ediția a III-a. București: Univers Enciclopedic Gold, 2009.
[110] Mihai, E. *Despre eficiența programelor europene de clemență*. În: Revista Națională de Drept, 2009, nr.9. p.15-22. ISSN: 1811-0770.
[111] Harding, C., Joshua, J. *Regulating cartels in Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2010, p. 241. ISBN: 978-0-19955-148-4.
[112]Creciun, I. *Matricea politicii de clemență în legislația concurențială din Republica Moldova*. Studia Universitates Moldaviae, 2019, nr. 8(128), p. 114. ISSN: 1814-3199.

caz, autoritatea de concurență incită întreprinderile, într-un mod public, de a denunța acordurile anticoncurențiale la care participă în schimbul scutirii de amendă.

În același context putem veni cu propria abordare a politicii de clemență ca fiind drept o provocare cu multe riscuri din partea autorităților de concurență de a da de gol cartelul și pe participanții acestuia. Drept recompensă pentru dezvăluirile participanților, persoana juridică este exonerată total sau parțial de plata amenzii. Însă aplicarea la politica de clemență poate fi periculoasă/dăunătoare întreprinderii, deoarece aceasta nu va fi scutită de acțiunile civile care pot fi intentate de terți care au avut de suferit din urma acordurilor anticoncurențiale. Conform art. 79 alin. (2) din Legea concurenței nr. 183/2012, „persoanele fizice sau juridice care se consideră prejudiciate printr-o practică anticoncurențială interzisă de prezenta lege vor putea înainta cerere privind acordarea de despăgubiri în termen de un an de la data la care decizia Consiliului Concurenței pe care se întemeiază acțiunea a rămas definitivă sau a fost menținută, în tot sau în parte, printr-o hotărâre judecătorească definitivă și irevocabilă".

Într-un sondaj efectuat în 2016 la care au participat 30 de participanți cu o vastă experiență în clemență, 83% dintre ei au indicat că au simțit o scădere a interesului clienților lor de a solicita clemența în ultimii ani. Expunerea crescută la cererile de recuperare a prejudiciilor civile a fost factorul cel mai des menționat - 36%.[113]

Un alt aspect periculos este că în unele state, pentru înțelegerile de cartel există și răspunderea penală, iar persoanele care au participat la aceste înțelegeri pot fi pedepsite cu închisoarea, astfel, nu în toate cazurile politica de clemență exonerează și de răspunderea penală.

Conform art. 246 alin. (1) din Codul penal[114], „limitarea concurenței libere prin încheierea unui acord anticoncurențial orizontal care constituie un cartel dur interzis de legislația din domeniul concurenței, care are ca obiect fixarea prețurilor de vânzare a produselor către terți, limitarea producției sau a vânzărilor, împărțirea pieței sau a clienților sau participarea cu oferte trucate la licitații sau la alte forme de concurs de oferte, dacă prin aceasta a fost obținut un profit în proporții deosebit de mari sau au fost cauzate daune în proporții deosebit de mari unei terțe persoane, se pedepsește cu amendă în mărime de la 3000 la 4000 de unități convenționale sau cu închisoare de până la 6 ani."

[113] Wils, Wouter P. J. *Private Enforcement of EU Antitrust Law and Its Relationship with Public Enforcement: Past, Present and Future*. Published in World Competition: Law and Economics Review, Vol. 40, No. 1, 2017, p. 3-46, presented at the Mannheim Centre for Competition and Innovation Law and Economics Conference on Cartel Damages in Europe, 10-11 November 2016. p.42. [citat 03.09.2024] Disponibil: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2865728

[114] Codul Penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2009, nr. 72-74.

Persoanele care au beneficiat de clemență puteau fi trase la răspundere penală până în august 2018, atunci când a fost completat art. 246 din Codul penal[115] cu alineatul 2 cu următorul cuprins: „persoana care a săvârșit fapta prevăzută la alin.(1) este liberată de răspundere penală în cazul în care aceasta beneficiază de clemență conform legislației din domeniul concurenței".

Și nu în ultimul rând, nu putem ignora și aspectul moral, care poate împiedica întreprinderile să aplice la programul de clemență. Întreprinderile pot cădea în dizgrația membrilor cartelului și pot fi ținta suspiciunilor și neîncrederii pe viitor. Respectiv, relațiile contractuale/economice de viitor pot avea de suferit.

Suntem de acord cu opinia dnei Bologan Dumitrița[116], că succesul unui acord anticoncurențial depinde foarte mult de încrederea reciprocă între membrii cartelului. Simpla existență a unui program de clemență slăbește o înțelegere, din moment ce aceasta pune la dispoziția întreprinderilor participante la un cartel un instrument pentru a crea tensiune între ei și trișa.

Johan Ysewyn și Siobhan Kahmann, într-un articol,[117] au evidențiat mai multe dezavantaje ale politicii de clemență din perspectiva întreprinderilor:

- incertitudinile legate de conceptul cartelului;
- riscul de a pierde o șansă de luptă;
- incertitudinea privind jurisdicția;
- obstacolul administrativ foarte mare;
- durata mare a investigațiilor cartelului;
- efectul de domino prin extinderea cartelului pe alte piețe și jurisdicții;
- impactul negativ asupra relației cu concurenții;
- implicarea angajaților;
- riscul unor daune materiale (achitarea prejudiciilor civile).

Cu toate că pot fi unele riscuri față de cei care aplică la politica de clemență, aceasta este una dintre cele mai efective metode de depistare a unui cartel, iar majoritatea statelor au asemenea programe în legislație.

Prima țară care a introdus un program de clemență a fost Statele Unite ale Americii, în anul 1978, dar nu a avut un succes imediat. În 1993, Departamentul de Justiție al USA[118] a introdus

[115] Ibidem.
[116] Bologan, D. *Reglementarea juridică a înțelegerilor de cartel*. Teză de doctorat în drept. Chișinău, 2016. p.113.
[117] Ysewyn, J., Kahmann, S. *The decline and fall of the leniency programme in Europe*, Concurrences Review N. 1-2018, Art.N.86060,2018.[citat 02.06.2024]Disponibil: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3126172
[118] US Department of Justice - Antitrust Division, *Corporate Leniency Policy*, 1993. [citat 18.05.2024]. Disponibil: https://www.justice.gov/atr/file/810281/dl

unele modificări semnificative, în primul rând a făcut posibilă aplicarea programului de clemență nu doar în cazurile în care Departamentul nu avea cunoștințe prealabile despre posibilul cartel, așa cum era în cadrul programului inițial, dar și după ce a început o anchetă dacă Departamentul nu deținea suficiente dovezi pentru a susține o condamnare pentru cartel. În al doilea rând, în cadrul programului inițial, acordarea de clemență era la discreția Departamentului, în timp ce, în cadrul noului program, clemența se aplica automat dacă era îndeplinite condițiile necesare. Aceste modificări au avut un impact substanțial asupra depistării cartelurilor, rata cererilor de clemență crescând de la 1 pe an la 1 pe lună.[119]

Comisia Europeană a pus în aplicare programul de clemență în anul 1996, pentru a oferi întreprinderilor posibilitatea de a-și recunoaște faptele greșite și de a evita sau de a reduce eventualele amenzi foarte mari pentru încălcările prevederilor legale concurențiale.[120] Programul a fost revizuit de două ori, în februarie 2002 și în decembrie 2006. Conform Comunicării Comisiei privind imunitatea la amenzi și reducerea cuantumului amenzilor în cauzele referitoare la înțelegeri[121], Comisia acordă imunitate la orice amendă care ar fi fost impusă în alte condiții unei întreprinderi care își dezvăluie participarea ei într-o presupusă înțelegere care afectează concurența, în cazul în care acea întreprindere trimite prima informațiile și elementele de probă care, în opinia Comisiei, îi permit:

a) să efectueze un control tematic în legătură cu presupusa înțelegere, sau

b) să constate o încălcare a articolului 81 Tratatul CE în legătură cu presupusa înțelegere.

Conform aceluiași articol,[122] menționat supra, autorii au evidențiat și cele mai importante beneficii ale politicii de clemență:

- imunitate la amenzi;
- o relație mai puțin ostilă cu autoritatea de concurență;
- o reacție mai bună a investitorilor;
- evitarea cheltuielilor judiciare;
- protecția parțială în temeiul Directivei de daune.

---

[119] Klimasauskiene, D., Giedraitis, V., Borchardt, M., *Fighting and preventing cartels*, Журнал Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2012. [citat 23.01.2024]. Disponibil: https://cyberleninka.ru/article/n/borotba-ta-profilaktika-karteliv

[120]European Commission, Competition Policy, Leniency. [citat 17.04.2024]. Disponibil: https://competition-policy.ec.europa.eu/antitrust-and-cartels/leniency_en

[121]Commission Notice on Immunity from fines and reduction of fines in cartel cases nr. 2006/C 298/11, 2006. [citat 11.08.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX%3A52006XC1208%2804%29

[122]Ysewyn, J., Kahmann, S. *The decline and fall of the leniency programme in Europe*, Concurrences Review N. 1-2018, Art.N.86060,2018.[citat 02.06.2024]Disponibil: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3126172

Unul dintre cele mai notorii cazuri[123] din cadrul Comisiei Europene de acordare a clemenței în care se evidențiază perfect beneficiul de imunitate la amenzi, este cel în care, în anul 2016, întreprinderea producătoare de camioane MAN a primit imunitate deplină la amendă în cadrul programului de clemență aplicat de Comisia Europeană, fiind prima care a furnizat informații despre cartel, evitând astfel o amendă în valoare de 1,2 miliarde de euro. Volvo/Renault au beneficiat de o reducere de 40% a cuantumului amenzii, Daimler – 30%, iar Iveco – de 10%.

Un alt caz de clemență important din cadrul Comisiei Europene este cazul „Tuburi pentru monitoarele TV și monitoare de calculatoare” [124]. În 2012, Comisia Europeană a impus amenzi în valoare totală de 1,47 miliarde de euro unui grup de companii, inclusiv Samsung SDI, pentru participarea la două carteluri în industria tuburilor catodice, folosite în televizoare și monitoare. Aceste carteluri au operat la nivel global timp îndelungat, până la începutul anilor 200, implicând fixarea prețurilor, alocarea piețelor și alte practici restrictive.

Întreprinderea Chunghwa a fost prima care a prezentat informații și a dovedit întrunirea condițiilor privind clemența, beneficiind astfel de o reducere totală a amenzii. Întreprinderea Samsung SDI a beneficiat de o reducere de 40% a cuantumului amenzii, Philips – 30%, iar Technicolo – 10%. Comisia a concluzionat că celelalte întreprinderi participante la cartel nu s-au calificat pentru a obține o reducere a amenzii.

Considerăm că rolul principal al politicii de clemență este descoperirea cartelurilor care probabil nu ar fi fost descoperite de autoritățile de concurență dacă nu exista un asemenea mecanism. Acest rol este foarte evident în următorul caz ce se referă la un cartel internațional în domeniul instalațiilor de comutație cu izolație în gaz (GIS), utilizate în rețelele de distribuție a energiei electrice. Acest cartel a implicat 20 de întreprinderi mari din industria echipamentelor electrice, care s-au înțeles pentru a fixa prețurile și împărți piețele pentru produsele GIS pe o perioadă îndelungată 1988-2004. Conform Deciziei Comisiei din 24 ianuarie 2007, cartelul avea o structură complexă. „În primul rând, a existat o înțelegere comună între participanți conform căreia întreprinderile japoneze nu își vor comercializa produsele în Europa și întreprinderile europene nu își vor comercializa produsele în Japonia. În al doilea rând, proiectele din afara unor anumite țări europene și a Japoniei erau împărțite pe baza unor cote globale. În al treilea rând, pe baza înțelegerii comune, întreprinderile europene au discutat între ele proiectele referitoare la țările europene. Cu toate acestea, aceste proiecte erau considerate ca făcând parte din cotele globale care

[123]Decizia Comisiei Europene din 19.07.2016, în Cauza AT.39824 – Camioane. [citat 11.04.2024]. Disponibil: https://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/39824/39824_8750_4.pdf

[124]Decizia Comisiei Europene din 05.12.2012, în Cauza COMP/39.437 – Tuburi pentru monitoare TV și monitoare de calculatoare. [citat 08.04.2024]. Disponibil: https://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/39437/39437_7332_3.pdf

fuseseră convenite cu companiile japoneze. În al patrulea rând, anumite țări europene au fost desemnate „țări de origine". Aceste „țări de origine" au fost lăsate producătorilor locali și vânzările din „țările de origine" nu au fost incluse (luate în calcul) în calcularea cotelor globale". [125]

De fapt, cartelul respectiv, probabil, nu ar fi fost descoperit dacă una dintre întreprinderile participante nu ar fi depus o cerere de clemență, care a fost acceptată de Comisie, la care a anexat suficiente probe care explica cartelul în detaliu, deoarece însăși Comisia a recunoscut în decizia sa că „participanții au luat măsuri complexe pentru a disimula activitățile cartelului. Membrii cartelului nu numai că au pregătit licitații simulate pentru a lăsa impresia unei concurențe reale, ci, de asemenea, au folosit nume de cod și mijloace de comunicare din ce în ce mai sofisticate (e-mail-uri din conturi private cu mesaje cifrate; telefoane mobile cu cifrare) pentru a evita să fie descoperiți".[126]

Un fapt destul de straniu al acestui cartel este că unele țări, în special SUA și Canada, au fost excluse total din înțelegerile anticoncurențiale. Participanții la cartel au evitat să stabilească comportamentele lor pe aceste piețe. Ținând cont de faptul că participanții au luat măsuri complexe pentru a disimula cartelul, considerăm că aceste țări au fost excluse din teama de a nu fi descoperiți de autoritățile de concurență din acele state, pentru că, spre exemplu, în SUA, FBI (Federal Bureau of Investigation) joacă un rol esențial în depistarea și investigarea cartelurilor, colaborând cu Divizia Antitrust a Departamentului de Justiție. În acest sens, FBI-ul utilizează o gamă largă de tehnici de investigație care nu sunt specifice autorităților de concurență din Uniunea Europeană, cum ar fi: interceptarea comunicațiilor telefonice; infiltrarea agenților sub acoperire; cooperarea cu informatorii pentru a obține probele necesare; cooperarea cu autoritățile de forță din alte state pentru a colecta probe în cazul cartelurilor internaționale, etc. Astfel, considerăm că participarea FBI-ului asigură ca investigațiile să fie exhaustive și dovezile colectate să fie suficient de solide pentru a susține acuzațiile în instanțele de judecată. Acest fapt contribuie la sancționarea severă a întreprinderilor participante la cartel și la descurajarea altor întreprinderi de a participa la astfel de înțelegeri interzise de lege.

Respectiv, întreprinderile participante la cartel prin excluderea din acord a unor țări în care mecanismele de investigație sunt foarte bune, s-au asigurat că acest cartel să fie secret și doar faptul că o întreprindere a aplicat la politica de clemență a făcut posibilă identificarea și constatarea acestui acord anticoncurențial.

---

[125] Decizia Comisiei din 24.01.2007, Cauza COMP/38.899 – Instalații de comutație cu izolație în gaz. [citat 18.08.2024]. Disponibil: https://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/38899/38899_1030_10.pdf
[126] Ibidem.

La fel, este foarte important ca întreprinderile participante la un acord anticoncurențial să conștientizeze că este important să colaboreze cu autoritățile de concurență, chiar și după ce acestea au inițiat investigații, efectuat inspecții, or, această colaborare poate duce la reducerea amenzilor care ar fi putut fi aplicate. În acest context, menționăm drept exemplu cartelul vitaminei (de nivel global), în care un grup de întreprinderi, cum ar fi: Roche, BASF, Aventis, Lozan și alți producători de vitamine, s-au înțeles pentru a fixa, crește și menține prețurile și a aloca volumele de vânzări ale vitaminelor vândute de ei. Prin Decizia din 21 noiembrie 2001[127], Comisia a constatat existența cartelului, care a avut un efect global, fiind afectate nu doar piețe din statele membre ale Uniunii Europene, aplicând o amendă în sumă de 855,22 milioane de EUR.

Comisarul pentru concurență, Mario Monti a declarat că „aceasta este cea mai dăunătoare serie de carteluri pe care Comisia a investigat-o vreodată din cauza gamei mari de vitamine acoperite, care se găsesc într-o multitudine de produse, de la cereale, biscuiți și băuturi până la hrana animalelor, produse farmaceutice și cosmetice. Comportamentul coluziv al companiilor le-a permis să perceapă prețuri mai mari decât dacă ar fi fost în joc toate forțele concurenței, dăunând consumatorilor și permițând companiilor să-și pună în buzunar profituri ilicite. Este deosebit de inacceptabil că acest comportament ilegal a vizat substanțe care sunt elemente vitale pentru nutriție și esențială pentru creșterea normală și menținerea vieții”. [128]

Ținând cont că efectul cartelului a fost unul global, și în SUA au fost aplicate amenzi mari întreprinderilor implicate, iar în privința unor persoane fizice a fost aplicată și pedeapsa penală sub forma de arest. Procurorul general Janet Reno a declarat că „aceste urmăriri penale demonstrează că nu vom permite cartelurilor internaționale să facă pradă consumatorilor americani în economia noastră globalizată. Cei care se angajează în prezent sau se gândesc la un comportament similar ar trebui să ia notă de costul ridicat de a fi prins, 500 de milioane de dolari nu este doar o amendă record într-un caz antitrust, dar este cea mai mare amendă pe care Departamentul de Justiție a obținut-o vreodată într-un caz penal”. La rândul său, Joel I. Klein, procuror general adjunct responsabil de Divizia Antitrust a Departamentului, a declarat că „acest cartel a afectat mai mult de cinci miliarde de dolari comerțul cu produse găsite în fiecare gospodărie americană. În timpul aplicării acordului anticoncurențial, practic fiecare consumator american a plătit prețuri umflate artificial pentru vitamine și alimente îmbogățite cu vitamine, pentru a hrăni lăcomia acestor

[127] Commission Decision of 21.11.2001, Case nr. COMP/E-1/37.512 — Vitamins. [citat 12.08.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32003D0002

[128] European Commission, *Commission imposes fines on vitamin cartels*, press release, 21.11.2001. [citat 27.04.2024]. Dispinibil: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_01_1625

inculpați și a co-conspiratorilor lor care au cules sute de milioane de dolari în venituri suplimentare”. [129]

Decizia Comisiei din 21.11.2001 este una foarte importantă pentru practicieni, deoarece într-un mod comprehensibil descrie cum au avut loc acordurile anticoncurențiale între întreprinderile implicate, care au utilizat metode sofisticate pentru a ascunde aceste înțelegeri. Acest fapt se datorează colaborării întreprinderilor cu Comisia, conform pct. 1.3.3 din decizie, principalele probe care au stat la baza deciziei au fost declarațiile, documentele și răspunsurile oferite de întreprinderi. Un alt aspect important este colaborarea autorităților de concurență din diferite jurisdicții în vederea schimbului de informații cu privire la cartelul identificat. Or, în pct. 151-153 din decizie, Comisia menționează că „în temeiul unui acord de recunoaștere a vinovăției cu Statele Unite ale Americii, BASF și Roche au pledat vinovați de acuzația de conspirație și au fost amendați cu 225 milioane USD, respectiv 500 milioane USD. Doi dintre cei mai înalți directori ai Roche, care erau ambii membri ai consiliului său executiv, au pledat vinovați de acuzații penale și au fost condamnați la închisoare convenite de patru și, respectiv, cinci luni, precum și plata amenzilor personale. La 9 septembrie 1999, Takeda, Eisai și Daiichi au convenit să pledeze vinovați și să plătească amenzi în valoare totală de 137 milioane USD pentru participarea lor la conspirația vitaminelor. Rhône-Poulenc a primit imunitate condiționată de urmărire penală în cadrul programului de imunitate corporativă al Departamentului de Justiție, după cooperarea cu autoritățile americane”.[130] Rhône-Poulenc a fost și cel care primul a informat Comisia (12.05.1999) despre implicarea sa și a altor întreprinderi producătoare într-un cartel de vitamine și intenția de a coopera la investigația acestuia. Respectiv, faptul că autoritățile din SUA au reușit să descopere cartelul și să obțină un acord de recunoaștere a vinovăției din partea principalelor întreprinderi, a facilitat procedura de investigație a Comisiei.

Necesitatea de colaborare a autorităților de concurență în asemenea cazuri, unde înțelegerile anticoncurențiale se referă la nivel global, o deducem din Decizia Comisiei la pct. 222, unde se menționează că simultaneitatea și uniformitatea creșterilor de preț pentru vitaminele A și E au condus la plângeri către autoritatea de concurență din Franța din partea companiilor locale, care a făcut și o inspecție la 28 ianuarie 1993, însă în cadrul procedurii de investigație n-au fost identificate probe care să demonstreze prezența unui cartel. Cu referire la inspecțiile efectuate de autoritățile de concurență, se discutau și în cadrul reuniunilor unde întreprinderile se înțelegeau

[129] Department of Justice, Swiss Executive Agrees to Plead Guilty and Serve U.S, press release. 20.05.1999. [citat 06.03.2024]. Disponibil: https://www.justice.gov/archive/atr/public/press_releases/1999/2450.htm

[130] Commission Decision of 21.11.2001, Case nr. COMP/E-1/37.512 — Vitamins. [citat 12.08.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32003D0002

asupra comportamentelor pe piață, în Decizia Comisiei fiind înserat un fragment din conversație: „nu s-a găsit nimic în anchetă. În plus, a fost făcută o inspecție, dar nu a fost găsit nimic. Acest tip de inspecție a fost efectuat și în 1991, dar nu a existat nicio dovadă, R nu consideră aceste inspecții problematice, totuși, sunt atenți la modul în care se ocupă de documentație”[131]. Totuși, după ce la sfârșitul anului 1997 a fost raportat public în Statele Unite ale Americii că Departamentul de Justiție al SUA a inițiat investigarea privind posibilele încălcări penale ale secțiunii 1 din Legea Sherman în sectorul vitaminelor, participanții la reuniuni au devenit deja conștienți de interesul autorităților de concurență față de înțelegerile lor secrete și au încercat să reducă la minimum numărul și frecvența acestora.

Chiar dacă întreprinderile participante au recunoscut participarea la acorduri anticoncurențiale și în Decizia Comisiei este descris detaliat cum au fost puse în aplicare cartelurile, unele întreprinderi au contestat Decizia Comisiei, solicitarea de bază fiind reducerea amenzilor. Spre exemplu, în cauza BASF AG vs Comisia Europeană[132] prin Hotărârea Tribunalului din 15.03.2006, cererea reclamantei a fost admisă parțial, fiind reduse amenzile în privința la 4 vitamine, cea mai mare reducere a fost de 75% din amenzile care i-au fost aplicate pentru încălcările referitoare la beta-caroten și carotinoizi, în cifre amenda a fost redusă de la 43,2 mln. EUR la 16 mln. EUR și, respectiv, de la 41,85 mln. EUR la 15,5 mln. EUR (total = - 53,5 mln. EUR).

În Republica Moldova, reglementarea juridică a politicii de clemență a apărut pentru prima dată în Legea concurenței nr. 183/2012. Conform art. 4 din Legea menționată, politica de clemență este definită ca „instrument privind aplicarea art. 5, pe baza căruia un participant la un cartel, în mod independent de celelalte întreprinderi implicate în acord, cooperează în cadrul unei investigații desfășurate de Consiliul Concurenței, furnizând în mod voluntar informațiile pe care acesta le are despre cartel și despre rolul său în cadrul cartelului și primind în schimb, printr-o decizie, imunitate la amenzi sau o reducere a amenzilor care ar urma să fie impuse pentru implicarea sa în cartel”. Cererea de clemență este definită ca: „informare în mod voluntar a Consiliului Concurenței, în scris sau verbal, de către o întreprindere sau o persoană fizică ori în numele acesteia, care prezintă cunoștințele întreprinderii sau ale persoanei fizice în cauză cu privire la un cartel și propriul rol în cadrul acestuia și care a fost redactată în mod specific pentru a fi înaintată autorității de concurență în vederea obținerii imunității la amenzi sau a unei reduceri a amenzilor în cadrul unei politici de clemență, neincluzând dovezile care există indiferent de

[131] Ibidem.
[132] Judgment CJUE of 15.03.2006, Cause nr. T-15/02, BASF AG v Commission of the European Communities. [citat 21.01.2024]. Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=57670&doclang=EN

procedurile de aplicare a legii și indiferent dacă aceste informații se află sau nu în dosarul Consiliului Concurenței, și anume informațiile preexistente".

Astfel, legislația națională oferă posibilitatea întreprinderilor participante la un cartel să fie scutite de amendă, însă pentru a avea acest „bonus", întreprinderile trebuie să joace un rol activ în procesul de pornire și/sau investigare a unui caz de cartel. Potrivit art. 90 din Legea concurenței nr. 183/2012, întreprinderea poate beneficia de clemență dacă întrunește cumulativ următoarele condiții:

„a) cooperează în mod real, total, continuu și prompt cu Consiliul Concurenței pe parcursul întregii proceduri de investigație, adică:

– furnizează Consiliului Concurenței toate informațiile relevante şi elementele probatorii de care dispune sau ar trebui să dispună referitoare la încălcarea suspectată;

– rămâne la dispoziția Consiliului Concurenței pentru a răspunde oricărei solicitări care ar putea contribui la stabilirea faptelor în cauză;

– nu distruge, nu falsifică și nu ascunde informații relevante ori elemente probatorii referitoare la presupusul acord; și

– nu dezvăluie existența cererii pentru clemență sau conținutul acesteia înainte ca Consiliul Concurenței să transmită raportul de investigație părților, cu excepția cazului în care Consiliul Concurenței a stabilit altfel;

– asigură disponibilitatea directorilor, a managerilor și a altor angajați pentru intervievare la Consiliul Concurenței și depune eforturi rezonabile pentru asigurarea disponibilității foștilor directori, manageri și alți angajați pentru intervievare;

b) a încetat implicarea în presupusul acord cel târziu imediat după depunerea cererii de clemență, a cererii de acordare a numărului de ordine sau a cererii oficiale, cu excepția cazului în care, pentru a asigura integritatea investigațiilor sau a inspecțiilor, Consiliul Concurenței solicită altfel;

c) nu a dezvăluit intenția sa de depunere a unei cereri pentru clemență sau a unor elemente ale cererii, altele decât cele depuse la oricare autoritate de concurență din alte state".[133]

Aceste cerințe sunt obligatorii atât pentru exonerarea totală a amenzii, cât și pentru cea parțială. Astfel, întreprinderile care înaintează o cerere pentru imunitate trebuie:

a) să furnizeze imediat Consiliului Concurenței, pe lângă declarații, toate informațiile și elementele probatorii de care dispune în legătură cu presupusa încălcare a legii; sau

b) să prezinte în primă fază informațiile de care dispune, într-o formă ipotetică.

[133] Legea concurenței nr. 183. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2012, nr. 193-197.

Întreprinderile pot fi eliberate total de aplicarea unei amenzi în 2 cazuri, denumite de legiuitor imunitate de tip A și imunitate de tip B.

Suplimentar condițiilor generale enumerate mai sus, pentru a beneficia de imunitate de tip A, întreprinderile urmează să îndeplinească cumulativ și următoarele condiții stabilite la art. 86 din Legea concurenței nr 183/2012[134]:

„a) întreprinderea sau asocierea de întreprinderi este prima care furnizează informații și elemente probatorii care, în opinia Consiliului Concurenței, permit declanșarea investigației și/sau desfășurarea inspecției;

b) la data furnizării elementelor probatorii, Consiliul Concurenței nu deținea suficiente elemente pentru inițierea investigației și/sau efectuarea inspecției."

Pentru ca Consiliul Concurenței să poată declanșa procedura de investigație și să desfășoare inspecții, întreprinderea trebuie să furnizeze următoarele informații și elemente probatorii:

„1) o declarație care să includă în măsura în care întreprinderea sau asocierea de întreprinderi are cunoștință despre aceste elemente la momentul înaintării cererii:

a) o declarație a participării la acord, care să includă:

– scopurile sale, activitățile și modalitatea de funcționare;

– produsele implicate, aria geografică, durata de funcționare și volumele de piață estimate a fi afectate de către presupusul acord;

– datele și locurile de întâlnire, conținutul discuțiilor și participanții la întâlnirile desfășurate în cadrul presupusului acord;

– toate explicațiile relevante în legătură cu elementele probatorii furnizate pentru a susține cererea;

– precizarea referitoare la neaplicarea măsurilor de constrângere a altor întreprinderi sau asocieri de întreprinderi să participe la presupusul acord sau să rămână parte a acestuia;

– informații despre orice cerere de clemență anterioară sau posibil transmisă pe viitor oricărei alte autorități de concurență sau autorităților de concurență din alte state în legătură cu presupusul acord;

b) numele și adresa întreprinderii sau asocierii de întreprinderi care înaintează cererea pentru acordarea imunității, precum și numele și adresele tuturor celorlalte întreprinderi sau asocieri de întreprinderi care participă sau au participat la presupusul acord;

[134] Ibidem.

c) numele, funcțiile, amplasarea birourilor și, în caz de necesitate, adresele de domiciliu ale persoanelor care, din informațiile întreprinderii sau asocierii de întreprinderi, sunt sau au fost parte a presupusului acord, inclusiv a persoanelor care au fost implicate în numele solicitantului;

2) alte probe în legătură cu presupusul acord, aflate în posesia întreprinderii sau asocierii de întreprinderi ori disponibile la momentul înaintării cererii, incluzând în mod particular orice probe din perioada încălcării suspectate."[135]

Pentru a beneficia de imunitate de tip B, întreprinderile urmează să întrunească cumulativ pe lângă cerințele generale menționate supra și cerințele specifice stabilite la art. 87 din Legea concurenței[136]:

„a) întreprinderea sau asocierea de întreprinderi este prima care furnizează informații și elemente probatorii ce vor permite Consiliului Concurenței să constate încălcarea prevederilor art. 5 alin. (1);

b) la data furnizării elementelor probatorii, Consiliul Concurenței nu deținea suficiente elemente pentru a stabili încălcarea prevederilor art. 5 alin. (1);

c) nicio întreprindere sau asociere de întreprinderi nu obținuse imunitatea conform art. 86 în legătură cu presupusul acord."

Analizând aceste două forme de imunitate, observăm că principalele diferențe constau în momentul în care acestea pot fi solicitate și în calitatea informațiilor furnizate. În acest context, imunitatea de tip A este relevantă când încă nu a fost demarată o investigație și informațiile aduse solicitant sunt suficiente pentru declanșarea investigației. Imunitatea de tip B poate fi solicitată atunci când este deja inițiată o investigație, dar încă nu este posibilă constatarea încălcării, iar informațiile oferite de solicitant sunt suficiente pentru constatarea încălcării. Referitor la standardul de probă pentru imunitatea de tip A, acesta este mai puțin rigid comparativ cu cel de tip B. Informațiile prezentate pentru imunitatea de tip A trebuie să demonstreze prezența unor motive rezonabile pentru a suspecta o încălcare a legii concurenței, în contrast, pentru imunitatea de tip B dovezile prezentate trebuie să arate clar și neechivoc existența unui acord anticoncurențial. Astfel, în cazul primului tip de imunitate, autoritatea de concurență poate accepta și dovezi mai puțin concludente.

În cazul în care întreprinderile nu întrunesc cerințele pentru a obține o imunitate de tip A sau B, însă colaborează cu autoritatea de concurență, acestea pot obține o reducere a amenzii față de mărimea care le-ar fi fost aplicată în mod normal.

[135] Ibidem.
[136] Ibidem.

Conform art. 89 din Legea concurenței nr. 183/2012[137], pentru a putea beneficia de o reducere a cuantumului amenzii, întreprinderea trebuie să furnizeze Consiliului Concurenței probe referitoare la pretinsa încălcare a legii, inclusiv cu privire la participarea sa, care să aducă o contribuție suplimentară semnificativă în raport cu cele aflate deja în posesia autorității de concurență și trebuie să îndeplinească condițiile generale pentru acordarea clemenței. Contribuția suplimentară semnificativă se referă la măsura în care probele, necunoscute până la acea dată, furnizate de întreprinderea care solicită reducerea cuantumului amenzii consolidează, prin însăși natura lor și/sau prin gradul lor de precizie, capacitatea autorității de concurență de a demonstra existența acordului anticoncurențial.

Nivelul reducerii de care poate beneficia întreprinderea, raportat la amenda care i-ar fi fost aplicată în mod normal, poate fi:

a) pentru prima întreprindere care furnizează probele ce aduc o contribuție suplimentară semnificativă demonstrării acordului anticoncurențial – o reducere cuprinsă între 30% și 50%;

b) pentru a doua întreprindere care furnizează probele ce aduc o contribuție suplimentară semnificativă demonstrării acordului anticoncurențial – o reducere cuprinsă între 20% și 30%;

c) pentru celelalte întreprinderi care furnizează probele ce aduc o contribuție suplimentară semnificativă demonstrării acordului anticoncurențial – o reducere de maximum 20%.

Chiar dacă politica de clemență a fost prevăzută în legislația Republicii Moldova din anul 2012, cu părere de rău, conform informațiilor plasate pe pagina web oficială a Consiliului Concurenței, pa parcursul a 12 ani au fost doar 2 cazuri de aplicare a politicii de clemență, fiind acordată în ambele cazuri imunitate de tip A.

Prima cerere de clemență a fost în cazul de trucare a ofertelor de către „Nufăr-Cia" SRL și „SetService" SA. Conform Deciziei Consiliului Concurenței nr.DA-25 din 21.06.2017[138],la data de 17 februarie 2017, autoritatea de concurență a recepționat o cerere de clemență de la „SetService" SA, în care a fost declarată acțiunea de încheiere a unui acord anticoncurențial de participare cu oferte trucate în cadrul procedurii de achiziție a lucrărilor de reparație a utilajului tehnologic, desfășurată de Direcția Educație, Tineret și Sport din sectorul Ciocana, mun. Chișinău, prin împărțirea loturilor între cele două întreprinderi.

La etapa depunerii cererii de clemență, Consiliul Concurenței nu avea inițiată nici o investigație inițiată în acest sens și nici nu deținea informații cu privire la acel acord

[137]Ibidem.

[138]Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. DA-25 din 21.06.2017. [citat 08.01.2024]. Disponibil: https://www.competition.md/public/files/da-2520aee.pdf

anticoncurențial. Respectiv, în baza cererii de clemență a fost inițiată investigația și stabilită încălcarea Legii concurenței.

Un alt aspect important al acestui caz se referă la prezentarea probelor în cadrul clemenței, deoarece probele precum înscrisuri ce au stat la baza elaborării ofertei de preț lipsesc, iar din cele expuse în cadrul intervievărilor directorilor se constată că acțiunile de coordonare cu privire la împărțirea loturilor a avut în mod verbal. În aceste circumstanțe, Consiliul a concluzionat că posibilitatea de a obține probe pertinente și concludente prin care s-ar dovedi încheierea acordului anticoncurențial între aceste întreprinderi este minimă. Prin urmare, cererea de clemență conținea recunoașterea întreprinderii în comiterea acțiunii de încheiere a unui acord anticoncurențial, ce avea ca obiect împărțirea loturilor în cadrul achizițiilor publice, fapt care a permis Consiliului Concurenței de a reține prezentele informații în calitate de probă în constatarea acordului anticoncurențial.

Acest caz demonstrează deschiderea Consiliului Concurenței față de cererile de clemență, chiar și atunci când întreprinderea nu deține probe pertinente este încurajată să contacteze autoritatea de concurență și să-și recunoască participarea la încălcarea legii, furnizând, totodată, dovezi privind înțelegerea respectivă. Procedând astfel, întreprinderile care au încălcat legislația concurenței pot beneficia de reduceri substanțiale ale amenzilor sau chiar de imunitate totală, în funcție de momentul în care contactează autoritatea de concurență și de valoarea informațiilor furnizate în aplicarea politicii de clemență.

Prin urmare, cererea de clemență în care se recunoștea comiterea acțiunii de încheiere a unui acord anticoncurențial, care avea ca obiect împărțirea loturilor din cadrul procedurii de achiziție, în opinia autorității de concurență a permis reținerea acestei recunoașteri în calitate de probă pentru stabilirea încălcării prevederilor art. 5 din Legea concurenței nr. 183/2012. În consecință, solicitantul politicii de clemență a beneficiat de imunitate de tip A.

Cel de-al doilea caz de clemență la fel se referă la trucarea ofertelor de către trei întreprinderi în cadrul procedurii de achiziție publică organizată de Primăria Cobani, r-nul Glodeni. Conform Deciziei Consiliului Concurenței nr.DA-39/17-53 din 05.07.2018[139], la 29.11.2017, Consiliul Concurenței a recepționat o cerere de clemență de la „Ecosem Grup” SRL, în care a fost declarată acțiunea de încheiere a unui acord anticoncurențial ce avea drept obiect participarea cu oferte trucate în cadrul procedurii de achiziție a lucrărilor de aprovizionare cu apă și canalizare.

[139]Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. DA-39/17 din 05.17.2018. [citat 19.12.2024]. Disponibil: https://www.competition.md/public/files/Decizia-nr-DA-39-17-53-din-05072018d3291.pdf

La etapa depunerii cererii de clemență, Consiliul Concurenței nu avea inițiată nici o investigație în privința acestui acord anticoncurențial și nici nu deținea informați cu privire la el. Respectiv, în baza cererii de clemență a fost inițiată investigația și stabilită încălcarea Legii concurenței nr. 183/2012.

Cu referire la aplicarea politicii de clemență, Consiliul Concurenței a acordat întreprinderii imunitate de tip A, fiindcă au fost îndeplinite cumulativ condițiile legale. În acest context, Consiliul Concurenței a reținut următoarele:

- întreprinderea a fost prima și unica care a depus cerere de clemență și a solicitat imunitate la amendă;

- la data furnizării elementelor probatorii, Consiliul Concurenței nu deținea suficiente elemente pentru declanșarea procedurii de investigație sau efectuarea de inspecții;

- întreprinderea nu avea calitatea de inițiator și n-a întreprins măsuri pentru a constrânge alte întreprinderi să participe la presupusul acord încheiat în cadrul ori să rămână parte a acestui.[140]

Consiliul Concurenței a conchis că cererea de clemență cu explicarea acțiunilor de trucare a ofertelor, în care se recunoștea comiterea acțiunii de încheiere a unui acord anticoncurențial, care avea ca obiect favorizarea desemnării ofertei unui participant la acord drept câștigătoare în cadrul licitației, a permis de a reține aceste informați în calitate de probe ce au dus la inițierea investigației și demonstrarea încălcării art. 5 din Legea concurenței nr. 183/2012 de către întreprinderile participante la acord. Celelalte întreprinderi nu au participat la programul de clemență, fiindu-le aplicate amenzi în cuantum total de aproximativ 1,2 milioane de lei.

Întreprinderile sancționate au contestat în judecată decizia autorității de concurență. Instanța de fond respins cererile de chemare în judecată. Ulterior, prin decizia Curții de apel Chișinău din 18.11.2020[141] și încheierea irevocabilă a Curții Supreme de Justiție din 07.04.2021[142], decizia Consiliului Concurenței și, respectiv sancțiunile aplicate au fost menținute. Curtea de Apel Chișinău fiind ultima care s-a expus asupra fondului cauzei, și-a argumentat soluția prin faptul că Consiliul Concurenței, analizând minuțios ofertele, devizele locale în cadrul procedurii de achiziții, explicațiile titularului cererii de clemență, precum și observațiile prezentate întreprinderi, just a conchis că cele trei întreprinderi au trucat ofertele și au mimat o licitație publică echidistantă

[140] Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. DA-39/17-53 din 05.07.2018. [citat 21.12.2024]. Disponibil: https://www.competition.md/decizieview.php?l=ro&idc=64&id=6440&t=/Transparenta/Decizii/Decizia-Plenului-Consiliului-Concurentei-Nr-DA-3917-53-din-05072018

[141] Decizia Curții de Apel Chișinău din 18.11.2020, dosar nr. 3a-1515/19. [citat 25.03.2024]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/4560cbed-4571-4ceb-8acd-66f308f5f70c

[142] Încheierea Curții Supreme de justiție din 07.04.2021, dosar nr. 3ra-295/2021. [citat 13.07.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=60579

și corectă, între ele existând coordonarea acțiunilor și schimbul de informații asupra prețurilor ofertelor pentru procedurile de achiziții. Asemenea acțiuni nu pot avea loc între întreprinderi care concurează între ele, decât doar în baza unui acord anticoncurențial.

Luând în considerare numărul mare de cereri de clemență depuse la Comisia Europeană, dar și cele două cazuri din Republica Moldova, putem afirma cu certitudine că politica de clemență este un puternic stimulent pentru întreprinderi să raporteze propriile lor activități ilegale și pe ale altor participanți la cartel. Prin autodenunțare, întreprinderile pot evita penalitățile semnificative care ar fi fost impuse dacă încălcările ar fi fost descoperite prin alte mijloace. În același timp, aceasta crește eficiența autorităților de concurență în combaterea practicilor anticoncurențiale, deoarece le oferă acces la informații interne, adesea dificil de obținut altfel. Conform unei Recomandări OECD[143], toți membri OECD au un program de clemență și îl consideră cel mai eficient instrument pentru detectarea și pedepsirea cartelurilor.

Cu toate acestea, implementarea și eficacitatea politicilor de clemență pot varia semnificativ de la o jurisdicție la alta, în funcție de specificul legilor naționale și de resursele disponibile pentru aplicarea legii. În plus, există și critici care sugerează că astfel de politici pot submina percepția de responsabilitate corporativă, permițând companiilor să evite consecințele complete ale comportamentului ilegal. Analiza făcută cu privire la politica de clemență, ne permite să considerăm că aceasta este un instrument valoros pentru toate autoritățile de concurență, care necesită o aplicare prudentă și o continuă evaluare pentru a asigura că își ating obiectivele fără a compromite principiile de justiție și echitate.

Analiza informațiilor din registrul achizițiilor publice.

În aceste vremuri când economia în majoritatea statelor este în stagnare, constrângerile bugetare stricte fac ca achizițiile publice cost-eficiență să fie tot mai mult în centrul atenției pentru a reduce orice risipă a banului public. În acest context, Uniunea Europeană dar și alte organizații internaționale precum Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică și Organizația Mondială a Comerțului, promovează sisteme de achiziții publice bine structurate și transparente împreună cu dreptul concurențial, ca fiind esențiale pentru a stimula prosperitatea economică și bunăstarea socială.

Profesorul Stefan E. Weishaar, în lucrarea sa, a menționat că un element central de preocupare pentru licitațiile publice implică conspirații de manipulare a ofertelor – cu alte cuvinte,

[143]OECD, *Review of the 1998 OECD Recommendation concerning effective action against hard core cartels*. OECD Publishing, Paris, 2019. p. 116. [citat 26.05.2024]. Disponibil: https://www.oecd.org/daf/competition/review-of-the-1998-oecd-recommendation-concerning-effective-action-against-hard-core-cartels.htm

carteluri. Manipularea ofertelor este adesea descrisă ca o formă particulară de coordonare între firme care poate afecta negativ rezultatul oricărui proces de vânzare sau achiziție în care sunt depuse oferte. De exemplu, firmele pot conveni în avans ofertele lor sau pot decide care firmă va avea oferta cea mai mică. Alternativ, acestea pot conveni să nu liciteze sau să schimbe ofertele după număr sau valoarea contractelor.[144]

Având în vedere că în majoritatea țărilor, achizițiile publice reprezintă între 10 și 20 la sută din PIB[145] și că estimările privind manipularea licitațiilor sugerează că prețurile sunt puternic influențate, se poate aștepta ca și costurile să fie într-adevăr foarte semnificative și să fie irosite sume mari de bani ai contribuabilor. Achizițiile publice ar trebui să fie efectuate într-un mod nediscriminatoriu și transparent, care să favorizeze concurența, permițând astfel autorităților contractante să obțină cel mai bun raport calitate-preț.

Analiza informațiilor din registrul achizițiilor publice este un proces crucial pentru asigurarea transparenței și eficienței în utilizarea banilor publici. Aceasta constă în evaluarea datelor, contractelor și a documentelor legate de licitații pentru a detecta orice nereguli, cum ar fi corupția sau cartelurile, asigurând astfel că procesele de achiziție respectă legislația în vigoare. Ținând cont că majoritatea cartelurilor depistate de Consiliul Concurenței din Republica Moldova se referă la participarea la licitații/achiziții publice cu oferte trucate, putem deduce că acest mecanism de depistare a acordurilor anticoncurențiale, coroborat cu inspecția, este unul foarte eficient.

În continuare vom enumera principalele etape ale acestei analize, care constă în examinări tematice cum ar fi:

1) Examinarea ofertelor. Compararea detaliilor ofertelor de la diferite întreprinderi participante la licitații poate oferi indici despre posibile înțelegeri. De exemplu:

a) similaritatea detaliilor ofertelor, cum ar fi bugetele, termenele de executare și resursele alocate poate indica o coordonare prealabilă;
b) utilizarea acelorași formate, același limbaj sau chiar erori identice în ofertele diferitor întreprinderi poate sugera că documentele au fost partajate sau pregătite în colaborare;
c) rotirea câștigătorilor licitațiilor și prezența regulată a acelorași întreprinderi ca participanți la licitații poate sugera o coordonare între ele.

[144] Stefan, E. Weishaar. *Cartels, Competition and Public Procurement: Law and Economics Approaches to Bid Rigging*. Published by Edward Elgar Publishing, 2013. p.352. ISBN: 978-0-85793-674-5.
[145] European Commission. *A report on the functioning of public procurement markets in the EU: benefits from the application of EU directives and challenges for the future.* 2004. p. 24. [citat 28.04.2024]. Disponibil: https://ec.europa.eu/docsroom/documents/15446/attachments/1/translations

2) Analiza prețurilor. Dacă ofertele diferitor întreprinderi conțin prețuri similare care nu variază sau variația este limitată sau prețuri anormal de ridicate sau anormal de scăzute în comparație cu valoarea de piață, poate fi un semnal al unei înțelegeri de stabilire a prețurilor pentru a maximiza profiturile din contractele publice. De asemenea, scăderea bruscă a prețurilor poate indica o strategie de eliminare a concurenței.

3) Comportamentul participanților. Analiza comportamentului întreprinderilor din cadrul licitațiilor poate dezvălui indicii despre posibile înțelegeri de cartel. De exemplu:

a) rotația câștigătorilor – un model în care diferite companii câștigă licitații într-un mod care pare a fi aranjat, într-o anumită ordine, consecutivitate.

b) Retragerea ofertelor – dacă companiile își retrag frecvent ofertele în condiții suspecte, aceasta poate fi un indiciu că acestea fac loc altui membru a cartelului.

4) Istoricul licitațiilor la fel este un factor foarte bun de analizat, deoarece poate evidenția unele semne de acorduri anticoncurențiale. De exemplu:

a) participanți constanți – prezența regulată a acelorași întreprinderi la licitații similare, în special dacă aceasta nu oferă prețuri competitive, poate indica o înțelegere între ei.

b) modificări de ultimul moment – schimbările în oferte sau în componența consorțiilor care depun oferte poate fi un indiciu de negocieri și coordonări între participanți.

5) Modelarea geografică și temporală. Analiza locațiilor unde întreprinderile depun oferte și a perioadei când acestea participă poate indica modele de evitare a concurenței sau împărțire a pieței. De exemplu, întreprinderile ar putea alege să nu liciteze în anumite regiuni sau perioade pentru a lăsa câștigarea ofertei partenerilor de cartel.

În procesul de achiziții publice este foarte important ca și autoritățile publice să fie pro active și să se implice prin sesizarea autorității de concurență atunci când depistează depunerea unor oferte suspicioase de către participanți (greșeli asemănătoare, prețuri identice, persoane identice care depun ofertele, etc). Spre exemplu în cazul „Cartdidact" SRL și „Lexon Prim" SRL[146], investigația a fost inițiată la sesizarea Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu" (USMF) privind presupusele acțiuni anticoncurențiale ale întreprinderilor menționate în vederea participării la licitația publică organizată de către USMF. Pe parcursul desfășurării investigației s-a constatat că acțiunile întreprinderilor, au fost coordonate pentru a diviza piața. Plenul Consiliului Concurenței a calificat aceste acțiuni drept încălcare a art. 7 alin. (1) lit. d) din Legea nr. 1103 cu privire la protecția concurenței: „divizarea pieței după principiul

[146] Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. AA-4 din 26.09.2013. [citat 17.02.2024]. Disponibil: https://www.competition.md/decizieview.php?l=ro&idc=64&id=5312&t=/Transparenta/Decizii/Decizia-Plenului-Consiliului-Concurentei-NrAA-4-din-26-septembrie-2013

teritorial sau în funcție de volumul vânzărilor sau achizițiilor, de sortimentul mărfurilor comercializate sau de categoria vânzătorilor ori a cumpărătorilor".[147] Totodată, s-a decis și înaintarea acțiunii în instanța de judecată referitor la încasarea a 20% din venitul obținut de către întreprinderi în urma participării la licitația publică cu oferte trucate.

Prin hotărârea instanței de fond s-a admis acțiunea înaintată de Consiliul Concurenței către „Cartdidact" SRL privind încasarea în bugetul de stat a 20% din venitul obținut prin încălcarea legislației concurențiale. „Cartdidact" SRL a depus apel, solicitând respingerea acțiunii înaintate de Consiliul Concurenței. În ianuarie 2015, Colegiul Civil al Curții de Apel[148] a constat că apelul este neîntemeiat, cu menținerea hotărârii primei instanțe, argumentând că ofertele de prețuri depuse de întreprinderile menționate pentru licitația publică au fost identice, conținutul acestora diferea doar la capitolul preț, cu excepția pozițiilor nr. 3 și 4, unde și prețul era identic, mai mult, ambele oferte au fost semnate de aceiași persoană, ambele companii au indicat în anexa depusă la ofertă același număr de telefon de contact.

Această cauză scoate în evidență importanța cunoașterii de către autoritățile publice a prevederilor legii concurenței și implicarea activă a acestora în cazul când observă/depistează unele elemente ale acordurilor anticoncurențiale în cadrul procedurilor de achiziții publice desfășurate de acestea, prin depunerea unei sesizări la Consiliul Concurenței. În cazul respectiv, dacă autoritatea publică nu sesiza Consiliul Concurenței, acordul anticoncurențial cel mai probabil nu era să fie depistat, deoarece Consiliul Concurenței nu are posibilități să examineze toate procedurile de achiziții publice.

Având în vedere că ofertele în cadrul achizițiilor publice sunt depuse electronic, este oportună utilizarea tehnologiei de analiză de date, bazată pe inteligența artificială. Tehnologiile avansate, cum ar fi învățarea automată și analiza de mare volum de date, pot automatiza detectarea unor coincidențe în ofertele depuse și pot crește eficacitatea investigațiilor efectuate de Consiliul Concurenței.

Prin combinarea acestor metode, autoritățile pot îmbunătăți considerabil capacitatea de a detecta și a combate cartelurile în achizițiile publice, protejând astfel integritatea procesului de licitație asigurându-se că fondurile publice sunt cheltuite eficient și echitabil. Aceste analize contribuie nu doar la sancționarea comportamentului anticoncurențial, dar și la creșterea transparenței și a încrederii în sistemele de achiziții publice.

---

[147] Legea cu privire la protecția concurenței nr.1103 din 30.06.2000. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2000, nr. 166-168 **(abrogată).**

[148] Decizia Curții de Apel Chișinău din 30 iunie 2015, dosar nr. 2ac-2/15. [citat 20.01.2024]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/af8e5fa8-3d31-e511-b888-005056a5d154

2.2. Litigiile ce apar în procesul de depistare a acordurilor anticoncurențiale și metodele de soluționare a acestora

Conform prevederilor în vigoare, Consiliul Concurenței poate să constate un acord anticoncurențial doar în cazul unei investigații. O investigație este un proces de colectare și evaluare a probelor efectuat de Consiliul Concurenței în scopul de a stabili dacă anumite întreprinderi au încălcat legea concurenței. Consiliul Concurenței folosește atât metode pro active, cât și metode reactive pentru a detecta posibile încălcări ale legislației în domeniul concurenței și, ulterior, lansează o investigație. Reglementările privind procedura de colectare a probelor diferă în funcție de jurisdicție, dar, de obicei, includ dreptul de a solicita informații, de a inspecta spațiile comerciale și de a efectua interviuri. Dacă sunt descoperite suficiente dovezi, o investigație ar putea duce la sancțiuni și/sau alte remedii impuse întreprinderilor care au încălcat prevederile legislației concurențiale.

Prin colectarea, interpretarea și evaluarea probelor, Consiliul Concurenței este obligat să demonstreze faptele care constituie o încălcare, piața pe care a avut loc încălcarea, implicarea diferitelor întreprinderi și rolul/gradul de implicare și durata conduitei ilegale. Conduita ilegală investigată și metodele de colectare a probelor depind în mod direct de puterile acordate autorității de concurență.

În Uniunea Europeană, principala autoritate de aplicare a legii în domeniul concurenței este Comisia Europeană. Competențele privind desfășurarea investigațiilor de către Comisie sunt prevăzute de Regulamentul nr. 1/2003 din 16 decembrie 2002[149] privind punerea în aplicare a normelor privind concurența prevăzute la articolele 101 și 102 din Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene. Comisia Europeană desfășoară activități de constatare a faptelor și are puterea de a stabili răspunderea pentru încălcarea legislației concurențiale.

În Statele Unite ale Americii, atât Federal Trade Commission(FTC), cât și Departamentul antitrust al Departamentului de Justiție al SUA (DOJ) aplică legile concurențiale. Prin aplicarea Legii Comisiei federale pentru comerț,[150] FTC este, în principal, responsabilă pentru depistarea încălcărilor legislației concurențiale și aplicarea sancțiunilor administrative și poate iniția proceduri în instanțe privind repararea prejudiciilor cauzat prin acordul anticoncurențial. Prin

[149]Regulamentul Consiliului Europei privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 și 82 din tratat. Nr.1/2003 din 16.12.2002. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX%3A32003R0001#:~:text=relevan%C8%9B%C4%83%20pentru%20SEE.-,Regulamentul%20(CE)%20nr.,tratatText%20cu%20relevan%C8%9B%C4%83%20pentru%20SEE.&text=Procedure%20number%3A,2000%2F0243%2FCNS

[150]Federal Trade Commission Act. [citat 11.03.2024]. Disponibil: https://www.ftc.gov/legal-library/browse/statutes/federal-trade-commission-act

aplicarea legii Sherman, DOJ are competența exclusivă de a urmări penal încălcările legislației concurențiale. Cu toate acestea, DOJ trebuie să solicite acțiuni de executare penală exclusiv în instanțele federale[151]. De obicei, în centrul investigațiilor este activitatea întreprinderilor, dar, în unele jurisdicții, inclusiv în Marea Britanie și Statele Unite ale Americii, autoritățile de concurență au, de asemenea, puterea de a investiga persoane fizice, în cazul celor mai grave încălcări ale legii concurenței.

Mai multe tipuri de probe pot fi folosite pentru a dovedi încălcarea legii concurenței. Autoritățile de concurență se bazează atât pe dovezi directe, cum ar fi documente, declarații scrise sau orale care întruchipează sau descriu în mod direct o încălcare, precum și dovezi circumstanțiale, care pot fi sub diferite forme, inclusiv dovezi de comunicare între întreprinderi (de exemplu, înregistrări ale convorbirilor telefonice, procese-verbale, note) și dovezi economice.

În Uniunea Europeană, CE este împuternicit să solicite întreprinderilor și asociaților de întreprinderi să prezinte toate informațiile/documentele necesare pentru o investigație, să inspecteze întreprinderile pentru a le examina evidența și a confisca potențialele probe relevante și pentru a intervieva orice persoană fizică reprezentant al întreprinderii care consimte să fie intervievat. În ce privește criteriul care impune ca informațiile care pot fi ridicate trebuie să fie necesare investigației/au tangență cu investigația inițiată, instanțele Uniunii Europene au decis că CE se bucură de o marjă considerabilă de apreciere (a se vedea Cauza C-466/19 Qualcomm și Qualcomm Europe împotriva Comisiei, ECLI: ECLI:EU:C:2021:76, punctul 69[152]).

Mai mult, CE nu trebuie să urmeze nici o consecutivitate specifică atunci când alege instrumentele de investigație. De exemplu , faptul că inspecțiile au avut loc deja nu poate diminua drepturile CE de a solicita informații și invers.[153]

În scopul de a împuternici autoritățile de concurență din statele membre ale Uniunii Europene să fie organe de executare mai eficiente și să armonizeze normele de aplicare, în 2019 legislatorii Uniunii Europene au adoptat Directiva *„(UE) 2019/1 a Parlamentului European și a Consiliului din 11 decembrie 2018 privind oferirea de mijloace autorităților de concurență din statele membre astfel încât să fie mai eficace în aplicarea legii și privind garantarea funcționării*

[151] Antitrust Division, U.S. Department of Justice. *The antitrust laws.* 2023. [citat 29.06.2024]. Disponibil: https://www.justice.gov/atr/antitrust-laws-and-you

[152] Hotărârea CJUE din data 28.01.2021, Cauza nr. 466/19, Qualcomm Europe împotriva Comisiei Europene. [citat 26.08.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:62019CJ0466

[153] Judgment CJUE of 18.10.1989, Cause nr. 374/87, Orkem v Commission of the European Communities. [citat 03.02.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61987CJ0374

corespunzătoare a pieței interne", care aliniază competențele de executare ale autorităților naționale de concurență cu cele deținute de Comisie.[154]

În SUA, FTC și DOJ pot aduna informații prin emiterea unei solicitări, citații sau cereri de anchetă, în care solicită declarații, documente, rapoarte și răspunsuri scrise. În cadrul anchetelor penale, DOJ poate utiliza, de asemenea, percheziții în spații comerciale și private, susținute de anchetatorii FBI. În jurisdicțiile în care unele încălcări ale concurenței sunt urmărite ca infracțiuni (de exemplu, în SUA, Marea Britanie, Danemarca, Canada și Brazilia), toate puterile de anchetă intervin în sfera privată a întreprinderilor și a persoanelor fizice investigate și, prin urmare, trebuie exercitate în conformitate cu un proces corespunzător cu asigurarea tuturor drepturilor întreprinderilor și persoanelor fizice. Curtea de Justiție a Uniunii Europene a hotărât în repetate rânduri că CE trebuie să respecte drepturile la apărare, care sunt drepturi fundamentale care fac parte integrată din principiile generale ale dreptului (a se vedea cauza „Cauze conexate C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P și C-219/00 P. Aalborg Portland A/S și alții împotriva Comisiei, ECLI: ECLI: EU: C: 2004:6, pct. 64).[155]

Cartelurile, în marea majoritate a cazurilor, au loc în secret. Persoanele și întreprinderile implicate au grijă să mențină cel mai înalt nivel de confidențialitate. De aceea, în depistarea cartelurilor sunt necesare unele măsuri speciale de investigație, cum sunt inspecțiile. Așa cum am menționat mai sus, acestea sunt cele mai eficiente instrumente de acumulare a probelor necesare pentru ca autoritățile de concurență să poată demonstra existența cartelului și să aplice sancțiunile corespunzătoare.

Analiza cadrului legal cu privire la împuternicirile autorităților de concurență din Uniunea Europeană și din Statele Unite ale Americii ne fac să constatăm că împuternicirile Consiliului Concurenței, prevăzute de cadrul legal autohton, sunt conforme cu cele mai bune practici. Astfel, Consiliul Concurenței poate efectua inspecții la întreprinderi printr-o procedură simplă, iar părțile au posibilitatea de a contesta ordinul de efectuare a inspecției în instanțele de judecată.

În procedura administrativă de depistare a acordurilor anticoncurențiale până la adoptarea unei decizii de către autoritatea de concurență, sunt emise următoarele acte: Dispoziția de inițiere a investigației; Delegația de inspecție; ordinul de efectuare a inspecției; Procesul-verbal privind

[154] Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 11.12.2018 privind oferirea de mijloace autorităților de concurență din statele membre astfel încât să fie mai eficace în aplicarea legii și privind garantarea funcționării corespunzătoare a pieței interne. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene,* 2019, nr. L11/3. [citat 27.05.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019L0001&from=EN

[155] Judgment CJUE of 07.01.2004, Joined cases nr.: C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P și C-219/00, P. Aalborg Portland A/S and others v Commission of the European Communities. [citat 19.01.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=ecli%3AECLI%3AEU%3AC%3A2004%3A6

efectuarea inspecției și Raportul de investigație. Respectiv, litigiile care apar în procesul de depistare a acordurilor anticoncurențiale sunt litigii în contencios administrativ și se referă la contestarea actelor menționate supra. În continuare vom analiza, în parte, fiecare act și posibilele probleme/lacune și modul de soluționare a acestora.

Dispoziția de inițiere a investigației

Dispoziția de inițiere a investigației reprezintă primul act emis de Plenul Consiliului Concurenței prin care nemijlocit este demarată procedura de investigare a unui presupus caz de încălcare a legislației concurențiale.

Conform art. 55 din Legea concurenței nr.183/2012: „dacă după examinarea preliminară a plângerii se consideră că, în baza informațiilor prezentate de autorul plângerii și a celor acumulate pe parcursul examinării preliminare, există temeiuri rezonabile pentru a suspecta încălcarea legislației concurențiale, Plenul Consiliului Concurenței adoptă o dispoziție de inițiere a investigației concurențiale.

Prin dispoziția de inițiere a unei investigații, Plenul Consiliului Concurenței desemnează un raportor responsabil pentru întocmirea raportului asupra investigației, pentru comunicarea acestuia părților în cauză, pentru primirea observațiilor și prezentarea raportului în ședința Plenului Consiliului Concurenței. Raportorul desemnat instrumentează toate actele procedurii de investigație și propune Plenului Consiliului Concurenței dispunerea măsurilor care sunt de competența acestuia”.[156]

Totodată, este de specificat faptul că dispozițiile Consiliului Concurenței intră în vigoare la data adoptării, dacă dispoziția nu prevede o altă dată ulterioară (art. 45 alin. (6) legea concurenței).

Astfel, legiuitorul expres a prevăzut că pentru a iniția o investigație concurențială este necesară emiterea unei Dispoziții de inițiere a investigației de către Plenul Consiliului Concurenței, ca urmare a unei plângeri depuse sau din oficiu. Legea concurenței conține puține prevederi cu privire la forma și conținutul Dispoziției. Prevede doar faptul că Consiliul desemnează un raportor responsabil pentru întocmirea raportului asupra investigației. Respectiv, Dispoziția trebuie să conțină neapărat numele/prenumele și funcția raportului desemnat, care va fi responsabil de întreaga procedură de investigație.

Luând în considerare că legea prevede expres că Dispoziția de inițiere a investigației nu stabilește comiterea unei încălcări a legislației concurențiale, acest fapt duce la ideea că aceasta nu

[156] Legea concurenței nr. 183. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2012, nr. 193-197.

ar trebui motivată. Acest aspect este susținut și de faptul că, în opinia noastră, Dispoziția nu reprezintă un act administrativ individual defavorabil prin prisma Codului administrativ, care prevede, la art. 11, definiția actului defavorabil – act care impune destinatarilor obligații, sancțiuni, sarcini sau afectează drepturile/interesele legitime ale persoanelor ori care resping, în tot sau în parte, acordarea avantajului solicitat.

Prin Dispoziția de inițiere a investigației doar este dispusă efectuarea unei investigații și desemnat un Raportor responsabil de efectuarea investigației, respectiv nu sunt impuse obligații/sarcini unor persoane terțe (doar față de Raportor apar unele obligații/sarcini care sunt necesare să le întreprindă în cadrul investigației, însă acestea reprezintă obligațiile sale de serviciu) și nici sancțiuni nu sunt aplicate. Cu referire la afectarea drepturilor/intereselor legitime ale persoanelor admitem că atunci când se inițiază o investigație concurențială ar putea fi afectate indirect unele drepturi ale întreprinderilor a căror comportament este investigat de Consiliul Concurenței (reputația întreprinderii). Trebuie însă de menționat faptul că art. 55 din Legea concurenței nr. 183/2012 prevede expres că: „Dispoziția de inițiere a investigației nu stabilește comiterea unei încălcări a legislației concurențiale."

Dacă Dispoziția de inițiere a investigației nu este un act administrativ individual defavorabil, atunci ce este?

Conform art. 10 alin. (1) din Codul administrativ: „Actul administrativ individual este orice dispoziție, decizie sau altă măsură oficială întreprinsă de autoritatea publică pentru reglementarea unui caz individual în domeniul dreptului public, cu scopul de a produce nemijlocit efecte juridice, prin nașterea, modificarea sau stingerea raporturilor juridice de drept public". Codul prevede expres că sunt două tipuri de acte administrative individuale, acte defavorabile și favorabile, iar art. 11 alin. (1) lit. b) prevede „acte favorabile – actele care creează destinatarilor săi un beneficiu sau un avantaj de orice fel." Respectiv, Dispoziția de inițiere nu poate fi act administrativ individual favorabil, deoarece nu creează destinatarilor nici un beneficiu și nici un avantaj. Am putea spune că un oarecare beneficiu ar crea pentru autorul plângerii, în cazul în care Dispoziția de inițiere a investigației este luată ca urmare a unei plângeri, însă atragem atenția că autorul plângerii nu este destinatarul Dispoziției.

În concluzie menționăm că Dispoziția de inițiere a investigației nu este un act administrativ individual, chiar dacă la art. 10 alin. (1) din Codul administrativ este indicat termenul de „dispoziție", deoarece Dispoziția de inițiere a investigației adoptată de Plenul Consiliului Concurenței nu este un act favorabil și nici defavorabil. Respectiv, prevederile art. 118 din Codul administrativ nu sunt aplicabile în cazul Dispoziției de inițiere a investigației, deoarece acestea se referă la motivarea actelor administrative individuale.

Conform art. 31 din Codul administrativ „actele administrative individuale și operațiunile administrative scrise trebuie să fie motivate", iar la art. 15 Codul prevede că „Operațiunile administrative sunt manifestările de voință sau activitățile autorităților publice care nu produc ca atare efecte juridice. Operațiunile administrative pot fi contestate doar concomitent cu actul administrativ individual, cu excepția operațiunilor administrative executorii sau îndreptate împotriva unui terț."[157]

Analizând definiția Operațiunii administrative, considerăm că Dispoziția de inițiere a investigației reprezintă o operațiune administrativă scrisă efectuată de Plenul Consiliului Concurenței care nu produce ca atare efecte juridice (activitatea de investigație/control este activitatea de bază a funcționarilor din cadrul Consiliului). Mai mult ca atât, teza respectivă este susținută de însăși Legea concurenței, care prevede, la art. 47 alin. (2), că „Dispozițiile prevăzute la art. 46 alin. (4) se atacă numai odată cu decizia sau prescripția adoptată în cazul respectiv, cu excepția prescripțiilor prin care se impun măsuri interimare".

Totodată, este de specificat faptul că Legea concurenței prevede expres că Dispoziția este adoptată de Plenul Consiliului Concurenței, iar conform art. 45 alin. (4) din Legea concurenței, aceasta se adoptă cu votul majorității membrilor prezenți. Ținând cont de faptul că ședințele Plenului sunt deliberative dacă la ele participă cel puțin 3 membri, o Dispoziție poate fi adoptată cu votul a cel puțin 2 membri. Respectiv, votul acestor membri este, în primul rând, manifestarea de voință a autorității de a iniția investigația și, în al doilea rând, este una din activitățile de bază ale Consiliului Concurenței de a desfășura investigații. Astfel, Dispozițiile de inițiere a investigației sunt manifestările de voință a autorității de concurență, în special atunci când dispoziția este luată din oficiu, dar și ca urmare a unei plângeri, deoarece legea nu obligă autoritatea să inițieze investigația ca urmare a unei plângeri, ea poate respinge plângerea prin adoptarea unei Decizii fără ca să inițieze investigația.

Mai mult ca atât, în legislația unor state este prevăzut că autoritatea de concurență poate refuza inițierea unei investigații (chiar dacă sunt unele semne de încălcare a legislației concurențiale), dacă efectul încălcărilor este unul minor sau, practic, lipsește, punând astfel accentul pe investigații care au impact major pentru consumatori/economie.

Totodată, conform art. 39 lit. e) din Legea concurenței nr. 183/2018 „Consiliul Concurenței are următoarele atribuții principale: investighează practicile anticoncurențiale, concurența neloială și alte încălcări ale legislației din domeniul concurenței".[158] Respectiv, efectuarea investigațiilor reprezintă o activitate principală a autorității de concurență.

[157] Codul administrativ nr. 116. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2018, nr. 309-320.
[158] Legea concurenței nr. 183. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2012, nr. 193-197.

Ținând cont că Operațiunile administrative sunt manifestările de voință sau activitățile autorităților publice care nu produc ca atare efecte juridice, considerăm judicioasă concluzia că Dispoziția de inițiere a investigației corespunde criteriilor ce definesc operațiunile administrative.

Faptul că la art. 46 din Legea concurenței nr. 183/2018 sunt enumerate actele administrative adoptate de Plenul Consiliului Concurenței, fiind indicat și „Dispoziția", nicidecum nu susține teza că aceasta ar fi un act administrativ individual, deoarece, cum am menționat mai sus, nu se încadrează în cele două categorii de acte administrative individuale. Mai mult ca atât, Legea concurenței a fost adoptată în anul 2012, iar termenul de „operațiune administrativă scrisă" a fost introdus în legislație odată cu adoptarea Codului administrativ, care a intrat în vigoare la 01 aprilie 2019, care prevede, în cartea a patra „Dispoziții finale și tranzitorii", că Guvernul, în termen de 6 luni, trebuie să prezinte Parlamentului un proiect de lege cu propuneri de aducere a legislației în vigoare în concordanță cu prevederile Codului.[159] Astfel, urma și Legea concurenței să fie modificată prin corelarea prevederilor acesteia cu cele din Codul administrativ.

În opinia noastră, Dispoziția de inițiere a investigației reprezintă o operațiune administrativă scrisă, care trebuie să fie motivată (conform art. 31 din Codul administrativ) și poate fi atacată în instanța de judecată doar odată cu Decizia sau prescripția adoptată de Plenul Consiliului Concurenței în cazul investigat.

Există opinii că aceasta poate fi atacată și înaintea emiterii actului administrativ individual, deoarece aceasta este executorie, prin prisma prevederilor art. 15 alin. (2) din Codul administrativ, care prevede că „Operațiunile administrative pot fi contestate doar concomitent cu actul administrativ individual, cu excepția operațiunilor administrative executorii sau îndreptate împotriva unui terț."[160] Acest argument nu poate fi reținut din considerentul că caracterul executoriu se referă la faptul că Raportorul trebuie să execute Dispoziția prin efectuarea investigației și întocmirea Raportului de investigație, dar nu se referă la unele acțiuni din partea participanților la procedura administrativă, caracterul executoriu fiind îndreptate exclusiv către Raportorul desemnat.

Ținând cont de prevederile art. 47 alin. (1) din Legea concurenței nr. 183/2012, considerăm că Dispoziția de inițiere a investigației poate fi atacată nemijlocit în instanța de judecată doar odată cu Decizia prin care se finalizează investigația, în termen de 30 de zile calendaristice de la primirea Deciziei, fără a fi necesară depunerea unei cereri prealabile. Instanța competentă conform prevederilor Codului administrativ fiind Judecătoria Chișinău, sediul Rîșcani, pentru că sediul Consiliului Concurenței este în mun. Chișinău, iar sediul Râșcani al Judecătoriei Chișinău,

[159] Codul administrativ nr. 116. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2018, nr. 309-320.
[160] Ibidem.

conform Hotărârii nr. 555/25 din 27 noiembrie 2018 a Plenului Consiliului Superior al Magistraturii, este specializat în materie de contencios administrativ.[161]

Totodată, considerăm foarte importante prevederile Legii concurenței care stabilesc expres că Dispoziția de inițiere a investigației se contestă numai odată cu Decizia Consiliului Concurenței și prevederile Codului administrativ, care, la fel, stabilesc că operațiunile administrative se contestă doar concomitent cu actul administrativ individual. Aceste prevederi sunt conforme bunelor practici europene, deoarece lipsa unor asemenea prevederi ar fi putu duce la blocarea activității autorității de concurență. De exemplu, dacă nu erau asemenea prevederi, Dispoziția ar fi fost posibilă să fie contestată în termen de 30 de zile de la notificare și prin intermediul instanțelor de judecată ar fi fost posibilă suspendarea acesteia, fapt care ar fi dus la o blocare a activității Consiliului Concurenței.

În cazul în care nu ar fi fost suspendată executarea acesteia, activitatea de investigație și depistare a cartelurilor ar fi avut de suferit enorm, practic blocată, deoarece simpla examinare în instanță a unui asemenea litigiu face imposibilă terminarea investigației. Autoritatea fiind nevoită să suspende procedura administrativă în temeiul art. 81 alin. (1) Cod administrativ, potrivit căruia „în cazul în care actul administrativ individual al autorității publice depinde de un act, o operațiune preliminară sau de un raport juridic care trebuie constatat de o altă autoritate publică ori formează obiectul unei alte proceduri administrative sau judiciare pendinte, autoritatea publica suspendă procedura administrativă până la emiterea actului administrativ respectiv, efectuarea operațiunii administrative respective sau până la emiterea unei hotărâri judecătorești definitive."[162]

Respectiv, dacă admitem că dispoziția de inițiere a investigației poate fi contestată separat de decizia Consiliului Concurenței în termen de 30 de zile de la notificare, atunci emiterea unei decizii pe marginea investigației inițiate va depinde de hotărârea instanței de judecată, deoarece instanța poate anula dispoziția prin care a fost demarată o procedură administrativă, respectiv Consiliul Concurenței nu va putea lua o decizie. Mai mult ca atât, legiuitorul a prevăzut expres sintagma că „autoritatea publică suspendă procedura administrativă". Astfel, acesta nu a folosit sintagma „poate suspenda", „este în drept să suspende", care oferă dreptul discreționar autorității să decidă, dar a folosit sintagma „suspendă procedura", lipsind, în acest fel, autoritatea de a decide asupra oportunității de suspendare a procedurii administrative.

Un aspect important este faptul că odată cu intrarea în vigoare a Codului administrativ, Plenul Consiliului Concurenței urmează să motiveze Dispoziția de inițiere a investigației, deoarece

[161] Hotărârea Plenului Consiliului Superior al Magistraturii cu privire la specializarea sediilor Judecătoriei Chișinău nr. 555/25 din 27.11.2018.
[162] Codul administrativ nr. 116. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2018, nr. 309-320.

aceasta este o operațiune administrativă scrisă și, conform art. 31 din Codul administrativ, trebuie să fie motivată. Este de specificat faptul că Legea concurenței nu prevede că Dispoziția de inițiere a investigației trebuie sau nu motivată. Respectiv, din data de 01 aprilie 2019 urmează ca toate Dispozițiile să fie motivate deoarece sunt aplicabile prevederile Codului administrativ, iar lipsa motivării acesteia ar putea fi un eventual temei de anulare, însă nicidecum nu condiționează legalitatea acesteia. Doar în cazul actelor administrative individuale motivarea completă este parte integrantă a actului administrativ individual și condiționează legalitatea acestuia, conform art. 118 alin. (3) din Codul administrativ.

Legiuitorul a prevăzut expres ca și condiție de legalitate motivarea completă doar în cazul actelor administrative individuale, în cazul operațiunii administrative scrise doar a menționat că trebuie să fie motivată. Simpla „motivare în drept" poate fi suficientă pentru a fi respectată obligația ca Dispoziția să fie motivată, deoarece „motivarea în fapt", la etapa adoptării Dispoziției de inițiere, din lipsa unor probe/fapte concludente la acea etapă, este lipsită de sens. Din analiza deciziilor Consiliului Concurenței prin care au fost demonstrate acorduri anticoncurențiale se constată că la etapa de inițiere a investigației, Consiliul nu deținea probe care ar demonstra acele acorduri, toate probele fiind acumulate ca urmare a efectuării inspecțiilor, respectiv, „motivarea completă" a Dispoziției de inițiere a investigației, conform prevederilor art. 118 din Codul administrativ, este practic imposibilă.

În acest context este relevantă și jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene, spre exemplu Hotărârea din 25.11.2014, Orange/Comisia, T-402/13, la pct. 81-82 prevede: „Având în vedere cele de mai sus, la etapa investigației preliminare nu i se poate solicita Comisiei să indice, pe lângă încălcările presupuse pe care intenționează să le investigheze, probele, adică indiciile care l-au determinat să considere că articolul 102 din TFUE a fost încălcat. O astfel de obligație ar perturba echilibrul atins de jurisprudență între păstrarea eficacității anchetei și menținerea dreptului la apărare al întreprinderii în cauză. Cu toate acestea, nu se poate deduce din cele de mai sus că Comisia nu trebuie să fie în posesia unor informații care să o determine să considere că articolul 102 din TFUE ar fi putut fi încălcat înainte de adoptarea unei decizii în temeiul articolului 20 alineatul (4) din Regulamentul nr. 1 / 2003".[163]

În cadrul examinării preliminare a plângerii, membri Plenului Consiliului Concurenței determină dacă există temeiuri rezonabile pentru a suspecta încălcarea legislației concurențiale. Astfel, considerăm că la adoptarea Dispoziției urmează, în motivarea acesteia, să fie indicate acele

[163] Hotărârea CJUE din 25.11.2014, Cauza nr. T-402/13, Orange împotriva Comisiei Europene. [citat 04.06.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A62013TJ0402&qid=1753202862364

temeiuri rezonabile care au stat la baza suspectării întreprinderilor de încălcare a legislației concurențiale.

Conform art. 55 alin. (2) din Legea concurenței nr.183/2012, „Plenul Consiliului Concurenței este în drept să dispună din oficiu inițierea investigației în baza materialelor de care dispune". În cazul în care investigația este inițiată din oficiu, în Dispoziție urmează să fie indicate materialele de care dispune Consiliul și care au stat la baza emiterii acesteia.

În concluzie, comunicăm că Dispoziția de inițiere a investigației reprezintă o operațiune administrativă scrisă, care poate fi contestată doar concomitent cu Decizia Consiliului Concurenței, în termen de 30 de zile de la data notificării Deciziei, nemijlocit la Judecătoria Chișinău, sediul Râșcani.

O problemă ce merită atenție este situația în care, urmare a unei investigații (proceduri administrative), Consiliul Concurenței constată încălcarea legislației concurențiale de către trei sau mai multe întreprinderi prin participarea la un cartel și printr-o singură decizie aplică sancțiuni acestor întreprinderi. Toate întreprinderile contestă decizia în mod individual, fiecare solicitând anularea Deciziei Consiliului Concurenței în partea ce îl vizează nemijlocit, însă o întreprindere contesă și Dispoziția de inițiere a investigației care a stat la baza inițierii proceduri administrative. În asemenea caz apare întrebarea dacă ar fi obligatorie conexarea acestor dosare de judecată, deoarece dacă instanța în litigiu în care se solicită și anularea dispoziției de inițiere a investigației admite acțiunea înaintată de reclamant și anulează sau declară nulă Dispoziția de inițiere a investigației, iar hotărârea este menținută și de instanțele de judecată superioare, atunci este cert faptul că procedura administrativă a fost viciată și prin „efect de domino" urmează de anulat toate actele emise ulterior inițierii, inclusiv Decizia de sancționare în întregime.

În acest sens este de menționat investigația Consiliului Concurenței inițiată prin Dispoziția nr. 22 din 16 iulie 2020, urmare a căreia s-a constata că nouă întreprinderi, în anumite perioade și în privința anumitor produse, au încheiat acorduri anticoncurențiale prin care au fizat prețurile și alte condiții de tranzacționare. În urma investigației, Consiliul Concurenței a emis două decizii[164] [165]prin care a sancționat întreprinderile participante la cartel. Fiecare întreprindere a contestat în mod separat deciziile respective, solicitând anularea în partea ce le vizează. Unele au solicitat inclusiv anularea sau declararea nulității Dispoziției de inițiere a investigației menționate supra.

[164] Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. DA-22/20-09 din 26.03.2021. [citat 28.12.2024]. Disponibil: https://www.competition.md/decizieview.php?l=ro&idc=64&id=7161&t=/Transparenta/Decizii/Decizia-Plenului-Consiliului-Concurentei-nr-DA-2220-09-din-26032021

[165] Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. DA-22/20-64 din 18.11.2021. [citat 29.12.2024]. Disponibil: https://www.competition.md/decizieview.php?l=ro&idc=64&id=7352&t=/Transparenta/Decizii/Decizia-Plenului-Consiliului-Concurentei-nr-DA-2220-64-din-18112021

Prin Hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Râșcani, din 01 octombrie 2021[166], a fost declarată nulă Dispoziția de inițiere a investigației nr. 22 din 16 iulie 2020. Prin Decizia Curții de Apel Chișinău din 18 mai 2022[167], hotărârea primei instanțe a fost menținută. În alte două dosare de judecată, același judecător a emis două hotărâri[168] [169], la 10 iulie 2023, prin care a anulat Dispoziția menționată supra, iar printr-o altă hotărâre din 05 martie 2024[170], instanța de judecată a anulat aceeași Dispoziție.

Astfel, din cele nouă dosare de judecată în care se contestă Deciziile Consiliului Concurenței luate în urma investigației inițiate prin Dispoziția de inițiere a investigației nr. 22 din 16 iulie 2020, în cazul a trei dosare această dispoziție a fost anulată în întregime, iar în cazul unui dosar a fost declarată nulă. Cel din urmă dosar este în examinare la Curtea Supremă de Justiție la etapa pronunțării soluției. Dacă Curtea Supremă de Justiție menține în vigoare hotărârea prin care a fost declarată nulă acea dispoziție, atunci considerăm că, în mod obligatoriu, prin „efectul de domino", indiferent dacă părțile au cerut sau nu în celelalte dosare anularea/nulitatea Dispoziției, urmează să fie admise cererile de chemare în judecată depuse de întreprinderile în cauză.

Respectiv, considerăm că legiuitorul trebuie să intervină cu o modificare la Codul administrativ, în care să instituie conexarea procedurilor în mod obligatoriu în cazurile în care se contestă actul/operațiunea administrativă ce a stat la baza inițierii procedurii administrative din oficiu sau când una din părți contestă procedura administrativă în întregime. Atunci când nu se contestă aceste acte/operațiuni administrative, ci doar decizia defavorabilă în partea ce vizează reclamantul, aceste dosare pot fi eventual examinate separat, însă dacă cel puțin un reclamant contestă actele/operațiunile administrative și, odată acestea anulate, se poate constata vicierea procedurii administrative în urma căreia a fost emis un act administrativ defavorabil în privința mai multor persoane, iar pentru o examinare obiectivă și corectă aceste dosare de judecată urmează să fie conexate în mod obligatoriu.

---

[166] Hotărârea Judecătoriei Chișinău sediul Râșcani din 01 octombrie 2021, dosar nr. 3-1206/2021. [citat 11.08.2024]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a5a7bbd0-5c32-4dff-840b-33ca9573e7d8

[167] Decizia Curții de Apel Chișinău din 18 mai 2022, dosar nr. 3a-69/2022. [citat 27.03.2024]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/bc6d4f09-08e9-414d-af74-cde3f3f087c9

[168] Hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Râșcani, din 10.07.2023, Dosar nr. 3-3383/2021. [citat 05.08.2024]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/4b14a2a8-6608-4652-9172-fc2eeae6cf71

[169] Hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Râșcani, din 10.07.2023, Dosar nr. 3-1039/2021. [citat 05.08.2024]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/5b9c7c77-d62e-4514-8d7f-93bd421f56b7

[170] Hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Centru, din 05.03.2024, Dosar nr. 3-3473/2021. [citat 23.08.2024]. Disponibil:https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/Mjc0YTFhYTctMzA4Ni00YmE1LWE0MzAtZjE1MGQ1ZGVlZTcy

Delegația de inspecție

Analizând cadrul legal constatăm că singura prevedere ce se referă la forma și conținutul Delegației de inspecție este la art. 56 alin. (7) din Legea concurenței nr.183/2012, potrivit căreia: „La desfășurarea inspecției, angajații Consiliului Concurenței prezintă subiectului supus inspecției copia dispoziției de inițiere a investigației, ordinul menționat la alin. (3) și delegația de inspecție în care se indică împuternicirile acestora”.[171]

Astfel, Delegația de inspecție reprezintă un act semnat de președintele Consiliului Concurenței sau în caz de absență ori indisponibilitatea acestuia, de vicepreședintele Consiliului, conform art. 40 alin. (2) din Legea concurenței nr. 183/2012, în care se indică împuternicirile pe care le au angajații Consiliului Concurenței în cadrul inspecției. Din analiza modelului Delegației prezentat de Consiliul Concurenței (anexa nr. 2) se constată că aceasta conține practic toate împuternicirile prevăzute de însăși Legea concurenței nr. 183/2012.

Respectiv, Delegația de inspecție nu este altceva decât un act care are drept scop informarea persoanei supuse inspecției despre numele persoanelor împuternicite și delegate să facă inspecția și împuternicirile acestora, împuterniciri care se regăsesc deja în legislație, neproducând ca atare nici un efect juridic. Aceasta nu poate fi contestată separat în instanța de judecată, doar în cazul în care se contestă eventual Ordinul de inspecție sau Procesul-verbal al inspecției, pot fi înaintate pretenții și față de Delegația de inspecție.

Atragem atenția asupra unor aspecte ce țin de Delegația de inspecție, și anume că aceasta trebuie să conțină numele/prenumele tuturor persoanelor care urmează să facă inspecția, inclusiv a experților sau specialiștilor în anumite domenii care nu sunt angajații Consiliului Concurenței sau reprezentanții altor autorități. Legea concurenței nr.183/2012, la art. 56^1, utilizează termenul „persoanele delegate pentru efectuarea inspecției”, fiind enumerate drepturile și obligațiile acestora. Alte persoane decât cele indicate în Delegația de inspecție nu au dreptul să participe la efectuarea inspecției, indiferent dacă sunt sau nu angajați ai Consiliului Concurenței.

În acest context, ținând cont că pot fi delegate și alte persoane decât angajații Consiliului Concurenței, considerăm necesară modificarea modelului Delegației de inspecție prin substituirea textului „angajații delegați sunt împuterniciți” cu textul „persoanele delegate sunt împuternicite”.

Totuși, participarea altor persoane la efectuarea inspecției, care nu sunt angajați ai Consiliului Concurenței, la etapa actuală o considerăm problematică, care poate fi pusă în discuție în instanța de judecată, deoarece art. 56 alin.(5) din Legea concurenței nr.183/2012 prevede că „la efectuarea inspecțiilor pot participa, după caz, experți sau specialiști în anumite domenii

[171] Legea concurenței nr. 183. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2012, nr. 193-197.

împuterniciți de către Consiliul Concurenței prin delegația de inspecție și/sau reprezentanții altor autorități, în cazurile prevăzute de lege”.[172]

Considerăm că acest alineat a fost inspirat din prevederile art. 20 din Regulamentul privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 și 82 din tratat[173], însă traducerea sau formularea în Legea concurenței nu a fost destul de reușită și ridică unele probleme în punerea în aplicare. Analizând și Legea concurenței[174] din România, considerăm că legiuitorul autohton, în privința inspecțiilor, s-a inspirat atât din prevederile Regulamentului, cât și din legea menționată supra, creând unele confuzii ce pot fi invocate în instanța de judecată de către întreprinderi.

În primul rând, nu este clar dacă reprezentații altor autorități este necesar să fie incluși sau nu în Delegația de inspecție, or, norma citată mai sus prevede că doar experții sau specialiștii în anumite domenii trebuie să fie împuterniciți de către Consiliul Concurenței prin Delegația de inspecție Prin utilizarea sintagmei „și/sau” în norma citată s-ar prezuma că în privința angajaților din alte autorități nu s-ar impune obligația să fie împuterniciți de către Consiliul Concurenței prin Delegația de inspecție. Dacă este așa, atunci în baza căror acte aceștia vor participa la inspecția făcută de Consiliul Concurenței?

Considerăm că pentru a participa la efectuarea inspecției, angajații altor autorități, la fel, trebuie menționați în Delegația de inspecție semnată de președintele Consiliului Concurenței. În susținerea acestei concluzii menționăm că, conform art. 56^1 din Legea concurenței nr.183/2012, persoanele delegate pentru efectuarea inspecției au următoarele drepturi: a) să intre în orice incintă, pe orice teren și în orice mijloc de transport ale întreprinderilor și asocierilor de întreprinderi; b) să examineze registrele și alte documente, etc. Respectiv, pentru a dispune de drepturile prevăzute la articolul menționat supra, persoana trebuie să fie delegată prin Delegația de inspecție.

O altă incertitudine cu privire la participarea în cadrul inspecțiilor a altor persoane decât angajații Consiliului Concurenței se referă la faptul că art. 56 alin. (5) se termină cu sintagma „în cazurile prevăzute de lege”. Această sintagmă poate fi interpretată în sens larg, precum că alte persoane pot participa la efectuarea inspecției Consiliului Concurenței în anumite cazuri care trebuie să fie prevăzute de lege, or, în sens îngust, că sintagma nu se referă la experți sau specialiști în anumite domenii care pot fi împuterniciți să participe la inspecție de către Consiliul Concurenței prin Delegația de inspecție, dar se referă doar la reprezentanții altor autorități care ar putea

[172] Ibidem
[173] Regulamentul nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 și 82 din tratat. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, 2003, nr. L 001. [citat 27.04.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX%3A32003R0001
[174] Legea concurentei din România nr.21 din 10.04.1996. În: *Monitorul Oficial din România,* 2016, nr. 153.

participa la efectuarea inspecției doar în cazurile prevăzute de lege. Considerăm că sintagma „cazurile prevăzute de lege” se referă anume la reprezentanții altor autorități, care, potrivit legilor speciale care reglementează activitatea autorității respective, au posibilitatea de a participa la inspecțiile făcute de Consiliul Concurenței, dar și în așa situație, considerăm că aceștia trebuie să se regăsească în Delegația de inspecție, pentru a beneficia de drepturile și obligațiile prevăzute la art. 56^1 din Legea concurenței nr.183/2012.

O altă neconcordanță în prevederile art. 56, 56^1 și 56^2 se referă la faptul că în aceste articole se utilizează sintagmele „angajații Consiliului Concurenței” și „persoanele delegate”, care încă o dată demonstrează faptul că aceste prevederi au fost inspirate din două acte menționate mai sus, deoarece, spre exemplu, în cadrul inspecțiilor efectuate de Comisia Europeană pot participa, conform art. 20 alin. (5) din Regulamentul privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 și 82 din tratat[175], și alte persoane, și anume reprezentanții oficiali, precum și persoane autorizate sau desemnate de autoritatea de concurență a statului membru pe teritoriul căruia urmează să se desfășoare inspecția. În acest scop, ei beneficiază de competențele prevăzute la alineatul (2). Însă în cazul inspecțiilor efectuate de Consiliul Concurenței din România nu pot participa alte persoane decât inspectorii de concurență care sunt abilitați cu puteri de inspecție prin ordin al președintelui Consiliului Concurenței, conform art. 36 alin. (4) din Legea concurenței[176] a României.

Este de remarcat faptul că, conform art. 56^2 alin. (2) din Legea concurenței nr.183/2012, subiectul supus inspecției are următoarele obligații: a) să permită angajaților Consiliului Concurenței, fără întârziere, începerea și derularea inspecției; b) să se supună inspecției și să îndeplinească indicațiile angajaților Consiliului Concurenței delegați pentru efectuarea inspecției etc. S-ar prezuma că întreprinderea este obligată să permită efectuarea inspecției doar angajaților, nu și altor persoane, în cazul în care în delegație sunt menționați după caz specialiști sau experți dintr-un anumit domeniu. Ceea ce nu este corect, or, conform art. 56^1 alin. (1) din aceeași lege, persoanele delegate pentru efectuarea inspecției au următoarele drepturi: a) să intre în orice incintă, pe orice teren și în orice mijloc de transport ale întreprinderilor și asocierilor de întreprinderi etc.

Articolele ce se referă la inspecție urmează să fie corelate, pentru a elimina orice confuzie sau loc de interpretări, sau, conform art. 54 din Legea cu privire la actele normative[177], conținutul actului normativ trebuie să fie clar și concis, pentru a se exclude orice echivoc.

---

[175] Regulamentul nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 și 82 din tratat. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, 2003, nr. L 001. [citat 27.04.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX%3A32003R0001

[176] Legea concurentei din România nr.21 din 10.04.1996. În: *Monitorul Oficial din România,* 2016, nr. 153.

[177] Legea cu privire la actele normative nr. 100/2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2018, nr.7-17.

Alte pretenții sau probleme care pot fi invocate în instanța de judecată în cazul în care se contestă inspecția efectuată, față de Delegația de inspecție, cum ar fi o eventuală lipsă a acesteia, lipsa semnăturii președintelui, lipsa numelor/prenumelor persoanelor delegate sau împuternicirile acestora, e foarte puțin probabil să existe, deoarece modelul acesteia este aprobat prin anexa nr. 18 la Instrucțiunea cu privire la organizarea circulației documentelor din cadrul Consiliului Concurenței și corespunde prevederilor legale.

Ordinul de efectuare a inspecției

Desfășurarea de inspecții inopinate este o practică constantă în ultimii ani, fiind cel mai eficient instrument al autorității de concurență în colectarea de informații și documente în cadrul unor investigații ce privesc acordurile anticoncurențiale. Din analiza deciziilor Consiliului Concurenței prin care au fost demonstrate acordurile anticoncurențiale se constată că practic în toate cazurile, Consiliul a acumulat probele privind acordul anticoncurențial prin efectuarea inspecțiilor.

Art. 56 alin. (3) din Legea concurenței nr.183/2012 prevede că „în scopul efectuării investigațiilor dispuse conform art. 55, Consiliul Concurenței poate să efectueze inspecțiile necesare la orice întreprindere, asociere de întreprinderi sau autoritate publică. Efectuarea inspecțiilor este dispusă prin ordin emis de către președintele Consiliului Concurenței, în care se indică scopul și obiectul inspecției, data la care începe inspecția, sancțiunile prevăzute de lege, precum și dreptul de a contesta ordinul în instanța de judecată”.[178]

Astfel, în comparație cu Dispoziția de inițiere a investigației, care este adoptată de Plenului Consiliului Concurenței (poate fi adoptată cu minim 2 voturi, în cazul în care la ședință participă 3 membri), Ordinul de efectuare a inspecției este emis ca urmare a manifestării de voință a Președintelui Consiliului Concurenței sau, în caz de absență ori indisponibilitatea acestuia, de vicepreședintele desemnat al Consiliului Concurenței, conform art. 40 alin. (2) din Legea concurenței.

La emiterea Ordinului de efectuare a inspecției, Președintele Consiliului trebuie să dețină informații care să demonstreze prezența indiciilor că pot fi găsite documente și informații relevante la sediul/ secția de producere/filială/ alte spații ce aparțin subiectului supus inspecției. De obicei, atunci când se dispune o investigație privind o posibilă înțelegere de cartel, Consiliul deține foarte puține informații/documente ce ar demonstra asemenea înțelegeri, respectiv este necesar efectuarea unor inspecții, în primul rând, la sediul juridic unde activează factorii de decizie ai

[178] Legea concurenței nr. 183. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2012, nr. 193-197.

întreprinderii sau în alte spații ce aparțin întreprinderii unde există indicii că ar putea fi găsite informații necesare investigației inițiate.

Analizând rapoartele anuale de activitate[179] ale Consiliului Concurenței se constată că cele mai multe acorduri anticoncurențiale au fost depistate în cadrul procedurilor de achiziții publice, respectiv atunci când se inițiază o investigație în care sunt suspiciuni serioase de înțelegeri de cartel între întreprinderi care participă în cadrul unor proceduri de achiziții, evident că există indicii că la sediul unde activează persoanele cu funcții de conducere/răspundere sau la persoanele responsabile de depunerea actelor în cadrul procedurilor de achiziții pot fi găsite informații relevante investigației inițiate.

De obicei, înainte de a fi dispuse unele inspecții, autoritățile de concurență efectuează măsuri de cercetare/investigație, cum ar fi: cercetarea la fața locului – presupune că un colaborator al autorității de concurență, înainte de a efectua inspecția, merge la locațiile unde activează întreprinderea pentru a depista care este biroul directorului/administratorului, care este biroul persoanei responsabile de întocmirea documentației pentru participarea la procedurile de achiziții, biroul altor persoane etc. Această procedură este necesară în special atunci când întreprinderile foarte mari dețin mai multe oficii/spații sau sediul unde își desfășoară activitatea este unul foarte mare, sau pe aceeași adresă activează mai multe întreprinderi.

Respectiv, la etapa emiterii ordinului, Președintele Consiliului Concurenței deține informații/indicii unde ar putea fi găsite informații necesare investigației inițiate, dispunând efectuarea inspecției în încăperile respective ce aparțin întreprinderii supuse inspecției, deoarece pentru alte încăperi ce nu aparțin subiectului supus inspecției este necesară emiterea unei decizii și mandatul judecătoresc.

Cu referire la forma și conținutul Ordinului de efectuare a inspecției, un model este prezentat în anexa nr. 3, însă Legea concurenței nr. 183/2012 prevede expres că acesta trebuie să fie în scris și să conțină scopul și obiectul inspecției, data la care începe inspecția și sancțiunile prevăzute la art. 68–70 și 76, precum și dreptul de a ataca ordinul în instanța de judecată.

Astfel, scopul inspecției reprezintă depistarea probelor/informațiilor care să demonstreze prezența unui acord anticoncurențial sau constatarea lipsei probelor. Este de menționat că în practica Consiliului Concurenței au fost cazuri în care, în cadrul inspecțiilor, nu au fost găsite informații/probe care să demonstreze prezența unui cartel, respectiv suspectarea încălcării legislației concurențiale care a fost la etapa inițierii investigației nu se adevărește, iar Consiliul, în

[179] Rapoartele anuale de activitate ale Consiliului Concurenței. Disponibil: [citat 22.04.2024]. https://www.competition.md/lib.php?l=ro&idc=50&t=/Transparenta/Rapoarte/Rapoarte-anuale

asemenea situații, ia decizii de încetare a investigației. Obiectul inspecției constă în identificarea informațiilor și documentelor, indiferent de suportul fizic sau electronic pe care sunt păstrate acestea, care au tangență cu investigația inițiată.

Cu referire la conținutul Ordinului există și o jurisprudență bogată a CJUE, care a statuat cu titlu de principii necesare a fi respectate la emiterea actului prin care autoritatea de concurență dispune efectuarea inspecției. Spre exemplu, în Hotărârea din 25 noiembrie 2014, Orange/Comisia (punctul 87)[180] sau într-o Hotărâre mai recentă din 20 iunie 2018, České dráhy, a.s./Comisia[181], Curtea a reiterat unele principii din jurisprudența sa privind necesitatea motivării deciziei de inspecție, „50. Verificarea existenței unor indicii suficient de serioase aflate în posesia Comisiei care să permită să se suspecteze o încălcare a normelor de concurență anterior adoptării unei decizii de inspecție nu constituie singurul motiv care permite Tribunalului să se asigure că decizia menționată nu are un caracter arbitrar. 51. Astfel, controlul motivării unei decizii permite, de asemenea, instanței să asigure respectarea principiului protecției împotriva intervențiilor arbitrare și disproporționate, în sensul că motivarea permite punerea în evidență a caracterului justificat al intervenției preconizate în interiorul întreprinderilor în cauză. În cazul în care Tribunalul apreciază că prezumțiile pe care Comisia intenționează să le verifice și elementele care trebuie să facă obiectul inspecției sunt definite cu suficientă precizie, poate constata lipsa caracterului arbitrar al unei decizii de inspecție fără a fi necesar să se verifice din punct de vedere material conținutul indiciilor aflate în posesia Comisiei la data adoptării acesteia”. De asemenea, Curtea a reținut în mai multe cauze, cum ar fi: Guichard-Perrachon și Achats Marchandises Casino SAS (AMC) / Comisia[182] – pct. 110 și 111; France Télécom/Comisia[183] – pct. 58-59; Deutsche Bahn și alții/Comisia[184] – pct. 75 și 77; sau Nexans France și Nexans/Comisia[185] – pct. 42, că „Comisia trebuie să indice în cel mai precis mod posibil prezumțiile pe care înțelege să le verifice, mai exact

[180] Hotărârea CJUE din data de 25.11.2014, Cauza nr. T-402/13, Orange contra Comisiei Europene. [citat 04.06.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A62013TJ0402

[181] Hotărârea CJUE din 20.06.2018, Cauza nr. T-325/16, České dráhy, a.s. contra Comisiei Europene. [citat 11.06.2024].Disponibil:https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=203183&mode=lst&pageIndex=1&dir=&occ=first&part=1&text=&doclang=RO&cid=2210900

[182]Hotărârea CJUE din 05.10.2020, Cauza nr.T-249/17, Guichard-Perrachon și Achats Marchandises Casino SAS (AMC) contra Comisiei Europene. [citat 11.06.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A62017TJ0249

[183] Hotărârea CJUE 8.03.2007, Cauza nr. T-339/04, France Télécom contra Comisiei Europene. [citat 17.06.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=ecli%3AECLI%3AEU%3AT%3A2007%3A80

[184] Hotărârea CJUE din 06.09.2013, Cauzele nr. T-289/11, T-290/11 și T-521/11, Deutsche Bahn și alții contra Comisiei Europene. [citat 19.06.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=ecli%3AECLI%3AEU%3AT%3A2013%3A404

[185] Hotărârea CJUE din 14.11.2012, Cauza nr. T-135/09, Nexans France și Nexans contra Comisiei Europene. [citat 17.06.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=ecli%3AECLI%3AEU%3AT%3A2012%3A596

ce anume se caută și la ce elemente trebuie să se refere inspecția. Mai precis, decizia de inspecție trebuie să conțină o descriere a caracteristicilor încălcării suspectate, indicând piața prezumată în cauză și natura restrângerilor suspectate ale concurenței, precum și sectoarele acoperite de pretinsa încălcare vizată de investigație, și explicații referitoare la modul în care întreprinderea este prezumată a fi implicată în încălcare."

Această obligație de motivare constituie, după cum a precizat CJUE, o cerință fundamentală, întrucât ea are ca obiect nu numai să pună în evidență caracterul justificat al intervenției preconizate în activitatea întreprinderilor supuse inspecției, ci și să le acorde acestora din urmă posibilitatea de a înțelege întinderea obligației de colaborare care le revine, garantând în același timp dreptul la apărare. Astfel, este important să se dea posibilitatea întreprinderilor supuse inspecției, pentru obstrucționarea căreia le pot fi aplicate sancțiuni pecuniare foarte mari, să înțeleagă motivele care stau la baza inspecției efectuate, astfel încât acestea să își poată exercita în mod efectiv și în timp util drepturile.

Cu privire la aspectul motivării Ordinului de inspecție s-au expus și instanțele naționale, spre exemplu, prin Hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Râșcani, din 23.05.2021[186], instanța a reținut că sintagma generală folosită în preambulul ordinului drept argumentare/motivare din ordin, care citează doar că există indicii că pot fi găsite documente sau pot fi găsite informații considerate necesare pentru investigarea presupusului caz de încălcare a legislației concurențiale, „este atât de vagă, că poate fi utilizată pentru toate cazurile de pretinsa încălcare a legislației concurențiale atribuite de lege Consiliului Concurentei. O asemenea abordare nu permite a delimita intervenția necesară pentru deconspirarea acțiunilor anticoncurențiale de un eventual abuz". În acest context, instanța de judecată a menționat că „lipsa motivării, cel puțin, în aspectul identificării scopului si obiectului inspecției, fac să devină iluzoriu dreptul garantat de către legiuitor de a contesta legalitatea ordinului de dispunere a efectuării inspecției. Or, atunci când actul nu conține niciun element al motivării, la caz, potrivit legii, fiind obligatorie indicarea scopului și a obiectului inspecției, reclamantul este plasat într-o situație de incertitudine, necunoscând elementele pe care trebuie să le conteste".

Astfel, puteam concluziona că ordinul de efectuare a inspecției trebuie să fie motivat cu indicarea cât mai exactă a prezumțiilor care urmează să fie verificate și anume ce se caută și ce elemente trebuie să privească inspecția, cu alte cuvinte, scopul și obiectul inspecției trebuie să fie indicat cât mai precis, nu vag și generic.

[186] Hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Râșcani, din 23.05.2022, dosar nr.3-644/2021. [citat 11.08.2024]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/be2800dd-14dd-4ac9-9f6c-452be71c6359

Data la care începe inspecția coincide, de obicei, cu data emiterii Ordinului de efectuare a inspecției, însă pot fi cazuri în care această dată să nu coincidă. Din care considerente este necesar ca Ordinul să prevadă expres data la care începe inspecția, pentru a putea calcula corect termenul de efectuare a inspecției, care, conform art. 56 alin. (2) din Legea concurenței nr. 183/2012, nu poate depăși 10 zile lucrătoare. Totodată, este important de menționat și faptul că inspecția se desfășoară între orele 09:00-18:00 și trebuie efectuată în prezența persoanei supuse inspecției sau a reprezentantului ei. După ora 18:00 inspecția poate continua doar dacă este acordul persoanei supuse inspecției sau a reprezentantului ei.

Ordinul trebuie să mai conțină și sancțiunile prevăzute de Legea concurenței nr. 183/2012 pentru obstrucționarea inspecției. Considerăm această obligație una benefică și necesară, deoarece întreprinderile supuse inspecției trebuie să cunoască ce sancțiuni riscă în cazul obstrucționării sau refuzului de a permite efectuarea inspecției de către autoritatea de concurență.

O ultimă obligație cu privire la conținutul Ordinului de efectuare a inspecției prevăzută de Legea concurenței nr. 183/2012 este indicarea dreptului de a ataca ordinul în instanța de judecată. Considerăm că această obligație a fost introdusă cu scopul de a informa întreprinderea supusă inspecției că are posibilitatea să conteste ordinul în instanța de judecată, în special în cazurile în care eventual Consiliul Concurenței face unele abuzuri care afectează grav activitatea întreprinderii prin efectuarea inspecției sau colaboratorii Consiliului în cadrul inspecției au încălcat prevederile legale care au dus la apariția unor prejudicii întreprinderii supuse inspecției.

O precizare cu privire la acest aspect este că, ținând cont de prevederile art. 124 din Codul administrativ, Ordinul trebuie să conțină denumirea și adresa instanței de judecată unde urmează să fie contestat și termenul de contestare. Dacă aceste informații vor lipsi, termenul de contestare a Ordinului va fi de 1 an de zile în loc de 30 de zile, conform prevederilor art. 209 din Codul administrativ.

Nu în zadar am enumerat cele două situații, pentru că la etapa actuală, legea concurenței nr. 183/2012 nu prevede care ar fi temeiurile de anulare a unui ordin de efectuare a inspecției și, respectiv, se aplică prevederile Codului administrativ, din care considerente reiterăm necesitatea ca să fie aplicate prevederile speciale ale Legii concurenței în procedura administrativă înfăptuită de Consiliul Concurenței, iar Codul administrativ să fie aplicat doar de instanțele de judecată în partea ce se referă la procedura contenciosului administrativ. Totodată, considerăm necesară revizuirea și completarea Legii concurenței nr. 183/2012 în privința ordinului de efectuare a inspecției, cum ar fi indicarea unor temeiuri clare de anulare, de suspendare, ce se întâmplă cu probele/actele obținute în cadrul inspecției în cazul anulării ordinului, etc.

Odată cu intrarea în vigoare a Codului administrativ, considerăm că litigiile care vor avea ca obiect contestarea Ordinelor de efectuare a inspecțiilor vor fi din ce în ce mai multe și interesante, și, cu părere de rău, legiuitorul, la ultimele modificări ale Legii concurenței, nu a intervenit pentru a aduce o claritate în acest sens.

Considerăm că Ordinul de efectuare a inspecției ar trebui să fie contestat doar împreună cu Decizia Consiliului Concurenței privind finalizarea investigatei, deoarece inspecția în sine reprezintă o operațiune administrativă, ce constă în colectarea probelor necesare procedurii administrative inițiate, și doar în cazul în care Consiliul Concurenței face unele abuzuri și afectează grav activitatea întreprinderii prin efectuarea inspecției sau colaboratorii Consiliului în cadrul inspecției au încălcat prevederile legale, sau în cazul altor motive asemănătoare, să existe posibilitatea contestării separate a Ordinului.

Acest aspect este susținut și de faptul că odată ce Ordinul de efectuare a inspecției este contestat și în lipsa unor reglementări a cazurilor când ordinul este anulat, apare o incertitudine cu privire la faptul dacă probele/informațiile obținute în cadrul inspecției mai pot fi sau nu utilizate de Consiliul Concurenței în cadrul investigației desfășurate, dat fiind faptul că autoritatea de concurență va fi în imposibilitatea de a lua o decizie până când instanța nu se va expune pe marginea legalității ordinului de inspecție contestat, blocând astfel activitatea de investigație.

Cu referire la suspendarea Ordinului de efectuare a inspecției, la fel, în practică sunt mai multe opinii, cum ar fi dacă, în genere, se poate de suspendat un asemenea act, dacă acesta deja s-a consumat. Curtea Constituțională prin comunicatul din 21.10.2015 cu privire la unele precizări în legătură cu unele informații apărute în presă privind suspendarea acțiunii Hotărârii Parlamentului referitoare la încuviințarea ridicării imunității parlamentare a deputatului Vladimir Filat (Sesizarea nr. 39a/2015) menționează că „în conformitate cu articolul 70 alin. (3) din Constituție, deputatul nu poate fi reținut, arestat, percheziționat, cu excepția cazurilor de infracțiune flagrantă, sau trimis în judecată fără încuviințarea Parlamentului, după ascultarea sa. Actul „încuviințării", în sens constituțional, este un act consumat și care, prin urmare, nu este susceptibil de suspendare".[187]

Astfel, înalta curte expres a menționat că un act consumat nu este susceptibil de suspendare, cu toate acestea în practica judiciară constatăm că Ordinul de efectuare a inspecției a fost suspendat chiar și după trecerea unui termen mare de la efectuarea inspecției. În acest sens menționăm că

[187] Comunicatul Curții Constituționale a Republicii Moldova din 21.10.2015. [citat 13.05.2024]. Disponibil: https://www.constcourt.md/libview.php?l=ro&idc=7&id=678&t=/Media/Noutati/Precizari-in-legatura-cu-unele-informatii-aparute-in-presa-privind-suspendarea-actiunii-HP-referitoare-la-incuviintarea-ridicarii-imunitatii-parlamentare-a-deputatului-Vladimir-Filat-Sesizarea-nr-39a2015

prin Decizia Curții de Apel Chișinău din 12.07.2012, dosar nr. 3r-298/21[188], au fost respinse recursurile declarate de Consiliul Concurenței și de „Diazchim" SRL, menținând în vigoare Încheierea Judecătoriei Chișinău din 30.03.2021 prin care a fost dispusă suspendarea executării ordinelor Consiliului Concurenței seria CC nr. 00035 din 16.07.2020 și seria CC nr. 000027 din 28.09.2020, precum și a Proceselor-verbale din 16.07.2020, 17.07.2020 şi 28.09.2020, până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești. Totodată, a fost respinsă cererea formulată de către „Diazchim" SRL cu privire la suspendarea executării dispoziției Consiliului Concurenței nr.22 din 16.07.2020.

Astfel, la data de 30 martie 2021 a fost dispusă suspendarea executării Ordinului de inspecție emis cu aproape 9 luni înainte, și anume la data de 16 iulie 2020, și a Procesului-verbal privind efectuarea inspecției din 16 și 17 iulie 2020 prin care se confirmă că inspecția dispusă prin Ordinul din 16 iulie 2020 a fost terminată. În cazul celei de-a doua inspecții, Ordinul de inspecție și Procesul-verbal privind efectuarea inspecției, care au fost suspendate, a fost emise cu 6 luni înainte, și anume pe 28 septembrie 2020.

Un alt aspect important este că Decizia Consiliului Concurenței pe marginea investigației inițiate a fost luată pe data de 26 martie 2021, adică cu 4 zile înainte ca instanța să dispună suspendarea actelor menționate mai sus, și la 4 zile după ce „Diazchim" SRL a depus la Judecătoria Chișinău o cerere de suspendare a actelor menționate supra.

Reiterăm poziția de mai sus că scopul suspendării executării unui act administrativ este evitarea unui pericol iminent de producere a unor prejudicii ireparabile prin executarea în continuare a actului administrativ individual defavorabil. Astfel, în cazul în care inspecția a fost consumată și, cum a fost menționat în cazul de mai sus, să depui după 9 luni o cerere de suspendare a actelor ce se referă la inspecție, apare întrebarea care este acel pericol iminent de producere a unui prejudiciu ireparabil?

În acest context, instanțele de judecată trebuie să analizeze mai atent asemenea cereri când se solicită suspendarea executării unor acte administrative consumate, și doar când se demonstrează că există pericolul iminent de producere a unor prejudicii ireparabile și este posibilă întoarcerea executării să fie dispusă suspendarea și întoarcerea executării în temeiul art. 214 alin. (6) din Codul administrativ, potrivit căruia, dacă la momentul suspendării executării actului administrativ individual de către instanța de judecată acesta este deja executat, instanța dispune, la cerere, întoarcerea executării, în măsura în care este real posibilă.

[188] Decizia Curții de Apel Chișinău din 12.07.2012, dosar nr. 3r-298/21. [citat 11.05.2024]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/0ea34fa7-aba7-4c41-b6c5-d8deabd92366

Așa cum am menționat mai sus, inspecția poate dura până la 10 zile lucrătoare, respectiv subiectul supus inspecției poate contesta ordinul de inspecție în prima zi, depunând și o cerere de suspendare a executării acestuia. În acest context atragem atenția participaților litigiului că, conform art. 47 alin. (5) din Legea concurenței nr.183/2012, contestarea ordinelor emise de președintele Consiliului Concurenței, în temeiul art. 56 alin. (3) și art. 57, nu suspendă efectuarea inspecției dispuse. Respectiv, simpla contestare a Ordinului de efectuare a inspecției nu va duce la suspendarea inspecției, Consiliul Concurenței putând efectua inspecția și în zilele următoare.

Problema însă apare atunci când persoana, odată cu cererea de chemare în judecată depusă în prima zi, depune și o cerere de suspendare a executări Ordinului de efectuare a inspecției, iar Consiliul Concurenței mai are nevoie de 5-7 zile pentru a termina inspecția. În acest context, menționăm că, conform art. 171 alin. (4) din Codul administrativ, „dacă se depune o cerere de suspendare a executării actului administrativ individual, acesta poate fi executat doar după soluționarea cererii respective”.[189] Astfel, prin efectul legii intervine suspendarea executării Ordinului de efectuare a inspecției, respectiv considerăm că Consiliul Concurenței va fi în imposibilitate de a continua inspecția în următoarele zile, până nu va fi soluționată cererea de suspendare de către instanța de judecată. Această situație încă o dată demonstrează faptul că Codul administrativ nu ar trebui să fie aplicat în raport cu procedura administrativă desfășurată de Consiliul Concurenței și de fapt ar trebui să fie un Cod de procedură de contencios administrativ.

Așa cum am menționat mai sus, suntem de părerea că inspecția efectuată de Consiliul Concurenței reprezintă o operațiune administrativă, a cărei definiție o găsim la art. 15 din Codul administrativ, care statuează că: „operațiunile administrative sunt manifestările de voință sau activitățile autorităților publice care nu produc ca atare efecte juridice”[190]. În acest context, ordinul de efectuare a inspecției este doar un act în temeiul căruia se inițiază această operațiune administrativă, care reprezintă o activitate a Consiliului Concurenței de depistare a probelor, care nu produce ca atare efecte juridice. Chiar dacă inspecția se desfășoară și sunt ridicate unele informații/documente, inspecția în sine nu produce ca atare efecte juridice, doar Decizia Consiliului, care va fi un act administrativ individual defavorabil sau favorabil, în funcție de probele acumulate, va produce efecte juridice. În cazul în care întreprinderea refuză să se supună inspecției, la fel, Ordinul, Delegația și procesul-Verbal nu produc ca atare efecte juridice, în cazul respectiv autoritatea de concurență emite o Decizie prin care aplică sancțiuni pentru refuzul de a se supune inspecției. Respectiv, Consiliul Concurenței nu aplică sancțiuni pentru nerespectarea Ordinului sau Delegației de inspecție, dar pentru încălcarea prevederilor legale care obligă

[189] Codul administrativ nr. 116. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2018, nr. 309-320.
[190] Ibidem.

subiecții să se supună inspecțiilor. Este de menționat că obligațiile de a se supune inspecției, de a prezenta registrele/documentele, păstrarea sigiliilor intacte sunt prevăzute de însăși Legea concurenței nr. 183/2012, dar nu de ordinul sau Delegația de inspecție.

La etapa actuală, cadrul legal prevede că Ordinele de efectuare a inspecție pot fi atacate, în termen de 30 de zile calendaristice de la primirea acestora de către părți, nemijlocit la Judecătoria Chișinău, sediul Rîșcani, fără a fi necesară depunerea unei cereri prealabile. Considerăm că și aceste prevederi urmează să fi revizuite, deoarece, așa cum am menționat mai sus, contestarea Ordinului de efectuare a inspecției, separat de Decizia Consiliului Concurenței, poate duce la tergiversarea și mai mare a investigațiilor desfășurate, respectiv se impune reducerea termenelor de contestare și, evident, stabilirea unor termene restrânse de examinare de către instanțele de judecată.

Spre exemplu, în România, Legea concurenței[191], la art. 38 alin. (6), prevede că „Ordinul de inspecție va indica obiectul și scopul inspecției, stabilește data la care începe și arată sancțiunile prevăzute la art. 53 și 59, precum și dreptul de a ataca ordinul la Curtea de Apel București, Secția contencios administrativ și fiscal, în termen de 15 zile de la comunicare, prin derogare de la Legea nr. 554/2004, cu modificările și completările ulterioare. Hotărârea curții de apel este supusă recursului, care se declară în termen de 5 zile de la comunicare. Instanțele vor soluționa cauza de urgență și cu precădere", iar în Germania, Legea „Gegen Wettbewerbsbeschränkungen", prevede aplicarea prevederilor codurilor de procedură civilă și de procedură penală în procesul de contestare a actelor emise în procedura de efectuare a inspecției[192]. Considerăm că prezența unor termene restrânse de contestare a actelor emise în cadrul inspecției și de examinare de către instanțele de judecată reprezintă un factor pozitiv, deoarece, cum am menționat mai sus, aceste acte sunt luate în cadrul investigației concurențiale și cu cât mai rapid există o hotărâre definitivă și irevocabilă a instanței de judecată cu privire la un act sau altul, cu atât mai repede vor fi finalizate aceste investigații concurențiale.

În concluzie, comunicăm că legiuitorul urmează să revadă prevederile legale cu privire la contestarea Ordinului de efectuare a inspecției în instanțele de judecată prin prisma celor menționate mai sus, astfel încât să asigure întreprinderilor posibilitatea de a se apăra în cazul unor abuzuri din partea autorităților de concurență și, totodată, să asigure o activitate eficientă de investigare a Consiliului Concurenței.

[191] Legea concurentei din România nr.21 din 10.04.1996. În: *Monitorul Oficial din România*, 2016, nr. 153.
[192] Gesetz Gegen Wettbewerbsbeschränkungen, din 26.08.1998. [citat 23.12.2023]. Disponibil: http://www.gesetze-im-internet.de/gwb/BJNR252110998.html

O propunere de legea ferendă ar fi de a completa art. 214 din Codul administrativ cu o prevedere care să prevadă că nu pot fi suspendate actele Consiliului Concurenței ce țin de efectuarea inspecției (delegația, ordinal și procesul-verbal privind efectuarea inspecției).

Decizia Consiliului Concurenței și Ordinul de efectuare a inspecției în alte încăperi sau mijloace de transport ce aparțin unor persoane fizice

În depistarea unui cartel, conform literaturii juridice în care este analizată practica activităților autorităților de concurență, dar și din analiza proprie făcută asupra tuturor deciziilor emise de Consiliul Concurenței privind constatarea unui cartel, inspecțiile reprezintă metoda cea mai eficientă de acumulare a probelor și care este cel mai des utilizată de autoritățile de concurență.

Din analiza deciziilor Consiliului Concurenței adoptate în perioada anilor 2013-2024, se atestă că Consiliul Concurenței a efectuat inspecții doar la sediul sau la alte locații ce aparțineau întreprinderii supuse inspecției. În nicio decizie a Consiliului Concurenței în care să fie aplicate sancțiuni pentru înțelegeri de cartel nu au fost depistate informații precum că Consiliul a efectuat o inspecție în încăperi sau mijloace de transport ce aparțin unei persoane fizice în baza unui mandat judecătoresc. Acest fapt este confirmat și de scrisoarea nr. DAP-13/26-1516 din 17.09.2021 (anexa nr. 1) prin care Consiliul Concurenței a confirmat că nu a efectuat inspecții în alte încăperi decât cele ce aparțineau întreprinderilor investigate. Acest lucru se datorează fie că nu erau necesare asemenea inspecții, fie că procedura de efectuare a unei asemenea inspecții este problematică prin prisma că urmează a fi emisă o decizie motivată, care să conțină probe care să demonstreze acea suspiciune întemeiată că anume în acele încăperi ce aparțin persoanelor fizice pot fi găsite documentele/probele necesare. Evident că în majoritatea cazurilor este necesar, în primul rând, de efectuat inspecții în încăperile ce aparțin întreprinderilor și doar după sau concomitent în încăperile ce aparțin persoanelor fizice, iar în cazul în care se face mai întâi în încăperile ce aparțin persoanelor fizice trebuie să fie probe convingătoare la baza emiterii unei asemenea decizii.

În acest context, este de menționat că, conform art. 57 alin. (1) din Legea concurenței nr.183/2012, în cazul în care există o suspiciune întemeiată că registrele/documentele sau alte probe privind activitatea și obiectul inspecției care ar putea fi pertinente pentru a dovedi o încălcare gravă a art. 5 și 11 sunt păstrate în încăperi, terenuri și mijloace de transport ale persoanelor fizice, Plenul Consiliului Concurenței poate dispune, printr-o decizie, desfășurarea unei inspecții în aceste încăperi, terenuri sau mijloace de transport.[193]

[193] Legea concurenței nr. 183. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2012, nr. 193-197.

Legiuitorul autohton a prevăzut expres că doar în cazurile când se investighează încălcarea gravă a prevederilor art. 5 și 11 din Legea concurenței nr. 183/2012, Consiliul Concurenței poate efectua inspecția și în alte încăperi ce nu aparțin întreprinderii bănuite de încălcarea gravă a legislației concurențiale, în celelalte cazuri de încălcări a legislației concurențiale inspecția nu este posibilă în alte încăperi decât celor ce aparțin întreprinderilor supuse inspecției.

Ținând cont că inspecțiile reprezintă un mecanism ce oferă Consiliului Concurenței autonomia procedurală necesară în vederea depistării probelor importante și, în același timp, lasă loc pentru abuzuri din partea autorității de concurență, în cazul încăperilor sau mijloacelor de transport ce aparțin persoanelor fizice, legiuitorul a introdus un filtru suplimentar în prevenirea unor eventuale abuzuri și anume că o asemenea inspecție trebuie să fie dispusă prin Decizia organului colegial (cel puțin cu votul a 2 membri - în cazul în care la ședință participă 3 membri), și nu de Președinte, cum este în cazul celorlalte locații ce aparțin întreprinderii, unde inspecția este dispusă doar prin Ordinul de inspecție emis de Președintele Consiliului Concurenței.

Dreptului concurenței îi este aplicat și principiul proporționalității, care constă în faptul că ingerința autorității de concurență în drepturile și activitatea întreprinderilor este permisă numai dacă este în conformitate cu legea și este necesară într-o societate democratică pentru a proteja drepturile și libertățile altora sau ordinea publică. Conform expertului Whish R., autoritățile de concurență acționează pentru protecția liberei concurențe pe piață și, în cele din urmă, pentru bunăstarea consumatorilor[194]. Aceste interese pot constitui un motiv pentru limitări ale libertății economice a întreprinderilor, precum și ale dreptului la viața privată.

Legea oferă Consiliului Concurenței competențe majore în cadrul inspecției, în acest context, limitarea economică și dreptul la viața privată al subiectului supus inspecției în numele obiectivului de protecție a concurenței trebuie să fie proporțională. Acest fapt este reținut și de Curtea de Justiție a Uniunii Europene în Hotărârea din 22 octombrie 2002, Cauza Roquette Frères SA/Comisia[195], pct. 80 și 81, potrivit cărora instanța națională competentă trebuie să aibă posibilitatea de a refuza acordarea măsurilor coercitive solicitate în cazul în care presupusa afectare a concurenței este atât de minimă, amploarea posibilei implicări a întreprinderii în cauză atât de limitată sau elementele de probă solicitate atât de periferice, că intervenția în sfera activităților private ale unei întreprinderi pe care o implică inspecția apare în mod necesar vădit disproporționată și intolerabilă în lumina obiectivelor urmărite de anchetă. Pentru ca instanța

[194] Whish, R. *Competition Law, 6th ed*. Oxford University Press, 2008. p. 1088. ISBN: 978-0-19928-938-7.

[195] Judgment CJUE of 22.10.2002, Cause nr. C-94/00, Roquette Frères SA v Commission of the European Communities. [citat 15.01.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62000CJ0094

națională competentă să poată efectua controlul de proporționalitate pe care este obligată să-l efectueze, Comisia trebuie, în principiu, să informeze această instanță cu privire la caracteristicile esențiale ale încălcării suspectate, astfel încât să permită aceasta să evalueze gravitatea acestora, indicând piața considerată a fi afectată, natura restricțiilor suspectate ale concurenței și gradul presupus de implicare a întreprinderii în cauză.

În acest context, Decizia Plenului Consiliului Concurenței de a efectua inspecția în încăperile și mijloacele de transport ce aparțin persoanei fizice trebuie motivată suficient, astfel încât judecătorul care va examina cererea privind emiterea mandatului judecătoresc să poată verifica inclusiv proporționalitatea acestei măsuri. Un indiciu cu privire la informațiile necesare care trebuie să cuprindă motivarea deciziei putem găsi în Cauza Roquette Frères SA/Comisia[196] Curtea, la pct. 1 și 2 din partea decizională, a menționat că în conformitate cu principiul general al dreptului comunitar, care oferă protecție împotriva intervenției arbitrare sau disproporționate a autorităților publice în sfera activităților private ale oricărei persoane fizice sau juridice, o instanță națională competentă, să autorizeze inspecția la sediile întreprinderilor suspectate că au încălcat regulile de concurență este obligată să verifice dacă aceste măsuri nu sunt arbitrare sau disproporționate față de obiectul investigației inițiate. Acestor măsuri, dincolo de ceea ce este cerut de principiul general anterior, dreptul comunitar impune Comisiei să se asigure că instanța națională în cauză are la dispoziție toate informațiile de care are nevoie pentru a efectua controlul pe care este obligată să îl efectueze. Aceste informații trebuie să includă:

- o descriere a caracteristicilor esențiale ale încălcării suspectate, și anume, cel puțin, o indicație a pieței despre care se presupune că este afectată și a naturii restricțiilor suspectate ale concurenței;

- explicații privind modul în care întreprinderea vizată este considerată a fi implicată în încălcarea în cauză;

- explicații detaliate care arată că Comisia deține informații faptice solide și dovezi care să ofere motive pentru a suspecta o astfel de încălcare din partea întreprinderii în cauză;

- o indicare cât mai precisă a probelor căutate, a aspectelor la care trebuie să se refere inspecția și a competențelor conferite inspectorilor.

Curtea Europeană a drepturilor omului a confirmat că articolul 8 CEDO protejează întreprinderile împotriva inspecțiilor arbitrare ale autorităților de concurență. CtEDO a remarcat, în cauza Société Colas Est and Others împotriva Franței, că, chiar dacă amploarea măsurilor luate de autoritatea franceză de concurență pentru a preveni dispariția sau ascunderea probelor

[196] Ibidem.

practicilor anticoncurențiale a justificat ingerința în dreptul întreprinderilor reclamante la respectarea sediului, legislația și practica relevantă nu a oferit întreprinderilor inspectate garanții adecvate și eficiente împotriva abuzului de putere. Curtea a menționat că autoritatea franceză de concurență dispune de competențe extinse de inspecție, care îi confereau o competență exclusivă de a determina oportunitatea, numărul, durata și amploarea inspecțiilor. În plus, inspecțiile au fost efectuate fără a fi emis vreun mandat prealabil de către un judecător și fără a fi prezent un ofițer superior de poliție. În același timp, Curtea a acceptat totuși că dreptul autorității de concurență de a interveni în drepturile protejate de articolul 8 CEDO poate avea o anvergură mai mare în ceea ce privește sediul comercial al unei întreprinderi, dar având în vedere modul de procedură de la caz la caz, a concluzionat că inspecțiile contestate nu pot fi considerate ca fiind strict proporționale cu scopurile legitime urmărite. [197]

Legea concurenței conține prevederi care asigură proporționalitatea inspecțiilor efectuate de Consiliul Concurenței și, ținând cont că inspecțiile în încăperile și mijloacele de transport ce aparțin persoanelor fizice constituie o intervenție mai mare în drepturile protejate, legiuitorul a introdus unele prevederi care să asigure că la aplicarea unor asemenea instrumente se va recurge în cazuri excepționale și bine argumentate cu asigurarea drepturilor persoanelor supuse inspecției.

În acest context, Legea concurenței nr. 183/2012 prevede, după cum am menționat mai sus, prezența unei Decizii a Plenului Consiliului Concurenței, care trebuie să fie motivată, în plus Ordinul privind efectuarea unei asemenea inspecții, pe lângă informațiile obligatorii privind scopul și obiectul inspecției, data la care începe inspecția, sancțiunile prevăzute de lege, precum și dreptul de a contesta ordinul în instanța de judecată, trebuie să conțină și motivul care a determinat Consiliul Concurenței să concluzioneze că există o suspiciune că informațiile/probele căutate s-ar afla în încăperile sau mijloacele de transport ce aparțin persoanelor fizice. Totodată, o altă garanție care să asigure proporționalitatea unor asemenea măsuri este că în cazul în care persoana fizică nu oferă consimțământul de a desfășura inspecția, accesul persoanelor delegate să desfășoare inspecția în încăperi sau mijloacele de transport ce aparțin persoanelor fizice se permite doar în baza unui mandat judecătoresc, care urmează să fie prezentat persoanei supuse inspecției.

Art. 57 alin. (4) din Legea concurenței nr. 183/2012 prevede exhaustiv în ce condiții poate fi eliberat mandatul judecătoresc, și anume dacă: a) există o suspiciune întemeiată că în încăperile, terenurile sau mijloacele de transport ce urmează a fi supuse inspecției sunt păstrate registre sau

[197] Judgment CtEDO of 16.04.2002, Case of Société Colas Est and Others v France. Pct.48-49. [citat19.01.2024]. Disponibil:https://hudoc.echr.coe.int/rus#{%22languageisocode%22:[%22ENG%22],%22appno%22:[%2237971/97%22],%22documentcollectionid2%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-60431%22]}

alte documente a căror prezentare a fost solicitată de Consiliul Concurenței în conformitate cu prezenta lege, dar care nu au fost prezentate în termenul stabilit; sau

b) există o suspiciune întemeiată că în încăperile, terenurile sau mijloacele de transport ce urmează a fi supuse inspecției sunt păstrate registre sau alte documente a căror prezentare poate fi solicitată de Consiliul Concurenței în conformitate cu prezenta lege și care, dacă ar fi fost cerute, nu ar fi fost prezentate, dar ar fi fost ascunse, înlăturate, modificate sau distruse; sau

c) angajații Consiliului Concurenței au încercat să pătrundă în încăperile, terenurile sau mijloacele de transport ce urmează a fi supuse inspecției, dar nu au reușit și există o suspiciune întemeiată că în încăperile, terenurile sau mijloacele de transport respective sunt păstrate registre sau alte documente a căror prezentare a fost solicitată de Consiliul Concurenței în conformitate cu prezenta lege.[198]

Chiar dacă legiuitorul a dat posibilitatea Consiliului Concurenței de a face inspecția în încăperile și mijloacele de transport ce aparțin persoanelor fizice și fără mandatul judecătoresc, doar dacă există acordul persoanei fizice, considerăm că la o asemenea situație nu va recurge vreodată autoritatea de concurență, deoarece asta va prejudicia investigația. Din momentul încercării obținerii consimțământul persoanei/respectiv refuzul persoanei, până la obținerea mandatului va trece o perioadă de timp suficientă ca subiectul supus inspecției să distrugă/ascundă probele.

Considerăm că această posibilitate de a efectua inspecția în încăperile ce aparțin persoanelor fizice fără mandatul judecătoresc, dar cu acordul lor, urmează a fi revăzută, pentru că pot apărea în practică unele neclarități. De exemplu, în cazul în care în procesul de efectuare a inspecției pe teritoriul ce aparține întreprinderii se află un mijloc de transport a unei persoane fizice, atunci colaboratorii Consiliului Concurenței pot sau nu efectua inspecția în automobil fără a deține o Decizie a Plenului Consiliului Concurenței în acest sens, chiar dacă proprietarul permite accesul în automobil? În acest context, legiuitorul urmează să facă o claritate și să stabilească expres că Decizia Consiliului Concurenței este obligatorie la obținerea mandatului judecătoresc, iar în cazurile în care este acordul persoanei fizice să nu fie necesară Decizia Consiliului Concurenței. Or, în situația descrisă mai sus, nu era cunoscut la emiterea Ordinului de inspecție că pe teritoriul ce aparține întreprinderii se afla un automobil al persoanei fizice care ar fi necesar de examinat și, în acest sens, să fie emisă și o Decizie de efectuare a inspecției în alte încăperi.

Conform art. 47 alin. (1) din Legea concurenței nr.183/2012 Decizia privind efectuarea inspecțiilor în alte încăperi decât cele ce aparțin întreprinderilor poate fi contestată în termen de

[198] Legea concurenței nr. 183. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2012, nr. 193-197.

30 de zile calendaristice de la primirea acesteia, nemijlocit în instanța de contencios administrativ competentă (Judecătoria Chișinău, sediul Râșcani), fără a fi necesară depunerea unei cereri prealabile. În acest context, constatăm o neconcordanță în cadrul legal, deoarece dacă Consiliul Concurenței consideră necesară efectuarea inspecției în alte încăperi decât cele ce aparțin întreprinderii, atunci acesta adoptă o decizie în acest sens, cu care merge la judecător pentru a elibera mandatul judecătoresc. Respectiv, dacă persoana supusă inspecției sau întreprinderea nu este de acord cu mandatul judecătoresc îl poate contesta cu recurs, în care poate invoca și pretențiile față de Decizia Consiliului Concurenței, deoarece aceasta a stat la baza emiteri mandatului judecătoresc contestat.

Până la începerea unei inspecții în încăperi ce aparțin persoanelor fizice este impus prezența unui control judiciar, care vine să asigure curmarea oricăror abuzuri din partea autorității de concurență și verificarea proporționalității unei asemenea măsuri intruzive în viața privată a persoanei fizice. Instanța urmează să verifice întrunirea a cel puțin a unei condiții menționate la art.57 alin. (4) din Legea concurenței nr.183/2012, și dacă măsurile coercitive preconizate nu sunt nici arbitrare și nici excesive, având în vedere, în special, gravitatea încălcării suspectate, importanța elementelor de probă căutate, implicarea întreprinderii în cauză și probabilitatea rezonabilă ca registrele și documentele privind activitatea care au legătură cu obiectul inspecției să fie păstrate în locurile pentru care se solicită mandat judecătoresc.

Totodată, instanța de judecată poate solicita Consiliului Concurenței explicații detaliate privind elementele care îi sunt necesare pentru a-i permite să verifice proporționalitatea măsurilor coercitive preconizate.

Cu regret, chiar dacă la art. 57 alin. (3) din Legea concurenței se menționează că inspecția se face în baza mandatului judecătoresc emis în condițiile prezentului articol, însă legea nu conține prevederi cu privire la procedura de eliberare/adoptare a mandatelor judecătorești de către instanțele de judecată. Respectiv, dacă nu sunt în Legea concurenței, logic ar fi ca aceste prevederi să se regăsească în Codul administrativ, dar nici aici nu se regăsesc norme cu privire la procedura/termenul de eliberare a mandatului judecătoresc.

Spre exemplu, Legea concurenței[199] din România prevede, la art. 37: „În baza autorizării judiciare date prin încheiere…"; la art. 38 alin. (1); „... cu autorizarea judiciară dată prin încheiere de către președintele Curții de Apel București sau de către un judecător delegat de acesta…", iar alin. (2) prevede: „Cererea de autorizare se judecă în camera de consiliu, fără citarea părților. Judecătorul se pronunță asupra cererii de autorizare în termen de cel mult 48 de ore de la data

[199] Legea concurentei din România nr.21 din 10.04.1996. În: *Monitorul Oficial din România,* 2016, nr. 153.

înregistrării cererii. Încheierea se motivează și se comunică Consiliului Concurenței în termen de cel mult 48 de ore de la pronunțare"; alin. (4) prevede că „Cererea de autorizare trebuie să cuprindă toate informațiile de natură să justifice inspecția, iar judecătorul sesizat este ținut să verifice dacă cererea este întemeiată". Nu în ultimul rând, legea conține și modalitatea de contestare, la alin. (7): „Încheierea prevăzută la alin. (1) poate fi atacată cu contestație la Înalta Curte de Casație și Justiție, în termen de 48 de ore. Termenul în care poate fi atacată încheierea pentru Consiliul Concurenței curge de la momentul comunicării acesteia, potrivit prevederilor alin. (2). În ceea ce privește persoana supusă inspecției, termenul în care poate fi atacată încheierea curge de la momentul comunicării acesteia, potrivit prevederilor alin. (1). Contestația nu este suspensivă de executare."

Astfel, în România este clar unde autoritatea de concurență trebuie să depună cererea (Curtea de Apel București), cine va examina cererea (Președintele Curții sau de un judecător delegate de acesta), ce act va emite instanța de judecată (încheiere), cum are loc examinarea respectivei cereri (fără participarea părților), termenul de examinare, comunicarea, contestarea (48 ore), instanța unde se contestă încheierea.

Cu regret, legislația autohtonă nu conține asemenea reglementări cu privire la mandatul judecătoresc prin care se autorizează efectuarea inspecției de către Consiliul Concurenței, doar Codul de procedură penală conține prevederi detaliate referitoare la mandatul judecătoresc, care, la art. 6, definește mandatul judecătoresc – act prin care se autorizează efectuarea acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, aplicarea măsurilor procesuale de constrângere sau efectuarea altor acțiuni procesuale și care conține dispoziția, temeiul acesteia și împuternicirile persoanei care acționează în temeiul acestui mandat. [200]

Astfel, aplicând analogia legii, am putea concluziona că mandatul judecătoresc pentru efectuarea inspecției de către Consiliul Concurenței în încăperile ce aparțin persoanelor fizice ar putea fi emis de către Judecătoria Chișinău, sediul Ciocana, iar conform Legii concurenței, respectivul mandat poate fi atacat cu recurs, însă fără a fi indicat expres și termenul de contestare.

Un alt aspect este faptul că, pe de o parte, mandatul judecătoresc este eliberat de Judecătoria Chișinău, sediul Ciocana, însă Ordinul de efectuare a inspecției poate fi contestat la Judecătoria Chișinău, sediul Râșcani, ultima fiind și unica instanța care are competențe să verifice întreaga procedură administrativă efectuată de Consiliul Concurenței. Astfel, suntem în situația ca în emiterea unor hotărâri să fie implicate două instanțe de judecată, fapt care nu este un lucru pozitiv.

[200] Codul de procedură penală nr. 122 din 14.03.2003. Republicat în temeiul art. IV al Legii nr. 252 din 8.11.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2012, nr. 263-269.

Totodată, este de specificat că Consiliul Concurenței poate efectua inspecțiile la persoanele fizice fără a deține un mandat judecătoresc în acest sens, însă cu condiția că există acordul persoanelor fizice, iar lipsa acordului persoanei fizice nu poate fi nicidecum sancționat.

În acest sens, având în vedere practica internațională, considerăm că în cazul în care Consiliul Concurenței emite o Decizie privind efectuarea inspecției la persoanele fizice urmează neapărat să ceară și emiterea unui mandat judecătoresc, deoarece este puțin probabil ca persoana fizică să accepte efectuarea inspecției.

Lacunele legislative referitor la procedura de adoptare, emitere, contestare a mandatului judecătoresc privind autorizarea efectuării inspecției de către Consiliul Concurenței în încăperile sau mijloacele de transport ce aparțin persoanelor fizice, constituie principala cauză de ce Consiliul Concurenței din anul 2012 până în prezent nu a efectuat nicio inspecție în baza mandatului judecătoresc. Dacă legiuitorul cu adevărat dorește fortificarea capacităților Consiliului Concurenței în lupta cu cartelurile, este neapărat necesară modificarea cadrului legal în acest sens, deoarece cu siguranță unele carteluri pot fi demonstrate cu probe concludente care pot fi găsite în încăperile ce aparțin persoanelor fizice care dețin funcții importante în întreprinderile bănuite de înțelegeri de cartel.

Procesul-verbal privind efectuarea inspecției

Orice inspecție efectuată de Consiliul Concurenței se încheie prin întocmirea unui proces-verbal (un model a acestuia estre prezentat în anexa nr. 4) în care se consemnează rezultatul inspecției. Condițiile de formă și conținut a acestuia sunt prevăzute la art. 56 alin. (14) și (15) din Legea concurenței nr.183/2012. Astfel, cadrul legal prevede că procesul-verbal se întocmește în două exemplare, se numerotează și se semnează pe fiecare pagină de toți angajații Consiliului Concurenței care au efectuat inspecția. Un exemplar al procesului-verbal se înmânează, printr-o confirmare înscrisă în procesul-verbal, întreprinderii supuse inspecției. Subiectul supus inspecției este obligat să confirme prin semnătură, primirea exemplarului de proces-verbal, chiar și în caz de dezacord cu constatările expuse în acesta. În cazul în care întreprinderea supusă inspecției refuză să primească sau să confirme prin semnătură primirea exemplarului de proces-verbal, pe procesul-verbal se face mențiunea privind refuzul de a primi exemplarul de proces-verbal și/sau de a confirma prin semnătură primirea exemplarului de proces-verbal, semnată de angajații Consiliului Concurenței care au efectuat inspecția, iar procesul-verbal va fi expediat întreprinderii supuse inspecției prin scrisoare recomandată, cu aviz de primire.[201]

[201] Legea concurentei din România nr.21 din 10.04.1996. În: *Monitorul Oficial din România,* 2016, nr. 153.

Ținând cont de faptul că procesul-verbal conține toate constatările făcute în cadrul inspecției și ce documente/informații sunt ridicate în cadrul inspecției, care ulterior pot fi folosite în constatarea încălcării legislației concurențiale, legiuitorul a prevăzut expres că se întocmește în două exemplare identice pentru fiecare parte câte un exemplar, iar numerotarea și semnarea pe fiecare pagină este o măsură de siguranță ca ulterior să nu fie schimbate unele pagini.

Este necesar de specificat că reglementările cu privire la procesul-verbal sunt și în Legea privind controlul de stata asupra activității de întreprinzător nr. 131 din 08.06.2012, însă aceste reglementări nu se aplică în cazul Consiliului Concurenței, în acest sens sunt relevante prevederile art. 1 alin. (3) din Legea nr. 131/2012, potrivit cărora „Dispozițiile prezentei legi se aplică în măsura în care nu contravin prevederilor legislației în vigoare privind activitatea de control și supraveghere a autorităților publice centrale de reglementare –..., Consiliului Concurenței,...– în limita domeniilor de activitate ale acestora”[202]. Analizând definiția și prevederile legale cu privire la procesul-verbal de control reglementat de Legea nr. 131/2012 constatăm că acestea contravin prevederilor Legii concurenței nr. 183/2012, din care considerente Consiliul Concurenței nu aplică prevederile Legii nr. 131/2012.

Din analiza conținutului procesului-verbal de inspecție constatăm că are trăsături similare cu procesul-verbal al percheziției întocmit de organele de urmărire penală (a se vedea prevederile art. 131-132 din Codul de procedură penală). Probabil, din aceste considerente, în Germania, Legea „Gegen Wettbewerbsbeschränkungen” prevede aplicarea unor articole din Codul de procedură penală în procesul de contestare a actelor emise în procedura de efectuare a inspecției.

Cert este faptul că procesul-verbal de inspecție nu reprezintă un act administrativ individual defavorabil și nici favorabil, respectiv nu poate fi contestat printr-o acțiune în contestare (art. 206, alin. (1) lit. a) Cod administrativ) – anularea în tot sau în parte a unui act administrativ individual.

În aceste sens, reiterăm poziția expusă mai sus că întreaga inspecție reprezintă o operațiune administrativă în cadrul căreia sunt emise cel puțin trei acte: Ordinul, Delegația și Procesul-Verbal, care, la moment, pot fi contestate în termen de 30 de zile de la data primirii Ordinului de efectuare a inspecției. Ținând cont că legiuitorul a prevăzut expres că Ordinul cu privire la efectuarea inspecției se contestă în termen de 30 de zile de la primire, într-o eventuală acțiune în instanță privind contestarea Deciziei Consiliului Concurenței, care va fi înaintată peste un termen îndelungat de la efectuarea inspecției (investigațiile concurențiale durează în timp) nu se va putea invoca pretenții față de Ordin. Apare însă întrebarea în privința procesului-verbal, legea concurenței nu prevede norme cu privire la contestarea acestuia. Respectiv, acesta ar putea fi

[202] Legea privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător nr. 131/2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 181-184.

contestat odată cu Ordinul de efectuare a inspecției sau odată cu contestarea Deciziei Consiliului Concurenței.

Suplimentar, Legea concurenței urmează să fie completată cu prevederi care să reglementeze situația când sunt anulate Ordinul și Procesul-verbal de inspecție, ce se întâmplă cu actele/probele ridicate în cadrul inspecției, dacă acestea pot sau nu sta la baza aplicării unor sancțiuni.

Considerăm că legiuitorul trebuie să vină cu o precizare în acest sens și anume că în cazul în care este anulat Ordinul de efectuare a inspecției și procesul-verbal, actele/registrele și alte probe ridicate în cadrul inspecției urmează să fie restituite, iar decizia finală nu poate face trimitere la ele. Concluzia respectivă este susținută și de practica CJUE.

Raportul de investigație

Prin dispoziția de inițiere a unei investigații, Plenul Consiliului Concurenței desemnează un raportor responsabil pentru întocmirea Raportului supra investigației, pentru comunicarea acestuia părților în cauză, pentru primirea observațiilor și prezentarea raportului în ședința Plenului Consiliului Concurenței.

După acumularea tuturor probelor necesare, Raportorul desemnat prin Dispoziția de inițiere a investigației elaborează Raportul de investigație, care trebuie să conțină obiectul investigației, faptele constatate, probele, concluziile și propunerile raportorului în urma finalizării investigației. După întocmire, acesta este remis tuturor părților implicate (participanților la procedura administrativă), acordând 30 de zile lucrătoare pentru a se expune asupra celor constatate de Raportor și menționate în Raport. Termenul respectiv poate fi prelungit o singură dată în baza unei cereri motivate.

Un aspect foarte important este că persoanele interesate pot face cunoștință cu dosarul de investigație o singură dată, ca urmare a transmiterii de către Consiliul Concurenței a Raportului de investigație pentru prezentarea de observații (art. 60 din legea concurenței nr. 183/2012).

Conform prevederilor Legii concurenței și a Codului administrativ, Raportul de investigație nu poate fi contestat separat în instanța de judecată, obiecțiile asupra acestuia urmează să fie înaintate direct Consiliului Concurenței în termen de 30 de zile lucrătoare. Mai mult ca atât, părțile pot solicita și audieri până la adoptarea deciziei, în care își pot prezenta și apăra suplimentar poziția asupra celor constatate în Raportul de investigație.

Din analiza practicii judiciare se constată că există o neclaritate cu privire la „valoarea juridică” a Raportului de investigație, deoarece uneori Raportul prevede recomandări care se impun în cazul constatării încălcării legislației concurențiale, însă Decizia Plenului Consiliului

Concurenței nu conține acele recomandări. Au fost situații în care în Raportul de investigație se constată încălcarea legislației concurențiale, însă în decizia finală nu se constată încălcarea sau se dă o altă calificare juridică. La fel, poate fi și viceversa, când Raportul de investigație nu prevede încălcarea legislației, însă decizia finală prevede constatarea încălcării și aplicarea sancțiunilor.

Din analiza structurii Raportului de investigație, acesta este o totalizare a acțiunilor efectuate de echipa de investigație în care sunt redate cele mai importante circumstanțe de fapt și prevederile legale relevante cazului investigat, iar concluziile făcute aparțin Raportorului și echipei de investigație. Astfel de cazuri pot să existe deoarece membrii Plenului Consiliului Concurenței adoptă decizia în baza tuturor probelor din dosarul de investigație, inclusiv în baza probelor/informațiilor obținute în cadrul audierilor și nu este obligat să adopte o decizie în funcție de concluziile Raportorului. Cert este faptul că atunci când concluziile din Raport diferă de cele din Decizie urmează să fie enunțate probele concludente care au stat la baza acestei neconcordanțe.

2.3. Puterea probantă a procesului-verbal de inspecție și actele ridicate

Din analiza tuturor deciziilor emise de autoritatea de concurență prin care au fost aplicate sancțiuni întreprinderilor pentru încheierea unor acorduri anticoncurențiale, se constată că practic în toate cazurile Consiliul Concurenței a efectuat inspecții la întreprinderile participante la acordul anticoncurențial. La fel, în majoritatea cazurilor deciziile emise de Consiliul Concurenței sunt motivate/întemeiate pe probele ridicate în cadrul inspecțiilor. Practica respectivă este în majoritatea autorităților de concurență. Chiar și în cazurile când sunt depuse cereri de clemență, autoritățile de concurență efectuează inspecții la întreprinderile participante la un acord anticoncurențial.

Astfel, procesul-verbal și actele ridicate în cadrul unei inspecții reprezintă elemente esențiale în cadrul unei investigații privind acordurile anticoncurențiale, în stabilirea faptelor și în demonstrarea încălcării normelor legale concurențiale. Acestea având o putere probantă semnificativă, nu doar în cadrul unei investigații concurențiale, dar și în cadrul examinării unor litigii judiciare privind contestarea Deciziilor Consiliului Concurenței.

În doctrina juridică sunt mai multe noțiuni a termenului de probă judiciară. Una foarte reușită care înglobează toate aspectele importante care caracterizează acest termen, este a dnei Chifa Felicia care definește probele în proces civil – orice informații date despre fapte obținute în modul stabilit de lege, în baza cărora instanța de judecată stabilește existența sau inexistența

împrejurărilor care justifică pretențiile și obiecțiile părților, precum și alte circumstanței care au importanță pentru soluționarea justă a cauzei.[203]

În doctrina juridică din România noțiunea de probă reprezintă mijlocul de probă folosit de părți în instanța de judecată pentru a dovedi existența dreptului prin – înscrisuri, martori, prezumții, declarații date de reclamant sau pârât, expertiza sau cercetarea circumstanțelor la fața locului.[204]

Pentru ca procesul-verbal să fie utilizat drept probă atât în cadrul procedurii administrative desfășurată de autoritatea de concurență cât și în cadrul examinării litigiilor în instanțele de judecată, acesta trebuie să conțină obligatoriu cel puțin următoarele elemente:

- identificarea întreprinderii inspectate: datele întreprinderii și a reprezentaților săi/persoanele împuternicite care au asistat la efectuare inspecției;
- descrierea faptelor constatate și cele mai relevante circumstanțe de fapt ale inspecției;
- enumerarea actelor ridicate: documente, registre, agende, înscrisuri, fișiere, etc.
- măsurile speciale luate (dacă au fost): sigilarea birourilor, ridicarea documentelor în original, copierea informațiilor electronice, etc.
- semnăturile: persoanelor delegate să facă inspecția și ale reprezentanților întreprinderii supuse inspecției, pe fiecare pagină.

Chiar dacă elementele respective nu sunt expres indicate în mod exhaustiv în Legea concurenței nr. 183/2012, aceasta prevede că orice inspecție efectuată de Consiliul Concurenței se încheie prin întocmirea unui proces-verbal în care se consemnează rezultatul inspecției.

În acest context, menționăm că procesul-verbal de inspecție beneficiază de o prezumție relativă de veridicitate ce constă în faptul că faptele consemnate de persoanele delegate pentru desfășurarea inspecției sunt considerate corecte și reale până la proba contrarie. Respectiv, această prezumție poate fi răsturnată de întreprinderile implicate (supuse inspecției) prin administrarea unor contraprobe. Din analiza practicii judiciare nu au fost identificate cazuri când întreprinderile să răstoarne această prezumție de veridicitate, ori în majoritatea cazurilor procesul-verbal este semnat de toate părțile inclusiv reprezentanții întreprinderilor și conține informații foarte exacte, iar întreg procesul de inspecție este înregistrat video. În asemenea condiții, când orice mișcare este documentată și video/audio este greu să aduci contraprobe și e foarte puțin probabil ca persoanele delegate pentru desfășurarea inspecției să indice cu rea intenție în procesul-verbal date eronate.

[203] Belei E., Borș A., Chifa F. ș.a. *Drept procesual civil. Partea generală. /* Red. șt.-fic A. Cojuhari. Coord. E. Belei. Chișinău: Editura Lexon-Prim, 2016. p. 461. ISBN: 978-9975-4072-9-8.
[204] Lozneanu V., Murzea C. Stoica A., Suciu A., coord.: Ghiță D., Leș I. Tratat de drept procesual civil. Vol. I, Ed. a 2-a, revăzută și adăugită. București: Editura Universul Juridic, 2020, p. 759. ISBN: 978-606-39-0721-0.

Pentru ca să încadreze în limitele puteri probante, conținutul procesului-verbal trebuie să fie completat corect cu respectarea cerințelor legale. Orice omisiune sau neregularitate procedurală (ex. lipsa semnăturii părților) poate afecta puterea probantă. La fel, este obligatoriu ca inspecția să fie desfășurată cu respectarea procedurilor legale. Dacă aceasta a fost efectuată cu încălcarea procedurilor legale (ex. lipsa mandatului judecătoresc în cazurile când este obligatoriu), procesul-verbal poate fi anulat de către instanța de judecată.

Este foarte important ca procesul-verbal să fie conform prevederilor legale, or, în cazul în care acesta este anulat, conform prevederilor art.117 alin. (3) din Codul de procedură civilă, probele obținute cu încălcarea legii nu au putere de probațiune și instanța de judecată nu își poate întemeia hotărârea pe baza acestora. În acest context, în privința actelor anexate/ridicate în cadrul inspecției urmează să fie aplicat principiu „fructele pomului otrăvit" care este larg aplicabil în cadrul procesului penal.

Regula „fructele pomului otrăvit" este o sintagmă preluată din sistemul juridic american. Potrivit acesteia, proba se recunoaște ca inadmisibilă dacă a fost obținută în baza altei probe, administrate cu încălcarea prevederilor legale. Regula este utilizată în cele mai dese cazuri când este vorba de percheziție și de ridicarea obiectelor/documentelor.[205] Potrivit acesteia, spre exemplu o probă se recunoaște ca inadmisibilă dacă a fost obținută în baza unor acte ridicate în cadrul inspecției care a fost desfășurată cu încălcarea prevederilor legale.

Mai mult ca atât, CtEDO a menționat în mai multe cauze (ex.: Khan vs. Marea Britanie)[206] că utilizarea probelor obținute ilegal poate constitui o încălcare a dreptului la un proces echitabil, conform art. 6 din CEDO.

Toate actele ridicate în cadrul inspecției urmează să fie indicate în procesul-verbal. Acestea reprezintă documente sau informații ce au relevanță cazului investigat, cum ar fi: contracte, corespondență, date/fișiere electronice, e-mailuri, sau alte materiale relevante (agenda unor ședințe, cu locul data și ora acestora, lista de prețuri, strategii interne). Având o putere probantă foarte mare în cazul examinării litigiilor în cadrul instanțelor de judecată.

Condițiile pentru folosirea actelor ridicate sunt: relevanța acestora pentru obiectul investigației; proporționalitatea ce constă în faptul că ridicarea actelor trebuie să fie justificată de

[205] Codrescu I. *Regula „Fructul pomului otrăvit" în legislația procesual penală autohtonă.* În: Revista științifică „InterConf", nr. (160), 2023, p. 150. [citat 24.03.2024]. Disponibil: https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/3961

[206] Hotărârea CtEDO din 04.10.2000 în cauza Khan vs Marea Britanie. [citat 23.07.2024] Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22languageisocode%22:[%22ENG%22],%22appno%22:[%2235394/97%22],%22documentcollectionid2%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-58841%22]}

gravitatea suspiciunilor de încălcare a legislației concurențiale; respectarea drepturilor părților prin protecția confidențialității; interdicția utilizării documentelor care depășesc obiectul investigației.

În cadrul unui litigiu, procesul-verbal de inspecție și actele ridicate au un impact decisiv deoarece acestea pot fi:

- probe directe – în cazul când documentele/registrele ridicate demonstrează în mod clar existența unui acord anticoncurențial cum ar fi spre exemplu corespondența între întreprinderi prin care sunt stabilite prețurile, sau este stabilită participare cu oferte trucate la licitații. De fapt, din analiza deciziilor Consiliului Concurenței, corespondența online prin care întreprinderile se înțeleg cu referire la prețul de vânzare, cantitatea de producere, stabilirea piețelor geografice, participarea cu oferte trucate la licitații, este cea mai des utilizată probă pentru a demonstra un acord anticoncurențial.;
- probe indirecte – în situațiile când documentele și alte informați ridicate conțin indici care susțin o prezumție rezonabilă a încălcării prevederilor legale, cum ar fi spre exemplu dovada unor întâlniri între concurenți sau convorbiri telefonice. Separate aceste probe nu demonstrează prezența unui cartel, însă dacă sunt examinate în ansamblu acestea pot fi probe indirecte foarte importante, în special în cazul în care după asemenea întâlniri/convorbiri comportamentul întreprinderilor pe piață se modifică în mod inexplicabil;
- drept probe care să demonstreze lipsa încălcării prevederilor legislației concurențiale de către întreprinderile supuse inspecțiilor.

În concluzie putem afirma cu certitudine că puterea probantă a procesului-verbal de inspecție și a actelor ridicate este esențială în investigarea și sancționarea acordurilor anticoncurențiale. Acestea beneficiază de prezumția de veridicitate, dar eficacitatea lor depinde de respectarea strictă a normelor legale și procedurale. În instanță, ele pot constitui atât probe directe ale încălcărilor constatate, cât și drept bază pentru stabilirea prejudiciilor în procesele civile.

2.4. Concluzii la Capitolul II

Analizând mecanismele pe care le dispun majoritatea autorităților de concurență în depistarea acordurilor anticoncurențiale am ajuns la concluzia că cele mai eficiente mecanisme sunt inspecțiile. Acestea permit autorității de concurență să colecteze probele necesare de la întreprinderi care să demonstreze prezența unui acord anticoncurențial. În lipsa unui asemenea mecanism, ar fi imposibil colectarea probelor, or, aceste probe nu pot fi colectate prin solicitări de informații, deoarece întreprinderile niciodată nu vor prezenta dovezi care să le incrimineze.

Pentru a dispune efectuarea unei inspecții este necesară ca autoritatea de concurență să dețină deja informații/o bănuială rezonabilă că întreprinderile sunt implicate într-un acord

anticoncurențial. Astfel, la această etapă incipientă, cel mai eficient mecanism de depistare este politica de clemență. În unele cazuri, când întreprinderea prezintă suficiente probe în cadrul politicii de clemență, efectuarea unei inspecții nu mai este necesară. La fel, politica de clemență ajută la depistarea unor acorduri anticoncurențiale care nu ar fi fost descoperite de autoritatea de concurență dacă nu se aplica la politica de clemență. Cu toate acestea, politica de clemență, pe lângă avantajul privind imunitatea la amendă, are și dezavantaje, cele mai mare este că întreprinderile care aplică la politica de clemență nu sunt scutite de răspunderea civilă pentru prejudiciul cauzat de acordul anticoncurențial. În unele state, persoanele participante la cartel pot fi trase și la răspundere penală.

Chiar dacă în august 2018 art. 246 din Codul penal al Republicii Moldova a fost completat cu o prevedere care să elibereze de răspundere penală persoanele care beneficiază de clemență, conform legislației concurențiale nu este prevăzută acordarea clemenței persoanelor fizice, dar întreprinderii. Respectiv, pot fi cazuri când foștii angajați să dezvăluie informația/probele necesare care să demonstreze un cartel, dar nu și întreprinderea la acare au lucrat , sau atunci când la întreprindere vine un nou administrator și constată că aceasta a fost implicată într-un acord anticoncurențial și aplică la politica de clemență, dar nu și fostul administrator, care nemijlocit a pus în aplicare/participat la acel acord anticoncurențial.

Scopul modificării este clar și necesar, ce consta în faptul că anume persoanele care au participat nemijlocit la un acord anticoncurențial trebuie să aplice la politica de clemență, conform legislației concurențiale (într-un fel se căiesc de cele făcute), pentru a putea fi eliberați de răspundere penală. Astfel, Legea concurenței urmează să fie modificată astfel încât să fie posibilă acordarea clemenței și persoanelor fizice participante nemijlocit la acordurile anticoncurențiale. În caz contrar, riscăm să rămânem cu acele două cereri de clemență, care au fost depuse din 2012 până în prezent și să nu fortificăm acest mecanism foarte important în depistarea acordurilor anticoncurențiale.

Un alt mecanisme care ajută autoritatea de concurență la etapa incipientă de inițiere a unei investigații privind acordurile anticoncurențiale în domeniul licitațiilor publice este analiza informațiilor din registrul achizițiilor publice. Acest mecanism, de fapt, considerăm că este aplicat cu brio de către Consiliul Concurenței, deoarece, conform informațiilor din rapoartele anuale ale autorității de concurență, pe parcursul perioadei 2012-2023 peste 85% din acordurile depistate se refereau la participarea cu oferte trucate la licitații publice. Cu toate acestea, considerăm că urmează a fi îmbunătățit acest mecanism prin achiziționarea de softuri bazate pe inteligența artificială care să analizeze informațiile/documentele depuse de întreprinderi în cadrul licitațiilor

publice, în vederea identificării unor similitudini în documentele depuse sau alte indicii care pot ridica o bănuială rezonabilă privind prezența unui acord anticoncurențial.

În procedura administrativă de depistare a acordurilor anticoncurențiale, până la adoptarea unei decizii de către Consiliul Concurenței, sunt emise următoarele acte: Dispoziția de inițiere a investigației; Delegația de inspecție; Ordinul de efectuare a inspecției; Procesul-verbal privind efectuarea inspecției și Raportul de investigație, care pot face obiectul unor contestări în instanța de judecată. Analizând aceste acte emise de Consiliul Concurenței, dar și ce acte eliberează autoritățile de concurență din statele europene, concluzionăm că urmează să fie modificată Legea concurenței nr. 183/2012, în vederea concretizării unor cerințe specifice pe care trebuie să le îndeplinească actele menționate supra, cum ar fi, spre exemplu: Dispoziția de inițiere a investigației, ținând cont că reprezintă o operațiune administrativă scrisă, aceasta urmează să fie motivată. Obligația de motivare trezește îngrijorarea noastră, fiindcă judecătorul o poate anula pe lipsa motivării complete sau insuficiente și atunci există riscul ca toată investigația să fie anulată, inclusiv Decizia Consiliului Concurenței. Evident că motivarea acesteia nu trebuie să fie asemănătoare motivării unui act administrativ individual defavorabil. Totuși, legiuitorul urmează să precizeze cerințele minime pe care trebuie să le conțină motivarea completă a unei Dispoziții de inițiere a investigației. Spre exemplu, în cazul examinării preliminare a plângerii, membri Plenului Consiliului Concurenței determină dacă există temeiuri rezonabile pentru a suspecta încălcarea legislației concurențiale. Astfel, considerăm că la motivarea Dispoziției urmează să fie indicate acele temeiuri rezonabile care au stat la baza suspectării încălcării legislației concurențiale, iar în cazurile în care investigația este dispusă din oficiu, motivarea trebuie să conțină materialele pe care le deține Consiliul Concurenței și care au stat la baza emiterii Dispoziției.

Cu privire la Delegația de inspecție, credem că nu este necesară și corect ar fi eliminarea acesteia, iar informația privind persoanele delegate și împuternicirile acestora poate fi indicată în Ordinul de efectuare a inspecției. Aceasta este o practică recunoscută în mai multe state europene. În privința Ordinului de efectuare a inspecției, legislația, la moment, nu conține prevederi clare privind temeiurile de anulare sau suspendare a acestui act. Considerăm că legiuitorul urmează să revadă prevederile legale cu privire la contestarea Ordinului de efectuare a inspecției în instanțele de judecată prin prisma celor menționate în prezenta lucrare, astfel încât să asigure întreprinderilor posibilitatea de a se apăra în cazul unor abuzuri din partea autorității de concurență și, totodată, să asigure o activitate eficientă de investigație a Consiliului Concurenței.

O altă concluzie este lipsa unor prevederi în Legea concurenței nr. 183/2012 referitoare la procedura de adoptare și contestare a mandatului judecătoresc privind autorizarea efectuării

inspecției de către Consiliul Concurenței în încăperile sau mijloacele de transport ce aparțin persoanelor fizice, care face ca acest mecanism să fie inaplicabil. Drept urmare, se impune completarea legii concurenței pentru a face acest mecanism viabil.

Odată cu intrarea în vigoare a Codului administrativ au apărut multe interpretări și întrebări cu privire la procedura administrativă efectuată de Consiliul Concurenței din partea participanților la această procedură, inclusiv sunt multe neclarități cu privire la forma și modalitatea de contestare a actelor emise de Consiliul Concurenței, posibilitatea suspendării ordinului de efectuare a inspecției și termenul proceduri administrative, care este mult mai mare decât termenul indicat în Codul administrativ.

Intenția legiuitorului privind unificarea regulilor cu privire la procedurile administrative efectuate de autoritățile publice prin adoptarea Codului administrativ, o considerăm una justă, însă cu unele excepții. Susținem că activitatea administrativă efectuată de autoritățile publice autonome de reglementare și control urmează a fi reglementată prin legi speciale, nu și de Codul administrativ, pentru că, în prezent, avem, pe deoparte, legile speciale care reglementează activitatea de reglementare și control a acestor autorități, și, pe de altă parte, Codul administrativ, care conține norme care contravin legilor special sau sunt inaplicabile.

CAPITOLUL 3. LITIGIILE CE DECURG DIN ACORDURILE ANTICONCURENȚIALE

„Dintre toate afacerile omenirii,
nici una nu este mai mare decât concurența.”
Henry Clay[207]

3.1. Particularitățile inițieri a unor litigii civile ca urmare a unor acorduri anticoncurențiale

Un acord anticoncurențial este atât de dăunător pentru societate că majoritatea statelor au prevăzut sancțiuni pecuniare foarte mari pentru întreprinderile participante, sancțiuni privind închisoarea pentru persoanele fizice participante la acord și sancțiuni civile privind repararea prejudiciului cauzat prin acordul anticoncurențial. De fapt, ultima nu reprezintă o sancțiune în sine, deoarece este un drept al persoanelor fizice sau juridice care au suferit un prejudiciu urmare a unui acord anticoncurențial să decidă dacă înaintează sau nu o acțiune civilă delictuală privind repararea prejudiciului. Cu toate acestea, conform estimărilor minime, în cadrul procedurii de recuperare a prejudiciilor, solicitanții din întreaga lume au primit cel puțin 19,7 miliarde de dolari SUA, dintre care 4 miliarde în cazul cartelului „Vitamins”.[208]

În opinia dlui Guzun C.[209], răspunderea civilă este o instituție juridică alcătuită din totalitatea normelor de drept prin care se reglementează obligația oricărei persoane de a repara prejudiciul cauzat altuia prin neexecutarea unor clauze contractuale sau prin fapte extra contractuale ori pentru care este chemată de lege să răspundă. Majoritatea acestor norme juridice își au reglementarea în Codul civil al Republicii Moldova.

Conform doctrinei juridice, răspunderea civilă delictuală, numită și extra contractuală, este obligația unei persoane de a repara prejudiciul cauzat prin fapte ilicite (delicte civile), iar răspunderea civilă contractuală este obligația debitorului, care izvorăște dintr-un contract, de a repara prejudiciul cauzat creditorului prin faptul neexecutării, executării necorespunzătoare sau tardive a prestației datorate.[210]

---

[207] Clay, H., politician american și secretar de stat al SUA între anii 1849-1852.

[208] Москаленко, А. *Методы противодействия антиконкурентным соглашениям.* Publicat la 13.03.2017. [citat 15.06.2024]. Disponibil: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=33027441&pos=6;-106#pos=6;-106

[209] Guzun, C. *Considerații generale privind răspunderea civilă delictuală*. Revista Studia Universitatis Moldaviae, nr.3(63), 2013. p.91-101. ISSN: 1814-3199.

[210] Baieș, S., Băiesu, A., Cebotari, V. et al. *Drept civil. Drepturile reale. Teoria generală a obligațiilor*. Chișinău: Cartier, 2005. p. 526. ISBN: 9975-79-344-4.

La nivelul Uniunii Europene sunt mai multe acte care reglementează aplicarea răspunderii civile delictuale în raport cu înțelegerile anticoncurențiale, dar și a altor încălcări ale legislației concurențiale. Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 26 noiembrie 2014 privind anumite norme care guvernează acțiunile în despăgubire în temeiul dreptului intern în cazul încălcărilor dispozițiilor legislației în materie de concurență a statelor membre și a Uniunii Europene prevede, la art. 3, că „statele membre trebuie să asigure că orice persoană fizică sau juridică care a suferit un prejudiciu cauzat de o încălcare a legislației în materie de concurență poate solicita și obține despăgubiri integrale pentru prejudiciul respectiv. Despăgubirile integrale plasează persoanele care au suferit un prejudiciu în poziția în care s-ar fi aflat dacă încălcarea legislației în materie de concurență nu ar fi fost săvârșită. Prin urmare, acestea includ dreptul la despăgubiri pentru pierderea efectivă și pentru pierderea de profit plus plata dobânzii”. [211]

Comunicarea Comisiei privind cuantificarea prejudiciilor în acțiunile în despăgubire întemeiate pe încălcarea articolului 101 sau 102 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene prevede, la pct. 6, că prin acordarea de despăgubiri pentru prejudiciul suferit, părțile sunt aduse în situația în care s-ar fi aflat dacă nu ar fi fost încălcat prevederile legislației concurențiale. Prin urmare, părțile prejudiciate de o încălcare a unor prevederi legale ar trebui să le fie restituită valoarea reală a pierderilor suferite ce cuprinde: dreptul la despăgubire integrală acoperă pierderea efectivă, despăgubirea pentru pierderea profitului suferit ca urmare a încălcării, precum și dreptul la dobânzi din momentul în care s-a produs prejudiciul. [212]

În Republica Moldova, Legea concurenței nr. 183/2012, la art. 79, prevede că independent de sancțiunile aplicate potrivit prevederilor Legii concurenței, dreptul la acțiune al persoanelor fizice și/sau juridice pentru repararea integrală a prejudiciului ce le-a fost cauzat printr-o practică anticoncurențială interzisă de lege rămâne rezervat. Persoanele fizice sau juridice care se consideră prejudiciate printr-o practică anticoncurențială interzisă de lege vor putea înainta cereri privind acordarea de despăgubiri în termen de un an de la data la care decizia Consiliului Concurenței pe care se întemeiază acțiunea a rămas definitivă sau a fost menținută, în tot sau în parte, printr-o hotărâre judecătorească definitivă și irevocabilă.[213]

---

[211] Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 26 noiembrie 2014 privind anumite norme care guvernează acțiunile în despăgubire în temeiul dreptului intern în cazul încălcărilor dispozițiilor legislației în materie de concurență a statelor membre și a Uniunii Europene. În Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L 349/1 din 05.12.2014. [citat 18.01.2025]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?qid=1715981796181&uri=CELEX%3A32014L0104

[212] Comunicarea Comisiei privind cuantificarea prejudiciilor în acțiunile în despăgubire întemeiate pe încălcarea articolului 101 sau 102 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene. În Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. C167/19 din 13.06.2013. [citat 05.02.2025]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A52013XC0613%2804%29

[213] Legea concurenței nr. 183. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2012, nr. 193-197.

Totodată, normele generale în temeiul cărora poate fi înaintată o acțiune în instanța de judecată privind răspunderea civilă delictuală sunt prevăzute în Capitolul XXXIII din Codul civil, iar potrivit art. 1998 alin.(1) din Codul civil, cel care acționează față de altul în mod ilicit, cu vinovăție este obligat să repare prejudiciul patrimonial, iar în cazurile prevăzute de lege, și prejudiciul moral cauzat prin acțiune sau omisiune. [214] Suplimentar sunt aplicabile și prevederile Codului de procedură civilă, care, la art. 166 alin. (1), prevede că oricine pretinde un drept împotriva unei alte persoane ori are un interes pentru constatarea existenței sau inexistenței unui drept trebuie să depună în instanța competentă o cerere de chemare în judecată. [215]

Obiectivul amenzilor aplicate de Consiliul Concurenței și, în unele cazuri, și răspunderea penală aplicată față de persoanele fizice participante la acorduri anticoncurențiale, îl constituie descurajarea întreprinderilor de a mai participa la asemenea acorduri, iar cel al acțiunilor civile în despăgubire este de a repara prejudiciul efectiv suferit urmare a unui acord anticoncurențial. Instituirea acestor mecanisme civile mai eficace pentru întreprinderi, consumatorii și autoritățile publice în vederea reparării prejudiciului ar avea, de asemenea, efecte benefice în ceia ce privește descurajarea încheierii unor viitoare acorduri anticoncurențiale și asigurarea unui grad mai mare de respectare a prevederilor legale.

Din analiza practicii judiciare autohtone, a rapoartelor anuale ale Consiliului Concurenței, a paginilor web ale instanțelor de judecată și a autorității de concurență nu am identificat litigii civile privind repararea prejudiciului cauzat ca urmare a unui acord anticoncurențial. La nivelul Uniunii Europene, situația este evident mai bună, există asemenea litigii civile prin care cei care au avut de suferit din cauza unui acord anticoncurențial au fost recompensați. Totuși, majoritatea victimelor rămân în continuare nedespăgubite. În afara unei aparente lipse de informații, chiar și persoanele prejudiciate care ar vrea să obțină despăgubiri se confruntă cu un raport foarte defavorabil între riscuri și câștiguri, din cauza obstacolelor procedurale și a costurilor aferente introducerii unei acțiuni.[216]

3.1.1. Părțile în procesul civil privind repararea prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial

Litigiile judiciare privind repararea prejudiciilor care decurg din încălcarea normelor de concurență cum ar fi încheierea unui acord anticoncurențial, implică părți cu roluri specifice, având

[214] Codul civil nr. 1107 din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2019, nr. 66-75.
[215] Codul de procedură civilă nr. 225 din 30.05.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2013, nr. 130-134.
[216] Paiusescu, A. *Repere Privind Armonizarea Legislației Naționale cu Normele Europene în domeniul Dreptului Concurenței. Scurtă Analiză Asupra Aspectelor Procedurale ale Dreptului Concurenței.* Social Economic Debates, Vol. 3, nr. 1, 2014. [citat 14.02.2025]. Disponibil: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2438229

în vedere caracterul complex și de drept special al acestor procese. Chiar dacă legiuitorul a venit cu o precizare în privința noțiunii de „parte în proces” la art. 59 din Codul de procedură civilă, potrivit căruia, parte în proces poate fi orice persoană fizică sau juridică prezumată, la momentul intentării procesului, ca subiect al raportului material litigios. Susținem opinia doctrinarilor că stabilirea conținutului noțiunii de „parte” este o sarcină a doctrinei însă, abordarea sa într-un mod simplist, ar constitui o eroare majoră.[217] Astfel, în asemenea litigii foarte complexe este important să clarificăm cine sunt părțile pentru a stabili drepturile și obligațiile participanților, deoarece unele drepturi și obligații le sunt specifice doar lor.

În general, procesul civil este inițiat în legătură cu apariția litigiului între subiecții raportului material litigios, atunci când este imposibilă aplanarea diferendelor/conflictului apărut fără implicarea instanțelor de judecată. În urma adresării subiectului dreptului pretins încălcat sau contestat în instanța de judecată, persoanele litigante devin subiecți ai raporturilor juridice procesual civile și nimeresc în sfera de influență a dreptului procesual civil, căpătând calitatea procesual de „părți”.[218]

În doctrina română noțiunea de „părți în procesul civil” este definită ca persoanele fizice sau juridice care au un litigiu cu privire la dreptul subiectiv civil dedus judecății sau la o situație juridică pentru a cărei realizare calea judecății este obligatorie și asupra cărora se răsfrâng efectele hotărârii judecătorești ce urmează a se pronunța ori care a fost pronunțată. Această definiție nu vizează decât procedura contencioasă, întrucât procedura necontencioasă exclude existența unui conflict de interese, așa încât, în cazul unei astfel de proceduri, prin „parte” se înțelege persoana care se adresează instanței cu o cerere prin care se urmărește stabilirea unui drept potrivnic față de altcineva, precum și, dacă este cazul, persoanele chemate înaintea instanței pentru dezlegarea cererii respective.[219]

În doctrina rusă conceptul de „părți în procesul civil” reprezintă subiecții raportului juridic care acționează în apărarea intereselor lor materiale și procesuale, asupra cărora se răsfrânge hotărârea judecătorească și care de regulă suportă cheltuielile de judecată. Adică, persoane a căror dispută cu privire la un drept subiectiv sau un interes personal protejat trebuie să fie soluționat de instanța de judecată.[220]

---

[217] Lozneanu V., Murzea C. Stoica A., Suciu A., coord.: Ghiță D., Leș I. Tratat de drept procesual civil. Vol. I, Ed. a 2-a, revăzută și adăugită. București: Editura Universul Juridic, 2020, p. 759. ISBN: 978-606-39-0721-0.
[218] Belei E., Borș A., Chifa F. ș.a. *Drept procesual civil. Partea generală. /* Red. șt.-fic A. Cojuhari. Coord. E. Belei. Chișinău: Editura Lexon-Prim, 2016. p. 461. ISBN: 978-9975-4072-9-8.
[219] Borcoi G., Stancu M. *Drept procesual civil*. Editura: Hamangiu, 2015. p. 1248. ISBN: 978-606-27-0324-0.
[220] Власов А. *Гражданское процессуальное право:Учебник*.-М.: ТК Велби, 2003. p. 432.

Părțile în proces au calitatea de reclamant și pârât, ce au în cadrul procesului de judecată interese opuse, reclamantul de a câștiga procesul prin apărarea drepturilor/pretențiilor sale, iar pârâtul ca acțiunea înaintată de reclamant să fie respinsă, fiind astfel recunoscut ca nevinovat în raport ci acuzațiile aduse de reclamant.

Reclamantul – este partea care a suferit un prejudiciu din cauza acordului anticoncurențial și care solicită despăgubiri pentru daunele suferite. Reclamantul poate fi o persoană fizică, întreprindere, o autoritate publică, o asociație de consumatori sau alte entități care au fost afectate de acordul anticoncurențial.

Atât la nivel autohton, cât și la nivelul UE, orice persoană fizică sau juridică poate solicita despăgubiri pentru prejudiciul suferit cauzat de un acord anticoncurențial. La intentarea acțiunii civile reclamantul având obligația să demonstreze/probeze prejudiciul suferit și după caz acordul anticoncurențial în cazurile în care acțiunea nu este bazată pe o decizie a autorității de concurență rămasă definitivă sau menținută, în tot sau în parte, printr-o hotărâre judecătorească definitivă și irevocabilă.

Reclamanții în asemenea litigii pot include diferite tipuri de părți, care au fiecare o calitate specifică care le impune și unele cerințe specifice în vederea înaintării unor acțiuni civile privind repararea prejudiciului. Aceștia, pot fi clasificați în:

- Întreprinderi afectate. Aceasta este cea mai frecventă categorie de reclamanți. Orice întreprindere care a fost afectată de un acord anticoncurențial poate depune o acțiune civilă prin care să solicite despăgubiri pentru prejudiciul suferit. De exemplu, acordul anticoncurențial constata de către Comisia Europeană denumit „cartelul camioanelor”, menționat supra, a adus un prejudiciu enorm numeroaselor întreprinderi care activează pe piața de transport de mărfuri.

- Consumatorii. Persoanele fizice pot fi afectate direct sau indirect de un acord anticoncurențial. Practic fiecare acord anticoncurențial aduce prejudicii consumatorilor, însă ținând cont de complexitatea litigiilor civile privind repararea prejudiciului cauzat de un cartel, sunt puține cauze în care consumatorii au calitatea de reclamanți. De exemplu, brutăriile se înțeleg să mărească prețurile la produsele lor cu 20%, sau magazinele de electrocasnice se înțeleg la fel să mărească prețurile la televizoare, frigidere și mașini de spălat cu 15%. Respectiv, consumatorii direcți care au procurat aceste bunuri la prețuri mărite urmare a cartelului, pot depune o cerere de chemare în judecată și să solicite repararea prejudiciului cauzat de cartel.

Totodată, în calitate de reclamant pot fi și cumpărătorul indirect care este definit drept o persoană fizică sau juridică care a achiziționat, nu în modul direct de la întreprinderile care au încălcat legislația concurențială, ci de la un cumpărător direct sau de la un cumpărător ulterior, produse sau servicii care au făcut obiectul unei încălcări a legislației în materie de concurență sau

produse sau servicii rezultând din bunurile sau serviciile respective sau conținând astfel de bunuri sau servicii.[221]

Evident, că dacă analizăm complexitatea litigiului și posibilele despăgubiri pe care consumatorul le-ar obține, înaintarea unor asemenea acțiuni în multe cazuri nici nu este rezonabilă. Din acest considerent, ar trebui ca asemenea litigii să fie înaintate de o autoritate publică, sau de o asociație de consumatori.

- Asociațiile de consumatori. În anumite jurisdicții asociațiile de consumatori pot depune acțiuni colective pentru repararea prejudiciilor cauzate membrilor lor de acordurile anticoncurențiale.

- Autorități publice. Acestea cel mai des sunt prejudiciate în cazul acordurilor anticoncurențiale privind participarea cu oferte trucate la licitațiile sau la orice alte forme de concurs de oferte organizate de acestea. Cu regret, constatăm că deși prin decizii definitive Consiliul Concurenței a identificat numeroase astfel de acorduri de cartel, în jurisprudența națională nu a fost identificată nici o cauză civilă privind repararea prejudiciului cauzat de un asemenea cartel. La fel, în unele jurisdicții, anumite autorități publice sunt investite cu dreptul de a înainta o acțiune civilă colectivă în interesul consumatorilor care au avut de suferit din urma unui acord anticoncurențial.

În literatura Rusă se specifică că temeiul participării autorității publice în asemenea litigii este interesul de stat sau public într-o cauză civilă, decurgând din responsabilitățile care le sunt atribuite în virtutea atribuțiilor funcționale. Autoritățile publice, organele de stat și alte organisme care participă la procesele civile acționează în proces în nume propriu.[222]

În literatura juridică, cele mai mute discuții sunt în privința reclamanților, or pârâții în asemenea litigii sunt întreprinderile participante la un acord anticoncurențial. Totuși, ținând cont de progresul tehnologic și a faptului că forma juridică a companiilor la fel este mereu în dezvoltare, în examinarea unor asemenea litigii am constatat că sunt divergențe în privința calității procesuale de pârât în cazul întreprinderii mamă și filiala acesteia.

Legea concurenței nr. 183/2012, la art. 4 definește unitatea economică ca întreprindere-mamă și filiala acesteia în situația în care acea filială, deși are o personalitate juridică separată, nu decide independent asupra propriei conduite pe piață, dar îndeplinește, sub toate aspectele

[221] Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 26.11.2014 privind anumite norme care guvernează acțiunile în despăgubire în temeiul dreptului intern în cazul încălcărilor dispozițiilor legislației în materie de concurență a statelor membre și a Uniunii Europene. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L 349/1 din 05.12.2014. [citat 18.01.2025] Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?qid=1715981796181&uri=CELEX%3A32014L0104

[222] Власов А. А. Гражданское процессуальное право: Учебник - М ТК Велби, 2003. p. 432.

materiale, instrucțiunile date de întreprinderea-mamă și, prin urmare, formează o singură întreprindere, astfel încât comportamentul anticoncurențial al filialei poate fi imputat și întreprinderii-mamă.[223]

Astfel, dacă întreprinderea-mamă exercită în mod efectiv o influență decisivă asupra politicii comerciale a filialei care a pus în aplicare un acord anticoncurențial, întreprinderea –mamă răspunde solidar pentru plata prejudiciului cauzat aplicat filialei sale, cu excepția cazului în care întreprinderea-mamă, căreia îi revine sarcina de a răsturna această prezumție, prezintă elemente de probă irefutabile de natură să demonstreze că filiala sa se comportă în mod autonom pe piață.

În acest context, menționăm decizia Curții de Justiție a UE din 10.04.2014 care este foarte importantă, deoarece descrie detaliat modalitatea cum urmează a fi aplicată răspunderea solidară a societăților-mamă pentru comportamentul filialelor. Prin decizia respectivă, Curtea a reconfirmat jurisprudența existentă asupra unor aspecte cum ar fi răspunderea societăților-mamă pentru comportamentul filialelor, răspunderea solidară pentru plata amenzii și motivarea deciziei.

Astfel, Curtea a reamintit că „o încălcare a normelor de concurență săvârșită de o filială poate fi imputată societății-mamă, în special în cazul în care, deși are o personalitate juridică distinctă, această filială nu își stabilește în mod autonom comportamentul pe piață, ci aplică, în esență, instrucțiunile care îi sunt date de societatea-mamă, având în vedere mai ales legăturile economice, organizatorice și juridice care unesc cele două entități juridice. Într-un asemenea caz, întrucât societatea-mamă și filiala sa fac parte din aceeași unitate economică și, prin urmare, formează o singură întreprindere în sensul articolului 81 CE, Comisia poate să adreseze o decizie prin care să aplice amenzi societății-mamă fără să fie necesară stabilirea implicării personale a acesteia în cadrul încălcării.”[224]

În privința motivării deciziei, Curtea menționează în hotărârea sa că „atunci când o decizie de aplicare a normelor Uniunii în materia dreptului concurenței privește o pluralitate de destinatari și se referă la imputabilitatea încălcării, aceasta trebuie să cuprindă o motivare suficientă în raport cu fiecare dintre destinatari, în special în raport cu acei destinatari în sarcina cărora, potrivit deciziei respective, se stabilește răspunderea pentru această încălcare. Astfel, în privința societății-mamă a cărei răspundere pentru comportamentul ilicit al filialei sale se reține, o asemenea decizie trebuie, în principiu, să conțină o prezentare detaliată a motivelor de natură să justifice imputabilitatea încălcării în sarcina societății-mamă”[225].

---

[223] Legea concurenței nr. 183. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2012, nr. 193-197.
[224] Hotărârea CJUE din 10.04.2014, Cauzele conexate C-247/11 P și C-253/11, P Areva SA și Alstom SA și alții împotriva Comisiei Uniunii Europene. [citat 20.06.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A62011CJ0247&qid=1717194437357
[225] Ibidem.

3.1.2. Probele și probațiunea

În litigiile civile privind repararea prejudiciilor cauzate de un acord anticoncurențial, probele joacă un rol crucial în stabilirea faptei, a prejudiciului și a legăturii cauzale dintre acordul anticoncurențial și prejudiciul suferit de reclamant. Conceptul de probațiune se referă la procesul prin care părțile dintr-un proces (reclamantul și pârâtul)aduc dovezi pentru a susține sau a respinge cererile formulate.

În doctrina juridică autohtonă, probațiunea judiciară este definită ca activitatea logico-juridică pe care o desfășoară participanții la proces și instanța de judecată, exercitată în scopul aflării informației veridice despre circumstanțele de fapt importante pentru soluționarea justă a cauzei, prin determinarea obiectului probațiunii, indicarea, prezentarea, cercetarea și aprecierea probelor judiciare.[226] Iar obiectul probațiunii îl reprezintă totalitatea faptelor și circumstanțelor care au importanță pentru soluționarea corectă a cauzei civile[227].

Astfel, obiectul probațiunii în cazul acțiunilor civile de reparare a prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial, în fața instanțelor de judecată îl reprezintă următoarele elemente: prejudiciul; fapta ilicită – acordul anticoncurențial; raportul cauzal dintre acordul anticoncurențial și prejudiciul; vinovăția. Aceste elemente în asemenea litigii au importanță pentru soluționarea corectă a cauzei, iar lipsa unui element, exclude răspunderea civilă și respectiv duce la respingerea cererii de chemare în judecată.

Litigiile civile privind repararea prejudiciilor urmare a unui acord anticoncurențial sunt foarte dificile, deoarece practic la toate condițiile menționate supra sunt multe probleme care urmează să fie examinate de către instanța de judecată, dar și de ceilalți participanți la proces. Probabil cel mai ușor este probarea faptei ilicite, însă și în acest caz am evidențiat unele probleme la care încercăm să venim cu unele soluții/claritățI. Astfel, aceste litigii complexe necesită o probațiune detaliată, ce implică atât probe economice, cât și dovezi juridice clare despre existența și impactul acordului anticoncurențial.

Codul de procedură civilă al Republicii Moldova definește probele în procesul civil (art. 117), ca fiind elemente de fapt, dobândite în modul prevăzut de lege, care servesc la constatarea circumstanțelor ce justifică pretențiile și obiecțiile părților, precum și a altor circumstanțe importante pentru justa soluționare a cauzei.[228]

În Federația Rusă, codul de procedură civilă prevede următoarea definiție a probelor – informația obținută în modul prevăzut de lege cu privire la fapte, în baza căreia instanța de judecată

[226] Belei E., Borș A., Chifa F. ș.a. *Drept procesual civil. Partea generală. /* Red. șt.-fic A. Cojuhari. Coord. E. Belei. Chișinău: Editura Lexon-Prim, 2016. p. 461. ISBN: 978-9975-4072-9-8.
[227] Треушников М. К. *Судебные доказательства*. Москва: Городец, 2005. p. 288. ISBN: 5-9584-0094-0.
[228] Codul de procedură civilă nr. 225 din 30.05.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2013, nr.130-134.

constată prezența sau lipsa împrejurărilor care justifică cererile și obiecțiile părților, precum și alte împrejurări care sunt importante pentru examinarea și soluționarea corectă a cauzei. Aceste informații pot fi obținute din explicațiile părților și ale terților, mărturia martorilor, probe scrise și materiale, înregistrări audio și video și opiniile experților.[229]

Doctrina juridică autohtonă definește probele în procesul civil ca fiind orice informații despre fapte obținute în modul stabilit de lege, în baza cărora instanța de judecată stabilește existența sau inexistența împrejurărilor care justifică pretențiile și obiecțiile părților, precum și alte circumstanțe care au importanță pentru soluționarea justă a cauzei.[230]

Circumstanțele importante pentru soluționarea cauzei pot fi demonstrate prin mijloace de probă prevăzute de lege. Astfel, în litigiile privind repararea prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial pot fi utilizate următoarele mijloace de probă: în primul rând explicațiile părților și terților; depozițiile martorilor; înscrisurile; probele materiale; înregistrările audio și video; concluziile experților. Evident, toate probele prezentate de părți urmează să fie colectate, prezentate și administrate cu respectarea prevederilor legale, în caz contrar probele vor fi considerate inadmisibile.

La fel, este foarte important de menționat că toate probele urmează să fie prezentate până la data stabilită de instanța de judecată. La articolul 119^1 din Codul de procedură civilă, legiuitorul a prevăzut expres că toate probele se prezintă, sub sancțiunea decăderii, în termenul stabilit de instanța de judecată, în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare, dacă legea nu prevede altfel. În cazul prezentării probelor contrar condițiilor prevăzute de lege, judecătorul dispune restituirea acestora printr-o încheiere protocolară.[231]

În practică situația este în felul următor, reclamantul la momentul depunerii cererii de chemare în judecată prezintă toate probele care să demonstreze prejudiciul, fapta ilicită-acordul anticoncurențial (demonstrat prin Decizia Consiliului Concurenței), raportul cauzal dintre acordul anticoncurențial și prejudiciul, vinovăția. Pârâtul odată cu depunerea referinței, în termenul stabilit de instanță prezintă toate probele pe care le consideră necesare în vederea apărării sale. După prezentarea cererii de chemare în judecată și a referinței, instanța mai stabilește un termen pentru părți pentru a prezenta orice informație/probă pe care o consideră necesară pentru soluționarea corectă a cauzei, aceste termen fiind de decădere.

Faptul că în Republica Moldova nu a fost identificat nici un caz de litigiu civil privind repararea prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial, dar și din analiza practicii judiciare

[229] *Гражданский процессуальный кодекс Российской Федерации от 14.11.2002 N 138-ФЗ, Статья 55. Доказательства.*
[230] Chifa F. *Obiectul și sarcina probațiunii în procesul civil*. Teză de doctorat în drept. Chișinău, 2024. p. 203.
[231] Codul de procedură civilă nr. 225 din 30.05.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2013, nr.130-134.

străine se constată că numărul redus de asemenea cazuri, denotă faptul că sarcina probațiunii pusă pe seama reclamantului este destul de mare și mijloacele de acumulare a probelor sunt complexe. Astfel, în primul rând reclamantul urmează să probeze izvorul acestor litigii, acesta fiind acordul anticoncurențial care de fapt constituie fapta ilicită.

Fapta ilicită, conform doctrinei juridice, este definită ca fiind acea faptă care contravine legii, altor acte normative și regulilor de conduită[232]. Legea concurenței nr. 183/2012, la art. 5 alin. (1) și (3), prevede că sunt interzise, fără a fi necesară o decizie prealabilă în acest sens, orice acorduri între întreprinderi sau asocieri de întreprinderi, orice decizii ale asocierilor de întreprinderi și orice practici concertate (denumite în continuare acorduri) care au ca obiect sau efect restrângerea, împiedicarea sau denaturarea concurenței. Dacă s-a stabilit că acordul are ca obiect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței, existența unor efecte anticoncurențiale nu trebuie demonstrată de către Consiliul Concurenței pentru a constata că există o restrângere a concurenței în sensul prezentei legi.[233]

Astfel, indiferent dacă acordurile anticoncurențiale au produs sau nu efecte pe piață, ele sunt sancționate, deoarece expres este prevăzut că au ca obiect sau efect restrângerea concurenței (ca o comparație cum este contravenția pentru condusul în stare de ebrietate, se aplică indiferent dacă a fost sau nu cauzate daune, poți să conduci 10 metri pe un drum unde doar tu ești și oricum vei fi sancționat). În acest sens, este oportun de menționat că în cazul în care acordul anticoncurențiale nu a fost pus în aplicare de către întreprinderi, nu a avut efect pe piață, atunci întreprinderile vor fi sancționate pecuniar de către autoritatea de concurență, însă acțiunea civilă privind repararea prejudiciului nu va putea fi înaintată, chiar dacă suntem în prezența unei fapte ilicite. Or, cum am menționat supra, trebuie să fie întrunite cumulativ unele condiții, iar una din ele este prezența prejudiciului. În cazul acordului anticoncurențial care nu a fost pus în aplicare de către părți, este cert că nu produce efecte (prejudicii) asupra terților.

Pentru a înțelege mai bine acordul anticoncurențial prin obiect venim cu următorul exemplu. Cele mai mari patru întreprinderi agricole producătoare de porumb, care dețin împreună o cotă de 65% pe piața relevantă, au încheiat un cartel prin care s-au înțeles cu privire la majorarea prețului cu 30% la porumb începând cu luna viitoare. Autoritatea de concurență a probat acest cartel prin discuțiile acestora în format electronic. Însă, analizând prețurile de piață, se constată de fapt că prețurile nu au crescut, din contra, ele au scăzut semnificativ și au fost foarte diferite, acest fapt s-a datorat supraproducției de import, care este mult mai ieftină.

[232] Bolоșenco, A. *Răspunderea civilă delictuală.* Chișinău: Arc, 2002. p. 308.
[233] Legea concurenței nr. 183. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2012, nr. 193-197.

În acest caz, avem un cartel care va fi sancționat de autoritatea de concurență, însă în raport cu alte persoane lipsește prejudiciul pentru a putea înainta acțiunea civilă. În genere, în cazul acordurilor anticoncurențiale prin care se stabilesc prețurile și sunt puse în aplicare, este foarte greu de stabilit prejudiciul cauzat unor persoane terțe.

În contextul celor menționate mai sus, am putea concretiza fapta ilicită, în cazul nostru, ca fiind punerea în aplicare a unui acord anticoncurențial de către întreprinderi și, implicit, săvârșirea unor acțiuni sau inacțiuni care afectează concurența. Respectiv, nu este suficient drept probă în privința faptei ilicite doar decizia autorității de concurență, dar este necesară demonstrarea că acordul constatat prin decizia autorității a fost pus în aplicare.

O altă problemă care poate fi pusă în discuție în cadrul litigiilor civile privind repararea prejudiciului urmare a unui acord anticoncurențial, la care instanța de judecată trebuie să se expună, este dacă acțiunea civilă poate fi înaintată doar urmare a unei decizii a autorității de concurență prin care este stabilită încălcarea legislației concurențiale prin încheierea unui acord anticoncurențial sau poate fi înaintată și în lipsa unei asemenea decizii. Cu alte cuvinte, este necesar de clarificat dacă fapta ilicită urmează să fie probată în mod obligatoriu prin decizia Consiliului Concurenței sau o asemenea probă nu este obligatorie.

La nivel european se consideră că această acțiune poate fi introdusă doar în urma unei investigații finalizate de către autoritatea de concurență, investigație în urma căreia s-a constatat săvârșirea unor fapte anticoncurențiale.[234] Respectiv, decizia autorității de concurență fiind o probă obligatorie în asemenea litigii.

În Republica Moldova, considerăm că teoretic ar putea fi înaintate acțiuni civile privind repararea prejudiciului cauzat prin punerea în aplicare a unui acord anticoncurențial, și în lipsa unei decizii a Consiliului Concurenței, însă în practică considerăm că asemenea cazuri nu vor fi. Codul de procedură civilă prevede posibilitatea adresării în instanța de judecată, la art. 166 alin. (1), a oricărei persoane care pretinde un drept împotriva unei alte persoane ori are un interes pentru constatarea existenței sau inexistenței unui drept. Respectiv, în cazul în care se depune cererea de chemare în judecată privind repararea prejudiciului fără prezența unei decizii a autorității de concurență, fapta ilicită urmează să fie constatată de către instanța de judecată în cauza examinată.

Totodată, legiuitorul, la art. 79 alin. (2) din legea concurenței nr. 183/2012, a utilizat sintagma „decizia Consiliului Concurenței pe care se întemeiază acțiunea”, respectiv nu a indicat în mod cert ce acțiunea ar urma să fie înaintată doar în temeiul unei decizii a autorității de

[234] Paiusescu, A. *Repere Privind Armonizarea Legislației Naționale cu Normele Europene în domeniul Dreptului Concurenței. Scurtă Analiză Asupra Aspectelor Procedurale ale Dreptului Concurenței*. Social Economic Debates, Vol. 3, nr. 1, 2014. [citat 14.02.2025]. Disponibil: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2438229

concurență. Totuși, unica autoritate care poate să constate că un acord între întreprinderi a încălcat Legea concurenței este Consiliul Concurenței, care, potrivit art. 41 alin. (1) lit. l) din Legea concurenței nr. 183/2012, adoptă decizii de constatare a încălcării legislației concurențiale, după caz, de impunere a măsurilor coercitive, de aplicare a politicii de clemență, de aplicare a sancțiunilor sau de încetare a investigației.[235]

După cum a menționat autoarea Bulmaga O., trebuie să distingem cazurile când procedura s-a finalizat cu acceptarea angajamentelor asumate de întreprinderi pentru a înceta investigația sau cu aplicarea sancțiunilor. În cazul în care procedura s-a finalizat cu acceptarea de angajamente, nu se constată încălcarea regulilor de concurență și partea care consideră că i-a fost cauzat prejudiciu printr-un acord anticoncurențial va avea sarcina să probeze ilegalitatea faptei în fața instanței de judecată. În cazul în care procedura este finalizată cu emiterea decizii de aplicare a sancțiunilor, operează prezumția *iuris tantum* până în momentul în care decizia autorității de concurență pe care se întemeiază acțiunea a fost menținută, în tot sau în parte, printr-o hotărâre judecătorească definitivă și irevocabilă.[236]

Pentru a exclude orice echivoc în privința posibilității adresării în instanța de judecată pentru a cere repararea prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial fără a fi necesară prezența unei decizii a autorității de concurență, trebuie să facem unele precizări asupra interacțiunii normelor ce reglementează termenul de prescripție. Conform prevederilor art. 2038 alin. (1) din Codul civil, dacă legea nu prevede altfel, acțiunea în reparare a prejudiciului se prescrie în termen de 3 ani începând cu momentul în care persoana vătămată a cunoscut sau trebuia să cunoască existența prejudiciului și persoana obligată să-l repare.[237] Pe de altă parte, Legea concurenței 183/2012 prevede, la art. 79 alin. (2), că persoanele fizice sau juridice care se consideră prejudiciate printr-o practică anticoncurențială vor putea înainta cererea privind acordarea de despăgubiri în termen de un an de la data la care decizia Consiliului Concurenței pe care se întemeiază acțiunea a rămas definitivă sau a fost menținută, în tot sau în parte, printr-o hotărâre judecătorească definitivă și irevocabilă. [238]

Astfel, avem situația că termenul de trei ani nu se aplică atunci când cererea de chemare în judecată privind repararea prejudiciului se întemeiază pe decizia Consiliului Concurenței, însă în cazul în care nu se întemeiază pe o asemenea decizie (decizia lipsește), atunci termenul de prescripție este de trei ani. Totuși, normele legale creează o incertitudine juridică în situația când

[235] Legea concurenței nr. 183. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2012, nr. 193-197.
[236] Bulmaga, O. *Măsurile organizatorico-juridice în privința entităților ce desfășoară practice anticoncurențiale*/ Teză de doctorat în drept. Chișinău, 2014. p.183.
[237] Codul civil nr. 1107 din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2019, nr. 66-75.
[238] Legea concurenței nr. 183. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2012, nr. 193-197

există o asemenea decizie a autorității de concurență, dar reclamantul nu probează fapta ilicită prin decizia autorității, și depune o cerere peste 5 ani de la acordul anticoncurențial, dar în interiorul termenului de 3 ani de când a aflat despre acest acord și existența prejudiciului, dar cu depășirea termenului de un an de la data când decizia Consiliului Concurenței a rămas definitivă și irevocabilă. Considerăm că în acest caz, termenul a fost respectat, deoarece legiuitorul, în Legea concurenței, a indicat termenul de un an în procesele unde decizia autorității de concurență stă la baza litigiului și reprezintă fundamentul juridic probator.

O altă problemă cu termenul de prescripție poate fi în cazul în care o persoană depune o plângere la Consiliul Concurenței prin care invocă un presupus acord anticoncurențial la care participă o întreprindere de la care procură materia primă și solicită autorității de concurență efectuarea investigațiilor și sancționarea întreprinderilor implicate. Astfel, la momentul depunerii plângerii, persoana cunoștea că din cauza acestui presupus acord anticoncurențial are un prejudiciu (achită un preț mai mare pentru produsele cumpărate de la o întreprindere participantă la un acord anticoncurențial), la fel cunoștea persoana care e obligată să-l repare. Totuși, nu avea multe probe în privința demonstrării faptei ilicite și anume punerea în aplicare a acordului anticoncurențial din care cauză a depus plângerea la Consiliul Concurenței. Autoritatea de concurență, timp de trei ani și șase luni, face investigația, care se finalizează cu acceptarea angajamentelor de către întreprinderile implicate și finalizează investigația, fără ca să fie luată o decizie de constatare a acordului anticoncurențial.

În asemenea situație, autorul plângerii, după ce autoritatea de concurență a acceptat angajamentele, nu va mai putea înainta o cerere de chemare în judecată privind repararea prejudiciului, deoarece termenul de prescripție de trei ani, prevăzut la art. 2038 alin. (1) din Codul civil, a fost depășit, iar o decizie a Consiliul Concurenței de constatare a acordului anticoncurențial nu există.

În acest context, menționăm că CJUE, în cauza Heureka Group a.s. împotriva Google LLC, nr. C-605/21 a declarat că „articolul 10 din Directiva 2014/104/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 noiembrie 2014 privind anumite norme care guvernează acțiunile în despăgubire în temeiul dreptului intern în cazul încălcărilor dispozițiilor legislației în materie de concurență a statelor membre a Uniunii Europene, precum și articolul 102 TFUE și principiul efectivității trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale, astfel cum este interpretată de instanțele naționale competente, ce prevede un termen de prescripție de trei ani aplicabil acțiunilor în despăgubire pentru încălcări continue ale normelor dreptului concurenței al Uniunii, care:

- începe să curgă, independent și separat, pentru fiecare prejudiciu parțial rezultat dintr-o astfel de încălcare, din momentul în care persoana prejudiciată a luat cunoștință sau ar fi putut lua cunoștință de faptul că a suferit un asemenea prejudiciu parțial și de identitatea persoanei care este obligată să îl repare, fără ca persoana prejudiciată să fi luat cunoștință de faptul că respectivul comportament constituie o încălcare a normelor de concurență și fără ca această încălcare să fi încetat, și

- nu poate fi suspendat sau întrerupt în cursul investigației Comisiei Europene cu privire la o atare încălcare.

În plus, articolul 10 din Directiva 2014/104 se opune, de asemenea, unei astfel de reglementări în măsura în care aceasta nu prevede suspendarea termenului de prescripție cel puțin până la un an de la data la care decizia de constatare a aceleiași încălcări a rămas definitivă". [239],

Ținând cont de cursul european al țării și pentru a elimina interpretările echivoce, considerăm că urmează a fi modificat termenul de prescripție în care poate fi înaintată o cerere de reparare a prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial, astfel cum a menționat marea cameră a CJUE în cauza menționată supra.

Dat fiind faptul că Legea concurenței nr. 183/2012 prevede expres că acțiunea în reparare a prejudiciului poate fi întemeiată pe o decizie a Consiliului Concurenței definitive, reclamantul va avea nevoie de a face cunoștință cu materialele dosarului administrativ al deciziei respective. Astfel, în literatura juridică din străinătate au fost abordate unele probleme cu privire la accesul la dosarul de concurență a persoanelor fizice sau juridice care nu sunt părți la acel dosar, dar doresc să înainteze acțiuni civile privind repararea prejudiciului cauzat urmare a unui acord anticoncurențial constatat de o autoritate de concurență. La sigur problema accesului la dosarul Consiliului Concurenței va fi pusă în discuție și în jurisprudența autohtonă, odată ce participanții de pe piață sunt mai informați despre posibilitatea recuperării prejudiciilor cauzate de un acord anticoncurențial, iar numărul unor asemenea acorduri este în creștere.

Accesul la dosarul Consiliului Concurenței este reglementat de Legea concurenței nr. 183/2012 la art. 60 și 61, din analiza cărora putem afirma că legiuitorul a prevăzut dreptul și procedura de acces la dosarul de investigație doar pentru părțile procedurilor desfășurate de autoritatea de concurență și nu la toate documentele din dosarul administrativ. Art. 60 alin. (2) din aceiași lege prevede că părțile în cauză care fac obiectul procedurilor desfășurate de Consiliul Concurenței au dreptul la accesul dosarului administrativ, sub rezerva interesului legitim al

[239] Hotărârea CJUE din 18.04.2024, Cauza nr. C-605/21, Heureka Group a.s. împotriva Google LLC. [citat 25.00.2025]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A62021CJ0605&qid=1717194437357

întreprinderilor de a-și proteja secretele comerciale și alte informații confidențiale. Dreptul de acces la dosar nu include accesul la informațiile a căror dezvăluire ar putea afecta concurența, la informațiile confidențiale și documentele interne ale Consiliului Concurenței, la observațiile altor părți la raportul de investigație, la corespondența Consiliului Concurenței cu autoritățile de concurență din alte state, la informațiile protejate de alte legi. Accesul la dosar se acordă la cererea scrisă a părților în cauză, după transmiterea de către Consiliul Concurenței a Raportului de investigație.

În privința actelor obținute în urma politicii de clemență, Legea concurenței nr. 183/2012 prevede, la alin. (3), că Consiliul Concurenței asigură ca accesul la declarațiile de clemență sau la propunerile de recunoaștere a săvârșirii încălcării legislației concurențiale să se acorde numai părților care fac obiectul procedurii și numai în scopul exercitării dreptului acestora la apărare în cadrul unei proceduri judiciare. Suplimentar la art. 84 alin. (5) se pune accentul pe faptul că accesul la explicații este acordat doar părților implicate, cu condiția ca acestea să se angajeze, împreună cu reprezentanții împuterniciți legal care primesc acces în numele lor, să nu facă copii, prin mijloace mecanice sau electronice, ale oricăror informații din explicațiile la care este acordat accesul. Aceste persoane trebuie să asigure faptul că informațiile obținute din explicație vor fi utilizate doar pentru scopurile menționate la alin. (4). Alte persoane, precum autorii plângerilor, nu au acces la explicații. Consiliul Concurenței va considera că acest tip de protecție specifică nu se mai justifică din momentul în care solicitantul dezvăluie unor terțe persoane conținutul cererii.[240]

Analizând cadrul legal autohton, este cert faptul că Legea concurenței nr 183/2012 nu reglementează posibilitatea accesului la dosar unor persoane terțe, care nu sunt participanții la procedura administrativă, dar nici nu interzice expres accesul acestora, cu excepția informațiilor ce ține de politica de clemență, ori în cazul acestei excepții legiuitorul a prevăzut expres, la art. 84 alin. (5), că „alte persoane, precum autorii plângerilor, nu au acces la explicații".

În principiu, această problemă privind accesul la dosarul de concurență nu ar trebui să preocupe în mod deosebit reclamanții care urmează să înainteze acțiuni civile privind repararea prejudiciului în baza unei decizii a autorității de concurență care a rămas definitivă sau a fost menținută printr-o hotărâre judecătorească definitivă și irevocabilă. Or, reclamații pentru a proba fapta ilicită și vinovăția este suficient să prezinte decizia autorității de concurență prin care a fost constatat comiterea încălcării legislației concurențiale prin încheierea unui cartel și în cazul când în decizie nu se menționează dacă acordul a fost pus în practică sau nu, urmează să demonstreze

[240] Legea concurenței nr. 183. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2012, nr. 193-197.

că acordul a fost pus în aplicare pe piața relevantă, iar asupra acțiunilor de încheiere și punere în aplicare a unui acord anticoncurențial planează o prezumție de vinovăție. Astfel, reclamantul urmează să demonstreze celelalte două componente a răspunderii civile delictuale: prejudiciul și legătura cauzală.

Totuși, nu este exclus, în special în cazurile în care sunt luate decizii privind acceptarea angajamentelor, sau decizia autorității de concurență nu este suficient de motivată, ori lipsesc unele informații, pentru a înainta o acțiune civilă privind repararea prejudiciului este nevoie de cercetarea dosarului administrativ.

În cauza Pfleiderer AG v Bundeskartellamt. Judgment of the Court (Grand Chamber) din 14 iunie 2011, CJUE a formulat unele concluzii cu privire la problematica accesului la dosar a unor persoane terțe, în special la informațiile ce se referă la cererea de clemență depusă. Conform Hotărârii, în 2008, Bundeskartellamt a impus amenzi în valoare totală de 62 de milioane EUR mai multor întreprinderi producătoare de hârtie decorativă pentru implicarea lor în stabilirea prețurilor și închiderea capacității. Pfleiderer, clientul întreprinderilor participante la cartel, a solicitat accesul la dosarele autorității de concurență pentru a-și pregăti acțiunea în despăgubiri împotriva participanților la cartel. Pfleiderer susținut că a cumpărat hârtie de decor în ultimii trei ani, de la întreprinderile care au fost sancționate. Pentru a menține atractiv programul său de clemență pentru potențialii avertizori, autoritatea de concurență a respins cererea de acces la dosar. CJUE a susținut că, în absența unor norme obligatorii ale UE cu privire la acest subiect, o astfel de divulgare nu este interzisă. Acesta a refuzat să precizeze ce categorie de documente prezentate de avertizori pot fi dezvăluite, lăsând la latitudinea instanțelor naționale să pună în balanță dreptul victimelor la o cale de atac efectivă și un proces echitabil cu necesitatea de a proteja cererile de clemență împotriva divulgării în interesul unui proces eficient. [241]

Concluzionând, considerăm că atunci când acțiunea civilă privind repararea prejudiciului este înaintată având ca probă principală, o decizie a Consiliului Concurenței, întrebări cu privire la fapta ilicită și vinovăția persoanei nu ar trebui să apară participanților la proces. Însă, când o asemenea decizie nu există sau a fost anulată de către instanță, considerăm că reclamantul trebuie să depună un efor considerabil ca să probeze fata ilicită și vinovăția întreprinderii. În jurisprudența studiată nu au fost depistate asemenea cazuri. Chiar dacă pot fi depuse asemenea cereri de chemare în judecată, pentru reclamant este o misiune aproape imposibilă ca să aibă și succes, doar dacă nu deține un acord anticoncurențial în formă scrisă între două sau mai multe întreprinderi care

[241] Hotărârea CJUE din 14.06.2011, Cauza nr. C-360/09. Pfleiderer AG v Bundeskartellamt. Judgment of the Court (Grand Chamber). [citat 20.02.2025]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62009CJ0360

stabilesc prețuri de vânzare, împărțirea pieței, etc. Dar și în acest caz, considerăm că doar autoritatea de concurență este abilitată cu capacitățile necesare de investigație, cum ar fi efectuarea inspecțiilor, audierea întreprinderilor, etc., care iar permite constatarea încălcării legislației concurențiale.

Lipsa deciziei autorității de concurență reprezintă o povară foarte mare pentru reclamant, privind necesitatea de a motiva prezența faptei ilicite și vinovăția, prin atragerea unor experți foarte buni și pentru a face acea analiză multiaspectuală cu privire la fapta ilicită, ceea ce, de fapt, reprezintă renunțarea la asemenea litigii.

O altă componentă a răspunderii delictuale care necesită a fi probată și o examinare minuțioasă de către instanța de judecată este prejudiciul suferit de reclamant prin fapta ilicită. Din analiza cadrului legal, dar și a jurisprudenței, putem afirma că existența unui cartel și punerea în aplicare a acestuia prezumă în mod automat existența unui prejudiciu care rezultă din acest cartel.

În cauza AB Volvo (publ.) și DAF TRUCKS NV împotriva RM, Curtea a menționat că din moment ce articolul 17 alineatul (2) din Directiva 2014/104 prevede că nu este necesar ca persoanele prejudiciate de un cartel să dovedească existența unui prejudiciu rezultat dintr-o astfel de încălcare și/sau o legătură de cauzalitate între prejudiciul menționat și acest cartel, trebuie să se considere că această dispoziție privește elementele constitutive ale răspunderii civile extra contractuale. Întrucât prezumă existența unui prejudiciu suferit ca urmare a unui cartel, prezumția simplă stabilită de această dispoziție este direct legată de angajarea răspunderii civile extra contractuale a autorului încălcării în cauză și, în consecință, afectează în mod direct situația juridică a acestuia.[242]

Astfel, la examinarea litigiilor civile privind repararea prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial, părțile vor trebui foarte atent să examineze cuantumul prejudiciului solicitat. În această situație, cum am menționat mai sus, în foarte puține decizii ale autorității de concurență este argumentat care este efectul prejudiciabil al unui acord anticoncurențial constatat.

Conform pct. 61 din Concluziile avocatului general J. Kokott prezentate la 22 septembrie 2022, în cazul despăgubirilor pentru prejudiciile cauzate de carteluri, ca și în cazul procedurilor în despăgubire în general, calcularea cuantumului prejudiciului este esențială. Acest lucru se datorează faptului că, atunci când se admite pe fond o cerere de despăgubiri, în mod normal, nu se acordă pur și simplu o sumă forfetară, care nu are nicio legătură cu împrejurările specifice.

[242] Hotărârea CJUE din 22.06.2022, Cauza nr. C-267/20, AB Volvo (publ.) și DAF TRUCKS NV împotriva RM. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?qid=1717194437357&uri=CELEX%3A62020CJ0267

Dimpotrivă, sistemul instituit prin Directiva 2014/104 cu privire la administrarea probelor și cuantificarea prejudiciului are ca scop să permită o cuantificare cât mai exactă a prejudiciului. [243]

În asemenea litigii, din analiza practicii judiciare din UE se constată că este necesară implicarea economiștilor în cel mai timpuriu stadiu, pentru a se asigura că actele de procedură, fie o cerere sau o referință, fie o cerere individuală sau o acțiune colectivă, reflectă în mod clar teoriile economice pe care se bazează cuantumul prejudiciului suferit și fac acest lucru prin referire la fapte.

Dificultatea stabilirii mărimii prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial este recunoscută inclusiv de către Comisia Europeană, care a adoptat mai multe acte în vederea oferirii unor orientări în acest sens tuturor participanților. În Comunicarea sa, Comisia recunoaște că o dificultate deosebită cu care se confruntă instanțele și părțile la acțiunile în despăgubire o constituie cuantificarea prejudiciului suferit. Cuantificarea se bazează pe compararea poziției efective a reclamantului cu cea în care s-ar fi regăsit în cazul în care încălcarea nu ar fi avut loc. Acest lucru nu poate fi constatat în realitate, fiind imposibil să se știe cu certitudine în ce mod ar fi evoluat condițiile de piață și interacțiunile dintre participanții pe piață în lipsa încălcării. Tot ceea ce se poate face este să se estimeze scenariul care este probabil să fi existat în absența încălcării. În orice evaluare ipotetică a modului în care ar fi evoluat condițiile de piață și interacțiunile dintre participanții pe piață în absența încălcării, apar adesea probleme complexe și specifice de natură economică și care țin de legislația în materie de concurență. Instanțele și părțile se confruntă tot mai mult cu aceste probleme și cu analiza metodelor și tehnicilor disponibile pentru a le soluționa.[244]

Considerăm că reclamanții în acțiunile lor privind repararea prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial urmează să probeze cuantumul prejudiciului în toate cazurile, chiar și atunci când acțiunea în judecată este bazată pe decizia autorității de concurență în care se regăsește o estimare a prejudiciului adus de acel acord anticoncurențial. Or, cum am menționat supra, dacă s-a stabilit că acordul are ca obiect dăunarea concurenței, existența unor efecte anticoncurențiale nu trebuie demonstrată de către Consiliul Concurenței. Respectiv, acele estimări ale prejudiciului sunt foarte rar indicate în deciziile autorității de concurență, și nu sunt suficient documentate/probate.

---

[243] Concluziile avocatului general J. Kokott prezentate la 22.09.2022, Cauza nr. C 312/21, Tráficos Manuel Ferrer S.L., Ignacio împotriva Daimler AG. [citat 21.02.2025]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A62021CC0312&qid=1717194437357

[244] Comunicarea Comisiei privind cuantificarea prejudiciilor în acțiunile în despăgubire întemeiate pe încălcarea articolului 101 sau 102 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene. În Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. C167/19 din 13.06.2013. [citat 05.02.2025]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A52013XC0613%2804%29

În cazurile în care, spre exemplu, este depusă o cerere de clemență și eventual celelalte întreprinderi recunosc și ele prezența acordului anticoncurențial și în decizia autorității se face trimitere la unele presupuse prejudicii, cum ar fi estimarea cu cât au crescut prețurile urmare a cartelului, acest fapt oricum urmează să fie demonstrat și probat de către reclamant individual în instanța de judecată, deoarece întreprinderile pot fi de acord cu existența cartelului, însă nu și cu faptul că acesta a produs efecte pe piață sau cu mărimea prejudiciului adus pieței.

Urmare a renumitului caz de acord anticoncurențial constata de către Comisa Europeană denumit „cartelul camioanelor", în mai multe țări au fost înaintate cereri de recuperare a prejudiciului cauzat de cartel. Evident că pârâții nu sunt de acord și, în cele mai dese cazuri, cum a fost menționat și în Hotărârea Tribunalului Regional Stuttgart din 25 iulie 2019 (pct. 20-21), aceștia susțin că comportamentul sancționat prin decizia Comisiei UE din 19 iulie 2016 nu a avut niciun efect restrictiv asupra concurenței. În esență, a existat doar un schimb de informații între participanții la acord, în principal doar despre prețurile brute. Informațiile schimbate au fost, în mare parte, prea nespecifice pentru a permite coordonarea prețurilor. Prețurile brute schimbate se refereau mai mult la grupuri de produse aproximativ definite, care diferă foarte mult între concurenți. Nu în ultimul rând, pentru că prețul final de cumpărare sau de vânzare al unui camion este stabilit luând în calcul mai multe aspecte atât ale cumpărătorului, cât și ale producătorului, alături de alte criterii, cum ar fi intervalele/contractele de întreținere, etc. Indiferent de aceasta, compararea prețurilor brute și prețurile nete arată că discountul acordat în final asupra prețului brut nu a fost niciodată constant și nu există nicio corelație între acestea, ceea ce demonstrează cel puțin lipsa de eficiență a cartelului. Pârâții mai susțineau că piața camioanelor din Germania și Europa este extrem de competitivă, mecanismele de stabilire a prețurilor de piața de camioane sunt complexe și produsele nu sunt omogene. [245]

Analiza hotărârilor instanțelor de judecată din alte state care au deja o practică judiciară, adevereşte cert concluzia formulată mai sus legată de complexitatea cuantificării prejudiciului și stabilirea legăturii cauzale dintre fapta ilicită și prejudiciului cauzat. În vederea oferii unui suport participanților la asemenea cauze complexe a fost elaborat un Ghid practic al Comisiei privind cuantificarea prejudiciului cauzat de o practică anticoncurențială în acțiunile de despăgubire.[246] Conform prevederilor acestui Ghid, pentru a stabili cuantumul prejudiciului pot fi utilizate metode comparative, metoda bazată pe costuri și metoda bazată pe rezultatele financiare.

[245] Hotărârea Tribunalului Regional Stuttgart din 28.02.2019, Schadensersatz bei LkW-Kartell und Kartellbefangenheit nr. 30 O 30/18. [citat 07.03.2025]. Disponibil: https://www.landesrecht-bw.de/bsbw/document/NJRE001392653

[246] Ghid practic al Comisiei privind cuantificarea prejudiciului antitrust în acțiunile de despăgubire, 2013. [citat 05.02.2025]. Disponibil: https://competition-policy.ec.europa.eu/antitrust-and-cartels/actions-damages_en

Chiar și cu adoptarea acestui Ghid, instanțele au nevoie de expertize în cadrul examinării unor asemenea dosare, în Hotărârea Tribunalului Regional Superior din Stuttgart din 09 decembrie 2021 (pct. 242) se menționează că în alte proceduri referitoare la cartelul camioanelor, instanța regională a însărcinat deja un expert să prezinte o expertiză cu privire la prejudiciul pretins de reclamanți. În cadrul acestei evaluări, expertul va trebui să se ocupe de rapoartele econometrice depuse de către pârât. O mare parte a aprecierii se referă la întrebări generale care apar în același mod în fiecare dintre procedurile referitoare la cartelul camioanelor, cum ar fi întrebarea dacă datele pe care se bazează analizele au fost colectate și pregătite în mod profesional. [247]

Într-o altă cauză, Tribunalul Regional din Stuttgart, în Hotărârea din 28 februarie 2019, menționează (pct. 192, 194) că având în vedere complexitatea economică a formării prețurilor și diferitele presiuni concurențiale pe pieţele respective din aval, nu există nicio prezumție că orice creștere a prețurilor pe pieţele de legătură poate fi atribuită cauzal cartelului Mai degrabă, cauzalitatea trebuie dovedită în cazuri individuale. Prețul este influențat de numeroși factori de structură a pieței și de strategia comercială a întreprinderilor. Ar fi necesar să se stabilească că creșterea prețului se datorează tocmai activității cartelului și nu altor factori determinanți ai prețului. Factorii care sunt importanți pentru a examina dacă o creștere a prețului la nivelul ulterior de piață este legată de cartel includ elasticitatea prețului, a cererii și ofertei, durata încălcării și intensitatea concurenței la acest nivel. Cauzalitatea comportamentului sancționat de Comisia Europeană pentru formarea prețurilor la nivelurile ulterioare ale pieței trebuie determinată în mod specific pe baza nivelului prețului care ar fi existat fără suprapreţul legat de cartel. Cu toate acestea, reclamanta nu a explicat mai în detaliu și nu existau indicii din constatările Comisiei Europene din decizia din 19 iulie 2016 că stabilirea prețurilor între reclamantă și societățile de leasing ar fi supusă aceleiași condiții și procese, cum ar fi achiziția directă a camionului în cauză de la unul dintre membrii cartelului.[248]

Astfel, un alt element de bază în cadrul răspunderii juridice civile privind repararea prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial este legătura de cauzalitate. De fapt, din cauza unui cartel au de suferit un număr foarte mare de persoane/întreprinderi, însă doar cei care vor putea demonstra legătura cauzală dintre acordul anticoncurențial și prejudiciu vor putea solicita

[247] Hotărârea Tribunalului Regional Superior din Stuttgart, din 09.12.2021, Schätzung des Eintritts eines Kartellschadens; Ersatz kartellbedingten Schadens im Zusammenhang mit dem Erwerb mehrerer Lastkraftwagen. nr. 2U 101/28. [citat 02.03.2025]. Disponibil: https://www.landesrecht-bw.de/bsbw/document/NJRE001509177

[248] Hotărârea Tribunalului Regional Stuttgart din 28.02.2019, Kartellschadensersatz aufgrund des sog. Lkw-Kartells: Bindungswirkungen der Feststellungen der EU-Kommission in der Kartellbußgeldentscheidung; Verteilung der Darlegungs- und Beweislast; Anscheinsbeweis und Beweiswürdigung; Grundsätze tatrichterlicher Schadensschätzung. nr. 30 O 39/17. [citat 02.03.2025]. Disponibil: https://www.landesrecht-bw.de/bsbw/document/NJRE001378255

despăgubirile cuvenite. Conform art. 2022 din Codul civil se consideră că o persoană a cauzat prejudiciul dacă el constituie consecința faptei acelei persoane ori consecința izvorului de pericol pentru care acea persoană răspunde conform legii.[249]

Conform prevederilor legale, dar și a jurisprudenței, poate fi în calitate de reclamant o persoană juridică sau o persoană fizică care poate demonstra legătura cauzală dintre acordul anticoncurențial și prejudiciul suferit. Respectiv, dacă în cazul persoanelor juridice legătura cauzala este demonstrată prin facturile fiscale sau alte documente contabile, care sunt obligatorii persoanelor juridice și sunt păstrate conform prevederilor legale pe o perioadă îndelungată de timp, în cazul persoanelor fizice acestea ar trebui să păstreze bonurile fiscale, contractele, alte probe care să demonstreze procurarea bunurilor care fac parte din piața relevantă a unui acord anticoncurențial, care, de obicei, este constatată de autoritatea de concurență după ce a trecut mult timp de la consumarea cartelului (ex.: cartelul camioanelor a durat în perioada 1997-2011, iar Comisia a luat decizia în 2016).

În principiu, în cauzele clasice, unde reclamanții sunt clienți direcți ai întreprinderilor participante la acordurile anticoncurențiale, probarea legăturii cauzale dintre cartel și prejudiciu nu ar trebui să fie o problemă. Este suficient să se probeze că reclamantul a procurat acele bunuri sau servicii care fac parte din piața relevantă care este indicată în mod obligatoriu în decizia autorității de concurență. În acest context, accentuăm importanța determinării corecte a pieței relevante de către Consiliul Concurenței, or, în cazul în care aceasta este determinată incorect poate duce la limitarea șanselor unor persoane de a avea succes în acțiunile civile de recuperare a prejudiciilor.

De exemplu, este cazul cartelului camioanelor menționat mai sus, unde într-un litigiu, pârâtul a încercat să demonstreze că bunurile procurate nu fac parte din categoria camioanelor indicate în decizia Comisiei care a stat la baza litigiului civil privind repararea prejudiciilor și doar faptul că în decizie a fost descrisă piața relevantă corect și detaliat, a permis reclamantului să demonstreze că vehiculele speciale procurate fac totuși parte din categoria camioanelor, fapt reținut și de către Senatul Cartelului al Curții Federale de Justiție, care a menționat într-o hotărâre (pct. 34-35) că fără nicio eroare de drept, instanța de apel a stabilit legătura cu acordul de cartel, suficientă pentru ca cauzalitatea să stabilească răspunderea pentru tranzacțiile de achiziție care au vizat un șasiu betonieră, două șasiuri basculante și un șasiu plat. Potrivit faptelor stabilite în decizia Comisiei din 19 iulie 2016, care sunt obligatorii pentru prezentul litigiu, încălcarea a vizat camioane între 6 și 16 tone și cele de peste 16 tone, atât tractoare cu semiremorcă, cât și

[249] Codul civil nr. 1107 din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2019, nr. 66-75.

autovehicule. Au fost excluse doar camioanele pentru sectorul militar, sectorul „post-vânzare”, alte servicii și garanții pentru camioane, vânzarea de camioane uzate și toate celelalte bunuri vândute și servicii furnizate de părți. De asemenea, din recurs nu se reiese nicio susținere în cauzele de fapt care să arate în ce măsură șasiul în cauză, fără suprastructurile caracteristice unei autobasculante sau autobetoniere, s-a deosebit de modelele de bază sau „tipurile” la care pârâta se referă care au făcut, în orice caz, obiectul acordurilor de prețuri de listă și au avut rolul de a sta la baza unui număr mare de configurații individuale de vehicule. [250]

Mai complicate sunt litigiile civile privind repararea prejudiciului cauzat unui cumpărător indirect din lanțul de vânzări unde participă întreprinderile participante la un acord anticoncurențial. Jurisprudența străină și doctrina juridică, inclusiv Cristian von Bar [251], analizând legătura cauzală, zice că e posibilă o asemenea răspundere civilă delictuală. Conform unei hotărâri a Senatului Cartelului de la Curtea Federală de Justiție din 28 iunie 2011, reclamantul (o tipografie) a chemat în judecată pârâtul pentru repararea prejudiciului cauzat din urma unor înțelegeri de cartel. Din 1992 până în 1995, pârâta a fost implicată într-un cartel de preț între producătorii de hârtie autocopiantă. În această perioadă, tipografia a achiziționat hârtie de la angrosiști, care, la rândul lor, cumpărau de la producătorii participanți la cartel, la prețuri excesive din cauza cartelului. Curtea a decis că cumpărătorii indirecți din lanțul de vânzări pot avea, de asemenea, dreptul la o cerere de despăgubire din cauza creșterilor de preț legate de cartel, luând în considerare faptul că consecințele negative ale unui cartel de preț nu sunt neapărat suportate de către cumpărătorii direcți ai participanților cartelului, dar pentru că sunt responsabili pentru creșterea prețurilor, consecințele negative pot fi transferate la nivelurile ulterioare ale pieței. Cu toate acestea, în conformitate cu spiritul și scopul legislației concurențiale și delictuale, este necesar ca acei participanți la piață să primească și despăgubiri pentru prejudiciile lor pe cheltuiala cărora se practică, în cele din urmă, un comportament interzis de legea antitrust. [252]

---

[250] Hotărârea Senatului Cartelului al Curții Federale de Justiție din 23.09.2020, nr. KZR35/19. [citat 06.03.2025]. Disponibil: http://www.rechtsprechung-im-internet.de/jportal/portal/t/19ke/page/bsjrsprod.psml?pid=Dokumentanzeige&showdoccase=1&js_peid=Trefferliste&documentnumber=1&numberofresults=10908&fromdoctodoc=yes&doc.id=jb-KORE300112021&doc.part=L&doc.price=0.0&doc.hl=1#focuspoint

[251] Bar C. *Non-Contractual Liability Arising out of Damage Caused to Another*. Sellier european law publishers, 2009. p. 1384. ISBN: 978-3-935808-63-7.

[252] Hotărârea Senatului Cartelului de la Curtea Federală de Justiție din 28.06.2011, nr. KZR 75/10. [citat 06.03.2025]. Disponibil: http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&Datum=Aktuell&nr=56712&linked=urt&Blank=1&file=dokument.pdf

Această este și opinia Curții de Justiție a Uniunii Europene, exprimată în cauzele precum Manfredi și alții, cauze conexate C-295/04 până la C-298/04[253], punctul 60, sau Otis și alții, Cauza C-199/11[254], punctul 43, care a decis că toată lumea are dreptul să ceară despăgubiri pentru prejudiciul cauzat ca urmare a unui acord anticoncurențial interzis de lege, atunci când există o legătură de cauzalitate între prejudiciul menționat și o înțelegere sau o practică interzisă de lege.

În principiu, în asemenea litigii, instanțelor de judecată le revine un rol activ de a stabili până la ce nivel al pieței va ajunge legătura cauzală dintre fapta ilicită și prejudiciul cauzat. Or, chiar dacă legea permite adresarea unor asemenea cereri în judecată, rata ca ele să fie admise este foarte mică. Reclamantul trebuie să fie foarte convingător și să probeze că efectele acelui acord anticoncurențial se răsfrâng și asupra sa, chiar dacă într-un mod indirect, și cel mai dificil este probarea cuantumului prejudiciului solicitat. Aici vom face unele precizări, spre exemplu cartelul de preț între producătorii de făină, care s-au înțeles să mărească prețurile la făină pentru anul 2024 în mod nejustificat cu 20%. Angrosiștii până la cartel obțineau un profit din vânzarea făinii de 10%, însă pentru a nu pierde clienții au decis să renunțe la o parte din profit și au mărit și ei prețurile urmare a cartelului cu doar 13% (renunțând la 7% din profit). Respectiv, brutarul procură faină după cartelul de preț al producătorilor cu 13% mai scump. Ultimii pot înainta acțiuni în instanța de judecată în raport cu producătorii de făină chiar dacă nu au procurat făina direct de la producătorii care au participat la cartel. Însă pentru a demonstra că anume prejudiciul constituie 13% din prețul achitat pentru făină este necesară o muncă enormă de analiză, inclusiv a unor documente contabile ce se referă la activitatea angrosiștilor. În literatura economică sunt explicate formulele și modalitățile de estimare a unor asemenea prejudicii, însă majoritatea calculelor sunt bazate pe cifrele din documentele întreprinderilor, la care terții nu au acces, fapt care îngreunează enorm procesul de inițiere a unor asemenea litigii, din care considerente majoritatea celor care au avut de suferit indirect din urma unui cartel nici nu înaintează cereri de chemare în judecată privind repararea prejudiciului cauzat de o înțelegere de cartel.

O situație mult mai complicată o regăsim în litigiile unde este pus în aplicare un preț umbrelă (Umbrella pricing). Prețul umbrelă este un termen folosit în economie și în dreptul concurenței pentru a descrie o situație în care o întreprindere dominantă pe piață sau un grup de întreprinderi independente care au împreună o poziție dominantă pe piață stabilește/stabilesc în

[253] Hotărârea CJUE din 13.07.2006, Cauze conexate nr. C-295/04 până la nr. C-298/04, Manfredi și alții împotriva Assitalia SpA. [citat 20.02.2025]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=ecli%3AECLI%3AEU%3AC%3A2006%3A461

[254] Hotărârea CJUE din 06.11.2012, Cauza nr. C-199/11, Europese Gemeenschap împotriva Otis și alții. [citat 26.02.2025]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?qid=1717621375624&uri=CELEX%3A62011CJ0199

baza unui acord anticoncurențial, un preț ridicat pentru produsele sau serviciile sale, iar alte întreprinderi mai mici de pe aceiași piață relevantă își aliniază prețurile la acest nivel ridicat. Acest comportament nu este neapărat rezultatul unei înțelegeri directe între întreprinderi, ci, mai degrabă, o reacție a întreprinderilor concurente la prețul stabilit de liderul/liderii de piață. Avocatul specializat în concurență Marco Hickey susține că termenul de preț de umbrelă este folosit pentru a descrie prețurile de către întreprinderile care nu fac ele însele parte dintr-un cartel, dar beneficiind de efectul de influență pe care cartelul îl are asupra prețurilor pe întreaga piață, își stabilesc propriile prețuri mai mari decât ar fi fost pe o piață competitivă.[255]

Acest fenomen are efecte negative asupra concurenței și asupra consumatorilor, deoarece duce la menținerea unor prețuri mai mari decât ar fi într-o piață cu o concurență corectă. Problema pusă în discuție cu privire la acest fenomen este dacă o persoană poate solicita despăgubiri având în vedere că legătura de cauzalitate dintre prejudiciul suferit și acordul anticoncurențial este considerată, în lipsa unui raport contractul cu un membru al acestui acord, ca fiind întreruptă prin decizia autonomă a întreprinderii care nu participă la acordul anticoncurențial, dar care, în temeiul existenței acestuia, a stabilit un preț de umbrelă și a avut și ea de câștigat ca și ceilalți membri ai cartelului.

Din analiza jurisprudenței străine, sunt puține cazuri când sunt înaintate asemenea litigii, din cauza complexității acestora. ÖBB-Infrastruktur AG („ÖBB"), o filială a Căilor Ferate Federale din Austria, a depus o acțiune în instanțele de judecată împotriva membrilor cartelului, solicitând despăgubiri. ÖBB a susținut că prejudiciul ar rezulta din cumpărarea de la furnizorii terți care nu erau membri ai cartelului la un preț mai mare decât l-ar fi plătit ÖBB în lipsa existenței cartelului, pe motiv că aceste terțe întreprinderi au beneficiat de existența cartelului în adaptarea prețurilor lor la nivelul superior. Acțiunea ÖBB a fost respinsă de un tribunal de primă instanță austriac, care a fost menținută de instanța de apel. Curtea Supremă din Austria („ *Oberster Gerichtshof* ") a solicitat CJUE să se pronunțe cu privire la problema dacă articolul 101 TFUE impune recunoașterea „pretențiilor umbrelă".[256]

În Hotărârea din 05 iunie 2014, Curtea de justiție (pct. 29 și 34) cu privire la fenomenul prețului de umbrelă menționează că este necesar să se arate că prețul pieței este unul dintre principalele elemente luate în considerare de o întreprindere atunci când stabilește prețul la care

[255]Hickey, M. *Umbrella pricing.* 31.07.2014. [citat 19.02.2025]. Disponibil: https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=a91eff30-7dd0-494d-bcbd-89ed68eef527

[256] Hotărârea CJUE din 05.06.2014, Cauza nr. C-557/12, Kone AG și alții împotriva ÖBB-Infrastruktur AG. [citat 26.02.2025]. Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=153312&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=256039

își oferă produsele sau serviciile. Atunci când o întreprindere reușește să mențină un preț ridicat în mod artificial pentru anumite produse și sunt îndeplinite anumite condiții de piață, care țin în special de natura produsului sau de dimensiunea pieței acoperite de această înțelegere, nu se poate exclude ca întreprinderea concurentă, exterioară acesteia, să aleagă să își stabilească prețul ofertei la un nivel mai ridicat decât cel pe care l-ar fi ales în condiții normale de concurență. Într-un asemenea context, chiar dacă stabilirea prețului la bunuri sau servicii este considerată drept o decizie pur autonomă, adoptată de întreprinderea care nu participă la o înțelegere, este totuși necesar să se constate că această decizie a putut fi luată prin raportare la un preț de piață denaturat de această înțelegere și, în consecință, contrar normelor de concurență. Victima unui preț de umbrelă poate obține repararea prejudiciului suferit de membrii unei înțelegeri, chiar în lipsa unor raporturi contractuale cu aceștia, atunci când se stabilește că înțelegerea respectivă putea avea drept consecință, în funcție de împrejurările cauzei și în special de specificul pieței relevante, aplicarea unui preț mai mare de către terți care acționează independent și că aceste împrejurări și acest specific nu puteau fi ignorate de membrii înțelegerii anticoncurențiale. [257]

În asemenea litigii, problema de bază care urmează să fie probată în instanță se învârte în jurul elementului de cauzalitate. Deși poate exista o legătură teoretică între cartel și prețurile de umbrelă, această legătură va fi adesea foarte îndepărtată. Problemele legate de cauzalitate pot apărea și în cazul în care există un cartel care reprezintă doar o mică parte a pieței, deoarece va dificil, dacă nu imposibil pentru reclamanți să demonstreze că prețurile cartelului au avut un efect apreciabil asupra prețurilor stabilite de întreprinderile din afara cartelului. La fel nu este foarte clar cum ar trebui cuantificat efectul prețului de umbrelă și ce corelație sau legătură ar trebui să existe între comportamentul cartelului și deciziile de stabilire a prețurilor luate de întreprinderile neparticipante la cartel și dacă este necesară constatarea din partea judecătorului că membrii cartelului nu ar fi putut ignora faptul că comportamentul lor anticoncurențial era de natură să determine creșterea prețurilor la nivel de piață.

Această decizie a CJUE a clarificat că legislația europeană permite astfel de cereri de despăgubire pentru a asigura efectivitatea completă a normelor de concurență ale Uniunii Europene, punând baza unor asemenea litigii, care până la data adoptării acestei decizii erau respinse din considerentul că nu exista o legătură cauzală adecvată între cartel și prejudiciul suferit. Autoritățile de reglementare și instanțele de judecată joacă un rol crucial în investigarea și sancționarea acestor comportamente, asigurând astfel că victimele pot solicita și obține despăgubiri.

[257] Ibidem.

Ținând cont că la un acord anticoncurențial participă cel puțin două întreprinderi, în cazul înaintării unei acțiuni civil privind repararea prejudiciului, participanții la acordul anticoncurențial, conform prevederilor art. 2023 din Codul civil, poartă răspundere solidară pentru prejudiciul cauzat în comun, în special în cazurile prețurilor de umbrelă menționat mai sus. Deoarece în aceste cazuri, reclamanții nu au fost cumpărătorii direcți ai unui participant la cartel, însă chiar și așa cartelul i-a afectat și pe ei în mod indirect. Astfel, legătura de cauzalitate nu va fi în raport cu acțiunile unui participant care a pus în aplicare un acord anticoncurențial, dar cu însuși cartelul, care odată pus în aplicare de participanți, a cauzat prejudiciu altor persoane, care au tot dreptul să ceară despăgubiri de la participanții la acordul anticoncurențial. Acest fapt este susținut și de CJUE în Hotărârea din 29 iulie 2019, la pct. 36 se menționează că în ceea ce privește celelalte circumstanțe specifice subliniate de instanța de trimitere, referitoare la faptul că Tibor-Trans a acționat doar împotriva unei întreprinderi implicată în acordul anticoncurențial, de la care aceasta nu s-a aprovizionat în mod direct, trebuie să se arate, asemenea Comisiei, că o încălcare unică și continuă a legislației concurențiale atrage răspunderea solidară a autorilor încălcării.[258]

Un exemplu relevant în acest sens este cauza nr. 9Ob44/17m, examinată de Curtea Supremă de Justiție din Austria (Oberster Gerichtshof - OGH)[259], unde un număr de 15 reclamanți au înaintat o acțiune civilă privind repararea prejudiciului împotriva la cinci întreprinderi participante la un cartel.

În litigiile civile privind repararea prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial, probele esențiale includ dovezi economice și juridice. Acestea cel mai des sunt documente financiare care demonstrează prejudiciul suferit, decizii ale autorităților de concurență care stabilesc existența acordului ilegal și expertizele economice care cuantifică pierderile. Probele trebuie să fie concludente pentru a sprijini afirmațiile privind impactul negativ al acordului asupra reclamantului și după caz a pieței în general sau a consumatorilor în ansamblu.

3.1.3. Acțiunea colectivă (Actio popularis)

Acordurile anticoncurențiale au numeroase efecte negative asupra pieței, însă în majoritatea cazurilor acestea aduc daune unui număr mare sau nedeterminat de consumatori, prin

[258] Hotărârea CJUE din 29.07.2019, Cauza nr. C-451/18, Tibor-Trans Fuvarozó és Kereskedelmi Kft. împotriva DAF Trucks N.V. [citat 02.12.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=ecli%3AECLI%3AEU%3AC%3A2019%3A635

[259] Decizia Curții Supreme de Justiție din Austria (Oberster Gerichtshof - OGH) din 17.05.2018, Cauza nr. 9Ob44/17m. [citat 17.12.2024]. Disponibil: https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/Justiz/JJT_20180517_OGH0002_0090OB00044_17M0000_001/JJT_20180517_OGH0002_0090OB00044_17M0000_001.html

faptul că aceștia urmează să plătească un preț mai mare pentru bunurile sau serviciile procurate. Consumatorii fiind în condiții mult mai dezavantajoase cu întreprinderile în cadrul raporturilor juridice cât și în litigiile judiciare.

Profesorul universitar dna Plotnic Olesea menționează că, inegalitatea dintre consumator și agentul economic se explică prin faptul că consumatorul este mult mai vulnerabil față de agentul economic, datorită faptului că nu are posibilități financiare, cunoștințe speciale în domeniu, asistență juridică necesară pentru a avea, o poziție de egalitate cu agentul economic, așa cum există în cadrul raportului civil. Dumneaei a venit și cu un exemplu elocvent care scoate în evidență această inechitate, și anume, la încheierea contractului privind furnizarea energiei electrice, consumatorul contactează de unul singur în fața unei echipe pregătite a furnizorului de energie electrică, formate din juriști, economiști, ingineri și electricieni.[260] În contextul acestui exemplu, dacă să presupunem că piața furnizării energiei electrice ar fi una concurențială și întreprinderile de pe această piață s-ar înțelege în privința prețului, atunci „lupa" individuală a consumatorului cu giganții din acest domeniu practic este fără șanse de succes.

Astfel, unul dintre cele mai evidente efecte negative ale acordurilor anticoncurențiale este creșterea prețurilor. Dacă mai multe companii se înțeleg să stabilească un preț comun pentru un produs sau serviciu, aceasta înseamnă că consumatorii nu vor beneficia de concurența liberă care ar putea duce la prețuri mai mici. În schimb, prețurile vor fi mai mari decât în mod normal. Spre exemplu dacă producătorii de produse alimentare sau supermarketurile se înțeleg să fixeze prețurile/sau să le mărească, consumatorii vor plăti prețuri mai mari pentru acele produse, or, în absența acordului concurența ar fi dus la o scădere a prețurilor.

Unul din ultimele acorduri anticoncurențiale de rezonanță constatat de Consiliul Concurenței se referă la comercializarea produselor petroliere cu amănuntul de către șase companii petroliere pe o perioadă de aproximativ doi ani (martie 2019-ianaurie 2021), companiile fiind sancționate cu amendă în sumă de 480 milioane de lei. Astfel, acest acord anticoncurențial a cauzat prejudicii în mod direct unui număr nedeterminat de consumator, la fel, cum a fost spre exemplu cartelul încheiat între mai multe întreprinderi care efectuau operațiuni de schimb valutar (durata 1 an și 9 luni).

În asemenea cazuri, din punct de vedere legal, consumatorul poate înainta o acțiune civilă privind repararea prejudiciului cauzat de acordul anticoncurențial, însă în practică o asemenea acțiune individuală este puțin probabilă să fie înaintată. Dacă să analizăm spre exemplu cartelul

[260] Plotnic O., Praporșcic V. *Garantarea drepturilor consumatorilor în cadrul comerțului online.* Culegere de articole științifice ale Conferinței Științifice Internaționale „Competitivitate și Inovare în economia cunoașterii", Ediția a XXII-a, 25-26 septembrie 2020, Chișinău. p.794-803. [citat 02.12.2024]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/115532

petroliștilor, un calcul estimativ arată că înaintarea unei asemenea acțiuni nu este rentabilă consumatorului. Spre exemplu un consumator a procurat lunar 50 litri de combustibil * 23 luni = 1150 litri. Presupunem că prețul mediu a fost de 20 lei *1150 litri = 23 000 lei. Conform unor analize/statistici un acord anticoncurențial mărește prețurile în medie cu 10%. Dacă presupunem că și în cazul nostru prețul a crescut urmare a acordului anticoncurențial cu 10%, atunci rezultă că un consumator a achitat cu 2300 lei mai mult decât ar fi achitat dacă nu ar fi fost acordul anticoncurențial. Astfel, prejudiciul suferit ar fi 2300 lei plus dobânda, fapt care nu este deloc atractiv/motivant pentru un consumator să înainteze o acțiune civilă destul de complexă, în care procedura de colectare a probelor este destul de anevoioasă fiind necesară antrenarea experților economici și juridici. În plus este și riscul ca acțiunea să fie respinsă și reclamantul să fie obligat să achite cheltuielile suportate de pârât în soluționarea cauzei. Din aceste considerente, chiar dacă întreprinderile care participă la cartel sunt sancționate de autoritatea de concurență, consumatorii rămân cu prejudiciul suferit nerecuperat. Fapt care duce inevitabil la o nemulțumire/lipsă de încredere din partea societății față de autoritățile de concurență/sistemul de justiție și față de autoritățile statului în general, prin accentuarea sentimentului de inechitate socială.

Considerăm că în cazurile acordurilor anticoncurențiale de timp cartel și în special când la ele participă întreprinderi economice care vând produse direct consumatorilor, să fie posibil ca din partea consumatorilor să fie înaintată o *actio popularis* (acțiune civilă colectivă/populară), de către o autoritate publică, cum este de exemplu, în Statele Unite ale Americii.

Conform unui comunicat al Biroului Procurorului General al Statului Washington din 14 septembrie 2017, peste 41 de milioane de dolari au fost îndreptați către 24.632 de consumatori și întreprinderi care au avut de suferit în cauza cartelului privind fixarea prețurilor LCD. Timp de opt ani, consumatorii din Washington și din întreaga lume au fost supratаxați în mod semnificativ de fiecare dată când au cumpărat un produs cu ecran cu cristale lichide sau LCD, din cauza unei înțelegeri a celor mai mari producători de LCD din lume. Pentru unele produse, cartelul a dus la creșterea prețurilor pentru consumatori cu până la 20%. În medie, fiecare consumator care a procurat bunuri a primit aproximativ 203 USD drept prejudiciu. [261]

Cu părere de rău, în Republica Moldova nu poate fi înaintată de către o autoritate publică o *actio popularis* privind repararea prejudiciului consumatorilor, cauzat de un acord anticoncurențial. Chiar dacă, Codul de procedură civilă, la art. 73, prevede posibilitatea adresării în instanța de judecată a unei autorități publice în vederea apărării drepturilor și intereselor legitime

[261] Office of the Attorney General, Washington State. *More than $41M headed to consumers in AG Ferguson's LCD price-fixing case*, news releases of 14.09.2017. [citat 16.12.2024]. Disponibil: https://www.atg.wa.gov/news/news-releases/more-41m-headed-consumers-ag-ferguson-s-lcd-price-fixing-case

a unui număr nelimitat de persoane fizice, legiuitorul autohton nu a împuternici prin lege o autoritate publică cu dreptul de a înainta asemenea litigii în privința reparării prejudiciului cauzat consumatorilor de un acord anticoncurențial.

Totodată, menționăm că este necesar nu doar împuternicirea autorității publice da și prezența unui mecanism clar care să prevadă cu va fi aplicată această acțiune în practică (de la inițierea litigiului până la executarea hotărârii de achitare a prejudiciilor). Spre exemplu, revenind la cazul menționat mai sus privind cartelul petroliștilor, dacă o acțiune colectivă din partea unei autorități publice ar fi putu fi înaintată în Republica Moldova, atunci dacă să admitem că au avut prejudicii din cauza cartelului 200 000 de consumatori care în mediu au procurat combustibil în medie de 50 litri/lună, întreprinderile participante la cartel ar fi trebuit să achite despăgubiri consumatorilor, în sumă de 460 milioane de lei.

Dacă ar fi fost posibilă situația descrisă, evident că aceasta ar fi dus la creșterea bunăstării sociale și încrederea societății în instituțiile statului pe de o parte și pe cealaltă parte ar fi dus la descurajarea întreprinderilor să participe la un acord anticoncurențial. Or, în cazul în care consumatorul nu depune nici un efort în acțiunea civilă privind repararea prejudiciului, decât doar să dețină probe că a procurat combustibil în perioada cât era pus în aplicare cartelul (în unele cazuri nici acestea nu ar fi necesare dacă achitarea a avut loc prin transfer bancar), autoritatea publică fiind responsabilă de întreg procesul (colectarea probelor/înaintarea acțiunii/participarea la ședințele de judecată/efectuarea expertizelor, etc.), nu poate să nu fie îmbucurător pentru consumator achitarea sumei de 2300 de lei drept prejudiciu suferit din cauza unui cartel.

Actio popularis își are originea în dreptul roman, în temeiul căreia oricine putea să depună o plângere în numele altei persoane sau în interes general, în vederea aplicării unei amenzi ca parte a dreptului penal. A fost conceptul pentru a proteja interesul public sau general, care la rândul său ar proteja și interesul individual, recunoscând solidaritatea dintre interesele comunității și interesele individului.[262]

Dacă, analizăm reglementările actuale a litigiilor colective din statele membre ale UE, rolul principal în materie de protecție a drepturilor colective este atribuit unei organizații calificate, reprezentate de organisme publice independente cum ar fi ombudsmanul sau asociații acreditate privind protecția consumatorilor [263].

[262] Chubrikj S., Chalovska N. *Use of actio popularis to cases of discrimination*. Skopje: Helsinki Committee for Human Rights in the Republic of Macedonia, 2016. p. 28. [citat 11.12.2024]. Disponibil: https://www.osce.org/files/f/documents/3/1/337191.pdf

[263] Сутормин Н. А. *Коллективные иски в Европейском союзе: история развития и современное регулирование.* Журнал ВШЭ по международному праву (HSE University Journal of International Law). 2024. Т. 2. No. 2. p. 59–71. [citat 14.12.2024]. Disponibil: https://jil.hse.ru/article/view/22262/18887

La nivelul Uniunii Europene este aprobată Directiva 2020/1828 a Parlamentului European și a Consiliului din 25 noiembrie 2020 privind acțiunile în reprezentare pentru protecția intereselor colective ale consumatorilor și de abrogare a Directivei 2009/22/CE, care stabilește norme menite să asigure faptul că în toate statele membre este disponibil un mecanism pentru acțiunile în reprezentare pentru protecția intereselor colective ale consumatorilor. Scopul directivei este acela ca, prin atingerea unui nivel ridicat de protecție a consumatorilor, să contribuie la buna funcționare a pieței interne prin apropierea anumitor aspecte ale actelor cu putere de lege și ale actelor administrative ale statelor membre privind acțiunile în reprezentare. Directivă urmărește, de asemenea, să îmbunătățească accesul consumatorilor la justiție.[264]

Un alt act important la nivelul UE este Recomandarea Comisiei din 11 iunie 2013 privind principii comune aplicabile acțiunilor colective în încetare și în despăgubire introduse în statele membre în cazul încălcării drepturilor conferite de legislația Uniunii (2013/396/UE) [265], care prevede principii comune care trebuie să se aplice tuturor tipurilor de acțiuni colective, precum și principii specifice fie acțiunilor colective în încetare, fie acțiunilor colective în despăgubire.

În doctrina rusă există o clasificare a acțiunilor colective în funcție de subiectul care inițiază procesul civil:

- acțiuni colective private - sunt intentate de o persoană, membru a grupului, ce permit reprezentarea și apărarea unui număr mare de persoane;
- acțiuni colective publice – sunt intentate de autoritățile publice sau de funcționari publici în apărarea unui număr mare de persoane, în scopuri publice;
- acțiuni colective organizaționale – sunt intentate de organizații specializate (în majoritatea cazurilor organizații necomerciale) în apărarea unui grup de persoane. De obicei activitatea acestor organizații este orientată spre protejarea drepturilor unor categorii specifice de persoane.[266]

În practică, majoritatea acțiunilor colective indiferent de tipul de clasificare se referă la: protecția mediului – de exemplu, statul sau o organizație de protecția mediului poate depune o plângere împotriva unei companii care încalcă reglementările de mediu și poluează râuri, aerul sau

[264] Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 25 noiembrie 2020 privind acțiunile în reprezentare pentru protecția intereselor colective ale consumatorilor și de abrogare a Directivei 2009/22/CE. În. Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L409/1 din 04.12.2020. [citat 06.12.2024] Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32020L1828

[265] Recomandarea comisiei din 11 iunie 2013 privind principii comune aplicabile acțiunilor colective în încetare și în despăgubire introduse în statele membre în cazul încălcării drepturilor conferite de legislația Uniunii (2013/396/UE). În. Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L201/60 din 26.07.2013. [citat 05.12.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32013H0396

[266] Малешин Д. Я. *Гражданская процессуальная система России.* М.: Статут, 2011. p. 496. ISBN: 978-5-8354-0786-6.

solul, afectând întreaga comunicate; protecția sănătății publice – de exemplu, în cazul unui produs farmaceutic sau alimentar care provoacă un pericol pentru sănătate, autoritățile pot lansa o acțiune colectivă pentru a opri distribuirea acestuia și pentru a obține despăgubiri pentru victime; combaterea discriminării, etc. și sunt foarte puține care se referă la repararea prejudiciilor cauzate de un acord anticoncurențial.

În acest context, ținând cont de faptul că au fost depistate de către Consiliul Concurenței numeroase acorduri anticoncurențiale, dar până în prezent nu a fost înaintată nicio acțiune civilă privind repararea prejudiciului cauzat de acordul anticoncurențial, inclusiv de către autoritățile publice care au avut de suferit din urma cartelurilor privind participarea cu oferte trucate la licitație, considerăm oportună modificarea legislației astfel încât Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor sau altă autoritate să fie împuternicită să depună o cerere privind repararea prejudiciului adus consumatorilor de către un acord anticoncurențial.

Conform opiniei dnei Plotnic Olesea „rolul Agenției pentru Protecția Consumatorilor este esențial şi primordial în procesul de soluționare a reclamațiilor pe cale prejudiciară, având obligația asigurării drepturilor fundamentale ale consumatorului şi onorării obligațiilor agenților economici. Scopul creării Agenției pentru Protecția Consumatorilor în subordinea Ministerului Economiei este de a eficientiza activitatea statului în materie de protecție directă şi indirectă a consumatorilor prin supravegherea pieței, informarea şi educarea consumatorilor, întărirea capacității decizionale şi stimularea capacității de autoprotecție individuală şi asociativă a consumatorilor.”[267] Rolul respectiv fiind preluat de Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor după reorganizarea Agenției pentru Protecția Consumatorilor prin transformare în Inspectorat în anul 2022.

Având în vedere cele menționate mai sus, insistăm pe faptul că Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor trebuie să fie autoritatea responsabilă, deoarece conform prevederilor legale unul din principalele domenii de activitate ale Inspectoratului este protecția consumatorilor, având dreptul de a efectua controlul respectării prevederilor legislației în domeniul protecției consumatorilor. Respectiv, având în vedere faptul că prejudiciile cauzate de un acord anticoncurențial sunt aduse consumatorilor, Inspectoratul ar fi

[267] Plotnic O. *Procedura prejudiciară de protecție a consumatorilor asigurată de Agenția pentru Protecția Consumatorilor*. Culegere de articole științifice ale Conferinței Științifice Internaționale „Mecanisme naționale și internaționale de protecție a drepturilor omului”, Chișinău 11 decembrie 2013. p. 142-151. [citat 14.02.2025]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/collection_view/464

instituția potrivită de a reprezenta consumatorii în instanța de judecată, în vederea recuperării prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial.

3.2. Examinarea litigiilor administrative apărute în urma constatării prezenței unui acord anticoncurențial pe piață

Autoritățile de concurență duc o luptă aprigă cu înțelegerile de cartel, fiindcă acestea sunt cele mai dăunătoare economiei și afectează pe fiecare cetățean prin achitarea unui preț mai mare pentru bunuri/servicii decât ar fi achitat dacă era o piață competitivă. Din care considerente Legea concurenței prevede sancțiuni aspre pentru asemenea înțelegeri, iar înțelegerile de cartel sunt lovite de nulitate. În acest context, este foarte important ca Consiliul Concurenței să adopte decizii bine motivate, bazate pe un probatoriu suficient și cu respectarea procedurilor legale, iar controlul judiciar, la fel, trebuie să fie unul complex, prin cercetarea probelor în detaliu, cu motivarea hotărârilor instanțelor de judecată, astfel încât să poată fi ușor de înțeles care sunt motivele de fapt și de drept care au stat la baza hotărârii luate de către instanță.

Totodată, la etapa actuală sunt unele probleme în ceea ce ține de controlul judiciar asupra deciziilor Consiliului Concurenței prin care sunt aplicate sancțiuni pentru înțelegerile de cartel, din cauza modificării cadrului legal ce reglementează contenciosul administrativ, prin adoptarea Codului administrativ, care pe alocuri este greu să fie aplicat și în procedura administrativă efectuată de Consiliul Concurenței. Astfel, este foarte important ca instanțele de judecată să adopte unele decizii bine motivate care să poată forma o practică judiciară care ar fi benefică atât pentru Consiliul Concurenței, cât și pentru întreprinderi.

Jurisprudența națională în materie de acorduri anticoncurențiale nu este bogată și nici diversă. În Republica Moldova nu au fost identificate cauze penale privind tragerea la răspundere a persoanelor implicate într-un cartel, la fel nu au fost identificate cauze civile cu privire la repararea prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial. Respectiv, jurisprudența existentă este în materie de contencios administrativ, care la fel nu este atât de bogată, deoarece există puține decizii ale Consiliului Concurenței prin care sunt stabilite și sancționate acordurile anticoncurențiale în comparație cu alte state.

Din analiza paginii web a Consiliului Concurenței constatăm că procedura de căutare a unei decizii privind acordurile anticoncurențiale este una anevoioasă. În procesul de cercetare doctorală pentru a identifica deciziile autorității de concurență ce vizează acordurile anticoncurențiale a fost nevoie de accesarea tuturor deciziilor, chiar dacă un indiciu ar fi numărul deciziei, care, în majoritatea cazurilor, începea cu „DA-...” abrevierea Direcției anticartel, au fost identificate și decizii care începeau cu „SSP”. Analizând rapoartele de activitate și deciziile

plasate, constatăm că nu toate deciziile au fost publicate, numerele de ordine nu vin într-o succesiune logică, fiind aranjate după data publicării. La fel, nu este clar de ce perioada de plasare pe pagina web a deciziilor e atât de mare, spre exemplu decizia nr. DCE-13/23-42 din 21.09.2023 a fost publicată pe data de 22.03.2024, adică peste 6 luni de zile, fiind o decizie simplă, care nu necesită o motivare complexă, având 5 pagini, sau decizia nr. DCE-32/20-19 din 05.06.2023 a fost publicată peste 10 luni de la adoptare.

Pentru a fortifica mecanismul de înaintare a cererilor civile cu privire la repararea prejudiciului cauzat de una cord anticoncurențial, recomandăm Consiliului Concurenței să revadă, în mod urgent, pagina web oficială și să creeze un mecanism eficient și ușor de căutare a deciziilor după obiectul investigat, cum ar fi: acorduri anticoncurențiale, abuz de poziție dominantă, concentrări economice, ajutor de stat, etc., sau publicarea acestora în compartimente, cu indicarea unui număr de ordine clar (01, 02, 03...), pentru a identifica toate deciziile și care decizii eventual nu sunt publicate.

În urma unei cercetări a deciziilor publicate pe pagina web de către Consiliul Concurenței începând cu anul 2012, când a fost adoptată Legea concurenței, până la 01 ianuarie 2024, și a Rapoartelor anuale de activitate pentru această perioadă, avem următoarea situație în privința cazurilor inițiate și a deciziilor luate privind acordurile anticoncurențiale, după cum urmează în tabelul de mai jos.

Tabel nr. 3.1. Lista cazurilor inițiate și deciziile luate de Consiliul Concurenței

Anul	Cazuri inițiate	Cazuri finalizate prin constatarea acordurilor anticoncurențiale	Cazuri finalizate cu lipsa încălcării	Obiectul acordurilor
2012-2013[268]	6	1 AA-4 din 26.09.2013	0	Oferte trucate
2014[269]	1	1 DA-22 din 03.07.2014	1	Oferte trucate
2015[270]	5	1 DA-78 din 28.12.2015	1 (angajamente) nr. APD - 77 din 28.12.2015	Stabilirea prețurilor

[268] Raportul privind activitatea Consiliului Concurenței pentru anii 2012-2013. [citat 29.06.2024]. Disponibil: https://competition.md/public/files/uploads/rapoarte_anuale/Raportul-privind_activitatea_%20Consiliului-Concurentei_2012-2013.pdf

[269] Raportul privind activitatea Consiliului Concurenței pentru anul 2014. [citat 29.06.2024]. Disponibil: https://competition.md/public/files/uploads/rapoarte_anuale/28%2005%202015%20Raport_activitate_Cons%20Concur_last.pdf

[270] Raportul privind activitatea Consiliului Concurenței în anul 2015. [citat 29.06.2024]. Disponibil: https://competition.md/public/files/RaportactivitateCons-Concur2015323f6.pdf

2016[271]	3	0	3 angajamente nr. DA-24 din 19.05.2016.	
2017[272]	9	6 DA-60 din 30.11.2017 DA-45 din 28.09.2017 DA-40 din 24.08.2017 DA-25 din 21.06.2017	2 (angajamente)	Oferte trucate Stabilirea prețurilor Oferte trucate Oferte trucate
2018[273]	9	8 DA–15/16-87 din 20.12.2018 DA-39/17-53 din 05.07.2018 DA-42/17-48 din 28.06.2018 DA-22/17-44 din 21.06.2018 DA-37/17-20 din 05.04.2018 DA-23/16-13 din 22.03.2018 DA-15/16-07 din 15.02.2018	2	Oferte trucate
2019[274]	7	2 DA-34/18-70 din 03.10.2019 DA-32/18-67 din 26.09.2019	0	Oferte trucate
2020[275]	7	0	0	
2021[276]	0	2 DA-22/20-64 din 18.11.2021 DA-22/20-09 din 26.03.2021	1	Stabilirea prețurilor
2022[277]	3	5 DA-18/18-53 din 04.08.2022 DA-38/19-41 din 24.06.2022 DA-42/19-42 din 24.06.2022 DA-32/15-11 din 16.02.2022 DA-49/19-07 din 04.02.2022	2	Oferte trucate

[271] Raportul privind activitatea Consiliului Concurenței în anul 2016. [citat 30.06.2024]. Disponibil: https://competition.md/public/files/Raport-de-activitate2016Consiliul-Concurentei23b61.pdf

[272] Raportul privind activitatea Consiliului Concurenței pentru anul 2017. [citat 30.06.2024]. Disponibil: https://competition.md/public/files/RaportactivitateCons-Concur201747e39.pdf

[273] Raportul privind activitatea Consiliului Concurenței pentru anul 2018. [citat 30.06.2024]. Disponibil: https://competition.md/public/files/20190531-RAPORT-PARLAMENTdocxf392d.pdf

[274] Raportul privind activitatea Consiliului Concurenței pentru anul 2019. [citat 30.06.2024]. Disponibil: https://competition.md/public/files/Raport-privind-activitatea-Consiliului-Concurentei-pentru-anul-201964da2.pdf

[275] Raportul privind activitatea Consiliului Concurenței pentru anul 2020. [citat 30.06.2024]. Disponibil: https://www.competition.md/libview.php?l=ro&idc=50&id=7193&t=/Transparenta/Rapoarte/Rapoarte-anuale/Raport-privind-activitatea-Consiliului-Concurentei-in-anul-2020

[276] Raportul privind activitatea Consiliului Concurenței pentru anul 2021. [citat 05.07.2024]. Disponibil: https://www.competition.md/libview.php?l=ro&idc=50&id=7471&t=/Transparenta/Rapoarte/Rapoarte-anuale/Raport-privind-activitatea-Consiliului-Concurentei-in-anul-2021

[277] Raportul privind activitatea Consiliului Concurenței pentru anul 2022. [citat 08.07.2024]. Disponibil: https://competition.md/libview.php?l=ro&idc=50&id=7807&t=/Transparenta/Rapoarte/Rapoarte-anuale/Raport-privind-activitatea-Consiliului-Concurentei-in-anul-2022

2023[278]	6	3 DA-06/20-66 din 29.12.2023 DA-19/20-65 din 29.12.2023 DA-32/15 - 64 din 29.12.2023		Oferte trucate
Total:	**56**	**29**	**12**	4 – stabilirea prețurilor 25 – oferte trucate

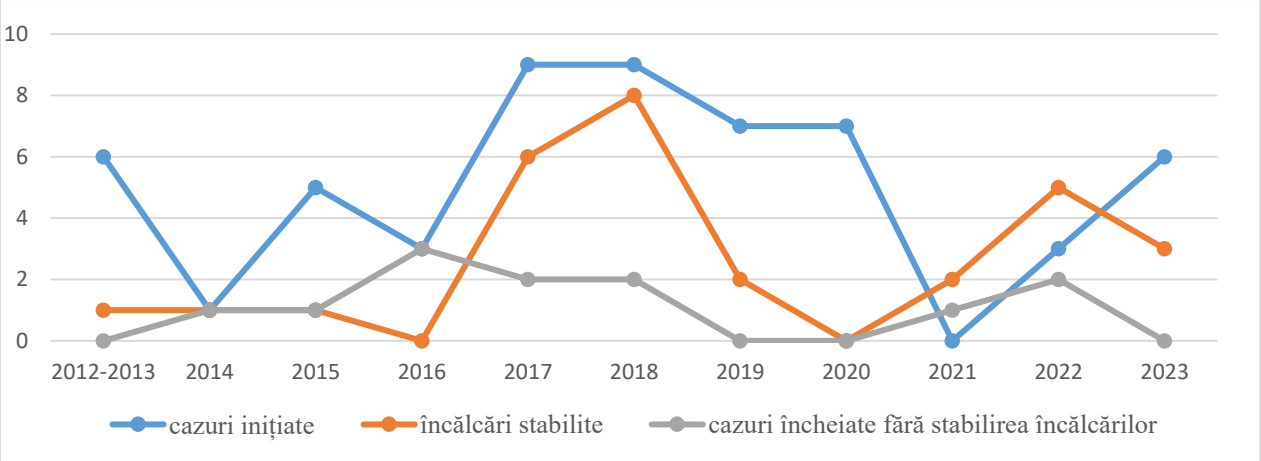

Figura nr. 3.1. Diagrama cazurilor și deciziilor luate de Consiliul Concurenței cu referire la acordurile anticoncurențiale.

Din analiza tabelului și a diagramei de mai sus este foarte greu să facem o apreciere dacă sunt multe sau puține decizii ale Consiliului Concurenței prin care au fost constatate acorduri anticoncurențiale. Cert este că în comparație cu România, la noi sunt foarte puține decizii și, respectiv, puține litigii în instanțele de judecată. Un alt aspect este faptul că Consiliul Concurenței s-a axat pe acordurile anticoncurențiale privind participarea cu oferte trucate la licitații, fiind depistate 25 de cazuri de încălcare și doar 4 cauze se referă la alte tipuri de acorduri anticoncurențiale și anume la stabilirea prețurilor.

Conform Raportului[279] de activitate al Consiliului Concurenței, pe parcursul anului 2023 s-au aflat în examinare 59 de cauze în procedura contenciosului administrativ, dintre care au fost finalizate 10 cauze. În comparație, în Romania, în anul 2022, conform Raportului de activitate [280], au fost examinate 221 de dosare. În schimb, în Letonia, pe parcursul anului 2023[281] au fost 26 de

[278] Raportul privind activitatea Consiliului Concurenței pentru anul 2023. [citat 08.07.2024]. Disponibil: https://competition.md/libview.php?l=ro&idc=50&id=8257&t=/Transparenta/Rapoarte/Rapoarte-anuale/Raport-privind-activitatea-Consiliului-Concurentei-in-anul-2023

[279] Raportul privind activitatea Consiliului Concurenței pentru anul 2023. [citat 08.07.2024]. Disponibil: https://www.competition.md/libview.php?l=ro&idc=50&id=8257&t=/Transparenta/Rapoarte/Rapoarte-anuale/Raport-privind-activitatea-Consiliului-Concurentei-in-anul-2023

[280] Consiliul Concurenței România, Raport anual 2022. [citat 26.04.2024]. Disponibil: https://www.consiliulconcurentei.ro/documente-oficiale/rapoarte/rapoarte-anuale/

[281] Consiliul Concurenței Republica Letonia, Raport anual 2023. [citat 26.04.2024] Disponibil: https://www.kp.gov.lv/en/2021-2026

dosare de judecată active. Este evident faptul că cu cât sunt mai multe litigii, cu atât mai mult putem vorbi despre o bogată jurisprudență, însă nu trebuie de neglijat și calitatea (motivarea) deciziilor autorității de concurență și a hotărârilor instanțelor de judecată.

În continuare vom veni cu o analiză asupra unor aspecte ce se referă la deciziile Consiliului Concurenței și la controlul judiciar asupra acestora prin prisma cadrului legal existent, dar și prin prisma celor mai bune practici din alte state dezvoltate economic.

Condițiile de formă și conținut a deciziilor Consiliului Concurenței

Orice investigație concurențială inițiată de Consiliul Concurenței se finalizează cu emiterea unei decizii de către Plenul Consiliului Concurenței prin care fie se încetează investigația din lipsa probelor care să demonstreze încălcarea legislației concurențiale, fie se constată încălcarea Legii concurenței și, respectiv, se aplică sancțiunile corespunzătoare întreprinderilor care au încălcat legea.

Astfel, decizia Consiliului Concurenței luată ca urmare a unei investigații concurențiale este cu certitudine un act administrativ individual favorabil sau defavorabil. Respectiv, condițiile de formă și conținut trebuie să corespundă prevederilor Legii concurenței și ale Codului administrativ.

Conform art. 118 din Codul administrativ, deciziile Consiliului Concurenței trebuie să fie scrise și să fie motivate, acestea trebuie să conțină:

a) motivarea în drept – temeiul legal pentru emiterea Deciziei, inclusiv formele procedurale obligatorii pe care se bazează Decizia;

b) motivarea în fapt – oportunitatea emiterii Deciziei, inclusiv modul de exercitare a dreptului discreționar, dacă este cazul;

c) în cazul Deciziei defavorabile – o descriere succintă a procedurii administrative care a stat la baza emiterii deciziei: investigații, probe, audieri, opinii ale întreprinderilor contrare conținutului final al actului, etc.[282]

Totodată, în mod obligatoriu, decizia Consiliului Concurenței trebuie să conțină descrierea pieței relevante, care potrivit art. 4 din Legea concurenței nr. 183/2012, este definită drept piața în cadrul căreia trebuie evaluată o anumită problemă de concurență și care se determină prin raportarea pieței relevante a produsului la piața geografică relevantă.[283]

Analizând deciziile Consiliului Concurenței prin care sunt aplicate sancțiuni pentru înțelegerile de cartel, practic toate sunt motivate, fiind destul de voluminoase și conțin o descriere detaliată a tuturor faptelor constatate, a prevederilor legale relevante, enumerarea tuturor probelor,

[282] Codul administrativ nr. 116. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2018, nr. 309-320.
[283] Legea concurenței nr. 183. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2012, nr. 193-197.

etc., din care considerente sunt foarte puține decizii anulate de către instanțele de judecată. În acest context, vom menționa probabil cel mai interesant acord anticoncurențial orizontal depistat de Consiliul Concurenței care a fost încheiat între nouă întreprinderi („Bioprotect" SRL, „Diazchim" SRL, „Fertilitatea-Chișinău" SA, etc.) și care a durat în perioada 2015-2020. Întreprinderile contrar prevederilor legale concurențiale, stabileau direct sau indirect prețurile de vânzare și alte condiții de comercializare pe piața din Republica Moldova a unor produse chimice de uz fitosanitar și fertilizați de anumite mărci comerciale cum ar fi: Adam, Bayer, Syngenta, etc.

Pentru acest cartel întreprinderile au fost sancționate prin deciziile Consiliului Concurenței din 26.03.2021[284] și din 18.11.2021[285] cu amendă în sumă de circa 130 milioane de lei. Aceasta fiind la acea etapă, cea mai mare amendă aplicată de Consiliul Concurenței pentru înțelegerile anticoncurențiale.

Analizând deciziile în cauză constatăm că sunt voluminoase, prima are 106 pagini, iar a doua – 86 de pagini, plus anexe 26 de pagini. Evident volumul mare nu în toate cazurile reprezintă și calitate, însă nu și în acest caz, deoarece aceste decizii sunt consistente, pline de circumstanțe faptice cu înserarea unor conversații electronice prin care au avut loc schimb de informații sensibile, cum ar fi prețurile de listă, adaosul comercial, rentabilitatea medie brută, etc. Spre exemplu, la pct. 185 al deciziei din 26.03.2024 sunt comparate prețurile pentru produsele marca Bayer din anul 2020, unde se constată că trei întreprinderi participante la acordul anticoncurențial au avut prețuri identice la 44 produse. Tot în cadrul investigației, Consiliul Concurenței a făcut o analiză a prețurilor din regiune și a constatat că acordul anticoncurențial a dus la stabilirea unor prețuri mai mari în medie cu 28% și 43% pentru produsele din piața relevantă, comparativ cu prețurile pentru aceleași produse în România și, respectiv, în Ucraina.

Evident că aceste decizii ale Consiliului Concurenței au fost contestate în parte de fiecare întreprindere, și la etapa actuală nu este o hotărâre definitivă și irevocabilă pe aceste cauze. Cu părere de rău, toate întreprinderile au contestat separat decizia și nici un dosar nu a fost conexat, iar până la etapa actuală, toate hotărârile primei instanțe și deciziile Curții de Apel Chișinău care au fost luate pe marginea acestor cauze au anulat deciziile autorității de concurență în parte. Dosarul care a ajuns în examinare la Curtea Supremă de Justiție este „Fertilitate-Chișinău" SA împotriva Consiliului Concurenței, chiar dacă deliberarea prima dată a fost stabilită pentru

[284] Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. DA-22/20-09 din 26.03.2021. [citat 28.12.2024]. Disponibil: https://www.competition.md/decizieview.php?l=ro&idc=64&id=7161&t=/Transparenta/Decizii/Decizia-Plenului-Consiliului-Concurentei-nr-DA-2220-09-din-26032021

[285] Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. DA-22/20-64 din 18.11.2021. [citat 29.12.2024]. Disponibil: https://www.competition.md/decizieview.php?l=ro&idc=64&id=7352&t=/Transparenta/Decizii/Decizia-Plenului-Consiliului-Concurentei-nr-DA-2220-64-din-18112021

24.04.2024, ulterior a fost amânată de numeroase ori pentru 15.05.2024, 17.05.2024, 07.08.2024, iar ultima ședință pentru pronunțare a fost stabilită pentru 19.11.2024 care a fost amânată pentru o perioadă nedeterminată.

De fapt, aceste nouă dosare de judecată ar fi trebuit să fie comasate, or, din analiza cererilor de chemare în judecată, practic toți reclamanții își întemeiază acțiunea pe un posibil conflict de interese în privința Președintelui Consiliului Concurenței care a participat în cadrul procedurii administrative în care reclamanți au fost sancționați. Evident, deja fiecare reclamant a mai invocat și alte argumente cu privire la unele fapte constatate în parte, dar argumentul de bază este același. Respectiv, Decizia Curții Supreme de Justiție este foarte importantă, or, dacă se constată că a avut loc acel conflict de interese în raport cu fostul președinte al Consiliului Concurenței actele urmează să fie declarate nule, respectiv, efectul de domino se va aplica și în celelalte 8 dosare de judecată.

Reclamanții insistă pe declararea nulității actelor adoptate în cadrul proceduri administrative, în temeiul art. 141 alin. (2) lit. d) din Codul administrativ, potrivit căruia un act administrativ este nul dacă la emiterea lui a contribuit o persoană care nu are dreptul să participe în procedura administrativă conform art. 49 alin. (1).[286]

Reclamanții invocă că Președintele Consiliului Concurenței s-a aflat în conflict de interese atunci când a semnat: dispoziția de inițiere a investigației privind presupusa încălcare a art. 5 din Legea Concurenței nr. 183/2012 în cadrul comercializării produselor de uz fitosanitar și a fertilizanților; ordinele cu privire la efectuarea inspecției și delegațiile de inspecție. Or, acesta prin intermediul soției, a mamei și a feciorului deține în proprietate o întreprindere care are printre genurile de activitate licențiate inclusiv, importul și/sau depozitarea, comercializarea produselor de uz fitosanitar și/sau a fertilizaților. Considerăm că anume examinarea acestor circumstanțe/argumente sunt cele mai complicate, or, deciziile autorității de concurență conțin numeroase probe care demonstrează legătura dintre aceste întreprinderi. Respectiv, problema principală care urmează să fie soluționată de către înalta curte este dacă a fost sau nu un conflict de interese, iar în cazul în care a fost, care vor fi efectele acestui conflict. Atât timp cât nu este o hotărâre definitivă și irevocabilă pe un caz care are ca obiect contestarea deciziilor Consiliului Concurenței menționate supra, nu ar fi corect să ne expunem pe marginea hotărârilor instanțelor de judecată.

Din analiza practicii judiciare, constatăm că hotărârile instanțelor de judecată, în special în cauzele când sunt anulate deciziile Consiliului Concurenței, uneori nu sunt suficient de motivate,

[286] Codul administrativ nr. 116. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2018, nr. 309-320.

invocând cel mai des drept temei de anulare faptul că Decizia Consiliului Concurenței nu este suficient motivată sau incidente de procedură.

Cu privire la motivare este de menționat un fapt foarte important, și anume că, conform art. 5 alin. (1) din Legea concurenței nr. 183/2012, „sunt interzise, fără a fi necesară o decizie prealabilă în acest sens, orice acorduri între întreprinderi sau asocieri de întreprinderi, orice decizii ale asocierilor de întreprinderi și orice practici concertate (denumite în continuare acorduri) care au ca obiect sau efect restrângerea, împiedicarea sau denaturarea concurenței”.[287]

La fel, art. 101 alin. (1) din Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE)[288] interzice acordurile care au ca obiect sau efect restricționarea concurenței, prevederi similare se conțin practic în toate sistemele de drept ale concurenței.

Astfel, analiza economică este necesară pentru a arăta că un acord are ca efect restrângerea concurenței. Cu toate acestea, unele acorduri, de exemplu, acordurile secrete de stabilire a prețurilor sau de partajare a pieței între întreprinderi concurente, sunt evident periculoase, încât sunt considerate că restricționează concurența prin obiect și nu este necesară nicio analiză suplimentară a efectului lor economic pentru ca acestea să fie considerate ilegale.

În cauza Société Technique Minière v Maschinenbau Ulm din 1966, CJUE a afirmat că cuvintele „obiect sau efect” trebuie citite disjunctiv, acestea înseamnă că, în cazul în care un acord are ca obiect restricționarea concurenței, nu este necesar să se demonstreze că va produce efecte anticoncurențiale, numai dacă nu este clar că obiectul unui acord este de a restrânge concurența, este necesar să se ia în considerare dacă efectul acestuia ar face acest lucru. [289]

Cu toate că de la Decizia curții a trecut peste 50 de ani, este încă controversat în legislația UE ceea ce constituie o restricție a concurenței prin obiect. De exemplu, în 2014, CJUE a declarat, în cauza Groupement des Cartes Bancaires/Comisia, că criteriul juridic esențial pentru a stabili dacă coordonarea între întreprinderi restricționează concurența prin obiect este constatarea „că o astfel de coordonare relevă în sine un grad suficient de vătămare a concurenței”. În acest context, nu este necesar să se demonstreze că părțile au intenția subiectivă de a restrânge concurența la încheierea acordului. Pentru a decide dacă un acord restricționează concurența prin obiect, trebuie să se țină seama de conținutul dispozițiilor acordului, de obiectivele acestuia și de contextul economic și juridic din care face parte. Atunci când se determină acest context, este, de asemenea,

[287] Legea concurenței nr. 183. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2012, nr. 193-197.
[288] Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene din 25.03.1957. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, 2012, nr. C326 (versiune consolidată).
[289]Judgment CJUE of 30.06.1966, Cause nr. 56-65, Société Technique Minière v Maschinenbau Ulm. [citat 07.01.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61965CJ0056

necesar să fie luată în considerare natura bunurilor afectate, condițiile de funcționare și care este structura pieței vizate de acordul anticoncurențial.[290]

În acest context, un caz identificat în practica națională în care nu a fost necesară demonstrarea efectelor economice, fapt reținut și de instanțe se referă la cazul de trucare a ofertelor de către întreprinderile „Dominic" SRL și „Comerț–Gaz" SRL participante la licitația organizată și desfășurată de către ÎM Regia „Autosalubritate". [291] Investigația a fost inițiată urmare a analizei ofertelor de participare la licitație propuse de către ambele întreprinderi, care au scos în evidență faptul că pe ofertele de participare la rubrica „semnat" erau semnături similare, însă directorii întreprinderilor sunt diferiți. În urma examinării informației cu privire la contribuabil din baza de date a Serviciului Fiscal de Stat s-a constatat că la ambele întreprinderi este același contabil-șef, iar adresa unde își desfășoară activitatea „Dominic" SRL și „Comerț – Gaz" SRL este identică.

În urma investigației, s-a constat că întreprinderile menționate supra au încheiat un acord anticoncurențial cu scopul de a participa cu oferte trucate la procedura de achiziție organizată și desfășurată de către ÎM Regia „Autosalubritate" din mun. Chișinău, în vederea achiziționării produselor petroliere gaz propan-butan. Comportamentul anticoncurențial a fost manifestat prin stabilirea prețului la gaz pentru participarea la licitație.

Evident întreprinderile au contestat decizia Consiliului Concurenței, și instanțele de fond au casat decizia Consiliului. Hotărârile primei instanțe au fost menținute de Curtea de Apel Chișinău, nu și de Curtea Supremă de Justiție, care prin deciziile din 28 septembrie 2022, dosar nr. 3ra-892/21[292] și nr. 3ra-1060/21[293], a anulat hotărârile și deciziile luate de instanțele inferioare și a respins ca fiind neîntemeiate cererile de chemare în judecată depuse de întreprinderi.

Rare sunt cazurile când Curtea Supremă de Justiție anulează hotărârile instanțelor inferioare, dar atunci când o face trebuie să argumenteze exhaustiv decizia luată și în cazul respectiv nu a fost o excepție. Curtea a reținut că este eronată concluzia instanțelor inferioare că nu a fost probat de către Consiliul Concurenței faptul că între întreprinderile participante la licitația din 20 ianuarie 2016 a existat o înțelegere clară privind stabilirea prețului la serviciile și produsele

[290] Hotărârea CJUE din 11.09.2014, Cauza nr. C-67/13P, Groupement des Cartes Bancaires împotriva Comisiei Europene. [citat 04.06.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A62013CJ0067

[291] Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. DA-60 din 30.11.2017. [citat 19.12.2024]. Disponibil: https://www.competition.md/decizieview.php?l=ro&idc=64&id=6236&t=/Transparenta/Decizii/Decizia-Plenului-Consiliului-Concurentei-nr-DA-60-din-30112017

[292] Decizia Curții Supreme de Justiție din 28 septembrie 2022, dosar nr. 3ra-892/21. [citat 11.04.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=68692

[293] Decizia Curții Supreme de Justiție din 28 septembrie 2022, dosar nr. 3ra-1060/21. [citat 11.04.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=68694

ce urmau a fi livrate cu scopul denaturării concurenței, iar faptul că în numele ambelor întreprinderi a acționat una și aceiași persoană nu reprezintă în sine temei suficient de a constata existența unui acord între întreprinderi. Or, concluzia Consiliului Concurenței s-a bazat nu doar pe faptul că ambele oferte au fost semnate de una și aceiași persoană, ci pe totalitatea probelor acumulate în urma investigației, precum și prin declarațiile unei persoane fizice, depuse în cadrul audierilor. Instanța de recurs nu a apreciat ca viabil nici argumentul instanțelor că la momentul prezentării ofertelor pentru participare la licitația din 20 ianuarie 2016, ambele întreprinderi au fost controlate de aceiași persoană, or, însăși persoana respectivă confirmă faptul că la momentul depunerii ofertelor, întreprinderile SRL „Dominic" și SRL „Comerț-Gaz" erau întreprinderi independente în sensul Legii concurenței.

La fel, Curtea Supremă de Justiție a reiterat lipsa necesității demonstrării efectelor pe piață în cazul acordurilor anticoncurențiale care au ca obiect participarea cu oferte trucate la licitații, „referitor la concluzia instanței de apel că pentru constatarea încălcării art. 5 din Legea concurenței este necesar ca acordurile să aibă ca efect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurentei de piața Republicii Moldova sau pe o parte a acesteia, se relevă că, întrucât participarea cu oferte trucate reprezintă o restricționare gravă a concurenței prin obiect și cade sub incidența prevederilor art. 5 alin. (3) lit. d) din Legea concurenței, nu este nevoie de a se demonstra efectele acestora pe piața în cauză, or, acestea se prezumă de la sine. Cartelurile dure sunt cele mai grave acorduri anticoncurențiale, care prin natura lor sunt dăunătoare pentru buna funcționare a concurenței normale, au capacitatea de a împiedica, restrânge sau denatura concurența, adică au efecte negative asupra concurenței. În sensul art. 7 din Legea concurenței, prin natura cartelurilor dure, ca fiind cele mai grave acorduri anticoncurențiale, se prezumă că acestea, prin obiectul lor, au capacitatea de a împiedica, restrânge sau denatura concurența și nu trebuie demonstrate efectele reale asupra pieței."[294]

Aceste decizii ale CSJ sunt foarte importante, pentru că scot în evidență două aspecte foarte însemnate și anume că: acordurile anticoncurențiale pot avea loc doar între întreprinderile independente și, în acest sens, este foarte important ca Consiliul Concurenței să argumenteze în decizie independența acestora; participarea cu oferte trucate reprezintă o restricționare gravă a concurenței prin obiect și nu este nevoie de a demonstra efectele acestora pe piața în cauză, or acestea se prezumă de la sine.

Totuși trebuie de făcut o distincție între restricțiile de obiect și de efect. În primul rând, clasificarea anumitor tipuri de acorduri ca fiind restrictive în funcție de obiect păstrează în mod

[294] Ibidem, p. 19.

considerabil resursele autorităților de concurență și ale sistemului de justiție. Faptul că o autoritate de concurență nu trebuie să demonstreze, de exemplu, că un acord orizontal de stabilire a prețurilor a produs efecte economice negative o scutește de o parte din sarcini pe care altfel i-ar fi revenit.

În al doilea rând, existența restricțiilor de obiect creează securitate și claritate juridică și permite tuturor participanților/întreprinderilor de pe o piață relevantă să își adapteze comportamentul în consecință.

În al treilea rând, așa cum Codul contravențional interzice persoanelor să conducă mașini atunci când se află în stare de ebrietate, nu se impune pentru a fi sancționat contravențional, ca șoferul să provoace un accident, adică dovada unui efect a condusului în stare de ebrietate. Tot așa, în același mod, art. 5 din legea concurenței interzice anumite acorduri care au ca obiect restricționarea concurenței, indiferent dacă produc sau nu efecte negative pe piață. Respectiv, Consiliul Concurenței are dreptul să concluzioneze că un acord restricționează concurența atât prin obiect, cât și prin efect și doar în ultimul caz este necesar ca decizia să conțină o analiză economică care să demonstreze efectul anticoncurențial pe piața relevantă.

La etapa actuală este aproape imposibil de identificat un „acord" în scris între două sau mai multe întreprinderi concurente care să conțină clauze anticoncurențiale, cum a fost spre exemplu în cazul cu privire la acțiunile anticoncurențiale realizate de șase companii de asigurări SA „Grawe Carat Asigurări", SA „Donaris-Group", SA „Asito", etc. și Biroul National al Asiguratorilor de Autovehicule (BNAA) pe piața serviciilor de intermediere a asigurărilor obligatorii de răspundere civilă auto externă „Cartea Verde" prin brokerii de asigurare-reasigurare. În anul 2012, cele șase întreprinderii, membre cu drepturi depline ale BNAA, au încheiat contracte de mandat cu brokerii pentru intermedierea certificatelor de asigurare auto externă „Cartea Verde". Acestea erau contracte-tip, al cărui conținut a fost stabilit de către întreprinderile respective. Prin intermediul contractului de mandat, întreprinderile au stabilit comisionul pentru brokeri în valoare de până la 15% pentru intermedierea certificatelor de asigurare auto externă „Carte Verde". Mărimea acestui comision, a fost stabilită în comun acord de către întreprinderile de asigurări în cadrul unei ședințe din iulie 2021. Plenul Consiliului Concurenței a constat încălcarea art. 5 alin. (3) lit. a) al Legii concurenței de către întreprinderile de asigurări, aplicându-le amenzi , în sumă de 10,5 ml lei.[295]

Companiile de asigurări nefiind de acord cu sancțiunile aplicate și cele constate de autoritatea de concurență, au contestat în judecată decizia acesteia. Prima instanță a casat ambele decizii ale autorității de concurență. Ulterior, prin decizia Curții de Apel Chișinău deciziile Curții

[295] Decizia Consiliului Concurenței nr. DA-78 din 28.12.2015. [citat 14.01.2024]. Disponibil: https://www.competition.md/decizieview.php?l=ro&idc=64&id=5651&t=/Transparenta/Decizii/Decizia-Plenului-Consiliului-Concurentei-Nr-DA-78-din-28122015

de Apel Chișinău din 19.04.2022[296] și 12.07.2022, și încheierile irevocabile ale Curții Supreme de Justiție din 01.02.2023[297], deciziile Consiliului Concurenței și, respectiv, sancțiunile aplicate de autoritatea de concurență au fost menținute. Curtea de Apel Chișinău fiind ultima care s-a expus asupra fondului cauzei, argumentând soluția dată prin faptul că „Colegiul apreciază ca fiind eronată concluzia instanței inferioare, precum că Consiliul Concurenței a aplicat prevederile Legii concurenței unei situații produse anterior intrării în vigoare a acesteia. Or, această concluzie este contrară circumstanțelor stabilite, întrucât Consiliul Concurenței a constatat că acțiunile anticoncurențiale ale companiilor de asigurări au început la 31.07.2012, odată cu adoptarea comportamentului comun de către companiile de asigurări, membre cu drepturi depline în anul 2012, privind implementarea în practică, începând cu 01.08.2012, a contractului cadru de mandat și au continuat și după intrarea în vigoare, la 14.09.2012, a legii citate mai sus, drept consecință, Plenul a ajuns la concluzia că urmează să fie aplicate prevederile Legii concurenței nr. 183/2012”.[298]

Suplimentar la același capitol, Colegiul a reținut că prin prisma art. 93 alin. (1) din Legea concurenței nr. 183/2012, încălcarea constatată în decizia contestată a fost o situație juridică în curs de realizare, care a început ca o situație produsă anterior intrării în vigoare a Legii concurenței și a continuat până în perioada când Legea concurenței deja era în vigoare.

Colegiul a constata că companiile de asigurare prin coordonarea între ele a cuantumului comisionului care urma a fi achitat brokerilor pentru serviciile de intermediere a comercializării certificatelor „Cartea Verde” au împiedicat concurența între ele și au lezat interesele brokerilor de asigurare-reasigurare, care erau puși în situația să accepte comisionul acordat de către întreprinderi. De asemenea, Colegiul a respins argumentul instanței de fond precum că în cazul unui dezacord cu comisionul de 15% din contractul model de mandate, brokerii ar fi putut refuza semnarea acestor contracte, deoarece această concluzie a fost formată fără a ține cont de particularitățile desfășurării activității brokerilor de asigurare-reasigurare, care sunt în mod direct dependenți de clienții asiguratori și că nu este avantajos brokerilor să refuze semnarea acestor contracte ce conțineau clauze anticoncurențiale, deoarece acest fapt ducea la lipsa activității comerciale a acestora.

---

[296] Decizia Curții de Apel Chișinău din 19.04.2022, dosar nr. 3a-889/2021. [citat 25.03.2024]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/78da21f0-fd0d-4684-b69d-a1eaaebdffa9

[297] Încheierea Curții Supreme de justiție din 01.02.2023, dosar nr. 3ra-751/22. [citat 06.07.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=70702

[298] Decizia Curții de Apel Chișinău din 12.07.2022, dosar nr. 3a-1613/2021. [citat 27.03.2024]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/5d12946d-97b4-4aa8-bfb8-f1ed2ada1b21

Din analiza acestui dosar, susținem Decizia Curții de Apel Chișinău care considerăm că a venit cu argumente solide ce a permis casarea Hotărârii primei instanțe și menținerea în vigoare a Deciziei Consiliului Concurenței. Or, faptul că înțelegerea anticoncurențială a avut loc în cadrul unei ședințe din iulie 2012 nu înseamnă automat că urmează de aplicat Legea care era în vigoare la acel moment. Deoarece când vorbim de un acord anticoncurențial, în majoritatea cazurilor acestea durează în timp și pe parcursul cât este pus în aplicare, participanții pot să mai convină și asupra altor aspecte care fac parte din acordul anticoncurențial. Iar în privința obiectului acordului, este clar că acesta este anticoncurențial, or, stabilirea de către concurenți a unui preț maxim (mai ales în cazul când nu există nicio argumentare plauzibilă) este interzis de legislația concurențială. Respectiv, atunci când clauzele anticoncurențiale sunt stabilite în scris în contracte, acestea sunt probe certe care nu pot fi combătute de părți, iar aplicarea legislației nu se face doar raportat la momentul semnări acordului, dar și la perioada în care a fost pus în practică acel acord în scris. Totuși când suntem în prezența unor acorduri anticoncurențiale în formă scrisă, întreprinderile în vederea apărării drepturilor sale recurg la argumente/probe ce se referă la posibilele încălcări de procedură în cadrul investigației efectuate.

Asemenea cazuri unde clauzele anticoncurențiale sunt stabilite în scris în cadrul unor acorduri între întreprinderi sunt foarte puține, practic toate cartelurile sunt făcute în secret, în mod verbal a factorilor de decizie sau prin comunicări electronice, telefonice, etc. Astfel, există două tipuri generale de dovezi circumstanțiale: dovezi ale comunicării și analiza economică. Dintre cele două, dovezile comunicării sunt considerate a fi cele mai importante și cel mai des întâlnite. Dovezile comunicării sunt probele ce demonstrează că întreprinderile participante la cartel s-au întâlnit sau că au comunicat în alt mod între ele, și nu neapărat este obligatoriu să fie descrisă substanța comunicării lor. Acestea pot include, de exemplu, înregistrări ale convorbirilor telefonice între participanți suspectați de cartel, ale călătoriilor lor către o destinație comună și în aceiași perioadă, notele sau înregistrările întâlnirilor lor la care au participat în comun. Dovezile comunicării pot fi extrem de probatoare ale unui cartel. Aproape toate cazurile circumstanțiale descrise în deciziile Consiliului Concurenței prin care s-a depistat un cartel, au inclus dovezi de comunicare între întreprinderi, în special comunicarea electronică, care reprezintă dovezi destul de convingătoare, or, în cazul acestei comunicări se poate vedea și substanța comunicări.

În acest context, menționăm cazul privind trucarea ofertelor de către întreprinderile „Litarcom” SRL, SC „Irinda Prim” SRL și SC „Ecosem Grup” SRL. În cadrul investigației s-a constatat că întreprinderile menționate au încheiat un acord anticoncurențial și au participat cu oferte trucate la proceduri de achiziție la tocmai 48 de lucrări de construcții și reparație a drumului public. Două dintre cele trei întreprinderii au participau cu „oferte de curtoazie” și au majorat

artificial prețurile la lucrări în scopul favorizării câștigării ofertei depuse de întreprinderea „Litarcom" SRL. Respectiv, participarea celor două întreprinderi a fost una formală și necesară doar pentru întrunirii numărului minim de oferte pentru validarea licitației. În cadrul investigației, una din întreprinderi și-a recunoscut vina, fapt pentru care a primit reducere la amendă din nivelul de bază determinat. [299]

Evident că decizia Consiliului Concurenței a fost contestată în instanța de judecată, prima instanță a anulat decizia, iar Curtea de Apel Chișinău, prin Decizia din 12 iunie 2019[300], a casat hotărârea primei instanțe și a menținut în vigoare decizia autorității de concurență, iar Curtea Supremă de Justiție, prin Încheierea din 20 noiembrie 2019[301], a pus capăt acestui litigiu, menținând în vigoare decizia Consiliului Concurentei.

Instanța de apel a concluzionat că în speță sunt întrunite toate elementele de fapt și de drept necesare pentru constatarea încălcării art.5 alin. (3) lit. d) din Legea concurenței prin încheierea unui acord anticoncurențial, privind participarea cu oferte trucate la procedura de achiziție publică. Încălcarea a fost probată prin comunicările electronice între întreprinderile participante, informații identificate în calculatorul de serviciu al unei persoane, care a fost ridicată în cadrul inspecției efectuate de autoritatea de concurență, cât și prin declarațiile depuse în cadrul interviurilor.

Un aspect important în acest caz este și faptul că la schimbul de informații din partea unei întreprinderi a participat o persoană terță și instanța de apel a considerat că din cumulul de probe acumulate a fost stabilită legătura dintre acțiunile persoanei terțe cu întreprinderea participantă în cadrul procedurii de achiziție. Or, a fost determinat/probat faptul că una dintre cele trei întreprinderi, prin intermediul unei persoane terțe a realizat schimbul de informații strategice în scopul de a participa cu oferte trucate în cadrul procedurii de achiziție, acțiuni care, la rândul lor, determină existența acordului anticoncurențial. La fel, instanța de apel menționează că „în condițiile în care interdicțiile de a participa la acorduri anticoncurențiale sunt notorii, în mod obișnuit, activitățile pe care acestea le presupun se desfășoară în mod clandestin, iar documentația aferentă acestora este redusă la minimum, astfel încât este necesar ca anumite detalii să fie reconstituite prin deducții logice".[302]

---

[299] Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. DA-40 din 24.08.2017. [citat 08.01.2024]. Disponibil: https://www.competition.md/decizieview.php?l=ro&idc=64&id=6141&t=/Transparenta/Decizii/Decizia-Plenului-Consiliului-Concurentei-nr-DA-40-din-24082017

[300] Decizia Curții de Apel Chișinău, din 12 iunie 2019, dosar nr. 3a-168/19. [citat 20.01.2024]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/e5db1010-4f9e-e911-80d8-0050568b7027

[301] Încheierea Curții Supreme de Justiție din 20 noiembrie 2019, dosar nr. 3ra-1250/19. [citat 13.07.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=53953

[302] Decizia Curții de Apel Chișinău, din 12 iunie 2019, dosar nr. 3a-168/19. [citat 20.01.2024]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/e5db1010-4f9e-e911-80d8-0050568b7027

Decizia Curții de Apel menționată supra este importantă deoarece evidențiază faptul că în cazul unor înțelegeri anticoncurențiale nu este neapărat din partea unei întreprinderi să participe nemijlocit administratorul sau o persoană angajată de aceasta. Înțelegerile/schimbul de informații poate avea loc și prin intermediul unor persoane interpuse. Este obligația autorității de concurență să demonstreze faptul că întreprinderea a acționat conform înțelegerilor anticoncurențiale constatate și legătura cu persoana interpusă.

În ceea ce privește dovezile economice, acestea pot fi clasificate drept comportament, fie ca dovezi structurale. Primul include, cel mai important, drept probe conduita pe piața relevantă ale întreprinderilor suspecte de înțelegeri de cartel, de exemplu, creșteri de prețuri simultane și identice sau depunerea unor oferte suspecte în cadrul achizițiilor publice. Un aspect foarte important este că atunci când dovezile comunicării nu pot demonstra substanța acelor comunicări, sunt aplicate dovezile economice privind comportamentul pe piață. Respectiv, dacă sunt probe care demonstrează că întreprinderile s-au întâlnit sau au avut convorbiri telefonice între ele și urmare a acestor evenimente comportamentul lor pe piață a fost modificat simultan, atunci se poate de afirmat că suntem în prezența unui acord anticoncurențial. Dovezile economice structurale includ dovezi precum concentrația ridicată pe piața relevantă și produsele omogene.

Dese ori sunt cazurile când investigația începe având la baza unele dovezi economice, (în special conduita pe piață, sau participarea cu oferte suspecte) iar pe parcurs sunt descoperite și dovezi ale comunicării între întreprinderi. Spre exemplu în cazul de trucare a ofertelor de către întreprinderile: „Bts Pro" SRL, „Esempla System" SRL, și „Msa Grup" SRL, participante la două licitații publice, organizate și desfășurate de către Autoritatea Națională de Integritate și de către Procuratura Generală. Trucarea ofertelor s-a materializat prin schimbul de informații care sunt considerate ca fiind sensibile pentru întreprinderi, cât și prin prezentarea ofertelor formale la aceste licitații în vederea mimării concurenței și asigurării numărului necesar de participanți.[303] Acestea au contestat decizia Consiliului Concurenței în instanțele de judecată, reușind să anuleze decizia în prima instanță și la Curtea de Apel Chișinău, însă nu și la Curtea Supremă de Justiție, care, prin Decizia din 13 aprilie 2022[304], a anulat hotărârile instanțelor inferioare și a pronunțat o nouă soluție prin care cererile de chemare în judecată depuse de întreprinderi au fost respinse ca neîntemeiate.

Curtea Supremă de Justiție, în decizia sa, menționează că pentru a constata încălcarea art. 5 alin. (1) din Legea concurenței nr. 183/2012, Consiliul Concurenței a reținut și a acumulat mai

[303] Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. DA-42/17-48 din 28.06.2018. [citat 24.12.2024] Disponibil: https://www.competition.md/decizieview.php?l=ro&idc=64&id=6441&t=/Transparenta/Decizii/Decizia-Plenului-Consiliului-Concurentei-Nr-DA-4217-48-din-28062018

[304] Decizia Curții Supreme de Justiție din 13.04.2022, dosar nr.3ra-1240/21. [citat 09.04.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=66164

multe probe care analizate în comun demonstrează încălcarea legislației concurențiale. Spre exemplu în pofida faptului că conform prevederilor legale, nu se permite modificări în formatul formularului aprobat prin Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 71 din 24 mai 2016, ofertele care au fost depuse de întreprinderile participante la înțelegerile anticoncurențiale conțineau modificări similare după formă și conținut, chiar și o greșeală de tehnoredactare, care nu se regăseau în formularul standard. Spre exemplu: textul „Data depunerii ofertei:" a fost înlocuit cu cuvântul „Data:"; la lit. a) textul: „documente de atribuire" a fost înlocuită cu textul „documente de licitație"; la lit. b) sintagmele: „documente de atribuire", „specificațiile tehnice și de preț", „bunuri și/sau servicii" au fost substituite cu sintagmele: „documente de licitație", „specificațiile tehnice și de formare a prețurilor", „bunuri", iar la lit. f) sintagma: „în conformitate cu FDA7" s-a substituit cu sintagma „în conformitate cu cu FDA7" care conținea o greșeală, or, formularul standard al ofertei F3.1, aprobat prin Ordinul Ministerului Finanțelor, nu conține greșeli de tehnoredactare.[305] Mai mult, formularele ofertei, prezentate de celelalte întreprinderi participante la licitația publică, nu conțineau acea greșeală de tehnoredactare admisă în formularele ofertei prezentate de întreprinderile participante la cartel. Prezența acelorași greșeli și a faptului modificării unor rubrici nu constituiau unicele temeiuri în baza cărora instanța de recurs a stabilit participarea acestora la licitați trucate, or, aceste circumstanțe au fost apreciate în coroborare cu alte fapte relevante stabilite de Consiliul Concurenței în cadrul investigației efectuate.

Curtea Supremă de Justiție a mai reținut că este întemeiată constatarea Consiliului Concurenței precum că întreprinderile participante la licitațiile publice au prezentat intenționat setul de documente incomplet, or, deși potrivit anunțului de intenție pentru licitația publică organizată de Autoritatea Națională de Integritate, de la ofertanți a fost solicitată prezentarea copiilor declarațiilor vamale, două din întreprinderile participante la cartel nu au prezentat copiile declarațiilor vamale, în rest documentele corespundeau cerințelor. Iar în cazul licitației organizate de Procuratura Generală, aceleași două întreprinderi participante la cartel, nu au prezentat: documente ce atestă deținerea a cel puțin 2 specialiști certificați locali în produsul antivirus propus; 3 proiecte asemănătoare realizate pe parcursul ultimului an și minim 2 specialiști tehnici certificați pentru produsele Windows și Windows Server. Prin urmare instanța a concluzionat că neprezentarea de către cele două întreprinderi a actelor solicitate de autoritatea publică contractantă denotă prezența acordului anticoncurențial orizontal, prin prezentarea unor oferte cu scopul de a mima concurența și a favoriza „Bts Pro" SRL să câștige licitațiile publice.

[305] Ibidem

Un alt argument, care a fost luat în calcul de Curtea Supremă de Justiție se referă la comportamentul întreprinderii „Msa Grup” SRL, după desfășurarea licitațiilor, care a contestat licitațiile doar în partea desemnării câștigătorilor pentru loturile în cadrul cărora au fost desemnate câștigătoare alte întreprinderi decât „Bts Pro” SRL. Curtea a respins argumentul reclamantei precum că prin contestarea licitațiilor publice, aceasta și-a exercitat dreptul de a contesta rezultatele, ca participant la procedură. Or, în cazul în care a depistat unele abateri în cadrul desfășurării licitațiilor publice, aceasta urma să indice în mod expres abaterile care au avut loc, fără a privilegia unul din câștigători, la caz „Bts Pro” SRL.

Un alt aspect relevant a fost și faptul că potrivit deciziei contestate, în cadrul inspecțiilor desfășurate de reprezentanții Consiliului Concurenței la sediul „Esempla Systems” SRL, în poșta electronică a directorului de vânzări a fost identificat:

- un mesaj remis de acesta către un angajat al Ministerului Afacerilor Interne, din textul căruia rezulta că oferta a fost transmisă ca urmare a discuției cu administratorul „Msa Grup” SRL;

- un mesaj prin intermediul căruia a fost remis administratorul „Msa Grup” SRL, varianta pre finală a contractului de achiziționare a serviciilor de suport și mentenanță a sistemului electronic „e-Integritate”, încheiat între „Esempla Systems” SRL și Autoritatea Națională de Integritate;

- mai multe mesaje ce conțin informații referitoare la invitațiile de participare în cadrul diferitelor proceduri de licitație.[306]

Tot în cadrul aceleiași inspecții, a fost analizat și calculatorul administratorului întreprinderii, fiind identificat faptul că acesta avea acces la spațiul de stocare al fișierelor în cloud „One Drive-Bts Pro SRL”, același spațiu de stocare fiind identificat și la sediul „Bts Pro” SRL.

În cadrul investigațiilor s-a mai atestat migrarea personalului între întreprinderile participante la acordul anticoncurențial, și anume un administrator al „Msa Grup” SRL a devenit administrator al „Bts Pro” SRL, un angajat al ultimului a devenit administrator al „Msa Grup” SRL, iar contabilul era comun pentru ambele întreprinderi. Mai mult, angajații celor trei întreprinderi au participat împreună la training-uri corporative, fapt confirmat și prin email-ul expediat privind informarea angajaților despre desfășurarea unei instruiri.

Curtea Supremă de Justiție menționează că prin această circumstanță este stabilită conlucrarea întreprinderilor reclamante și efectuarea schimbului de informații, care conduce la creșterea artificială a transparenței pe piață, fapt ce facilitează coordonarea comportamentului întreprinderilor și generează probleme concurențiale. Instanța de recurs evidențiază că aceste

[306] Ibidem.

circumstanțe analizate în mod individual și separat de restul probatoriului nu pot demonstra înțelegerea anticoncurențială dintre întreprinderi, însă acestea sunt probe, care, cumulate cu celelalte probe administrate, constituie ansamblul circumstanțelor de fapt pertinente, care trebuie a fi luate în considerare pentru aprecierea obiectivă a constatărilor efectuate de Consiliul Concurenței.[307]

Și un ultim aspect important în administrarea probatoriului, este faptul că din informațiile din registrele de depunere a ofertelor pentru licitațiile publice, dar și din formularele de oferte prezentate de către întreprinderile participante la cartel s-a constatat faptul că angajatul întreprinderii „Bts Pro" SRL a reprezentat „Esempla Systems" SRL în cadrul unei licitații, iar în cadrul altor două licitații publice a depus ofertele în numele întreprinderii. Aceste acțiuni probează cert colaborarea dintre aceste întreprinderi, or, un asemenea comportament pe piață între întreprinderi ce concurează între ele este imposibil.

Decizia Curții Supreme de Justiție conține o argumentare amplă și solidă, care cu siguranță contribuie la înțelegerea aplicării legislației concurențiale de către profesioniștii din domeniu. La fel, relevă importanța unei motivări meticuloase a deciziilor Consiliului Concurenței, deoarece și cele mai mici detalii, cum ar fi identificarea unor cărți de vizită, instruiri comune, greșeli comune în documentele depuse, analizate în comun cu alte probe/evenimente, pot duce la demonstrarea unui acord anticoncurențial pe piața relevantă. Motivarea detaliată și bine argumentată inevitabil duce și la mai puține litigii în instanțele de judecată, or, întreprinderile analizând o decizie care explică în detaliu încălcările comise pot renunța la contestarea deciziei în instanța de judecată.

Spre exemplu, în cazul acordurilor anticoncurențiale ce se refereau la stabilirea cursului valutar pentru operațiunile de schimb valutar.[308] Acțiunile anticoncurențiale ale întreprinderilor care prestau servicii persoanelor fizice de vânzare/cumpărare a valutei, în special Euro și Dolar SUA, reprezentau un acord anticoncurențial orizontal din următoarele considerente care au fost reținute și demonstrate de autoritatea de concurență:

„- nivelul mediu de coincidență a cursului valutar stabilit de casele de schimb valutar în perioada de 01.01.2015 – 30.09.2016 este de circa 90%;

- pe o piață concurențială normală, astfel de coincidențe nu sunt posibile, întrucât fiecare întreprindere are puterea sa economică specifică, dispune de dotare tehnică diferită, capacitate financiară diferită, costuri salariale diferite și, nu în ultimul rând, de disponibilitatea mijloacelor

[307] Ibidem
[308] Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. DA-45 din 28.09.2017. [citat 17.01.2024]. Disponibil: https://www.competition.md/decizieview.php?l=ro&idc=64&id=6188&t=/Transparenta/Decizii/Decizia-Plenului-Consiliului-Concurentei-nr-DA-45-din-28092017

financiare care o au la dispoziție. Toate aceste elemente conduc la cheltuieli și venituri diferite, care, în mod normal, trebuie să se diferențieze prin ofertele propuse;

- reprezentanții unităților de schimb valutar se întâlnesc periodic, iar întâlnirile acestora sunt urmate de afișarea la panoul informativ a cursului valutar identic;

- existența unor conflicte dintre membrii acordului cu reprezentanții caselor de schimb valutar care nu se aliniază comportamentului coordonat."[309]

Din analiza portalului instanțelor de judecată nu a fost identificat un litigiu prin care să fie contestată decizia Consiliului Concurenței luată pe acest caz. Reiterăm însă necesitatea ca pagina web a autorității de concurență să prevadă în privința fiecărei decizii în care a fost stabilit un acord anticoncurențial dacă a fost sau nu contestată și dacă da, să fie publicată și hotărârea ultimei instanțe, pentru a facilita mecanismul de adresare în judecată privind repararea prejudiciului cauzat.

Respectiv, depunerea unor acțiuni în instanțele de judecată în asemenea cazuri chiar nu își are rostul, indiferent de faptul că înaintarea acțiunilor în contenciosul administrativ sunt scutite de taxa de stat, or, din analiza Deciziei se constată că aceasta este forate bine structurată și motivată. Conține o descriere amănunțită a circumstanțelor de fapt și de drept care demonstrează prezența acordului anticoncurențial. Cu toate acestea, din considerentul scutirii de taxa de stat, mulți reclamanți „abuzează" de acest fapt și depun acțiuni care vădit nu sunt întemeiate, or, ei nu au nimic ce pierde, în schimb statul are pierderi, care de fapt reprezintă indirect pierderile fiecăruia dintre noi.

Atunci când Consiliul Concurenței ia o decizie privind aplicarea unor sancțiuni pecuniare pentru înțelegerile anticoncurențiale care restricționează concurența prin obiect, în motivarea deciziei nu este obligatorie prezentarea dovezilor economice, însă în cazul acordurilor anticoncurențiale care restrâng concurența prin efect, în motivarea deciziei, în mod obligatoriu trebuie să fie prezentate dovezile economice.

O altă obligație ce se referă la conținutul deciziei Consiliului Concurenței privind constatarea unui acord anticoncurențial este stabilirea pieței relevante, care se determină prin raportarea pieței relevante a produsului la piața geografică relevantă. Conform art. 4 al Legii concurenței nr.183/2012, „piață geografică relevantă reprezintă zona în care întreprinderile sunt implicate în oferta sau cererea de pe piața relevantă a produsului, în care condițiile de concurență sunt suficient de omogene și care poate fi deosebită de zonele geografice învecinate prin condiții de concurență ce diferă în mod apreciabil. Piață relevantă a produsului este piața produselor

[309] Ibidem, pag. 13.

considerate de consumatori ca interschimbabile sau substituibile datorită utilizării date acestora, datorită caracteristicilor fizice, funcționale și prețului".[310]

Determinarea corectă a pieței relevante este necesară pentru constatarea existenței unor restrângeri ale concurenței, identificarea efectelor unui acord anticoncurențial sau pentru a determina dacă acordul întrunește condițiile de exceptare, la stabilirea acordurilor de importanță minoră și nu în ultimul rând contribuie semnificativ la înaintarea acțiunilor civile privind repararea prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial. Drept exemplu este cazul cartelul camioanelor menționat mai sus, unde pârâtul a încercat să demonstreze că bunurile procurate nu fac parte din categoria camioanelor indicate în decizia Comisiei și doar faptul că în decizie a fost descrisă piața relevantă corect a permis reclamantului să demonstreze că vehiculele procurate fac totuși parte din piața relevantă.

Complexitatea acestei analize este determinată de faptul că o substituibilitate perfectă între produse există foarte rar și că aprecierea gradului de substituibilitate cerut pentru a atribui un produs determinat unei piețe este în mod inevitabil subiectivă. [311] Evident, procesul de stabilire a pieței relevante este destul de anevoios, respectiv considerăm necesar ca Consiliul Concurenței să adopte o Instrucțiune privind stabilirea pieței relevante, care va fi utilă atât pentru angajații autorității, cât și pentru alte persoane interesate, inclusiv pentru instanțele de judecată.

Conform art. 46 alin. (3) din legea concurenței nr. 183/2012, decizia privind aplicarea sancțiunilor trebuie să prevadă termenul în care urmează a fi achitată sancțiunea. Data-limită la care urmează a fi achitată sancțiunea nu poate fi mai mică de 60 de zile lucrătoare de la data comunicării deciziei motivate privind aplicarea sancțiunii.[312]

La fel, decizia Consiliului Concurenței, conform prevederilor codului administrativ, trebuie să conțină informația cu privire la exercitarea căilor de atac:

a) calea de atac care urmează să fie înaintată;

b) denumirea și adresa autorității publice sau ale instanței de judecată la care trebuie înaintată calea de atac;

c) termenul pentru exercitarea căii de atac.

Dacă informația cu privire la exercitarea căilor de atac nu se conține în decizia Consiliului Concurenței ori este indicată incorect, înaintarea unei acțiuni în contenciosul administrativ se

[310] Legea concurenței nr. 183. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2012, nr. 193-197.
[311] Bulmaga, O. *Piața relevantă – instrument fundamental al dreptului concurenței*. Revista națională de drept, nr. 12, 2010. p. 15-19. ISSN: 1811-0770.
[312] Legea concurenței nr. 183. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2012, nr. 193-197.

admite în termen de un an de la comunicarea sau notificarea deciziei.[313] Respectiv, termenul de 30 de zile pentru contestare se mărește până la 1 an de zile.

Nu în ultimul rând contează ca decizia Consiliului Concurenței să fie bine structurată, motivată și să nu conțină părți care s-ar contrazice, or, acest fapt ar putea fi temei de anulare a deciziei. În acest context, menționăm cazul când decizia Comisiei Europene din 2010 prin care au fost sancționați mai mulți transportatori aerieni, a fost anulată în 2015 de către CJUE după ce a constatat o discrepanță între motivarea și dispozitivul deciziei. Partea de motivare a deciziei a descris încălcarea ca fiind o încălcare unică și continuă care acoperă toți destinatarii. Cu toate acestea, unele articole din dispozitiv au sugerat că au existat patru încălcări separate, doar unii destinatari participând la toate cele patru. Respectiv, în martie 2017, Comisa Europeană a readoptat decizia conform concluziilor Curții prin alinierea dispozitivului cu partea de motivare.[314]

Controlul judiciar asupra deciziilor emise de Consiliul Concurenței

Conform prevederilor Codului administrativ, „legislația administrativă are drept scop reglementarea procedurii de înfăptuire a activității administrative și a controlului judecătoresc asupra acesteia, în vederea asigurării respectării drepturilor și a libertăților prevăzute de lege ale persoanelor fizice și juridice, ținându-se cont de interesul public și de regulile statului de drept”.[315]

Potrivit cercetătorilor ruși I. D. Fialkovskaia şi O. A. Tonenkova controlul judiciar exercitat asupra administrației publice dispune de câteva trăsături:

- este exercitat de către instanța judecătorească care este independentă sub aspect organizațional și funcțional față de subiectul controlat;

- prin intermediul controlului se exercită funcția instanței de judecată (justiției) în calitatea sa de putere independentă din sistemul frânelor și contra balanțelor, care constituie o garanție a legalității și a contracarării abuzurilor de putere din partea autorităților executive;

- se realizează în cadrul procesului judiciar reglementat de normele juridice procesuale;

- un cerc de subiecți speciali ai acestor raporturi juridice, participanți obligatorii fiind instanța și un exponent al puterii executive;

- existența unui litigiu de drept public în calitate de temei al activității de control judiciar;

[313] Codul administrativ nr. 116. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2018, nr. 309-320.
[314] European Commission, *Antitrust: Commission re-adopts decision and fines air cargo carriers €776 million for price-fixing cartel*. Press release, 2017. [citat 15.04.2024]. Disponibil: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_17_661
[315] Codul administrativ al Republicii Moldova, nr. 116 din 19.07.2018. În *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2018, nr. 309-320.

- controlul judiciar urmărește realizarea a două scopuri: pe de o parte, asigurarea protecției drepturilor și intereselor legale ale persoanelor fizice și juridice, adică a interesului particular, pe de altă parte, neadmiterea excesului de putere din partea executivului, adică a interesului public;

- activitatea instanțelor de control asupra autorităților administrației publice este limitată de următoarele condiții:

- temei al exercitării acestuia servește doar depunerea unei cereri din partea persoanelor interesate, adică controlul judiciar este mijlocit sau pasiv;
- obiect al activității de control îl constituie doar respectarea de către subiect a cerințelor legalității, dar nu și ale oportunității;
- dispunerea de către instanțe de un set destul de îngust de mijloace și metode de exercitare a controlului, care, de asemenea, sunt limitate de lege. [316]

În baza acestor trăsături, cercetătorii citați definesc controlul judiciar exercitat asupra administrației publice ca fiind un element al sistemului de control și contrabalanțe ce se exprimă prin activitatea procesuală a instanțelor judecătorești independente de verificare a legalității actelor administrative. Un înțeles similar sugerează și formula prin care contenciosul administrativ este consacrat în Constituția Republicii Moldova la art. 53, adică un „drept al persoanei vătămate de o autoritate publică". [317]

Astfel, conform prevederilor legale, deciziile Consiliului Concurenței pot fi atacate, în termen de 30 de zile calendaristice de la comunicarea acestora, nemijlocit la Judecătoria Chișinău, sediul Râșcani, fără a fi necesară depunerea unei cereri prealabile. Instanțele de judecată pot reduce sau majora amenzile aplicate, iar în cazul în care constată că decizia privind constatarea încălcării și/sau aplicarea amenzii este neîntemeiată și/sau este adoptată cu încălcarea procedurii, acestea pot anula deciziile Consiliului Concurenței.

Subiectul controlului judiciar poate părea, la prima vedere, cu toate aspectele controversate, relativ dificil. Este totuși, fundamental, deoarece judecătorii au ultimul cuvânt, iar Judecătoria Chișinău, sediul Rîșcani, analizează pe deplin constatările de fapt și aplicarea legii de către Consiliul Concurenței, acordându-i ultimului o marjă considerabilă de apreciere în privința evaluării probelor și o anumită marjă de apreciere în ceea ce privește complexitatea analizei

[316] Фиалковская, И. Д., Тоненкова, О. А. *Судебный контроль в сфере исполнительной власти: понятие, признаки, место в системе административного права*. В: Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского, 2008, с. 208-212, [citat 11.06.2024]. Disponibil: http://www.unn.ru/pages/e-library/vestnik/99999999_West_2008_3/34.pdf

[317] Constituția Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 1994, nr. 1.

economice. Judecătoria examinează probele, constatările de fapt derivate din acestea, calificarea juridică a probelor și acuratețea procedurală efectuată de Consiliul Concurenței.

Dovezile economice trebuie, de asemenea, să fie evaluate de instanța de judecată, amploarea controlului judiciar depinzând de complexitatea chestiunilor aduse în fața instanței. Pentru a asigura înțelegerea analizei economice complexe (de exemplu, structura piețelor specializate, evaluarea efectelor pe piață), instanțele pot audia/numi experți economici independenți. În cazul deciziilor care impun amenzi, instanța de judecată examinează și proporționalitatea măsurilor de sancționare aplicate de Consiliul Concurenței. Astfel, instanța de judecată poate anula amenzile impuse sau reduce suma acestora. Simpla adresare în judecată nu suspendă executarea deciziei Consiliului Concurenței, prin urmare, în cazul deciziilor care se impun amenzi, amenda urmează să fie achitată în termenul prevăzut în decizie.

Părțile însă, în temeiul art. 214 din Codul administrativ, pot solicita suspendarea executării deciziei Consiliului Concurenței contestate în instanța de judecată. Suspendarea executării deciziei Consiliul Concurenței poate fi solicitată de către reclamanți doar pentru două motive, însă acestea nu trebuie să fie întrunite cumulativ, și anume:

a) există suspiciuni serioase și rezonabile privind legalitatea deciziei Consiliului Concurenței (conform art. 214 alin. (2), coroborat cu art. 172 alin. (2) lit. a) din Codul administrativ).

Conform unui articol scris de dna Belei Elena și dna Jimbei Ina, publicat pe portalul Bizlaw, în cazul acestui temei, judecătorii în practică, accentuează că: ceea ce instanța trebuie să determine atunci când soluționează o cerere de suspendare este existența unor împrejurări categorice și indiscutabile cu putere de a genera îndoieli temeinice asupra legalității actului administrativ. Ea nu decide și nu constată ilegalitatea actului, ci doar faptul că există dubii serioase de a suspecta ilegalitatea acestuia. De exemplu, reclamantul contestă un act care nu este semnat, iar Codul administrativ prevede expres că sancțiunea lipsei semnăturii este nulitatea actului (art. 122 alin. (3) din Codul administrativ). Atunci instanța poate suspenda actul, invocând existența unor împrejurări evidente despre ilegalitatea actului. Aceasta însă nu constituie soluția instanței, iar participantul nu poate invoca că instanța s-a expus asupra fondului. De exemplu, la examinarea fondului cauzei, pârâtul ar putea demonstra aplicabilitatea unei legi speciale pentru circumstanțele speței care va exclude aplicarea sancțiunii nulității.[318]

[318] Belei, E. şi Jimbei, I. *Suspendarea executării actului administrativ vs Ordonanța provizorie.* Articol publicat de Bizlaw la 03.09.2021. [citat 07.12.2023]. Disponibil: https://bizlaw.md/suspendarea-executarii-actului-administrativ-vs-ordonanta-provizorie

b) există pericol iminent de producere a unor prejudicii ireparabile prin executarea în continuare a actului administrativ individual (conform art. 214 alin. (2), coroborat cu art. 172 alin. (2) lit. b) din Codul administrativ).

Prin pericol iminent se prezumă situații și împrejurări care sunt de natură să producă, prin executarea în continuare a actului administrativ individual defavorabil, în raport cu destinatarul, prejudicii greu sau imposibil de înlăturat în ipoteza anulării actului.[319] În practica judiciară constatăm că deseori sunt suspendate deciziile Consiliului Concurenței prin care sunt aplicate sancțiuni pentru înțelegerile de cartel, având ca temei de suspendare existența pericolului iminent de producere a unor prejudicii ireparabile, deoarece amenzile aplicate de Consiliul Concurenței de obicei sunt foarte mari, iar achitarea acestora într-un termen restrâns poate afecta bunul mers al întreprinderii, până și falimentarea acesteia.

În Decizia Curții de Apel Chișinău din 12 iulie 2021, dosar nr. 3r-420/21, la pagina 2, se menționează că „Consiliul Concurenței atrage atenția la situațiile din practica anterioară a autorității legată de faptul că mai multe întreprinderi care au încălcat Legea concurenței și li s-au aplicat amenzile corespunzătoare gravității faptelor, recurgând la diverse instrumente au făcut imposibilă executarea deciziei Consiliului Concurenței în procesul sau după verificarea legalității deciziei Plenului Consiliului Concurenței de către instanțele de judecată, printre care: lichidarea, radierea întreprinderii (cazul „Maxiteh” SRL, „Cifrotech” SRL); intentarea procedurii de insolvabilitate (cazurile „Sor Build Group” SRL „Dumistroy” SRL, C.A. „Moldova Astrovaz”, SA, „Megavil” SRL, Salubrity Solution”SRL, „Ivlevi” SRL, „Ecosem Grup”SRL), administrarea defectuoasă (schimbarea administratorului, înstrăinarea părții sociale, a utilajelor tehnologice importante (cazul „Scavolin” SRL, „Ozun Cons” SRL)”.[320]

Având în vedere cele menționate, considerăm că instanța de judecată urmează foarte atent să examineze fiecare solicitare de suspendare a deciziei, nu doar sub aspectul riscurilor pe care le poate avea reclamantul, dar și asupra riscurilor pe care le are statul prin faptul că eventual nu va putea executa decizia, deoarece fie întreprinderea e lichidată, radiată, fie a început procesul de lichidare, iar aceste procese fiind inițiate doar cu scopul de a se eschiva de la plata amenzii și nu s-ar fi produs dacă nu ar fi fost sancționate. De aceea poate ar fi o soluție ca în cazul în care suspendarea este acordată să fie plătită o cauțiune.

Din analiza hotărârilor instanțelor de judecată în care au fost examinate deciziile Consiliului Concurenței prin care au fost aplicate sancțiuni pentru înțelegerile de cartel constatăm

[319] Ibidem.
[320] Decizia Curții de Apel Chișinău din 12.07.2021, dosar nr. 3r-420/21. [citat 25.03.2024]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/97b30986-b35a-4ff5-a468-9f233cd501f6

că controlul atât din punct de vedere procedural, cât și din punct de vedere al fondului pe care îl exercită instanțele asupra deciziilor Consiliului Concurenței, la moment, nu este atât de profund. Cu părere de rău, sunt foarte puține decizii ale Curții Supreme de Justiție prin care să se expună asupra legalității deciziei Consiliului Concurenței, majoritatea fiind încheieri prin care se declară recursurile ca inadmisibile.

Din analiza dosarelor de judecată examinate de Curtea Supremă de Justiție care au avut ca obiect contestarea deciziilor Consiliului Concurenței prin care au fost aplicate sancțiuni întreprinderilor pentru înțelegerile anticoncurențiale, constatăm că majoritatea deciziilor au fost menținute ca fiind legale. În perioada 2012-2023, Curtea Supremă de Justiție a soluționat 17 asemenea dosare de judecată, dintre care în:

-15 cauze au fost menținute deciziile Consiliului Concurenței;

-2 cauze au fost anulate deciziile Consiliului Concurenței.

Tabloul Deciziilor CSJ în cadrul dosarelor privind acordurile anticoncurențial de la începutul anului 2012 până la 01.01.2024 este în Tabelul 3.2., unde sunt reflectate pe scurt informațiile despre soluția și decizia autorității de concurență contestată.

Tabelul nr. 3.2. Practica CSJ privind acordurile anticoncurențiale în perioada 2012-2023.

Anul	Decizii CSJ	Încheierii CSJ	Nr. dosarului	Soluția	Nr. Deciziei CC
2012	-	-	-	-	-
2013	1	0	2ra-813/13	Menținută decizia CC	AA-6-09/62 din 09.06.2011
2014	0	0	-	-	-
2015	1	0	3ra-1585/15	Menținută decizia CC	AA-6-09/62 din 09.06.2011
2016 - 2018	0	0	-	-	-
2019	3	1	3r-30/2019 3ra-1250/19 3ra-1411/19 3ra-1141/19	Menținută decizia CC Menținută decizia CC Anulată parțial decizia CC Anulată parțial decizia CC	DA-50 din 16.10.2017 DA-40 din 24.08.2017 DA15/16-87din 20.12.2018 DA-15/16-87din20.12.2018
2020		1	3ra-279/2020	Menținută decizia CC	DA-23/16-13 din 22.03.2018
2021		2	3ra-295/2021 3ra-1172/2021	Menținute deciziile CC	DA-39/17-53 din 05.07.2018 DA-2/18-49 din 28.06.2018
2022	3	2	3ra-1240/21 3ra-30 /22 3ra-772/22 3ra-1060/21 3ra-892/21	Menținute deciziile CC	DA-42/17-48 din 28.06.2018 DA-37/17-20 din 05.04.2018 DA-2/18-49 din 28.06.2018 DA-60 din 30.11.2017 DA-60 din 30.11.2017
2023		3	3ra-898/22 3ra-42/2023 3ra-1189/22	Menținute deciziile CC	DA-78 din 28.12.2015 DA-2/18-49 din 28.06.2018 DA-2/18-49 din 28.06.2018

Astfel, Judecătoria Chișinău, sediul Râșcani și Curtea de Apel Chișinău și-au demonstrat disponibilitatea și capacitatea de a-și consolida controlul la toate nivelurile: aspecte procedurale,

revizuirea faptelor cazului și chiar punerea în aplicare a puterii lor de a dispune suspendarea executării deciziilor Consiliului Concurenței pentru a proteja drepturile întreprinderilor.

Cu regret însă, din analiza hotărârilor instanțelor de judecată nu se constată că acestea ar face o analiză economică aprofundată sau din argumentele invocate de instanță nu se constată că acestea ar face un control detaliat propriu, dar se bazează pe pozițiile părților fără a cerceta singură toate probele și să vină cu o concluzie proprie. Cu toate acestea, controlul judiciar se confruntă acum cu noi provocări, care decurg, în special, din noile prevederi ale Codului administrativ și lipsa unor judecători specializați în materie de concurență. Credem că judecători specializați sunt esențiali pentru a asigura o revizuire eficientă a deciziilor Consiliului Concurenței. Spre exemplu, în Franța, controlul asupra deciziilor emise de autoritatea de concurență este exercitat de judecători specializați, care sunt asistați de către un corp de consilieri recrutați din rândul profesioniștilor (avocați, economiști) sau lectori în domeniul concurenței, drept și economie.

O posibilă îmbunătățire care trebuie luată în considerare se referă la mijloacele acordate instanțelor de judecată în acest domeniu. Este evident necesară specializarea unor judecători în materie de concurență, însă în lipsa specializării ar fi bine introducerea instruirii obligatorie în acest domeniu pentru judecători. Un alt aspect, care ar aduce plus valoare este recrutarea asistenților judiciari competenți, care, la fel să fie instruiți în domeniul concurenței.

Pentru a fortifica controlul judiciar asupra deciziilor Consiliului Concurenței ar fi foarte bine crearea unei rețele a instanțelor de judecată din diferite state la care să aibă acces și instanțele noastre, acest fapt ar permite judecătorilor autohtoni să beneficieze de experiența altor instanțe europene, inclusiv Curtea de Justiție a Uniunii Europene și Curtea Federală de Justiție din Germania, care sunt cu câteva decenii în fața instanțelor naționale în acest domeniu. Posibilitatea instanțelor de a face schimb de informații și de a fi ghidate, acolo unde este necesar, de instanțele europene, ar asigura o mai mare siguranță juridică pentru întreprinderi.

Totodată, este de specificat că dorința de a reduce cazurile de control judiciar exercitat de instanțe a avut ca rezultat apariția „angajamentelor”, care au fost susținute puternic de autoritățile de concurență, întrucât câștigul procedural pe care îl oferă nu se limitează doar la procedura în fața autorității de concurență, dar și la absența contestației care urmează în general asupra deciziilor luate de autorități. În cazul angajamentelor, deciziile nu pot fi atacate (cu excepția unui terț), chiar dacă „preocupările de concurență” pe care se bazează sunt în general foarte limitate și cel mai des sunt departe de a îndeplini criteriile stabilite de jurisprudență pentru a caracteriza o încălcare a dreptului concurenței. Riscul este atunci când, în absența controlului judiciar, comportamentul al cărui efect sau obiect anticoncurențial nu este demonstrat, va fi considerat de facto ilegal nu numai

pentru întreprinderea care se angajează, dar și pentru ceilalți participanți de pe piața relevantă, fapt care s-a întâmplat și în cazul primelor angajamente aplicate de Consiliul Concurenței.

Cazul[321] se referea la investigația desfășurată privind semnele încălcării prevederilor Legii nr. 1103/2002 cu privire la protecția concurenței de către ÎM „Orange Moldova" SA. În urma examinării politicii de distribuție a ÎM „Orange Moldova" SA și a contractelor încheiate între ÎM „Orange Moldova" SA și dealerii săi au fost identificate o serie de probleme concurențiale. Astfel, existau indicii că contractele încheiate de întreprindere cu dealerii săi (distribuitorii direcți și agenți autorizați) conțineau clauze ce contraveneau legislației în domeniul concurenței și anume clauze care: limitau teritoriul vânzării sau cercul de cumpărători; stabileau restricții la prețurile de revânzare a mărfurilor; interziceau de a desface mărfuri produse de către concurenți.

Totodată, în cadrul investigației s-a constatat faptul că întreprinderea nu dispunea de o procedură transparentă de selectare a dealerilor bazată pe principiul „condiții egale – beneficii egale", ceea e ar putea duce la favorizarea unor întreprinderi în detrimentul altora. Pe parcursul investigației, la Consiliul Concurenței a parvenit cererea întreprinderii privind intenția de a iniția discuții de acceptare a angajamentelor. Ulterior întreprinderea a formulat propunerea sa de angajamente, prin care întreprinderea și-a asumat obligația de a modifica contractele încheiate cu dealerii săi și de a implementa o procedură de selecție a dealerilor direcți de Orange, care cuprinde criterii de selecție nediscriminatorii, transparente, clare, obiective și cuantificabile. Ca urmare, Plenul Consiliului Concurenței a acceptat angajamentele propuse de către ÎM „Orange Moldova" SA și a decis încetarea examinării cazului. După acceptarea angajamentelor, alte întreprinderi de pe aceiași piață, SA „Moldtelecom" și SA „Moldcell" au depus și ele angajamente, care au fost la fel acceptate de Consiliul Concurenței.

Un alt aspect important în raport cu angajamentele este faptul că, conform art. 79 alin. (2) din legea concurenței nr. 183/2012, „persoanele fizice sau juridice care se consideră prejudiciate printr-o practică anticoncurențială interzisă de prezenta lege vor putea înainta cerere privind acordarea de despăgubiri în termen de un an de la data la care decizia Consiliului Concurenței pe care se întemeiază acțiunea a rămas definitivă sau a fost menținută, în tot sau în parte, printr-o hotărâre judecătorească definitivă și irevocabilă.".[322] Astfel, este foarte importantă hotărârea judecătorească, deoarece aceasta, pe lângă faptul că produce efecte imediate pentru participanții la procedura judiciară, poate produce efecte și pentru alte persoane care au fost prejudiciate de o

[321] Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. APD-77 din 28.12.2015. [citat 14.01.2024]. Disponibil: https://www.competition.md/decizieview.php?l=ro&idc=64&id=5630&t=/Transparenta/Decizii/Decizia-Plenului-Consiliului-Concurentei-nr-APD-77-din-28122015

[322] Legea concurenței nr. 183. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2012, nr. 193-197.

practică anticoncurențială în procesul de solicitare a despăgubirilor, iar în cazul acceptării angajamentelor șansele de înaintare a acțiunilor civile se reduc semnificativ.

În Uniunea Europeană, comportamentul anticoncurențial este constatat de Comisia Europeană, care poate obliga părțile să pună capăt încălcării și să aplice sancțiuni, în timp ce instanțele europene verifică legalitatea deciziei. În temeiul articolului 263 TFUE, este posibil să se introducă o acțiune pentru anularea diverselor acte ale Comisiei. Articolul 263 alineatul (4) din TFUE prevede că orice întreprindere poate contesta o decizie adresată acesteia sau altei persoane dacă „o privește direct și individual”.[323]

Decizia Comisiei poate fi contestată din motive de lipsă de competență, încălcarea unei cerințe procedurale esențiale, încălcarea tratatelor sau oricărei norme de drept referitoare la aplicarea lor sau abuzul de putere. Examinarea legalității este completată de „competența nelimitată” care împuternicește instanțele, pe lângă efectuarea unei verificări a legalității sancțiunii, să înlocuiască propria evaluare cu cea a Comisiei și, în consecință, să anuleze, să reducă sau să mărească sancțiunea pecuniară sau plata penalităților impuse. Este de competența Comisiei să își expună raționamentul într-un mod clar și neechivoc, pentru a permite persoanelor în cauză să stabilească motivele măsurii și instanței competente să își exercite puterea de control. Este de datoria reclamantului să identifice elementele contestate ale deciziei atacate, să formuleze motive de contestare și să aducă dovezi corespunzătoare care să arate că motivele invocate de Comisie nu susțin la standardul judiciar necesar concluzia luată în actul contestat.

Modelele de aplicare a legii concurențiale sunt destul de diferite în UE și în SUA, dar în ambele sisteme rolul instanțelor este foarte important în protejarea drepturilor întreprinderilor. Este de remarcat faptul că în multe hotărâri ale instanțelor UE în care sunt examinate cazuri de concurență, se face trimitere la respectarea drepturilor fundamentale, inclusiv dreptul la viața privată, dreptul de a fi ascultat, obligația de motivare, dreptul la o bună administrare și obligația de imparțialitate.

În contextul în care la etapa actuală Republica Moldova are statut de țară candidată la aderare la Uniunea Europeană, vom menționa următorul caz important din UE, fiindcă abordează acordul anticoncurențial care a început pe teritoriul unui stat înainte ca acesta să adere la Uniunea Europeană, iar investigarea și sancționarea încălcării a fost după data aderării la UE, fiind reflectat și principiu *ne bis in idem* și cum sunt aplicate prevederile legale în raport cu noul stat membru UE.

[323] Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene din 25.03.1957. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, 2012, nr. C326 (versiune consolidată).

În Hotărârea din 14.02. 2012, CJUE a menționat că în temeiul articolului 2 din actul de aderare, dispozițiile tratatelor originare și actele adoptate înainte de aderare de instituții și de Banca Centrală Europeană sunt obligatorii pentru noile state membre începând cu data aderării și se aplică în statele membre respective în condițiile prevăzute în aceste tratate și în actul de aderare. Curtea a făcut trimitere și la jurisprudența sa prin care se prezumă în general că normele de procedură se aplică tuturor litigiilor în curs la momentul intrării lor în vigoare, spre deosebire de normele de drept substanțial, care, de regulă, sunt interpretate în sensul că nu au în vedere, în principiu, situații apărute anterior intrării lor în vigoare, iar Regulamentul nr. 1/2003 conține norme de procedură și norme de drept substanțial. Asemenea norme de drept substanțial nu pot face în principiu obiectul unei aplicări retroactive, indiferent de efectele favorabile sau defavorabile pe care le-ar putea avea o astfel de aplicare asupra persoanelor interesate. Astfel, principiul securității juridice impune ca orice situație de fapt să fie apreciată, în mod obișnuit și cu excepția unor dispoziții exprese contrare, în lumina normelor de drept aflate în vigoare.[324]

La fel, Curtea a menționat că în scopul de a garanta respectarea principiilor securității juridice și protecția încrederii legitime, normele de drept substanțial ale dreptului Uniunii trebuie să fie interpretate în sensul că nu vizează situații apărute anterior intrării lor în vigoare decât în măsura în care reiese în mod clar din formularea, finalitatea și economia acestora că trebuie să le fie atribuit un asemenea efect. În concluzie la acest aspect, Curtea a declarat că Dispozițiile articolului 81 CE și ale articolului 3 alin. (1) din Regulamentul (CE) nr. 1/2003, trebuie interpretate în felul următor: „în cadrul unei proceduri inițiate după 1 mai 2004, acestea nu sunt aplicabile unei înțelegeri care a produs efecte în perioade anterioare acestei date pe teritoriul statului membru care a aderat la Uniune la 1 mai 2004”.[325]

Cu referire la delimitarea competențelor între autoritatea națională de concurență și Comisie în vederea inițieri proceduri și în ce privește marja de manevră de care dispune această autoritate pentru a aplica dreptul național al concurenței, în legătură cu principiul *ne bis in idem*. Curtea a menționat că „dreptul Uniunii și dreptul național în materie de concurență se aplică în paralel. Practicile care restrâng concurența sunt văzute diferit de normele de concurență la nivel european și de cele la nivel național și domeniile lor de aplicare nu coincid. Totuși, atunci când autoritățile de concurență ale statelor membre decid în privința unor acorduri, decizii sau practici în temeiul articolului 81 CE sau ale articolului 82 CE, care fac deja obiectul unei decizii a Comisiei,

[324]Hotărârea CJUE din data 14.12.2012, Cauza nr. C-17/10, Toshiba Corporation și alții împotriva Autoritatea Cehă de concurență. [citat 28.05.2024]. Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=119427&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=8657413

[325] Ibidem.

ele nu pot lua decizii contrare deciziei adoptate de Comisie. Astfel, respectiva dispoziție constată că autoritățile naționale pot interveni ulterior intervenției Comisiei, dar le interzice doar să contrazică o decizie anterioară a Comisiei. Rezultă că o autoritate națională de concurență nu este privată în mod permanent și definitiv de competența sa de a aplica dreptul național al concurenței atunci când Comisia deschide o procedură vizând adoptarea unei decizii în temeiul capitolului III din Regulamentul nr. 1/2003".[326]

În acest context, Curtea a declarat că inițiere unei investigații de către Comisia Europeană împotriva unei înțelegeri anticoncurențiale, nu împiedică autoritatea de concurență a statului membru de a aplica sancțiunile prevăzute de legislația națională pentru acordurile anticoncurențiale încheiate pe teritoriul statului membru anterior aderării acestuia la Uniunea Europeană.

În cauzele din domeniul dreptului concurenței, Curtea a considerat că aplicarea principiului *ne bis in idem* este supusă unei triple condiții, de identitate a faptelor, de unitate de făptuitor și de unitate a interesului legal protejat. Astfel, Curtea a declara că principiul *ne bis in idem* „nu se opune ca întreprinderile care au participat la o înțelegere să fie sancționate cu amenzi de autoritatea națională de concurență a statului membru respectiv, în scopul sancționării efectelor produse de această înțelegere pe teritoriul respectivului stat membru înainte de aderarea sa la Uniunea Europeană, din moment ce amenzile aplicate membrilor acestei înțelegeri printr-o decizie a Comisei Europene anterioară adoptării decizie respectivei autorități naționale de concurență nu avea ca obiect reprimarea efectelor menționate".[327]

3.3. Examinarea aspectelor generale ale cauzalelor penale privind cartelurile

Având în vedere faptul că examinarea cauzelor penale nu reprezintă un obiectiv principal al prezentei cercetări, au fost analizate aspectele generale ale cauzelor penale deoarece considerăm că răspunderea penală prevăzută în legislația națională pentru persoanele participante la un cartel afectează instituția recunoașterii vinovății în cadrul proceselor administrative ale Consiliului Concurenței. Astfel, în vederea fortificării mecanismului de recunoaștere a vinovăției este necesară analiza generală a cauzelor penale și elaborarea unor soluții optime în acest sens.

Concurența reprezintă pilonul de bază al economiei de piață, fiind prezentată în doctrina economică ca fiind cea mai puternică forță a societății. Autoarea Păun Roxana-Daniela menționează că într-o economice de piață funcțională, respectarea normelor privind concurența asigură progresul economic, apărarea intereselor consumatorilor și competitivitatea produselor și

[326] Ibidem.
[327] Ibidem.

serviciilor în cadrul economiei respective, dar și accesul și protejarea consumatorilor față de produsele de pe alte piețe.[328]

Restrângerea concurenței, conform prevederilor Legii concurenței nr. 183/2012, presupune prezența unui impact negativ asupra cel puțin unuia dintre parametrii concurenței de piață, cum ar fi: prețul, producția, calitatea bunurilor și serviciilor, varietatea acestora sau inovarea.

Conform jurisprudenței naționale, dar și internaționale, cartelurile dure reprezintă cele mai dăunătoare fapte care distorsionează concurența și aduc cel mai mare prejudiciu societății. Rare sunt cazurile când Consiliul Concurenței vine cu estimări a efectelor pe piață a unor carteluri, într-o ultimă decizie[329] acesta a menționat că pe piața relevantă investigată nu a existat o concurență reală și eficientă urmare a unui cartel, iar practica concertată pusă în aplicare de un grup de întreprinderi a condus la stabilirea unor prețuri de piață mai mari în mediu cu 40% pentru unele produse de uz fitosanitar și fertilizați comparativ cu prețurile la produsele similare comercializate în Ucraina. Suplimentar, într-un comunicat[330], Consiliul Concurenței menționează că întreprinderile au fost sancționate cu o amendă în sumă totală de 130 milioane de lei, iar cartelul a fost în perioada 2015-2020. Acest fapt a afectat grav, pe o perioadă de 5 ani, producătorii agricoli din Republica Moldova, diminuând nivelul de competitivitate a acestora și, în final, bunăstarea consumatorului.

Agricultorii care au procurat, în perioada 2015-2020, produsele asupra cărora întreprinderile s-au înțeles privind stabilirea prețurilor și condițiilor de tranzacționare, au fost în mod direct prejudiciați. Cu toate că considerăm că nu este corect să faci o analiză a efectelor pe piață doar prin prisma comparării prețurilor din regiune, este cert faptul că diferența de prețuri, după cum a menționat Consiliul Concurenței, este în mediu de 40%, o valoare destul de mare, ceea ce ne face să credem că nu este justificată din punct de vedere economic, dat fiind faptul că cele două piețe geografice nu se deosebesc semnificativ.

În cazul unor asemenea carteluri, care au ca obiect stabilirea prețurilor la unele produse ce se utilizează în agricultură, în mod indirect și inevitabil au de suferit consumatorii, deoarece prețul pe care îl achită agricultorul din cauza cartelului se va răsfrânge asupra prețului final al producției agricole, care, la rândul său, se va răsfrânge asupra prețului produselor alimentare procesate.

---

[328] Păun, R.D. *Dreptul Concurenței*. București: Fundația România de Mâine, 2013. p. 312.ISBN: 978-973-163-711-2.

[329] Decizia Consiliului Concurenței nr. DA-22/20-64 din 18.11.2021. [citat 29.12.2024]. Disponibil: https://www.competition.md/decizieview.php?l=ro&idc=64&id=7352&t=/Transparenta/Decizii/Decizia-Plenului-Consiliului-Concurentei-nr-DA-2220-64-din-18112021

[330] Comunicat de presă a Consiliului Concurenței din 25.01.2022. *Cartel sancționat pe piața comercializării produselor de uz fitosanitar și a fertilizanților*. [citat 02.05.2024]. Disponibil: https://www.competition.md/libview.php?l=ro&idc=38&id=7353&t=/Presa/Noutati/Cartel-sanctionat-pe-piata-comercializarii-produselor-de-uz-fitosanitar-i-a-fertilizantilor/

Este foarte relevant acest exemplu, deoarece demonstrează încă odată efectul nociv pe care îl are un cartel, ale cărui efecte se răsfrâng asupra întregului lanț valoric care în domeniul agriculturii este destul de complex, și, într-un final, efectul și costurile le resimțim fiecare dintre noi, consumatorii. Chiar și în cadrul înțelegerilor de cartel privind participarea cu oferte trucate la licitații, cel care are de pierdut este tot consumatorul/cetățeanul care achită acele impozite care formează bugetul public din care sunt alocați bani pentru acele licitații trucate. Respectiv, orice cartel duce la prejudicii considerabile pentru societate.

Este un fapt cert că prejudiciile cartelului sunt mari, însă cuantificarea exactă a prejudiciului este dificilă, din care cauză aceasta se face cu aproximație. Au fost făcute numeroase studii cu privire la efectele pe piață a unui cartel, conform unui studiu OECD din 2002, prejudiciul cauzat de carteluri depășește echivalentul a miliarde de dolari SUA pe an, în medie cartelurile produc supra taxări în valoare de 10% din comerțul afectat și provoacă un prejudiciu global în valoare de 20% din comerțul afectat. [331]

Pentru a combate cele mai dăunătoare acțiuni/fapte îndreptate contra statului/individului/societății/mediului etc., statul recurge la mecanismul răspunderii juridice penale, care conține cele mai dure pedepse în raport cu toate celelalte forme de răspundere juridică civilă, administrativă, etc. În opinia autorilor Brânza S. și Stati V., în Republica Moldova situația economică este de așa natură încât activitatea economică e de neconceput fără o asigurare juridico-penală a relațiilor sociale din sfera concurenței. Doar în așa mod se poate contribui eficient la promovarea inovației și a investițiilor. Economia de piață modernă este caracterizată prin capacitatea de a promova inovația în baza concurenței între întreprinderi și printr-un mediu de afaceri favorabil sub aspect concurențial care duce la atragerea investițiilor și creării de întreprinderi noi.[332]

Ținând cont de efectul extrem de nociv al cartelurilor, mai multe state, în vederea descurajării unor asemenea practici, au recurs și la răspunderea juridică penală, aplicând, pe lângă sancțiuni pecuniare, pedepse cu închisoarea pentru persoanele fizice care au participat la acord: în SUA, inițial, pedeapsa maximă cu închisoarea a fost de 1 an, a crescut la 3 ani, în 1974, și la 10

[331] OECD, *Reports fighting hard core cartels: Harm, Effective Sanctions and Leniency Programmes*. OECD Publishing, Paris. 2002. p. 107. [citat 20.05.2024]. Disponibil: https://www.oecd.org/en/publications/fighting-hard-core-cartels_9789264174993-en.html

[332] Brînza, S. și Stati, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. 2.* Chișinău: Tipografia Centrală. 2015. p.1300.

ani, în 2004[333]; România – de la 6 luni la 5 ani[334]; Germania – până la 5 ani[335]; Franța – până la 4 ani[336],

iar în Federația Rusă – până la 6 ani[337].

În Statele Unite ale Americii este cel mai eficient mecanism de răspundere penală, conform rapoartelor Diviziei antitrust[338], în anul 2023 au fost 9 cauze penale, cel mai puține de fapt din ultimi 10 ani. Cele mai multe cauze penale din ultimi 10 ani au fost în anul 2015 – 60 de cauze. Totodată, pedeapsa medie cu închisoarea pentru anul 2023 a fost de 15 luni, iar amenzile au constituit 267 milioane de dolari.

În opinia judecătoarei Ungureanu D., procedura penală presupune, în același timp, o serie de dezavantaje, precum un standard înalt de probațiune, numeroase garanții procedurale, durata lungă a investigațiilor și dificultăți de cooperare instituțională, ceea ce a determinat mai multe state să pună accentul pe procedura administrativă care este mai potrivită pentru a apăra principiul liberei concurențe.[339] Suntem de acord că sunt și dezavantaje, însă aplicarea sancțiunilor penale mai bine de un secol în SUA a demonstrat că aplicarea unor asemenea sancțiuni este necesară pentru a descuraja comiterea de noi carteluri. Mai mult ca atât, în cadrul unui proces penal, persoanele care investighează înțelegerile anticoncurențiale dispun de măsuri speciale de investigație, care nu sunt specifice procedurii administrative, cum ar fi interceptările telefonice, filarea, etc.

Spere exemplu, în cazul cartelului vitaminelor, FBI a utilizat înregistrări audio și video, amplasând microfoane ascunse în sala de conferințe a unui hotel, înregistrând conversația de la o întâlnire la care au participat reprezentanții întreprinderilor implicate în cartel. În cadrul acestei întâlniri, întreprinderile au discutat detalii specifice despre fixarea prețurilor și strategiile de

---

[333] Ungureanu, D. *Infracțiunea de limitare a concurenței libere. O perspectivă de drept comparat*. Revista Institutului Național al Justiției nr.1(28), 2014. p.22-29. [citat 13.02.2024]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/j_nr_file/INJ_2014_1.pdf

[334] Legea concurentei din România nr.21 din 10.04.1996. În: *Monitorul Oficial din România,* 2016, nr. 153.

[335]Codul penal german din 13.11.1998 (Federal Law Gazette I, p. 3322). [citat 23.12.2023]. Disponibil: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html

[336]Codul comercial francez. [citat 23.12.2023]. Disponibil: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000005634379/LEGISCTA000006133184/#LEGIARTI000033745318

[337] Уголовный кодекс Российской Федерации, N. 63 – ФЗ от 13.06.1996 (ред. от 12.06.2024) (с изм. и доп., вступ. в силу с 06.07.2024). [citat 02.06.2024]. Disponibil: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/e8e8c98df722e05999230271e054b6a1f6f70f80/

[338] Antitrust Division U.S. Department of Justice, *Criminal Enforcement Trends Charts*. 2023. [citat 29.06.2024]. Disponibil: https://www.justice.gov/atr/criminal-enforcement-fine-and-jail-charts

[339] Ungureanu, D. *Infracțiunea de limitare a concurenței libere. O perspectivă de drept comparat.* Revista Institutului Național al Justiției nr. 1 (28), 2014. [citat 13.02.2024]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/j_nr_file/INJ_2014_1.pdf

împărțire a pieței. Respectiv, aceste înregistrări au constituit dovezi clare privind prezența unui cartel[340] sau în cazul cartelului lizinei, unde FBI a utilizat un informator intern, un director executiv al unei întreprinderi implicate, care a furnizat informații importante și a înregistrat discuțiile avute cu ceilalți reprezentați ai întreprinderilor implicate, captând discuțiile despre fixarea prețurilor și strategiile de piață.[341]

Analizând prevederile legale ale jurisdicțiilor unde există răspundere penală pentru înțelegerile de tip cartel, constatăm că acestea nu sunt uniforme și diferă foarte mult de la stat la stat, în special ce se referă la subiectul și latura obiectivă a infracțiunii. Spre exemplu în Franța, orice persoană fizică care ia în mod fraudulos un rol personal și decisiv la conceperea, organizarea sau implementarea acordurilor anticoncurențiale îndreptate spre: limitarea accesului pe piață sau a liberului exercițiu al concurenței de către alte companii; obstrucționează fixarea prețurilor prin jocul liber al pieței prin promovarea artificială a creșterii sau scăderii acestora; limitează sau controlează producția, debușeele, investițiile sau progresul tehnic; distribuirea piețelor sau a surselor de aprovizionare sau la exploatarea abuzivă de către o societate sau un grup de societăți a unei poziții dominante pe piața internă, se pedepsește cu închisoarea. [342] În schimb, în Germania sunt încriminate doar cartelurile ce vizează participarea la licitații cu oferte trucate[343]. În România se pedepsește cu închisoarea fapta oricărei persoane care exercită funcția de administrator, reprezentant legal ori care exercită în orice alt mod funcții de conducere într-o întreprindere de a concepe sau organiza, cu intenție, vreun acord anticoncurențial ce nu este exceptat de la lege[344].

În Republica Moldova, conform art. 246 din Codul penal, „limitarea concurenței libere prin încheierea unui acord anticoncurențial orizontal care constituie un cartel dur interzis de legislația din domeniul concurenței, care are ca obiect fixarea prețurilor de vânzare a produselor către terți, limitarea producției sau a vânzărilor, împărțirea piețelor sau a clienților sau participarea cu oferte trucate la licitații sau la alte forme de concurs de oferte, dacă prin aceasta a fost obținut un profit în proporții deosebit de mari sau au fost cauzate daune în proporții deosebit de mari unei terțe persoane, se pedepsește cu amendă în mărime de la 3000 la 4000 de unități convenționale sau cu

[340] Lande, R. H. și Davis, J. P. *Benefits from Antitrust Private Enforcement: Forty Individual Case Studies*. Univ. of San Francisco Law Research Paper No. 2011-22, 2008. p. 244. . [citat 19.12.2023]. Disponibil: http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1105523

[341] Departament of Justice, *Former top ADM executives, Japanese executive, indicted in lysine price fixing conspiracy. SUA*, 1996. [citat 06.03.2024]. Disponibil: https://www.justice.gov/archives/atr/usdoj-antitrust-division-1996-press-releases

[342]Codul comercial francez. [citat 23.12.2023]. Disponibil: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000005634379/LEGISCTA000006133184/#LEGIARTI000033745318

[343]Codul penal german din 13.11.1998 (Federal Law Gazette I, p. 3322). [citat 23.12.2023]. Disponibil: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#p2779

[344] Legea concurentei din România nr.21 din 10.04.1996. În: *Monitorul Oficial din România,* 2016, nr. 153.

închisoare de până la 3 ani. Persoana care a săvârșit fapta menționată supra este liberată de răspundere penală în cazul în care aceasta beneficiază de clemență, conform legislației din domeniul concurenței". [345]

Pentru a desluși componența de infracțiune menționată supra, este necesar de a studia elementele constitutive ale acesteia: obiectul, latura obiectivă, subiectul și latura subiectivă. Obiectul juridic specific al infracțiunii îl reprezintă relațiile sociale cu privire la libertatea concurenței, fiind lipsă obiectul material, deoarece nu presupune o influență nemijlocită infracțională asupra vreunei entități corporale. Victima infracțiunii este desemnată prin sintagma „terță persoană"[346], care are în vedere persoană care a suferit daune în proporții deosebit de mari, urmare a cartelului dur.

Obiectul juridic generic al infracțiunii menționate supra decurge din denumirea capitolului X al Codului penal – „Infracțiuni economice" [347] și reprezintă relațiile sociale cu privire la economia națională.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzută de articolul 246 din Codul penal, conform doctrinei juridice autohtone[348], are următoarea structură: 1) fapta prejudiciabilă; 2) urmările prejudiciabile; 3) legătura cauzală dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile; 4) ambianța infracțiunii.

Fapta prejudiciabilă constă în acțiunea de încheiere a unui acord anticoncurențial orizontal, ce constituie, conform legislației concurențiale, un cartel dur. Legea concurenței nr. 183/2012, definește la art. 4 acordul orizontal ca „acord sau practică concertată ce se realizează între două sau mai multe întreprinderi independente care funcționează pe piață la același (aceleași) nivel (niveluri)", iar „cartelul – acord sau practică concertată între doi sau mai mulți concurenți care urmărește coordonarea comportamentului concurențial al acestora pe piață sau influențarea parametrilor relevanți ai concurenței prin practici care includ fixarea sau coordonarea prețurilor de achiziție sau de vânzare ori a altor condiții comerciale, inclusiv în legătură cu drepturile de proprietate intelectuală, alocarea cotelor de producție sau de vânzare, împărțirea piețelor și a clienților, manipularea procedurilor de cerere de oferte, restricționări ale importurilor sau exporturilor sau acțiuni anticoncurențiale împotriva altor concurenți".[349]

---

[345] Codul Penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2009, nr. 72-74.

[346] Brînza, S. și Stati, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*. Vol. 2. Chișinău: Tipografia Centrală. p. 1300. ISBN: 978-9975-53-470-3.

[347] Codul Penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2009, nr. 72-74.

[348] Brînza, S. și Stati, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. 2.* Chișinău: Tipografia Centrală. p. 1300.

[349] Legea concurenței nr. 183. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2012, nr. 193-197.

La articolul 246 din Codul penal este indicat exhaustiv obiectul cartelului dur, și anume:

- fixarea prețurilor de vânzare a produselor către terți;
- împărțirea piețelor/clienților;
- limitarea producției/vânzărilor;
- participarea cu oferte trucate la licitații/la alte forme de concurs de oferte.

Urmările prejudiciabile sunt caracterizate prin obținerea unui profit în proporții deosebit de mari sau producerea daunelor unei terțe persoane. Codul penal, la art. 126 alin. (1^1), prevede ce se consideră proporții deosebit de mari, și anume atunci când valoarea bunurilor dobândite, primite, fabricate, utilizate, comercializate, sau valoarea pagubei pricinuite de o persoană/de un grup de persoane, depășește 40 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei[350]. Pentru anul 2024, salariul mediu pe economice a fost stabilit de Guvern[351] în mărime de 13 700 lei, respectiv proporția deosebit de mare reprezintă o valoare mai mare de 548 000 lei.

Susținem opinia dlui Creciu I. privind necesitatea de colaborare dintre Consiliul Concurenței și organul de urmărire penală pentru determinarea corectă și precisă a circumstanțelor cartelului și, în special, a cuantificării urmărilor prejudiciabile, care este o procedură ce necesită o analiză complexă care poate fi făcută doar de un număr foarte restrâns de specialiști din domeniu.[352]

Subiect al infracțiunii menționate supra pot fi doar persoanele fizice care la momentul când a fost încheiat acordul anticoncurențial dețineau vârsta de 16 ani. Având în vedere că cartelul dur presupune prezența a cel puțin două persoane între care are loc înțelegerea, specificul infracțiunii studiate constă că aceasta nu poate fi comisă de o singură persoană, ci de două sau mai multe. Legislația autohtonă, în comparație cu a altor state, nu prevede ce funcție/statut trebuie să dețină în întreprindere persoana fizică care a participant nemijlocit la acele înțelegeri de cartel. În această situație, cert este faptul că aceasta trebuie să dețină o funcție care să-i permită să reprezinte întreprinderea, sau o altă funcție care îi permite să dețină controlul asupra întreprinderi sau asupra deciziilor acesteia.

În opinia autorilor Brânza S. și Stati V., subiectul infracțiuni analizate trebuie să dețină una dintre următoarele calități speciale:

---

[350] Codul Penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2009, nr. 72-74.

[351] Hotărârea de Guvern privind aprobarea cuantumului salariului mediu lunar pe economie, prognozat pentru anul 2024 nr. 1033 din 21.12.2023. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2023, nr.495-496.

[352] Creciun, I. *Mecanismele juridice de combatere a acordurilor anticoncurențiale și protecție a concurenței în legislația Republicii Moldova*. Teză de doctorat în drept. Chișinău, 2021. p. 237.

- conducător/administrator al întreprinderii;
- adjunctul conducătorului/administratorului întreprinderii;
- contabil-șef;
- persoana fizică căreia i-a fost delegată competența de a încheia un acord în baza procurii eliberate de întreprindere în modul corespunzător. [353]

Aceasta nu reprezintă o listă exhaustivă, pot fi și alte calități, este cert faptul că organul de urmărire penală trebuie să analizeze fiecare persoană care este implicată în cartel și care este rolul și sarcinile lui în întreprindere, puterea acestuia de a influența activitatea întreprinderii, dacă acesta poate fi considerat reprezentantul întreprinderi. Spre exemplu, o persoană care este responsabilă de stabilirea prețului la anumite bunuri a întreprinderii poate să se înțeleagă cu alte persoane care dețin funcții similare și să stabilească unele prețuri asemănătoare, fără ca conducătorul să fie la curent cu această înțelegere.

Latura subiectivă a infracțiunii de limitare a concurenței libere prevăzută la art. 246 din Codul penal se caracterizează prin intenția directă ce constă în fixarea prețurilor, limitarea producției, împărțirea pieței și participarea cu oferte trucate la licitații. Conform art. 17 din Codul penal, „se consideră că infracțiunea a fost săvârșită cu intenție dacă persoana care a săvârșit-o își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, le-a dorit sau admitea, în mod conștient, survenirea acestor urmări”.[354]

Autorii Brînza S. și Stati V., susțin că motivele infracțiunii analizate pot fi diverse, principalul ar fi interesul material, dar poate fi și: răzbunarea; ura socială; națională; izolaționismul în raport cu agenții economici străini sau mărfurile străine; năzuința de a testa vigilența autorităților care protejează concurența. [355]

Din anul 2007 de când Codul penal prevede infracțiunea de limitare a concurenței libere și până în prezent, din analiza Rapoartelor statistice ale instanțelor de judecată în materie penală[356] cu privire la cauzele examinate/în curs de examinare, dar și din analiza paginilor web ale Procuraturii Generale, se constată că nu au fost examinate de către instanțele de judecată litigii privind examinarea unor cauze penale prin prisma art. 246 – limitarea concurenței libere din Codul

[353] Brînza, S. și Stati, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. 2.* Chișinău: Tipografia Centrală. p. 1300. ISBN: 978-9975-53-470-3.
[354] Codul Penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2009, nr. 72-74.
[355] Brânza, S. și Stati, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. 2.* Chișinău: Tipografia Centrală. p. 1300.
[356] Agenția de Administrare a Instanțelor Judecătorești, *Rapoarte*. [citat 15.02.2024] Disponibil: https://aaij.justice.md/reports/?custom_year=2023&custom_month=#reports

penal. Au fost identificate unele cazuri ce se referă la trucarea achizițiilor publice, însă în acele cauze calificarea a fost prin prisma altor prevederi ale Codului penal.

Lipsa punerii în aplicare de către organele de urmărire penală a prevederilor art. 246 din Codul penal, se datorează în opinia noastră faptului că este foarte dificilă stabilirea volumului prejudiciului sau profitului, or, o condiție de tragere la răspundere penală este anume că acel cartel a dus la obținerea unui profit în proporții deosebit de mari sau a cauzat daune în aceleași proporții unei persoane terțe. Pentru anul 2024, proporția deosebit de mare reprezintă o valoare mai mare de 548 000 lei. Dacă, conform studiilor, un cartel duce la obținerea unui profit în medie de 10% (prețurile sunt majorate cu 10% în raport cu prețurile care ar fi trebuit să fie dacă nu existau înțelegerile de cartel), atunci un simplu calcul ne arată că vânzările din acel cartel trebuie să fie de cel puțin 5 480 000 lei.

Conform prevederilor Legii concurenței nr. 184/2012, Consiliul Concurenței nu este obligat să demonstreze efectele anticoncurențiale a unor cartele dure, acestea sunt nule de drept, respectiv să demonstreze și să calculeze efectul pe piață a unui cartel dur îi revine procurorului în cadrul dosarelor penale. Din aceste considerente, pentru a face aplicabile prevederile din Codul penal menționate supra, este necesar ca Consiliul Concurenței să colaboreze strâns cu organul de urmărire penală și să încerce să stabilească în propriile decizii efectele pe piață a cartelurilor dure, iar legiuitorul să revadă această condiționalitate, or, cartelurile dure sunt de fapt cele mai grave încălcări ale legislației concurențiale. Respectiv, considerăm că legislația ar trebui să prevadă faptul că pot fi sancționate persoanele fizice participante la un cartel dur, indiferent de proporția prejudiciului și/sau profitului.

Autorul Pascal Wirz, într-un articol, a analizat preocupările cu privire la impunerea pedepsei cu închisoarea pentru persoanele care participă la un cartel. Printre acestea se regăsesc:

- lipsa de consecvență cu normele social juridice – pedeapsa cu închisoarea pentru participarea la înțelegerile de cartel este în contradicție cu normele social juridice. Multe țări sunt reticente să introducă pedepse cu închisoarea pentru asemenea încălcări, deoarece acestea nu sunt considerate suficient de grave pentru a justifica măsuri atât de drastice;

- costuri ridicate ale închisorii – o analiză cost/beneficiu social sugerează că numai sancțiunile financiare (de preferință răspunderea civilă) ar trebui impuse persoanelor participante la un cartel. Închisoarea cauzează costuri semnificative pentru societate atât în ceea ce privește costurile generale ale închisorii, cât și în ceea ce privește pierderea activității persoanelor arestate care în cele mai multe cazuri, privite individual nu sunt un pericol pentru societate, din contra unele sunt și sursa/generatorul unor afaceri legale care aduc profit societăți în ansamblu;

- standarde mai înalte de probe care conduc la conturi mai mari din partea statului și la o probabilitate mai mică de condamnare;

- dificultățile de coordonare între autoritatea de concurență și organele de urmărire penală.[357]

Cu siguranță, aplicarea sancțiunii sub formă de arest pentru persoanele participante la un cartel are un potențial nivel de descurajare care nu poate fi atins prin alte tipuri de sancțiuni. Cu toate acestea, suntem de părerea că în cazurile de cartel sancțiunea penală nu ar trebui să fie principala sancțiune care să reeduce și să prevină alte carteluri, dar să fie pus accentul pe răspunderea civilă pentru prejudiciile aduse de cartel. Astfel, cei care au avut de suferit să fie despăgubiți, iar răspunderea penală să fie doar ca o măsură suplimentară de reeducare nemijlocită a persoanei fizice care a participat la înțelegerea anticoncurențială. Totodată, în cazul în care a fost achitată amenda și despăgubirile persoanelor care au avut de suferit, aplicarea unei sancțiuni cu închisoarea până la 6 ani o considerăm disproporțională.

În anul 2018, art. 246 din Codul penal a fost completat cu alin. (2) ce prevede eliberarea de răspundere penală a persoanei care beneficiază de clemență conform legislației concurențiale. Completarea respectivă a fost și este necesară și benefică, ce are drept scop facilitarea/promovarea politicii de clemență. Însă considerăm că legiuitorul urmează să revadă această prevedere sau să modifice Legea concurenței, deoarece prin prisma legislației concurențiale, beneficiar al clemenței este doar persoana juridică și nu cea fizică, care este subiectul litigiului penal. La art. 4 din Legea concurenței nr. 183/2012, legiuitorul a prevăzut că cererea de clemență reprezintă o informare în mod voluntar a Consiliului Concurenței, în scris sau verbal, de către o întreprindere sau o persoană fizică, și care a fost redactată în mod specific pentru a fi înaintată autorității de concurență în vederea obținerii imunității la amenzi sau a unei reduceri a amenzilor în cadrul unei politici de clemență. [358]

Astfel, pe deoparte, în moțiunea „cererea de clemență”, legiuitorul a prevăzut posibilitatea ca aceasta să fie înaintată de o persoană fizică în nume propriu, însă în continuare la noțiunea de politică de clemență, spre exemplu a exclus persoana fizică, făcând trimitere doar la persoana juridică, „politică de clemență – instrument privind aplicarea art. 5, pe baza căruia un participant la un cartel, în mod independent de celelalte întreprinderi implicate în acord, cooperează în cadrul unei investigații desfășurate de Consiliul Concurenței, furnizând în mod voluntar informațiile pe care acesta le are despre cartel și despre rolul său în cadrul cartelului și primind în schimb, printr-

[357] Wirz, P. *Imprisonment for Hard Core Cartel Participation: A Sanction with Considerable Potential.* Bond Law Review, vol. 28, numărul 2, 2016. p. 89-113. [citat 04.07.2024]. Disponibil: https://blr.scholasticahq.com/article/5641

[358] Legea concurenței nr. 183. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2012, nr. 193-197.

o decizie, imunitate la amenzi sau o reducere a amenzilor care ar urma să fie impuse pentru implicarea sa în cartel”.[359]

Aceiași situație o regăsim și în Secțiunea a 3-a din Capitolul VIII al Legii concurenței nr. 183/2012, care reglementează politica de clemență, art. 84 alin. (1) și (4) prevede că clemența este recompensa acordată de Consiliul Concurenței pentru cooperarea întreprinderilor și asocierilor de întreprinderi cu Consiliul Concurenței, în cazul în care acestea sunt sau au fost parte a unui acord anticoncurențial. Orice declarație înaintată de o întreprindere Consiliului Concurenței în scopul beneficierii de clemență face parte integrantă din dosarul cauzei, dacă întreprinderii respective i se acordă clemența de către Consiliul Concurenței. În continuare, secțiunea respectivă conține reglementări ce se referă la tipurile de imunitate la amendă, condițiile generale de acordare a clemenței, etc., fără ca să reglementeze situația când cererea este depusă de o persoană fizică în nume propriu.

Analizând prevederile art. 246 alin. (2) din Codul penal și prevederile Legii concurenței nr.183/2012 ce se referă la politica de clemență, concluzionăm că aplicarea alin. (2) de la art. 246 din Codul penal este imposibilă, or, cum am menționat mai sus, este cert faptul că Legea concurenței prevede acordarea clemenței doar persoanelor juridice, fiind necesară ajustarea cadrului legal în vederea acordării unor garanții și persoanelor fizice care divulgă, spre exemplu, acele informații prevăzute pentru acordarea clemenței întreprinderilor.

De exemplu, fostul administrator al unei întreprinderi X, după ce și-a dat demisia, nemaiavând nicio relație de muncă cu întreprinderea X, depune o cerere de clemență în nume propriu la Consiliul Concurenței în care prezintă toate informațiile relevante și elementele probatorii privind implicarea întreprinderii X (în perioada când activa la aceasta) și alte 2 sau 3 întreprinderi într-un cartel dur. Chiar dacă persoana fizică a cooperat în mod real și prompt cu Consiliul Concurenței, fapt care ia permis ultimului să constate cartelul și să aplice sancțiuni întreprinderilor implicate, riscă să fie trasă la răspundere penală pentru participarea la un cartel dur. Însă în cazul în care informațiile ar fi fost prezentate de către întreprindere, aceasta ar fi beneficiat de clemență.

În Uniunea Europeană, aceste persoane pot fi numite „avertizori” și beneficiază de o protecție juridică, în temeiul Directivei (UE) 2019/1937 a Parlamentului European și a Consiliului din 23 octombrie 2019 privind protecția persoanelor care raportează încălcări ale dreptului Uniunii, care prevede la art. 19, că se interzice orice formă de represalii împotriva persoanelor care efectuează raportări care lucrează în sectorul privat sau în sectorul public și care au obținut

[359] Ibidem.

informații referitoare la încălcări într-un context profesional, inclusiv amenințări și tentative de represalii, în special, represalii sub formă de: suspendare, șomaj tehnic, concediere; retrogradare sau blocare a promovării; transfer de atribuții, schimbări ale locației locului de muncă, reducere a salariilor; blocare a formării; darea unei evaluări negative a performanței sau a unei recomandări negative pentru activitatea profesională desfășurată; aplicare sau administrare a oricărei măsuri disciplinare sau mustrări ori a vreunei alte sancțiuni, inclusiv a unei sancțiuni financiare; discriminare, dezavantaj sau tratament inechitabil; prejudicii, inclusiv la adresa reputației persoanei în cauză, în special pe platformele de comunicare socială, sau pierderi financiare, inclusiv sub forma pierderii oportunităților de afaceri și a pierderii de venituri; includere pe o listă neagră pe baza unui acord sectorial sau la nivel de industrie formal sau informal, care poate presupune că persoana în cauză nu își va găsi, în viitor, un loc de muncă în respectivul sector sau în respectiva industrie, etc. [360]

Republica Moldova prin Legea privind avertizorii de integritate nr. 166 din 22.06.2023, a transpus parțial Directiva UE menționată supra, urmând să fie transpusă în întregime în procesul de aderare la UE.

În mare parte, garanții prevăzute în Directivă sunt transpuse și în legislația națională. Totuși considerăm că legiuitorul trebuie să acorde persoanelor care participă activ și oferă probe/informații necesare Consiliului Concurenței pentru a demonstra existența unui cartel dur la care au participat și ei nemijlocit, garanții și în privința exonerării de răspunderea penală pentru comiterea infracțiunilor prevăzute la art. 246 din Codul penal.

3.4. Concluzii la Capitolul III

Din analiza deciziilor Consiliului Concurenței concluzionăm că începând cu anul 2012, când a intrat în vigoare legea concurenței nr. 183, și până în prezent, autoritatea de concurență s-a axat pe depistarea cartelurilor care aveau ca obiect participarea cu oferte trucate la licitațiile publice și doar în 4 cazuri a fost alt obiect. Asta se datorează faptului că aceste tipuri de acorduri au fost mai ușor de identificat, deoarece multe întreprinderi participante la licitații nu cunoșteau sau nu erau informați în detaliu despre activitatea Consiliului Concurenței, respectiv la depunerea documentelor la licitații nu recurgeau la metode sofisticate de a ascunde cartelul și deseori, conform deciziilor Consiliului Concurenței, aceștia depuneau documente cu aceleași greșeli, semnate de aceleași persoane, indicau adrese comune, etc. Considerăm că Consiliul Concurenței

[360] Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 23 octombrie 2019 privind protecția persoanelor care raportează încălcări ale dreptului Uniunii. În. Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L305/17 din 26.11.2019. [citat 14.05.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A32019L1937

urmează să întreprindă mai multe măsuri pentru a fortifica politica de clemență, or, din analiza practicii internaționale cele mai multe carteluri și cele mai grave au fost descoperite datorită politicii de clemență, care în Republica Moldova a fost aplicată de două ori și acelea, la fel, în cazuri de trucare a ofertelor.

Chiar dacă au fost constatate numeroase acorduri anticoncurențiale de către Consiliul Concurenței, până în prezent nu a fost nicio cauză civilă privind repararea prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial. În acest sens, observăm și lipsa din partea Consiliului Concurenței a unor inițiative de informare a consumatorilor/întreprinderilor despre posibilitatea înaintării unor acțiuni civile privind repararea prejudiciului cauzat de acordurile anticoncurențiale depistate de autoritatea de concurență. La fel, autoritatea trebuie să asigure o informare mai detaliată în privința etapelor dosarelor de judecată în care sunt contestate deciziile privind acordurile anticoncurențiale, deoarece termenul de prescripție privind înaintarea acțiunii civile privind repararea prejudiciului, bazat pe o deciziei a Consiliului Concurenței, este de 1 an de zile, care se calculează de la data la care decizia autorității a rămas definitivă și irevocabilă.

Totuși, normele legale creează o incertitudine juridică în situația în care există o asemenea decizie a autorității de concurență, dar reclamantul nu își întemeiază acțiunea pe decizia autorității de concurență și depune o cerere de chemare în judecată, spre exemplu, peste 5 ani de la acordul anticoncurențial, dar în interiorul termenului de 3 ani de când a aflat despre acest acord, dar cu depășirea termenului de un an de la data când decizia Consiliului Concurenței a rămas definitivă și irevocabilă. În acest caz, pentru a elimina orice interpretare, deoarece pârâtul poate prezenta decizia autorității de concurență și să ceară respingerea acțiunii ca fiind depusă cu încălcarea termenului de prescripție, este necesară modificarea Legii concurenței nr. 183/2012.

Un alt aspect foarte important este cu privire la suspendarea executării deciziei Consiliului Concurenței. La etapa actuală, executarea acestora poate fi suspendată dacă este întrunit unul din cele două temeiuri prevăzute la art. 172 alin. (2) din Codul administrativ. Considerăm că este necesar completarea Legii concurenței cu norme ce vor stabili un regim special de suspendare a deciziilor Consiliului Concurenței, așa cum este, de exemplu, în cazul altor autorități, cum ar fi: Banca Națională a Moldovei și Comisia Națională a Pieței Financiare. Este foarte importantă restabilirea rapidă a mediului concurențial atunci când acesta este denaturat, dar și din considerentul că au fost deja în practică multe cazuri când persoanele sancționate eu reușit să se eschiveze de la plata amenzilor primite.

Deciziile Consiliului Concurenței prin care sunt constatate acordurile anticoncurențiale în mod special din ultimii ani conțin o motivare completă și comprehensivă, totuși chiar dacă în cazul acordurilor anticoncurențiale nu este obligatorie demonstrarea efectelor pe piață, considerăm că în

unele cazuri este necesar ca Consiliul să vină cu o informație succintă despre efectele cartelului, care va ajuta eventual consumatorii sau alte întreprinderi în înaintarea litigiilor civile privind repararea prejudiciului cauzat de acordul anticoncurențial.

Cu toate că Consiliul Concurenței a depistat numeroase cazuri de înțelegeri de cartel, în special ce avea ca obiect participarea cu oferte trucate la licitații publice, nu a fost identificate cazuri privind tragerea la răspunderea penală a persoanelor participante la cartel prin prisma prevederilor art. 246 din Codul penal. Considerăm că acest fapt se datorează procedurii extrem de anevoioase de a demonstra obținerea unui profit în proporții deosebit de mari sau cauzarea de daune în proporții deosebit de mari unei terțe persoane, urmare a punerii în aplicare a unui cartel dur interzis de legislația concurențială. De fapt, complexitatea procesului de probare a prejudiciului cauzat, este și cauza lipsei unor dosare civile privind repararea prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial.

În cazul cartelurilor ce au ca obiect participarea cu oferte trucate la licitații, demonstrarea profitului sau prejudiciului este și mai greu de probat, or, uneori întreprinderile participante la cartel dau prețuri mai mici decât alți participanți care nu sunt parte a cartelului. Totuși, această sarcină de cuantificare a profitului și a pierderilor, care, în majoritatea cartelurilor, este demonstrată în mod indirect, este posibilă prin analiza minuțioasă a pieței relevante (cum funcționează piața, care sunt costurile de producție, costurile materiilor prime, costurile/prețurile comparative din alte state, etc.) cu participarea unor experți economici specializați în domeniul concurențial, care la moment în Republica Moldova sunt foarte puțini.

Jurisprudența internațională în materie de acorduri anticoncurențiale reflectă eforturile autorităților de concurență din întreaga lume de a combate practicile care subminează concurența și afectează negativ piețele și consumatorii. Instanțele de judecată și autoritățile de reglementare din diverse jurisdicții au dezvoltat o bogată jurisprudență pentru a aborda și sancționa astfel de practici (unele date statistice cu privire la activitatea Comisiei Europene privind cartelurile sunt expuse în anexa nr. 5). Practica judiciară națională este una neuniformă și în foarte multe cazuri deciziile Consiliului Concurenței sunt anulate de prima instanță sau de Curtea de Apel Chișinău, însă menținute, în majoritatea cazurilor, de Curtea Supremă de Justiție.

O altă concluzie este faptul că hotărârile instanțelor de judecată nu sunt suficient de motivate, și anume lipsește o analiză proprie a instanței de judecată cu privire la cauza examinată, aceasta deseori limitându-se la unele concluzii succinte care reies din poziția unei părți, fapt care creează impresia de o examinare superficială a cauzei, mai ales că într-un caz recent instanța a decis că admite cererea de chemare în judecată (fără să indice parțial sau integral) și a anulat doar decizia Consiliului Concurenței, iar în privința celorlalte acte care au fost solicitate în cerere să fie

anulate nu s-a expus. În acest context, considerăm că este necesară și obligatorie instruirea judecătorilor și asistenților judiciari în materie de concurență, iar hotărârile instanțelor de judecată să conțină o motivare detaliată, bazată pe o cercetare proprie a probelor din dosar.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Acordurile anticoncurențiale, în special, cartelurile, reprezintă cele mai grave încălcări ale legislației concurențiale, care au efecte negative asupra pieței, consumatorilor și economiei în ansamblu. Cartelurile între întreprinderi privind fixarea prețurilor, împărțirea pieței, limitarea producției sau participarea cu oferte trucate la licitații subminează principiile unei piețe libere și competitive. Astfel, aceste acorduri dau naștere la litigii civile, de contencios administrativ și penale, care au constituit obiectul principal al prezentei cercetări. În baza analizei efectuate în prezenta teză, focusându-ne pe depistarea problemelor și lacunelor în procesul de examinare și soluționare a litigiilor menționate și având în vedere obiectivele de cercetare, relevăm următoarele concluzii și recomandări:

1. Analiza evoluției acordurilor anticoncurențiale și tipologia acestora, ne-a permis să observăm evoluția acordurilor anticoncurențiale, constatând că acestea au evoluat și se află într-un proces continuu de evoluție, inclusiv mijloacele prin intermediul cărora sunt realizate, în sensul că devin din ce în ce mai sofisticate și comportă un grad mai mare de secretizare. Astfel, statul trebuie să fie vigilent și să dezvolte noi instrumente și strategii pentru depistarea și prevenirea acordurilor anticoncurențiale pe piață.

2. În cazul unor contracte încheiate de către întreprinderile care acționează, fiecare la niveluri diferite ale lanțului de producție sau de distribuție, cum ar fi contractele de distribuție, franciză sau de licență, pot fi inserate foarte ușor clauze anticoncurențiale. De cele mai dese ori, aceste clauze au fost inserate fără o intenție de a dăuna concurenței, fiind incluse din necunoașterea cadrului legal. Așadar, la încheierea unor asemenea contracte urmează să fie consultați specialiștii din domeniul concurenței pentru a evita un acord anticoncurențial vertical.

3. Cu toate că mecanismul de acumulare a probelor prin intermediul inspecțiilor este asemănător cu cel utilizat de organele de urmărire penală și deseori sunt aplicate și amenzi destul de mari pentru obstrucționarea inspecției, constatăm lipsa unor monografii autohtone care ar avea drept obiect de cercetare inspecțiile efectuate de Consiliul Concurenței. La fel, se atestă lipsa unor monografii autohtone cu privire la litigiile civile privind repararea prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial. Considerăm că acest fapt, cu regret, a contribuit la lipsa unor asemenea litigii în instanțele naționale, chiar dacă au fost stabilite de Consiliul Concurenței multe acorduri anticoncurențiale, întreprinderile/consumatorii nu au înaintat acțiuni împotriva întreprinderilor participante la acordurile respective.

4. Studiind instrumentele juridice de contracarare a acordurilor anticoncurențiale, am constatat că inspecțiile efectuate de autoritățile de concurență sunt cele mai eficiente mecanisme

de depistare a unor acorduri anticoncurențiale, pentru că permit autorităților să colecteze probele necesare direct de la întreprinderi. În lipsa unui asemenea mecanism, ar fi imposibil colectarea probelor, or, aceste probe nu pot fi colectate prin solicitări de informații deoarece întreprinderile niciodată nu ar prezenta dovezi împotriva lor. Fiecare acord anticoncurențial are specificul său, respectiv autoritatea de concurență trebuie să aibă o abordare particulară în folosirea mecanismelor de depistare a acestora. Astfel, pentru a identifica un cartel este necesară o muncă enormă în analiza primară a informațiilor pentru a depista posibilele semne ale unor înțelegeri, și studierea practicii altor state, prin prisma preluării celor mai bune practicii în materie de identificare a acordurilor și investigarea acestora, dar și prin prisma identificării pieței pe care au avut loc înțelegeri anticoncurențiale, or, deseori piețele sunt aceleași în diferite state. Totodată, ținând cont că întreprinderile recurg la metode din ce în ce mai sofisticate pentru a ascunde acordurile anticoncurențiale, este necesară fortificarea mecanismelor de depistare prin oferirea dreptului Consiliului Concurenței să utilizeze măsuri speciale de investigație asemănătoare celor folosite de organul de urmărire penală prevăzute în Codul de procedură penală.

5. Un alt mecanism foarte important este politica de clemență. Fortificarea acestui mecanism la maximum de către autoritatea de concurență permite emiterea unor decizii bine argumentate și, într-un final, în cele mai dese cazuri, la recunoașterea cartelului de către toți participanții. Respectiv, acest mecanism poate duce la: identificarea unor acorduri anticoncurențiale care nu ar fi fost descoperite, fiindcă nu erau în vizorul autorităților de concurență; lipsa necesității efectuării unor inspecții pentru că întreprinderea care aplică la politica de clemență prezintă dovezi incontestabile și suficiente pentru luarea unei decizi; scăderea numărului dosarelor de judecată privind examinarea cererilor prin care se contestă deciziile autorității de concurență, deoarece decizia este una motivată cu probe incontestabile; scăderea cheltuielilor administrative care ar fi fost suportate de stat la examinarea dosarelor în instanța de judecată inclusiv la examinarea investigațiilor Consiliului Concurenței.

Pentru întreprinderi politica de clemență are avantajul privind imunitatea la amendă, dar și dezavantaje. Cel mai mare este că întreprinderile care aplică la politica de clemență nu sunt scutite de răspunderea civilă pentru prejudiciul cauzat de acordul anticoncurențial și, în unele state, inclusiv în Republica Moldova, persoanele participante la cartel pot fi trase și la răspundere penală.

Chiar dacă în august 2018 a fost modificat art. 246 din Codul penal al Republicii Moldova cu o prevedere care să elibereze de răspundere penală persoanele care beneficiază de clemență conform legislației din domeniul concurenței, Legea concurenței nr. 183/2012 prevede acordarea clemenței doar întreprinderilor, nu și persoanelor fizice. În acest context, urmează de modificat Legea concurenței nr. 183/2012, astfel încât de clemență să poată beneficia și persoana fizică,

pentru a facilita acest mecanism, deoarece pot fi cazuri când foștii angajați (care au participat nemijlocit la înțelegerile de cartel) să dezvăluie informația/probele necesare care să demonstreze un cartel, dar nu și întreprinderea în care au activat. Pot fi și situații în care la întreprindere vine un nou administrator și constată că întreprinderea a fost implicată în acorduri anticoncurențiale și aplică la politica de clemență, dar nu și fostul administrator, care nemijlocit a pus în aplicare sau a participat la acel acord anticoncurențial.

În acest context, considerăm că Legea concurenței nr. 183/2012 trebuie să prevadă că atunci când se aplică la politica de clemență, Consiliul Concurenței va stabili și cercul de persoane fizice care beneficiază de clemență.

6. Analizând rapoartelor anuale și deciziile Consiliului Concurenței emise în perioada 2012-2023 se constată că peste 85% din acordurile anticoncurențiale depistate se refereau la participarea cu oferte trucate la licitații publice. Respectiv, analiza informațiilor din registrul achizițiilor publice a constituit un mecanism foarte eficient care a dus la depistarea unui număr mare de acorduri anticoncurențiale. Ținând cont de evoluția tehnico-științifică, în mod special de capacitățile inteligenței artificiale, considerăm că autoritatea de concurență își poate îmbunătăți mecanismele de depistare a acestor tipuri de acorduri anticoncurențiale prin achiziționarea de softuri bazate pe inteligența artificială, care să analizeze informațiile/documentele depuse de întreprinderi în cadrul licitațiilor publice, în vederea identificării unor similitudini în documentele depuse sau alte semne care pot ridica o bănuială rezonabilă privind prezența unui acord anticoncurențial.

7. Din analiza litigiilor care au ca obiect actele autorității de concurență emise în procedura de depistare a acordurilor anticoncurențiale, dar și a prevederilor legale care reglementează forma și conținutul acestora am ajuns la concluzia că legiuitorul urmează să intervină și să elimine unele lacune/neclarități legale descrise în prezenta teză de doctorat. Spre exemplu, Dispoziția de inițiere a investigației, ținând cont că reprezintă o operațiune administrativă scrisă, conform prevederilor Codului administrativ aceasta urmează să fie motivată. Evident că motivarea acesteia nu trebuie să fie asemănătoare motivării unui act administrativ individual defavorabil. Astfel, considerăm că în lege urmează să fie precizate cerințele minime pe care trebuie să le întrunească motivarea completă a unei Dispoziții de inițiere a investigației.

8. Cu privire la Delegația de inspecție considerăm că aceasta nu este necesară, iar informația privind persoanele delegate și împuternicirile acestora pot fi înserate în Ordinul de efectuare a inspecției. În privința Ordinului de efectuare a inspecției legislația nu conține, la moment, prevederi clare privind temeiurile de anulare sau suspendare a acestui act și, în genere, considerăm că legiuitorul urmează să introducă în Codul administrativ, la art. 214, imposibilitatea

suspendării de către instanța de judecată a executării Ordinului de efectuare a inspecției. Or, în prezent, spre exemplu, în cazul în care angajații Consiliului Concurenței se prezintă la sediul unei întreprinderi în vederea efectuării unei inspecții, întreprinderea poate contesta ordinul în câteva ore de la primire (începerea inspecției), depunând în instanța și o cerere de suspendare a executării ordinului, acesta este suspendat de drept, conform art. 171 alin. (4) din Codul administrativ, care prevede că „dacă se depune o cerere de suspendare a executării actului administrativ individual, acesta poate fi executat doar după soluționarea cererii respective".

9. O altă concluzie este lipsa unor prevederi în Legea concurenței nr. 183/2012 referitoare la procedura de adoptare și contestare a mandatului judecătoresc privind autorizarea efectuării inspecției de către Consiliul Concurenței în încăperile sau mijloacele de transport ce aparțin persoanelor fizice, care face inaplicabil acest mecanism. Drept urmare, se impune completarea Legii concurenței nr. 183/2012 pentru a face acest mecanism viabil.

10. Mecanismul de tragere la răspundere penală a persoanelor fizice participante la un cartel este ineficient, în contextul în care, în perioada 2012-2023, au fost identificate 29 de decizii ale Consiliului Concurenței prin care au fost constatate înțelegeri de cartel, însă din analiza rapoartelor statistice despre cazurile penale examinate de prima instanță nu a fost identificată nici o cauză penală în baza art. 246 din Codul penal. Respectiv, nici o persoană nu a fost trasă la răspundere penală, deși conform deciziilor Consiliului Concurenței numărul acestor persoane este unul foarte mare (dacă luăm minimum două întreprinderi implicate și câte o persoană fizică de la fiecare avem cel puțin 58 de persoane implicate în înțelegeri privind limitarea concurenței libere).

Dina analiza art. 246 din Codul penal, deducem că lipsa unor cauze penale se datorează faptului că legiuitorul a impus organului de urmărire penală demonstrarea profitului deosebit de mare sau cauzarea de daune în aceleași proporții unei terțe persoane de către cartelul dur interzis de Legea concurenței nr. 183/2012. Procedura de calculare a profitului sau daunelor aduse de un cartel este foarte anevoioasă și, în cele mai multe cazuri, acestea pot fi estimate cu aproximație cu folosirea unor probe indirecte, ceea ce într-un proces penal nu este acceptabil, mai ales că persoana ar risca închisoarea pe un termen de până la 6 ani.

Totuși pentru a pune în aplicare prevederile articolului menționat, considerăm că legiuitorul trebuie să intervină în redacția acestuia și să elimine condițiile profitului și daunelor și să reducă sancțiunea cu închisoarea până la 2 ani, deoarece în majoritatea statelor unde este prevăzută sancțiunea penală, aceasta nu este o perioadă mare de timp. În SUA, spre exemplu, chiar dacă în cazurile de cartel este prevăzută pedeapsa cu închisoarea până la 10 ani, pentru anul 2023 aceasta a fost aplicată în medie de 15 luni.

Considerăm că în cazurile de cartel, sancțiunea penală nu ar trebui să fie principala sancțiune care să reeduce și să prevină alte carteluri, dar să fie pus accentul pe răspunderea civilă pentru prejudiciile aduse de cartel. Astfel, cei care au avut de suferit să fie despăgubiți, iar răspunderea penală să fie doar ca o măsură suplimentară de reeducare nemijlocită a persoanei fizice care a participat la cartel. Atât timp cât a fost achitată amenda stabilită (care e destul de mare, până la 10% din cifra de afaceri), au fost achitate și despăgubirile persoanelor care au avut de suferit, aplicare unei sancțiuni cu închisoarea până la 6 ani o considerăm disproporțională.

11. Din analiza litigiilor civile privind recuperarea prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial, inițiate în alte state, constatăm că lipsa unor asemenea litigii în Republica Moldova se datorează faptului că procesul de întocmire a unei asemenea cereri de chemare în judecată cu șanse reale de succes este unul foarte complicat. Demonstrarea unui prejudiciu urmare a unui acord anticoncurențial necesită resurse umane de înaltă calificare în domeniul concurențial-economic, dar și resurse financiare și de timp destul de mare pentru realizarea unei analize economice.

12. O altă concluzie este lipsa din partea Consiliului Concurenței a unor inițiative de informare a consumatorilor/întreprinderilor despre posibilitatea înaintării unor acțiuni civile privind repararea prejudiciului cauzat de un acordurile anticoncurențiale depistate de autoritate. La fel, considerăm că autoritatea trebuie să revadă propria pagină web, astfel încât să fie asigurată o informare detaliată în privința etapelor de judecată în care sunt contestate deciziile privind acordurile anticoncurențiale, deoarece termenul de prescripție privind înaintarea unei acțiuni civile privind repararea prejudiciului, bazată pe o decizie a Consiliului Concurenței, este de 1 an de zile, care curge de la data la care decizia Consiliului Concurenței a rămas definitivă sau a fost menținută, în tot sau în parte, printr-o hotărâre judecătorească definitivă și irevocabilă.

13. O altă concluzie este lipsa în legislația națională a posibilității înaintării unei cereri privind repararea prejudiciului cauzat de un cartel pentru un număr nedeterminat de consumatori, cum este, spre exemplu, în SUA. Conform unui comunicat al Biroului Procurorului General al Statului Washington din 14 septembrie 2017[361], peste 41 de milioane de dolari au fost îndreptați către 24 632 de consumatori și întreprinderi care au avut de suferit în cazul cartelului privind fixarea prețurilor la LCD. În media, fiecare consumator a primit aproximativ 203 USD.

Spre exemplu, în conferința de presă din 03 iulie 2024, președintele Consiliului Concurenței a anunțat că pe 28 iunie 2024 a fost adoptată decizia prin care mai multe companii

[361] Comunicat al Biroului Procurorului General al Statului Washington din 14 septembrie 2017. Disponibil: https://www.atg.wa.gov/news/news-releases/more-41m-headed-consumers-ag-ferguson-s-lcd-price-fixing-case

petroliere au fost sancționate cu amendă în sumă de peste 480 mln lei pentru încheierea unui acord anticoncurențial. Respectiv, în cazul în care decizia Consiliului Concurenței va fi menținută în vigoare de către instanțele de judecată, ar fi benefic pentru societate/consumatori să fie înaintată o acțiune civilă privind repararea prejudiciilor cauzate de acest acord anticoncurențial, asemănătoare celei din SUA menționată supra.

În acest context, considerăm că legiuitorul urmează să identifice instituția responsabilă și să creeze mecanismul necesar pentru înaintarea unor asemenea cereri și procesul de identificare a consumatorilor și redistribuirea mijloacelor financiare. Instituția responsabilă de înaintarea unor asemenea acțiuni, în opinia noastră ar putea fi: Avocatul Poporului sau Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor.

14. Având în vedere că legislația națională oferă posibilitatea înaintării unor acțiuni civile privind repararea prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial, cadrul normativ secundar care ar reglementa în detaliu asemenea litigii este lipsă, or, spre exemplu în alte state sunt acte normative care oferă sprijin părților în asemenea litigii, cum ar fi calcularea prejudiciului, stabilirea legăturii cauzale, accesul la materiale dosarului de investigație, etc. Cu regret, în afară de dreptul de a înainta acțiunea, alte reglementări în legislația națională nu există, elementar accesul la dosarul de investigație este limitat părților, conform prevederilor Legii concurenței nr. 183/2012 persoanele terțe nu au dreptul la acces la dosarul de investigație. Pentru înaintarea unei acțiuni civile privind recuperarea prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial considerăm că este foarte important ca persoanele care doresc să depună o asemenea acțiune să aibă dreptul de acces la materialele dosarului, or, pentru stabilirea cuantumului prejudiciului este necesar cunoașterea în detaliu cum a avut loc acel acord anticoncurențial. Respectiv, legislația națională urmează să fie completată cu norme care să ofere orientări în privința cuantificării prejudiciului, stabilirea legăturii cauzale și modalitatea de acces la dosarul de investigație terților persoane.

15. Analizând litigiile care decurg dintr-un acord anticoncurențial, care au fost examinate sau care sunt în examinare în instanțele de judecată, constatăm că decizia Consiliului Concurenței prin care a fost stabilit un acord anticoncurențial este contestată separat de fiecare întreprindere. În consecință sunt pendinte cel puțin două dosare de judecată în care se examinează legalitatea aceluiași act administrativ individual. Pentru o examinare obiectivă și corectă a acestor dosare urmează ca acestea să fie conexate, or, în cazul în care prima instanță care examinează cauza decide că a fost un acord anticoncurențial și decizia este legală, în a doua cauză instanța practic este legată să stabilească și ea prezența acordului și legalității deciziei. Riscul hotărârilor disonante este foarte mare, iar puterea lucrului judecat devine iluzorie.

Dacă în cazurile menționate supra teoretic dosarele ar putea fi examinate și separat, atunci în cazurile în care, pe lângă decizia autorității, se contestă întreaga procedură administrativă sau Dispoziția de inițiere a investigației, credem că conexarea este obligatorie, or, anularea actului de inițiere a investigației se răsfrânge în mod automat asupra întregii proceduri administrative, asupra tuturor părților.

16. Este problematic și faptul că în prezent, Legea concurenței nr. 183/2012 prevede posibilitatea ca o decizie să poată fi luată cu două voturi, adică nici măcar cu o majoritate simplă. Acest fapt poate duce la o eventuală situație ca decizia votată de 2 membri să fie, ulterior, anulată sau revocată prin prisma prevederilor Codului administrativ de ceilalți 3 membri ai Consiliului Concurenței.

Având printre obiective de cercetare formularea unor recomandări de *lege ferenda* în vederea îmbunătățirii legislației, venim cu următoarele propuneri și recomandări*:*

1. Completarea Legii concurenței nr.183/2012 cu art. 55^1 cu următorul cuprins:

„*55^1. Măsuri speciale de investigații.*

(1) În cadrul investigațiilor pot fi efectuate de către Consiliul Concurenței următoarele măsuri speciale de investigație cu autorizarea judecătorului de instrucție:

a) interceptarea și înregistrarea comunicărilor și/sau a imaginilor;

b) colectarea de informații de la furnizorii de servicii de comunicații electronice;

c) accesarea, interceptarea și înregistrarea datelor informatice;

d) urmărirea vizuală;

e) culegerea de informații.

(2) Prevederile Codului de procedură penală referitoare la dispunerea, autorizarea, efectuarea, prelungirea, încetarea și consemnarea măsurilor speciale de investigații se aplică corespunzător.”.

2. Cu referire la fortificarea mecanismului politicii de clemență se impun următoarele modificări la Legea concurenței nr.183/2012

2.1 Art.84 să fie completat cu alin. (8) cu următorul cuprins: „(8) *În cazul în care cererea de clemență este depusă de o întreprindere, aceasta va conține numele fiecărei persoane fizice care a participant nemijlocit la acordul anticoncurențial din partea întreprinderii în cauză.”.*

2.2 Completarea cu un nou art. 84^1 cu următorul cuprins: „*84^1 Imunitatea la răspundere penală a persoanelor fizice.*

(1) Imunitatea la răspundere penală reprezintă exonerarea de la aplicarea răspunderii penale pentru încălcarea prevederilor art. 246 din Codul penal.

(2) Persoana fizică care a depus cererea de clemență și a fost acceptată de către Consiliul Concurenței beneficiază de prezenta imunitate.

(3) În cazul în care cererea de clemență este depusă de o întreprindere, Consiliul Concurenței în decizia de acordare a clemenței va indica doar acele persoane fizice menționate de întreprindere în cererea de clemență, care au colaborat nemijlocit cu autoritatea în procesul de investigație.

(4) În cazul în care persoanele fizice indicate în cererea de clemență depusă de o întreprindere refuză solicitarea Consiliului Concurenței de a face declarații, prezenta informații, de a colabora, acestea nu vor beneficia de imunitate la răspunderea penală.".

2.3 Art. 90 alin. (1) și (2) urmează să fie completat după textul „*Orice întreprindere sau asociere de întreprinderi"* cu sintagma „*sau persoană fizică*", și mai departe după text.

3. Cu referire la actele emise în procedura de depistare a unui acord anticoncurențial sunt necesare următoarele modificări la Legea concurenței nr.183/2012

3.1 Propunem completarea alin. (2) de la art. 47 cu următorul text: „*Dacă pe rolul aceleiași instanțe se află mai multe cauze în care este contestată aceeași decizie prin care a fost finalizată investigația și cel puțin într-o cauză este contestată și dispoziția de inițiere a investigației, atunci cauzele urmează să fie conexate.*".

3.2 Art. 47 alin. (5) propunem să aibă următoarea redacție: „*Ordinele emise de președintele Consiliului Concurenței în temeiul art. 56 alin. (3) și art. 57 se contestă numai odată cu decizia prin care se finalizează investigația.*".

3.3 Art. 55 să fie completat cu un nou alin. (4^2), cu următorul cuprins: „*(4^2) Dispoziția de inițiere a investigației reprezintă o operațiune administrativă scrisă. Motivarea acesteia va conține temeiurile rezonabile care au stat la baza suspectării încălcării legislației concurențiale și după caz materialele pe care le dispune Consiliul care au stat la baza emiterii Dispoziției*.".

3.4 Art. 56 urmează să fie modificat după cum urmează:

- la alin. (3) după textul „*în care se indică scopul și obiectul inspecției*," să fie completat cu sintagma „*persoanele delegate pentru efectuarea inspecției și împuternicirile acestora*" și mai departe după text;
- la alin. (5) sintagma „*delegația de inspecție*" urmează să fie substituită cu sintagma „*ordinul menționat la alin. (3)*";
- la alin. (7) urmează să fie exclus textul „*și delegația de inspecție în care se indică împuternicirile acestora.*".

3.5 Art. 56^1 alin. (2) lit. a) urmează să fie modificat prin excluderea sintagmei „*delegația de inspecție*".

4. Cu referire la mandatul judecătoresc se impune modificarea Legii concurenței după cum urmează: art.57 urmează să fie completat cu alin. (6^1), (6^2) și (6^3), ce vor avea următorul cuprins:

„(6^1) Mandatul judecătoresc se emite de către președintele Curții de Apel Chișinău sau de către un judecător delegat de acesta.

(6^2) Cererea privind eliberarea mandatului judecătoresc se examinează fără citarea părților. Judecătorul se pronunță asupra cererii în termen de cel mult 48 de ore de la data înregistrării cererii. Încheierea se motivează și se comunică Consiliului Concurenței în termen de cel mult 48 de ore de la pronunțare.

(6^3) În cazul în care inspecția trebuie desfășurată simultan în mai multe încăperi, terenuri și mijloace de transport, Consiliul Concurenței va depune o singură cerere, instanța pronunțându-se printr-o încheiere în care se vor indica spațiile în care urmează să se desfășoare inspecția.".

Propunem o nouă redacție a alin. (7) de la art.57, după cum urmează: „*(7) Încheierea prevăzută la alin. (6^2) poate fi atacată cu recurs la Curtea Supremă de Justiție, în termen de 72 de ore de la momentul comunicării acesteia. Contestația nu este suspensivă de executare.*".

5. Alin. (4) de la art. 45 propunem să aibă următoarea redacție: „*Actele administrative ale Consiliului Concurenței se adoptă de Plenul Consiliului Concurenței cu votul a cel puțin 3 membri.".*

6. Cu referire la acordarea accesului la dosar a persoanelor care doresc să depună o acțiune civilă privind recuperarea prejudiciilor, se impune completarea art. 60 din Legea concurenței nr.183/2012 cu un alineat nou, ce va avea următorul cuprins: „*(7) După ce Decizia Consiliului Concurenței a fost adoptată și publicată, accesul la dosar poate fi acordat și altor persoane care doresc să depună o cerere de chemare în judecată privind recuperarea prejudiciului cauzat printr-o practică anticoncurențială interzisă de prezenta lege. În acest caz, persoana urmează să depună o cerere scrisă, în care trebuie să demonstreze că ar fi putut fi afectat de practica anticoncurențială constată de Consiliul Concurenței.",*

7. Pentru a înlătura obstacolele în aplicarea normei de la art. 246 din Codul penal, propunem o nouă redacție a acestuia, după cum urmează: „*(1) Limitarea concurenței libere prin încheierea unui acord anticoncurențial orizontal, care constituie un cartel dur interzis de legislația din domeniul concurenței, care are ca obiect fixarea prețurilor de vânzare a produselor către terți, limitarea producției sau a vânzărilor, împărțirea piețelor sau a clienților sau participarea cu oferte trucate la licitații sau la alte forme de concurs de oferte, se pedepsește cu amendă în mărime de la 3000 la 4000 de unități convenționale sau cu închisoare până la 2 ani.".*

8. Codul administrativ, la art. 214, urmează să fie completat cu un nou alin. (12), cu următorul cuprins: „*(12) Nu pot fi suspendate actele Consiliului Concurenței emise în cadrul*

procedurii de investigație (dispoziția de inițiere a investigației, ordinul de efectuare a inspecției, procesul-verbal de inspecție, decizia de efectuare a inspecției în alte încăperi, raportul de investigație).”.

BIBLIOGRAFIE

I. Surse bibliografice în limba română:

1. Almășan, A. *Dreptul concurenței.* București: Hamangiu, 2021. p. 402. ISBN: 978-606-27-1865-7.
2. Agenția de Administrare a Instanțelor Judecătorești, *Rapoarte*. [citat 15.02.2024]. Disponibil: https://aaij.justice.md/reports/?custom_year=2023&custom_month=#reports
3. Baieș, S., Băiești, A., Cebotari, V. et al. *Drept civil. Drepturile reale. Teoria generală a obligațiilor*. Chișinău: Cartier, 2005. p. 526. ISBN: 9975-79-344-4.
4. Belei, E., Borș A., Chifa F. ș.a. *Drept procesual civil. Partea generală.* Red. șt.-fic A. Cojuhari. Coord. E. Belei. Chișinău: Editura Lexon-Prim, 2016. p. 461. ISBN: 978-9975-4072-9-8.
5. Belei, E. şi Jimbei, I. *Suspendarea executării actului administrativ vs Ordonanța provizorie.* Articol publicat de Bizlaw la 03.09.2021. [citat 07.12.2023]. Disponibil: https://bizlaw.md/suspendarea-executarii-actului-administrativ-vs-ordonanta-provizorie
6. Chifa, F. *Obiectul și sarcina probațiunii în procesul civil*. Teză de doctorat în drept. Chișinău, 2024. p. 203.
7. Bologan, D. *Dreptul Concurenței: Note de curs*. Chișinău, 2014. p. 164. ISBN: 978-9975-4280-4-0.
8. Bologan, D. *Înțelegerile de tip cartel în Republica Moldova – aspecte teoretico-practice*. Revista Română de Concurență Nr. 1-2/2015. [citat 18.01.2024]. Disponibil: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2714336
9. Bologan, D. *Reglementarea juridică a înțelegerilor de cartel*. Teză de doctorat în drept. Chișinău, 2016. p. 199.
10. Borcoi G., Stancu M. *Drept procesual civil*. Editura: Hamangiu, 2015. p. 1248. ISBN: 978-606-27-0324-0.
11. Brînza, S., Stati, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*, vol. II. Chișinău, 2015. p. 1300. ISBN: 978-9975-53-470-3.
12. Bulmaga, O. *Măsurile organizatorico-juridice în privința entităților ce desfășoară practici anticoncurențiale.* Teză de doctorat în drept. Chișinău, 2014. p.183.
13. Bulmaga, O. *Piața relevantă – instrument fundamental al dreptului concurenței*. Revista națională de drept, nr. 12, 2010. p.15-19. ISSN: 1811-0770.
14. Butacu, C. *Particularități ale răspunderii civile delictuale in materia dreptului european al concurenței. Studiu de teorie și jurisprudență.* București: Universul Juridic, 2023. p. 464. ISBN: 978-606-39-1070-8.

15. Ciucă, B.L. *Tradiții și evoluții în doctrina juridică națională, în vol. „Reflecții”*, editat de Academia de Științe Juridice din Romania, Editura Universul Juridic, 2023. p. 332. ISBN: 2971-9461.
16. Codrescu I. *Regula „Fructul pomului otrăvit” în legislația procesual penală autohtonă.* În: Revista științifică „InterConf”, nr. (160), 2023, p. 150. [citat 24.03.2024]. Disponibil: https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/3961
17. Codul administrativ al Republicii Moldova nr. 116 din 19.07.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2018, nr. 309-320.
18. Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2019, nr. 66-75.
19. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225 din 30.05.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2013, nr. 130-134.
20. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003. Republicat în temeiul art. IV al Legii nr. 252 din 8.11.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2012, nr. 263-269.
21. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2009, nr. 72-74.
22. Consiliul Concurenței România, Raport anual 2022. [citat 26.04.2024]. Disponibil: https://www.consiliulconcurentei.ro/documente-oficiale/rapoarte/rapoarte-anuale/
23. Consiliul Concurenței Republica Letonia, Raport anual 2023. [citat 26.04.2024]. Disponibil: https://www.kp.gov.lv/en/2021-2026
24. Cosmovici, P. M. și Munteanu, R. *Înțelegerile între întreprinderi. Reguli generale.* București: Editura Academiei Române, 2001. p. 588. ISBN: 973-27-0683-X.
25. Constituția Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 1994, nr. 1.
26. Constituția României din 1991. În: *Monitorul Oficial al României*, 1991, nr. 233.
27. Comunicat de presă al Consiliului Concurenței din 25.01.2022. *Cartel sancționat pe piața comercializării produselor de uz fitosanitar și a fertilizanților*. [citat 02.05.2024]. Disponibil: https://www.competition.md/libview.php?l=ro&idc=38&id=7353&t=/Presa/Noutati/Cartel-sanctionat-pe-piata-comercializarii-produselor-de-uz-fitosanitar-i-a-fertilizantilor/
28. Comunicarea Comisiei, Orientări privind restricțiile verticale. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. C 130/01 din 19.05.2010. [citat 12.11.2023]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX%3A52010XC0519%2804%29
29. Comunicarea Comisiei privind cuantificarea prejudiciilor în acțiunile în despăgubire întemeiate pe încălcarea articolului 101 sau 102 din Tratatul privind funcționarea Uniunii

Europene. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. C167/19 din 13.06.2013. [citat 05.02.2025]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A52013XC0613%2804%29

30. Comunicatul Comisiei Europene din 05 martie 2019. [citat 18.12.2023]. Disponibil: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_19_1512
31. Concluziile avocatului general J. Kokott prezentate la 22.09.2022, Cauza nr. C 312/21, Tráficos Manuel Ferrer S.L., Ignacio împotriva Daimler AG. [citat 21.02.2025]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A62021CC0312&qid=1717194437357
32. Creciun, I. *Mecanismele juridice de combatere a acordurilor anticoncurențiale și protecție a concurenței în legislația Republicii Moldova*. Teză de doctorat în drept. Chișinău, 2021. p. 237.
33. Creciun, I. *Matricea politicii de clemență în legislația concurențială din Republica Moldova*. Studia Universitatis Moldaviae, 2019, nr. 8(128), p. 114. ISSN: 1814-3199.
34. Decizia Curții de Apel Chișinău din 30 iunie 2015, dosar nr. 2ac-2/15. [citat 20.01.2024]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/af8e5fa8-3d31-e511-b888-005056a5d154
35. Decizia Curții de Apel Chișinău din 12 iunie 2019, dosar nr. 3a-168/19. [citat 20.01.2024]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/e5db1010-4f9e-e911-80d8-0050568b7027
36. Decizia Curții de Apel Chișinău din 18.11.2020, dosar nr. 3a-1515/19. [citat 25.03.2024]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/4560cbed-4571-4ceb-8acd-66f308f5f70c
37. Decizia Curții de Apel Chișinău din 12.07.2021, dosar nr. 3r-420/21. [citat 25.03.2024]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/97b30986-b35a-4ff5-a468-9f233cd501f6
38. Decizia Curții de Apel Chișinău din 19.04.2022, dosar nr. 3a-889/2021. [citat 25.03.2024]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/78da21f0-fd0d-4684-b69d-a1eaaebdffa9
39. Decizia Curții de Apel Chișinău din 18.05.2022, dosar nr. 3a-69/22. [citat 27.03.2024]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/bc6d4f09-08e9-414d-af74-cde3f3f087c9

40. Decizia Curții de Apel Chișinău din 12.07.2022, dosar nr. 3a-1613/2021. [citat 27.03.2024]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/5d12946d-97b4-4aa8-bfb8-f1ed2ada1b21
41. Decizia Curții Supreme de Justiție din 13.04.2016, dosar nr. 3ra-431/16. [citat 05.04.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=27485
42. Decizia Curții Supreme de Justiție din 20.04.2016, dosar nr. 3ra-602/16. [citat 05.04.2024]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=27665
43. Decizia Curții Supreme de Justiție din 13.04.2022, dosar nr.3ra-1240/21. [citat 09.04.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=66164
44. Decizia Curții Supreme de Justiție din 28.092022, dosar nr. 3ra-892/21. [citat 11.04.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=68692
45. Decizia Curții Supreme de Justiție din 28.09.2022, dosar nr. 3ra-1060/21. [citat 11.04.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=68694
46. Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. AA-4 din 26.09.2013. [citat 17.02.2024]. Disponibil:https://www.competition.md/decizieview.php?l=ro&idc=64&id=5312&t=/Transparenta/Decizii/Decizia-Plenului-Consiliului-Concurentei-NrAA-4-din-26-septembrie-2013
47. Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. DA-08 din 05.02.2015. [citat 17.02.2024]. Disponibil:https://www.competition.md/decizieview.php?l=ro&idc=64&id=5365&t=/Transparenta/Decizii/Decizia-Plenului-Consiliului-Concurentei-Nr-DA-08-din-05022015
48. Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. APD-18 din 06.03.2015. [citat 17.02.2024]. Disponibil: https://www.competition.md/public/files/uploads/decizii/APD%20-%2018%20din%2006.03.2015.pdf
49. Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. APD-77 din 28.12.2015. [citat 14.01.2024]. Disponibil:https://www.competition.md/decizieview.php?l=ro&idc=64&id=5630&t=/Transparenta/Decizii/Decizia-Plenului-Consiliului-Concurentei-nr-APD-77-din-28122015
50. Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. DA-78 din 28.12.2015. [citat 14.01.2024]. Disponibil:https://www.competition.md/decizieview.php?l=ro&idc=64&id=5651&t=/Transparenta/Decizii/Decizia-Plenului-Consiliului-Concurentei-Nr-DA-78-din-28122015
51. Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. DA-25 din 21.06.2017. [citat 08.01.2024]. Disponibil: https://www.competition.md/public/files/da-2520aee.pdf
52. Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. DA-40 din 24.08.2017. [citat 08.01.2024]. Disponibil:https://www.competition.md/decizieview.php?l=ro&idc=64&id=6141&t=/Transparenta/Decizii/Decizia-Plenului-Consiliului-Concurentei-nr-DA-40-din-24082017

53. Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. DA-45 din 28.09.2017. [citat 17.01.2024]. Disponibil:https://www.competition.md/decizieview.php?l=ro&idc=64&id=6188&t=/Transparenta/Decizii/Decizia-Plenului-Consiliului-Concurentei-nr-DA-45-din-28092017
54. Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. DA-60 din 30.11.2017. [citat 19.12.2024]. Disponibil:https://www.competition.md/decizieview.php?l=ro&idc=64&id=6236&t=/Transparenta/Decizii/Decizia-Plenului-Consiliului-Concurentei-nr-DA-60-din-30112017
55. Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. DA-39/17 din 17.05.2018. [citat 19.12.2024]. Disponibil: https://www.competition.md/public/files/Decizia-nr-DA-39-17-53-din-05072018d3291.pdf
56. Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. DA-42/17-48 din 28.06.2018. [citat 24.12.2024]. Disponibil:https://www.competition.md/decizieview.php?l=ro&idc=64&id=6441&t=/Transparenta/Decizii/Decizia-Plenului-Consiliului-Concurentei-Nr-DA-4217-48-din-28062018
57. Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. DA-39/17-53 din 05.07.2018. [citat 21.12.2024]. Disponibil:https://www.competition.md/decizieview.php?l=ro&idc=64&id=6440&t=/Transparenta/Decizii/Decizia-Plenului-Consiliului-Concurentei-Nr-DA-3917-53-din-05072018
58. Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. DA-22/20-09 din 26.03.2021. [citat 28.12.2024]. Disponibil:https://www.competition.md/decizieview.php?l=ro&idc=64&id=7161&t=/Transparenta/Decizii/Decizia-Plenului-Consiliului-Concurentei-nr-DA-2220-09-din-26032021
59. Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. DA-22/20-64 din 18.11.2021. [citat 29.12.2024]. Disponibil:https://www.competition.md/decizieview.php?l=ro&idc=64&id=7352&t=/Transparenta/Decizii/Decizia-Plenului-Consiliului-Concurentei-nr-DA-2220-64-din-18112021
60. Dicționar Explicativ al Limbii Române. Ediția a III-a. București: Univers Enciclopedic, 2009.
61. Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 26.11.2014 privind anumite norme care guvernează acțiunile în despăgubire în temeiul dreptului intern în cazul încălcărilor dispozițiilor legislației în materie de concurență a statelor membre și a Uniunii Europene. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L 349/1 din 05.12.2014. [citat 18.01.2025]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?qid=1715981796181&uri=CELEX%3A32014L0104
62. Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 11.12.2018 privind oferirea de mijloace autorităților de concurență din statele membre astfel încât să fie mai eficace în aplicarea legii și privind garantarea funcționării corespunzătoare a pieței interne. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L11/3 din 14.01.2019. [citat 27.05.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019L0001&from=EN

63. Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 23 octombrie 2019 privind protecția persoanelor care raportează încălcări ale dreptului Uniunii. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L305/17 din 26.11.2019. [citat 14.05.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A32019L1937
64. Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 25 noiembrie 2020 privind acțiunile în reprezentare pentru protecția intereselor colective ale consumatorilor și de abrogare a Directivei 2009/22/CE. În. Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L409/1 din 04.12.2020. [citat 06.12.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32020L1828
65. Florea, V. T. *Dreptul concurenței. Punerea în aplicare a regulilor de concurență*. București, Hamangiu, 2018. p. 264. ISBN: 978-606-27-1116-0.
66. Galus, A. *Inspecțiile (Dawn Raids) – cum să ne protejăm eficient*. Juridice Moldova, 2020. [citat 16.10.2023]. Disponibil: https://juridicemoldova.md/8804/inspectiile-dawn-raids-cum-sa-ne-protejam-eficient-prezentarea-speaker-ului-ana-galus-in-cadrul-conferintei-de-dreptul-concurentei.html
67. Gheorghiu, G. și Nita, M. *Dreptul concurenței*. București: Universul Juridic, 2017. p. 248. ISBN: 978-606-39-0061-7.
68. Ghid practic al Comisiei privind cuantificarea prejudiciului antitrust în acțiunile de despăgubire, 2013. [citat 05.02.2025]. Disponibil: https://competition-policy.ec.europa.eu/antitrust-and-cartels/actions-damages_en
69. Giorgiu, C. *Concurența în dreptul intern și european.* București: Universul Juridic, 2019. p. 430. ISBN: 978-606-39-0370-0.
70. Goff, J. *Negustorii şi bancherii în Evul Mediu*. Traducere de Nicole Ghimpețeanu. București: Editura Meridiane, 1994, p.144. ISBN: 973-33-0236-8.
71. Guzun, C. *Considerații generale privind răspunderea civilă delictuală*. Revista științifică a USM, Studia Universitatis Moldaviae, nr.3(63), 2013. ISSN: 1814-3199.
72. Hotărârea Curții de Apel Chișinău din 22.12.2015, dosar nr. 3-38/15. [citat 15.08.2024]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f51770fc-0baa-e511-a1ab-005056a5d154
73. Hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Râșcani, din 01 octombrie 2021, dosar nr. 3-1206/2021. [citat 11.08.2024]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a5a7bbd0-5c32-4dff-840b-33ca9573e7d8

74. Hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Râșcani, din 23.05.2022, dosar nr.3-644/2021. [citat 11.08.2024]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/be2800dd-14dd-4ac9-9f6c-452be71c6359
75. Hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Râșcani, din 10.07.2023, Dosar nr. 3-3383/21. [citat 05.08.2024]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/4b14a2a8-6608-4652-9172-fc2eeae6cf71
76. Hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Râșcani, din 10.07.2023, Dosar nr. 3-1039/21. [citat 05.08.2024]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/5b9c7c77-d62e-4514-8d7f-93bd421f56b7
77. Hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Centru, din 05.03.2024, Dosar nr. 3-3473/21. [citat 23.08.2024].Disponibil:https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/Mjc0YTFhYTctMzA4Ni00YmE1LWE0MzAtZjE1MGQ1ZGVlZTcy
78. Hotărârea CJUE din 13.07.2006, Cauze conexate nr. C-295/04 până la nr. C-298/04, Manfredi și alții împotriva Assitalia SpA. [citat 20.02.2025]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=ecli%3AECLI%3AEU%3AC%3A2006%3A461
79. Hotărârea CJUE din 08.03.2007, Cauza nr. T 339/04, France Télécom contra Comisiei Europene. [citat 17.06.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=ecli%3AECLI%3AEU%3AT%3A2007%3A80
80. Hotărârea CJUE din 14.06.2011, Cauza nr. C-360/09. Pfleiderer AG v Bundeskartellamt. Judgment of the Court (Grand Chamber). [citat 20.02.2025]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62009CJ0360
81. Hotărârea CJUE din 06.11.2012, Cauza nr. C-199/11, Europese Gemeenschap împotriva Otis și alții. [citat 26.02.2025]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?qid=1717621375624&uri=CELEX%3A62011CJ0199
82. Hotărârea CJUE din 14.11.2012, Cauza nr. T 135/09, Nexans France și Nexans contra Comisiei Europene. [citat 17.06.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=ecli%3AECLI%3AEU%3AT%3A2012%3A596
83. Hotărârea CJUE din data 14.12.2012, Cauza nr. C-17/10, Toshiba Corporation și alții împotriva Autorității Cehe de concurență. [citat 28.05.2024]. Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=119427&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=8657413
84. Hotărârea CJUE din 06.09.2013, Cauzele nr. T 289/11, T 290/11 și T 521/11, Deutsche Bahn și alții contra Comisiei Europene. [citat 19.06.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=ecli%3AECLI%3AEU%3AT%3A2013%3A404

85. Hotărârea CJUE din 10.04.2014, Cauzele conexate C 247/11 P și C 253/11, P Areva SA și Alstom SA și alții împotriva Comisiei Uniunii Europene. [citat 20.06.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A62011CJ0247&qid=1717194437357
86. Hotărârea CJUE din 05.06.2014, Cauza nr. C-557/12, Kone AG și alții împotriva ÖBB Infrastruktur AG. [citat 26.02.2025]. Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=153312&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=256039
87. Hotărârea CJUE din 11.09.2014, Cauza nr. C-67/13P, Groupement des Cartes Bancaires împotriva Comisiei Europene. [citat 04.06.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A62013CJ0067
88. Hotărârea CJUE din 25.11.2014, Cauza nr. T-402/13, Orange împotriva Comisiei Europene. [citat 04.06.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A62013TJ0402&qid=1753202862364
89. Hotărârea CJUE din 20.06.2018, Cauza nr. T-325/16, České dráhy, a.s. contra Comisiei Europene. [citat 11.06.2024]. Disponibil:https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=203183&mode=lst&pageIndex=1&dir=&occ=first&part=1&text=&doclang=RO&cid=2210900
90. Hotărârea CJUE din 29.07.2019, Cauza nr. C-451/18, Tibor-Trans Fuvarozó és Kereskedelmi Kft. împotriva DAF Trucks N.V. [citat 02.12.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=ecli%3AECLI%3AEU%3AC%3A2019%3A635
91. Hotărârea CJUE din 05.10.2020, Cauza nr.T-249/17, Guichard-Perrachon și Achats Marchandises Casino SAS (AMC) contra Comisiei Europene. [citat 11.06.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A62017TJ0249
92. Hotărârea CJUE din data 28.01.2021, Cauza nr. 466/19, Qualcomm Europe împotriva Comisiei Europene. [citat 26.08.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:62019CJ0466
93. Hotărârea CJUE din 22.06.2022, Cauza nr. C-267/20, AB Volvo (publ.) și DAF TRUCKS NV împotriva RM. [citat 25.00.2025]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?qid=1717194437357&uri=CELEX%3A62020CJ0267
94. Hotărârea CJUE din 18.04.2024, Cauza nr.C-605/21, Heureka Group a.s. împotriva Google LLC. [citat 24.02.2025]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A62021CJ0605&qid=1717194437357

95. Hotărârea CtEDO din 04.10.2000 în cauza Khan vs Marea Britanie. [citat 23.07.2024]. Disponibil:https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22languageisocode%22:[%22ENG%22],%22appno%22:[%2235394/97%22],%22documentcollectionid2%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-58841%22]}
96. Hotărârea Sovietului Suprem al RSS Moldovenești nr. 2 din 04.01.1991 cu privire la măsurile urgente de demonopolizare a economiei naționale a RSS Moldovenești. În: Buletinul Oficial din 04.01.1991 (abrogată).
97. Hotărârea Plenului Consiliului Concurenței nr. 13 din 30.08.2013 *cu privire la aprobarea Regulamentului privind evaluarea acordurilor verticale anticoncurențiale*. [citat 23.03.2024]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=39777&lang=ro
98. Hotărârea Plenului Consiliului Superior al Magistraturii cu privire la specializarea sediilor Judecătoriei Chișinău nr. 555/25 din 27.11.2018.
99. Încheierea Curții Supreme de Justiție din 20 noiembrie 2019, dosar nr. 3ra-1250/19. [citat 13.07.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=53953
100. Încheierea Curții Supreme de justiție din 07.04.2021, dosar nr. 3ra-295/2021. [citat 13.07.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=60579
101. Încheierea Curții Supreme de justiție din 01.02.2023, dosar nr. 3ra-751/22. [citat 06.07.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=70702
102. Lazăr, I. *Dreptul Uniunii Europene în domeniul concurenței.* București: Universul Juridic, 2016. p. 517. ISBN: 978-606-673-787-6.
103. Legea privind combaterea concurenței neloiale. În: *Monitorul Oficial al României*, 1991, nr. 24.
104. Legea cu privire la limitarea activității monopoliste și dezvoltarea concurenței nr. 906 din 29.01.1992. În: *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova,* 1992, nr. 2 (abrogată).
105. Legea cu privire la protecția concurenței nr.1103 din 30.06.2000. În: Monitorul Oficial nr. 166-168 din 31.12.2000 (abrogată).
106. Legea privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător nr. 131/2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 181-184.
107. Legea concurenței nr. 183 din 11.07.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 193-197.
108. Legea concurenței din România din 1996. În: *Monitorul Oficial al României*, 1996, Partea I, nr. 88.

109. Lozneanu V., Murzea C. Stoica A., Suciu A., coord.: Ghiță D., Leș I. *Tratat de drept procesual civil.* Vol. I, Ed. a 2-a, revăzută și adăugită. București: Universul Juridic, 2020, p. 759. ISBN: 978-606-39-0721-0.
110. Lukacs, A. și Lung, E. *Istorie, Stat și societate Medievală,* 2005, p. 96. [citat 14.12.2023]. Disponibil:https://hiphi.ubbcluj.ro/studii/Public/File/cursuri/suporturi_conversie/Stat_societate-medievala.pdf
111. Maierean, L. E. *Drept european al concurenței.* București: Editura Universitară, 2014. p. 506. ISBN: 978-606-28-0074-1.
112. Manolache, O. *Regimul juridic al concurenței în dreptul comunitar.* București: All Educational, 1997. p. 411. ISBN: 973-9229-87-5.
113. Mihai, E. *Dreptul concurenței.* București: Editura ALL Beck, 2004. p. 304. ISBN: 973-655-640-9.
114. Mihai, E. *Despre eficiența programelor europene de clemență*. În: Revista Națională de Drept, 2009, nr.9. p. 16. ISSN: 1811-0770.
115. Mihalache, I. *Dreptul afacerilor: Note de curs*. Chișinău: Print Caro, 2015. p. 387. ISBN: 978-9975-56-213-3.
116. Paiusescu, A. *Repere privind armonizarea legislației naționale cu normele europene în domeniul dreptului concurenței. scurtă analiză asupra aspectelor procedurale ale dreptului concurenței.* Social Economic Debates, Vol. 3, nr. 1, 2014. [citat 14.02.2025]. Disponibil: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2438229
117. Păun, R. D. *Dreptul concurenței.* București: Fundația România de Mâine, 2013. p. 312. ISBN: 978-973-163-711-2.
118. Plotnic O., Praporșcic V. *Garantarea drepturilor consumatorilor în cadrul comerțului online.* Culegere de articole științifice ale Conferinței Științifice Internaționale „Competitivitate și Inovare în economia cunoașterii", Ediţia a XXII-a, 25-26 septembrie 2020, Chișinău. p.794-803. ISBN: 978-9975-75-985-4. [citat 02.12.2024]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/115532
119. Plotnic O. *Procedura prejudiciară de protecție a consumatorilor asigurată de Agenția pentru Protecția Consumatorilor*. Culegere de articole științifice ale Conferinței Științifice Internaționale „Mecanisme naționale și internaționale de protecție a drepturilor omului", Chișinău 11 decembrie 2013. p. 142-151. [citat 14.02.2025]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/collection_view/464

120. Raportul privind activitatea Consiliului Concurenței pentru anii 2012-2013.[citat 29.06.2024]. Disponibil: https://competition.md/public/files/uploads/rapoarte_anuale/Raportul-privind_activitatea_%20Consiliului-Concurentei_2012-2013.pdf
121. Raportul privind activitatea Consiliului Concurenței pentru anul 2014. [citat 29.06.2024]. Disponibil:https://competition.md/public/files/uploads/rapoarte_anuale/28%2005%202015%20Raport_activitate_Cons%20Concur_last.pdf
122. Raportul privind activitatea Consiliului Concurenței în anul 2015. [citat 29.06.2024]. Disponibil: https://competition.md/public/files/RaportactivitateCons-Concur2015323f6.pdf
123. Raportul privind activitatea Consiliului Concurenței în anul 2016. [citat 30.06.2024]. Disponibil: https://competition.md/public/files/Raport-de-activitate2016Consiliul-Concurentei23b61.pdf
124. Raportul privind activitatea Consiliului Concurenței pentru anul 2017. [citat 30.06.2024]. Disponibil: https://competition.md/public/files/RaportactivitateCons-Concur201747e39.pdf
125. Raportul privind activitatea Consiliului Concurenței pentru anul 2018. [citat 30.06.2024]. Disponibil: https://competition.md/public/files/20190531-RAPORT-PARLAMENTdocxf392d.pdf
126. Raportul privind activitatea Consiliului Concurenței pentru anul 2019. [citat 30.06.2024]. Disponibil: https://competition.md/public/files/Raport-privind-activitatea-Consiliului-Concurentei-pentru-anul-201964da2.pdf
127. Raportul privind activitatea Consiliului Concurenței pentru anul 2020. [citat 30.06.2024]. Disponibil:https://www.competition.md/libview.php?l=ro&idc=50&id=7193&t=/Transparenta/Rapoarte/Rapoarte-anuale/Raport-privind-activitatea-Consiliului-Concurentei-in-anul-2020
128. Raportul privind activitatea Consiliului Concurenței pentru anul 2021. [citat 05.07.2024]. Disponibil:https://www.competition.md/libview.php?l=ro&idc=50&id=7471&t=/Transparenta/Rapoarte/Rapoarte-anuale/Raport-privind-activitatea-Consiliului-Concurentei-in-anul-2021
129. Raportul privind activitatea Consiliului Concurenței pentru anul 2022. [citat 08.07.2024]. Disponibil:https://competition.md/libview.php?l=ro&idc=50&id=7807&t=/Transparenta/Rapoarte/Rapoarte-anuale/Raport-privind-activitatea-Consiliului-Concurentei-in-anul-2022
130. Raportul privind activitatea Consiliului Concurenței pentru anul 2023. [citat 08.07.2024]. Disponibil:https://competition.md/libview.php?l=ro&idc=50&id=8257&t=/Transparenta/Rapoarte/Rapoarte-anuale/Raport-privind-activitatea-Consiliului-Concurentei-in-anul-2023
131. Recomandarea comisiei din 11 iunie 2013 privind principii comune aplicabile acțiunilor colective în încetare și în despăgubire introduse în statele membre în cazul încălcării drepturilor conferite de legislația Uniunii (2013/396/UE). În. Jurnalul Oficial al Uniunii

Europene nr. L201/60 din 26.07.2013. [citat 05.12.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32013H0396

132. Regulamentul nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 și 82 din tratat. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, 2003, nr. L 001. [citat 27.04.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX%3A32003R0001
133. Regulamentul (UE) 2022/720 al Comisiei din 10.05.2022 privind aplicarea articolului 101 alineatul (3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene la categoriile de acorduri verticale și practice concertate. [citat 17.05.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2022.134.01.0004.01.RON
134. Regulamentul Consiliului Europei privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 și 82 din tratat, nr.1/2003 din 16.12.2002. [citat 24.05.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX%3A32003R0001#:~:text=relevan%C8%9B%C4%83%20pentru%20SEE.-,Regulamentul%20(CE)%20nr.,tratatText%20cu%20relevan%C8%9B%C4%83%20pentru%20SEE.&text=Procedure%20number%3A,2000%2F0243%2FCNS
135. Rogac, A. *Regulile cu privire la inspecțiile în materie de concurență sub lupa constituționalității.* Juridice Moldova, 2020. [citat 03.04.2024]. Disponibil: https://juridicemoldova.md/9395/regulile-cu-privire-la-inspectii-in-materie-de-concurenta-sub-lupa-constitutionalitatii.html
136. Roșca, N., Baieș, S. *Dreptul Afacerilor.* Ediția a IV-a. Chișinău, USM, 2021. p. 364. ISBN: 978-9975-152-86-0.
137. Rusu, V., Focșa, G. *Curs de drept comercial.* Chișinău: ASEM, 2006. p. 432. ISBN: 978-9975-75-364-7.
138. Timofei, S. *Infracțiuni în domeniul concurenței (aspecte de drept penal).* Teză de doctorat în drept. Chișinău, 2011. p. 167.
139. Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene din 25.03.1957. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. C326 din 26.10.2012 (versiune consolidată).
140. Ungureanu, D. *Infracțiunea de limitare a concurenței libere. O perspectivă de drept comparat*. Revista Institutului Național al Justiției nr. 1 (28), 2014. p. 22-29. [citat 13.02.2024]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/j_nr_file/INJ_2014_1.pdf
141. Jimbei, I. și Zavtur, A. *Când o înțelegere poate fi calificată drept acord anticoncurențial?* Bizlaw, 2022. [citat 19.04.2024]. Disponibil: https://www.bizlaw.md/cand-o-intelegere-poate-fi-calificata-drept-acord-anticoncurential

142. Voicu, M. *Pledoarie introductivă asupra doctrinei juridice ca izvor al dreptului și observator calificat al calității legii*, 2023. [citat 16.04.2024]. Disponibil: https://www.juridice.ro/essentials/6628/pledoarie-introductiva-asupra-doctrinei-juridice-ca-izvor-al-dreptului-si-observator-calificat-al-calitatii-legii
143. Volcinschi, V., Cojocari, E. *Drept economic*. Chișinău: USM, 2006. p. 426. ISBN: 978-9975-4002-2-0.

II. Surse bibliografice în limba rusă:

144. Алешин, К. Н., Артюшенко, Д. Н., Кониева, Ф. и др. *Конкурентное право*. Москва: Юстицинформ, 2018. с. 628. ISBN: 978-5-7205-1366-5.
145. Алешин, Д.А., Артемьев, И.Ю., Борзило, Е.Ю., Сушкевич, А.Г. *Конкурентное право России*, Издательский дом НИУ ВШЭ, 2012. с. 391. ISBN: 978-5-7598-0940-1.
146. Артемьев, И. Ю., Сушкевич, А. Г. et al. *Конкурентное право России*. Москва: Высшая школа экономики, 2014. с. 493. ISBN: 978-5-7598-1075-9.
147. Власов А. *Гражданское процессуальное право:Учебник*. Москва:ТК Велби, 2003. с. 432.
148. Гражданский процесс: Учебник (5-е издание, переработанное и дополненное) / Под ред. М.К. Треушникова. — М.: Статут, 2014. с. 464.
149. Гражданское процессуальное право : учебник : [в 2 т.] / под ред. П. В. Крашенинникова. – 2-е изд., перераб. и доп. – Москва : Статут, 2022. с. 550. ISBN: 978-5-8354-1821-3.
150. *Гражданский процессуальный кодекс Российской Федерации* от 14.11.2002 N 138-ФЗ, Статья 55. Доказательства.
151. Фиалковская, И. Д., Тоненкова, О. А. *Судебный контроль в сфере исполнительной власти: понятие, признаки, место в системе административного права*. В: Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского, 2008, с. 208-212. [citat 11.06.2024]. Disponibil: http://www.unn.ru/pages/e-library/vestnik/99999999_West_2008_3/34.pdf
152. Уголовный кодекс Российской Федерации, N. 63 – ФЗ от 13.06.1996 (ред. от 12.06.2024) (с изм. и доп., вступ. в силу с 06.07.2024). [citat 12.06.2024]. Disponibil: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/e8e8c98df722e05999230271e054b6a1f6f70f80/
153. Беляева, О.А. *Предпринимательское право*, 2-е изд. Москва: Инфра-М, 2009, с. 352. ISBN: 978-5-98209-038-6.

154. Карагачу, А., Князева, И. *Конкурентная политика в предотвращении ограничительной деловой практики и антиконкурентной государственной помощи, опыт и практика европейского союза*. Новосибирск: Изд-во НГТУ, 2017. с. 232.

155. Малешин Д. Я. *Гражданская процессуальная система России.* М.: Статут, 2011. с. 496. ISBN: 978-5-8354-0786-6.

156. Москаленко, А. *Методы противодействия антиконкурентным соглашениям.* Publicat la 13.03.2017. [citat 15.06.2024]. Disponibil: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=33027441&pos=6;-106#pos=6;-106

157. Писенко, К.А. *Развитие антимонопольного права: от механизмов противодействия локальным спекулятивным монополиям до современной системы антимонопольного регулирования*. Москва: Российский университет дружбы народов, 2010, с.244. ISBN: 978-5-209-03474-2.

158. Сутормин Н. А. *Коллективные иски в Европейском союзе: история развития и современное регулирование.* Журнал ВШЭ по международному праву (HSE University Journal of International Law). 2024. Т. 2. No. 2. p. 59–71. [citat 14.12.2024]. Disponibil: https://jil.hse.ru/article/view/22262/18887

159. Треушников М. К. *Судебные доказательства*. Москва: Городец, 2005. с. 288. ISBN: 5-9584-0094-0.

III. Surse bibliografice în limba engleză:

160. Antitrust Division, U.S. Department of Justice. *The antitrust laws.* 2023. [citat 29.06.2024]. Disponibil: https://www.justice.gov/atr/antitrust-laws-and-you

161. Antitrust Division U.S. Department of Justice, *Criminal Enforcement Trends Charts*. 2023. [citat 29.06.2024]. Disponibil: https://www.justice.gov/atr/criminal-enforcement-fine-and-jail-charts

162. Bar C. *Non-Contractual Liability Arising out of Damage Caused to Another*. Sellier european law publishers, 2009. p. 1384. ISBN: 978-3-935808-63-7.

163. Bork R. *The Antitrust Paradox (second edition)*. New York: Bork Publishing LLC, 2021. p. 536. ISBN: 978-1-736089-71-2.

164. Boyer M. și Kotchoni. R. *How Much Do Cartel Overcharge*, Montreal, 2015, p. 52. [citat 10.07.2024]. ISSN: 2292-0838. Disponibil: https://www.cirano.qc.ca/files/publications/2015s-37.pdf

165. Chubrikj S., Chalovska N. *Use of actio popularis to cases of discrimination*. Skopje: Helsinki Committee for Human Rights in the Republic of Macedonia, 2016. p. 29. [citat 11.12.2024]. Disponibil: https://www.osce.org/files/f/documents/3/1/337191.pdf

166. Christopher. L. Sangers. *Antitrust.* New York: Wolters Kluwer Law & Business, 2011. p. 498. ISBN: 978-1-4548-0000-2. [citat 10.09.2024]. Disponibil: https://archive.org/details/antitrust0000sage/page/6/mode/2up
167. Commerce Commission New Zealand, *What is a cartel.* [citat 11.09.2024]. Disponibil: https://comcom.govt.nz/business/avoiding-anti-competitive-behaviour/what-is-a-cartel
168. Commission Decision of 21.11.2001, Case nr. COMP/E-1/37.512 – Vitamins. [citat 12.08.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32003D0002
169. Commission Notice on Immunity from fines and reduction of fines in cartel cases. nr. 2006/C 298/11, 2006. [citat 11.08.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX%3A52006XC1208%2804%29
170. Crémer, J, Montjoye, Y. A. și Schweitzer, H. *Competition Policy for the Digital Era.* Luxembourg: Publications office of the European Union, 2019. p. 133. ISBN:978-92-76-01946-6. Disponibil: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/21dc175c-7b76-11e9-9f05-01aa75ed71a1/language-en
171. Cseres K.J., Schinkel, M.P., Vogelaar, F.O.W., *Criminalization of Competition Law Enforcement: Economic and Legal Implications for the EU Member States*. Cheltenham (England), Edward Elgar Publishing, 2006, p. 368. ISBN: 978-1-84542-608-8.
172. Decizia Comisiei Europene din 24.05.2004, în Cauza COMP/C-3/37.792 – Microsoft. [citat 18.08.2024]. Disponibil: https://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/37792/37792_4177_1.pdf
173. Decizia Comisiei Europene din 24.01.2007, în Cauza nr. COMP/38.899 – Instalații de comutație cu izolație în gaz. [citat 18.08.2024]. Disponibil: https://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/38899/38899_1030_10.pdf
174. Decizia Comisiei Europene din 30.01.2008, în Cauza COMP/B-1/39.326 – E.ON Energie AG. [citat 13.06.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52008XC0919%2801%29&qid=1712616907761
175. Decizia Comisiei Europene din 28.01.2009, în Cazul COMP/39406 – Conducte marine. [citat 13.06.2024].Disponibil:https://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/39406/39406_1902_1.pdf
176. Decizia Comisiei Europene din 13.05.2009, în Cazul COMP/C-3/37.990 – Intel. [citat 17.05.2024]. Disponibil: https://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/37990/37990_3581_18.pdf

177. Decizia Comisiei Europene din 09.11.2010, în Cauza C.39258 – Transport aerian de mărfuri. [citat03.05.2024].Disponibil:https://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/39258/39258_7008_7.pdf
178. Decizia Comisiei Europene din 08.12.2010, în Cauza nr. COMP/39.309 – LCD. [citat 08.04.2024]. Disponibil: https://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/39309/39309_3643_4.pdf
179. Decizia Comisiei Europene din 05.12.2012, în Cauza COMP/39.437 – Tuburi pentru monitoare TV și monitoare de calculatoare. [citat 08.04.2024]. Disponibil: https://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/39437/39437_7332_3.pdf
180. Decizia Comisiei Europene din 19.07.2016, în Cazul AT.39824 – Camioane. [citat 11.04.2024]. Disponibil: https://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/39824/39824_8750_4.pdf
181. Decizia Comisiei Europene din 24.01.2018, în Cauza AT.40220 – Qualcomm (Plăți de exclusivitate). [citat 12.04.2024]. Disponibil: https://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/40220/40220_2702_4.pdf
182. Decizia Comisiei Europene din 24.07.2018, în Cauza AT.40465 – ASUS. [citat 12.04.2024]. Disponibil:https://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/40465/40465_337_3.pdf
183. Decizia Comisiei Europene din 17.12.2018, în Cauza AT.40428 – Guess. [citat 15.04.2024]. Disponibil:https://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/40428/40428_1205_3.pdf
184. Demosthenes, John Edwin Sandys. *The Speech of Demosthenes Against the Law of Leptines*. Kessinger Publishing, 2009, p. 220. ISBN: 978-1-10450-663-6.
185. Department of Justice, *Former top ADM executives, Japanese executive, indicted in lysine price fixing conspiracy. SUA*, 1996. [citat 06.03.2024]. Disponibil: https://www.justice.gov/archives/atr/usdoj-antitrust-division-1996-press-releases
186. Department of Justice, Swiss Executive Agrees to Plead Guilty and Serve U.S, press release**.** 20.05.1999. [citat 06.03.2024]. Disponibil: https://www.justice.gov/archive/atr/public/press_releases/1999/2450.htm
187. European Commission, *Commission imposes fines on vitamin cartels*, press release, 21.11.2001. [citat 27.04.2024]. Dispinibil: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_01_1625
188. European Commission, *Glossary of terms used in EU competition policy, Antitrust and control of concentrations*, Brussels, 2002. [citat 27.04.2024]. Disponibil: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c477c511-4dce-4d6d-bcdf-ebc2a27007bb/language-en

189. European Commission. *A report on the functioning of public procurement markets in the EU: benefits from the application of EU directives and challenges for the future.* 2004. p. 24. [citat 28.04.2024]. Disponibil: https://ec.europa.eu/docsroom/documents/15446/attachments/1/translations

190. European Commission, Directorate-General for Competition. *Defining hard core cartel conduct. Effective institutions, effective penalties. VOL 1*, *Building blocks for effective anti-cartel regimes.* Publications Office, 2005. [citat 27.04.2024]. Disponibil: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/657c7c3a-f64d-4016-8242-b94af2dd21f9/language-en/format-PDF/source-319465283

191. European Commission, Directorate-General for Competition. *Setting of fines for cartels in ICN jurisdictions*. Publications Office, 2008. [citat 30.04.2024]. Disponibil: https://data.europa.eu/doi/10.2763/55669

192. European Commission, *Antitrust: Commission imposes 38 milion fine on E.ON for breach of a seal during an inspectioan*. Press release, 2008. [citat 21.04.2024]. Disponibil: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_08_108

193. European Commission, Directorate-General for Competition. *Quantifying antitrust damages towards non-binding guidance for courts*. Publications Office, 2009. [citat 17.03.2024]. Disponibil: https://data.europa.eu/doi/10.2763/36577

194. European Commission, Directorate-General for Competition. *EU competition law rules applicable to antitrust enforcement. Vol. II. General block exemption regulations and guidelines*. Publications Office, 2013. [citat 17.03.2024]. Disponibil: https://data.europa.eu/doi/10.2763/35481

195. European Commission, Directorate-General for Competition, *Cartel legislation and other reference texts on 1 January 2013*. Publications Office, 2013. [citat 15.04.2024]. Disponibil: https://data.europa.eu/doi/10.2763/32423

196. European Commission, *Antitrust: Commission re-adopts decision and fines air cargo carriers €776 million for price-fixing cartel*. Press release, 2017. [citat 15.04.2024]. Disponibil: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_17_661

197. European Commission, Competition Policy, Leniency. [citat 17.04.2024]. Disponibil: https://competition-policy.ec.europa.eu/antitrust-and-cartels/leniency_en

198. Ezrachi, A. *EU Competition Law: An Analytical Guide to the Leading Cases*. London: Hart Publishing, 2021. p. 864. ISBN: 978-1-50993-339-6.

199. Ezrachi, A. and Maurice, E. Stucke. *Virtual Competition: The Promise and Perils of the Algorithm-Driven Economy*. Harvard university press,2016.p.368. ISBN:978-0-67424-158-9.

200. Federal Trade Commission Act. [citat 11.03.2024]. Disponibil: https://www.ftc.gov/legal-library/browse/statutes/federal-trade-commission-act
201. Gerhardt, J. *Cartelization in the Automotive Industry and Bid Rigging in Procurement Auctions*, München, GRIN Verlag, 2016, p.78. ISBN: 978-3-66842-863-8. Disponibil: https://www.grin.com/document/349793
202. Harding, C., Joshua, J. *Regulating cartels in Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2010, p. 440. ISBN: 978-0-19955-148-4.
203. Hickey M. *Umbrella pricing.* 31.07.2014. [citat 19.02.2025]. Disponibil: https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=a91eff30-7dd0-494d-bcbd-89ed68eef527
204. Hull G. *The abolition of antitrust*. Routledge, 2005. p. 188. ISBN: 978-1-41280-502-5.
205. Judgment CtEDO of 16.04.2002, Case of Société Colas Est and Others v France. Pct.48-49. [citat19.01.2024].Disponibil:https://hudoc.echr.coe.int/rus#{%22languageisocode%22:[%22ENG%22],%22appno%22:[%2237971/97%22],%22documentcollectionid2%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-60431%22]}
206. Judgment CJUE of 30.06.1966, Cause nr. 56-65, Société Technique Minière v Maschinenbau Ulm. [citat 07.01.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61965CJ0056
207. Judgment CJUE of 18.10.1989, Cause nr. 374/87, Orkem v Commission of the European Communities. [citat 03.02.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61987CJ0374
208. Judgment CJUE of 22.10.2002, Cause nr. C-94/00, Roquette Frères SA v Commission of the European Communities. [citat 15.01.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62000CJ0094
209. Judgment CJUE of 07.01.2004, Joined cases nr.: C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P și C-219/00, P. Aalborg Portland A/S and others v Commission of the European Communities. [citat 19.01.2024]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=ecli%3AECLI%3AEU%3AC%3A2004%3A6
210. Judgment CJUE of 15.03.2006, Cause nr. T-15/02, BASF AG v Commission of the European Communities. [citat 21.01.2024]. Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=57670&doclang=EN
211. Klimasauskiene, D., Giedraitis, V., Borchardt, M. *Fighting and preventing cartels*. Журнал Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2012. [citat 23.01.2024]. Disponibil: https://cyberleninka.ru/article/n/borotba-ta-profilaktika-karteliv

212. Lande, R. H. și Davis, J. P. *Benefits from Antitrust Private Enforcement: Forty Individual Case Studies*. Univ. of San Francisco Law Research Paper No. 2011-22, 2008. p. 244. [citat 19.12.2023]. Disponibil: http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1105523

213. Ludwing E. *Wohlstand fur alle./Prosperity through Competition*. Traducere din germană și editată de Edith Temple Roberts și John B. Wood. New York: Frederick A. Praeger, 1997, p. 263. [citat 28.12.2023]. Disponibil: https://freethepeople.org/books/prosperity-through-competition/

214. OECD, *Glossary of Industrial Organisation Economics and competition Law*. [citat 18.05.2024]. Disponibil: https://www.concurrences.com/IMG/pdf/oecd_-_glossary_of_industrial_organisation_economics_and_competition_law.pdf?39924/61543ab059ef02f25a5b58d7b8b4636a8fe2232efa57c3b86700b24cdb1da9ca

215. OECD, *Recommendation of the Council concerning Effective Action Against Hard Core Cartels,* OECD/LEGAL/0294, 1998. [citat 18.05.2024]. Disponibil: https://legalinstruments.oecd.org/public/doc/193/193.en.pdf

216. OECD, *Reports fighting hard core cartels: Harm, Effective Sanctions and Leniency Programmes*, OECD Publishing, Paris. 2002. p. 107. [citat 20.05.2024]. Disponibil: https://www.oecd.org/en/publications/fighting-hard-core-cartels_9789264174993-en.html

217. OECD, *Review of the 1998 OECD Recommendation concerning effective action against hard core cartels*. OECD Publishing, Paris, 2019. p. 116. [citat 26.05.2024]. Disponibil: https://www.oecd.org/daf/competition/review-of-the-1998-oecd-recommendation-concerning-effective-action-against-hard-core-cartels.htm

218. Office of the Attorney General, *Washington State, More than $41M headed to consumers in AG Ferguson's LCD price-fixing case*, news releases of 14.09.2017. [citat 16.12.2024]. Disponibil: https://www.atg.wa.gov/news/news-releases/more-41m-headed-consumers-ag-ferguson-s-lcd-price-fixing-case

219. Office of Public Affairs, U.S. Department of Justice. *Four Former Airline Executives Indicted in Conspiracy to Fix Fuel Surcharges on Air Cargo Shipments to South and Central America*. Press Release, 2010. [citat 09.06.2024]. Disponibil: https://www.justice.gov/opa/pr/four-former-airline-executives-indicted-conspiracy-fix-fuel-surcharges-air-cargo-shipments

220. Rodger, B. and MacCulloch, A. *Competition Law and Policy in the EU and UK*. London: Routledge, 2021. p. 402. ISBN: 978-0-42995-518-1.

221. Stefan, E. Weishaar. *Cartels, Competition and Public Procurement: Law and Economics Approaches to Bid Rigging*. Published by Edward Elgar Publishing, 2013. p. 352. ISBN: 978-0-85793-674-5.

222. Stucke, M. and Grunes, A. *Big Data and Competition Policy*. Oxford: Oxford University Press, 2016. p.400. ISBN: 978-0-19878-813-3.
223. Thomas, M.J., Möllers and Heinemann, A. *The Enforcement of Competition Law in Europe.* Cambridghe: Cambridge University Press, 2007. p. 740. ISBN: 978-0-521-18156-3.
224. US Department of Justice – Antitrust Division, *Corporate Leniency Policy*, 1993. [citat 18.05.2024]. Disponibil: https://www.justice.gov/atr/file/810281/dl
225. Whish, R. *Competition Law, 6th ed*. Oxford University Press, 2008. p. 1088. ISBN: 978-0-19928-938-7.
226. Whish, R. și Bailey, D. *Competition Law*. Oxford UK: Oxford University Press, 2018. p. 1152. ISBN: 978-0-19877-906-3.
227. Wils, Wouter P. J. *Private Enforcement of EU Antitrust Law and Its Relationship with Public Enforcement: Past, Present and Future*. Published in World Competition: Law and Economics Review, Vol. 40, No. 1, 2017, p. 3-46. [citat 03.09.2024] Disponibil: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2865728
228. Wirz, P. *Imprisonment for Hard Core Cartel Participation: A Sanction with Considerable Potential.* Bond Law Review, vol. 28, numărul 2, 2016. [citat 04.07.2024] Disponibil: https://blr.scholasticahq.com/article/5641 .
229. Ysewyn, J., Kahmann, S. *The decline and fall of the leniency programme in Europe*, Concurrences Review N. 1-2018, Art. N. 86060, 2018. p.44—59. [citat 02.06.2024]. Disponibil: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3126172

IV. Surse bibliografice în limba germană:

230. Criminal Code in the version published on 13 November 1998 (Federal Law Gazette I, p. 3322). [citat 23.12.2023]. Disponibil: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html
231. Gesetz Gegen Wettbewerbsbeschränkungen din 26.08.1998. [citat 23.12.2023]. Disponibil: http://www.gesetze-im-internet.de/gwb/BJNR252110998.html
232. Hotărârea Senatului Cartelului de la Curtea Federală de Justiție din 28.06.2011, nr. KZR 75/10. [citat 06.03.2025]. Disponibil: http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&Datum=Aktuell&nr=56712&linked=urt&Blank=1&file=dokument.pdf
233. Hotărârea Tribunalului Regional Stuttgart din 28.02.2019, Schadensersatz bei LkW-Kartell und Kartellbefangenheit. nr. 30 O 30/18. [citat 07.03.2025]. Disponibil: https://www.landesrecht-bw.de/bsbw/document/NJRE001392653

234. Hotărârea Tribunalului Regional Stuttgart din 28.02.2019, Kartellschadensersatz aufgrund des sog. Lkw-Kartells: Bindungswirkungen der Feststellungen der EU-Kommission in der Kartellbußgeldentscheidung; Verteilung der Darlegungs- und Beweislast; Anscheinsbeweis und Beweiswürdigung; Grundsätze tatrichterlicher Schadensschätzung. nr. 30 O 39/17. [citat 02.03.2025]. Disponibil: https://www.landesrecht-bw.de/bsbw/document/NJRE001378255

235. Hotărârea Senatului Cartelului al Curții Federale de Justiție din 23.09.2020, nr. KZR35/19. [citat 06.03.2025]. Disponibil: http://www.rechtsprechung-im-internet.de/jportal/portal/t/19ke/page/bsjrsprod.psml?pid=Dokumentanzeige&showdoccase=1&js_peid=Trefferliste&documentnumber=1&numberofresults=10908&fromdoctodoc=yes&doc.id=jb-KORE300112021&doc.part=L&doc.price=0.0&doc.hl=1#focuspoint

236. Hotărârea Tribunalului Regional Superior din Stuttgart, din 09.12.2021, Schätzung des Eintritts eines Kartellschadens; Ersatz kartellbedingten Schadens im Zusammenhang mit dem Erwerb mehrerer Lastkraftwagen. nr. 2U 101/28. [citat 02.03.2025]. Disponibil: https://www.landesrecht-bw.de/bsbw/document/NJRE001509177

V. Surse bibliografice în limba franceză:

237. Autorité de la concurrence, *Histoire de la concurrence.* [citat 16.11.2023]. Disponibil: https://www.autoritedelaconcurrence.fr/fr/la-decouverte-de-la-concurrence

238. Castryck, E. F. *Le juge du droit de la concurrence.* Droit. Français. Université de Perpignan Via Domitia, 2023. [citat 21.11.2023]. Disponibil: https://theses.hal.science/tel-04125438v1/document

239. Cayot, M., Depincé, M., Mainguy, D. *Droit de la concurrence*. LexisNexis. 2019. p. 458. ISBN: 978-2-71102-943-3.

240. Code de commerce. [citat 23.12.2023]. Disponibil: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000005634379/LEGISCTA000006133184/#LEGIARTI000033745318

241. Decizia Curții Supreme de Justiție din Austria (Oberster Gerichtshof - OGH) din 17.05.2018, Cauza nr. 9Ob44/17m. [citat 17.12.2024]. Disponibil: https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/Justiz/JJT_20180517_OGH0002_0090OB00044_17M0000_001/JJT_20180517_OGH0002_0090OB00044_17M0000_001.html

242. Mazounil K.L. *L'imputation des pratiques anticoncurrentielles au sein des groupes de sociétés*. Dauphine PSL Universite Paris, 2020. p. 460. [citat 16.12.2024]. Disponibil: https://theses.hal.science/tel-03934646v1/file/2020UPSLD028.pdf

243. Petit, N. *Droit européen de la concurrence, 3e edition.* Paris: LGDJ, 2020. p. 852. ESBN: 978-2-27508-248-6.

ANEXE

Anexa 1.

Scrisoarea Consiliului Concurenței
nr. DAP-13/26-1516 din 17.09.2021

CONSILIUL CONCURENȚEI
СОВЕТ ПО КОНКУРЕНЦИИ
COMPETITION COUNCIL

Republica Moldova, MD- 2001, Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfînt, 73/1
tel: + 373 (22) 274 565, 273 443; fax: + 373 (22) 270 606; E-mail: office@competition.md; www.competition.md

Nr. DAP-13/26-1516 din "17" 09 2021

Domnului Grigore Chițanu

Doctorand, anul 3, Științe politice, USM

Stimate domnule Chițanu,

Referitor la solicitarea Dvs vă remitem modelele de: Ordin de efectuare a inspecției, Delegație de inspecție, Proces-verbal privind efectuarea inspecției, aprobate prin Ordinul nr.14 din 15.02.2018, modificat prin Ordinul nr.5 din 10.03.2020.

Totodată, vă informăm că pct.37 din Regulamentul privind organizarea și funcționarea Consiliului Concurenței aprobat prin Hotărârea nr.8 din 28.12.2012 stabilește conținutul unei Dispoziții de inițiere a investigației.

De asemenea, vă informăm că inspecții în alte încăperi în temeiul art.57 alin.(3) din Legea concurenței nr.183/2012 nu au fost efectuate.

Anexe: 8 file.

Cu respect,

Ion Maxim

Vicepreședinte

Ex.V.Buzuleac
Tel. 022274565

Anexa 2.

Modelul Delegație de inspecție

Anexa nr. 18
la Instrucțiunea cu privire la organizarea circulației
documentelor din cadrul Consiliului Concurenței

CONSILIUL CONCURENȚEI
СОВЕТ ПО КОНКУРЕНЦИИ
COMPETITION COUNCIL

Republica Moldova, MD- 2001, Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfînt, 73/1
tel: + 373 (22) 274 565, 273 443; fax: + 373 (22) 270 606; E-mail: office@competition.md; www.competition.md

DELEGAȚIE DE INSPECȚIE

Nr.___ **din _____ 20**

în baza art. 56 din Legea concurenței nr. 183 din 11.07.2012 și pct. 19 alin. 3) din Regulamentului privind organizarea și funcționarea Consiliului Concurenței, aprobat prin Hotărârea Plenului Consiliului Concurenței nr.8 din 28 decembrie 2012 (Monitorul Oficial Nr. 31-35 din 15.02.2013),

În baza Ordinului cu privire la efectuarea inspecției nr. _____din _____ sunt împuterniciți și delegați:

1) _____

2) _____

3) _____

Pentru efectuarea inspecției la sediul întreprinderii _____,
IDNO_____, precum și în orice alte încăperi aflate în proprietatea sau folosința acestora.

Inspecția nu va depăși 10 (zece) zile lucrătoare și va începe la data de 16 mai 2017.

Exercitând atribuțiile prevăzute de art. 56 din Legea concurenței nr. 183 din 11.07.2012, angajații delegați sunt împuterniciți:

1. Să efectueze inspecția la sediul întreprinderii _____ **SRL,** precum și în orice alte încăperi aflate în proprietatea sau în folosința acestora.

2. Să examineze registre și orice documente aflate în raport cu obiectul și scopul investigației, indiferent de suportul fizic sau electronic pe care sunt păstrate.

3. Să ridice sau să obțină copii autentificate sau extrase autentificate, sub orice formă, din registrele și documentele aflate în raport cu obiectul și scopul investigației inițiate prin Dispoziția Plenului Consiliului Concurenței nr. 15 din 16.09.2016.

4. Să ridice registre și documente în condițiile art. 56 alin. (3) lit. c) din Legea concurenței nr. 183 din 11.07.2012.

58

La data de ....., inspecţia s-a desfăşurat până la ora....., oră

la care au fost aplicate sigilii în amplasamentele destinate activităţilor întreprinderii ....., în prezenţa dlui/dnei....., întocmindu-se în acest sens Procesul-verbal de sigilare din data de .....

La data de....., ne-am deplasat la adresa..... în vederea continuării inspecţiei. În prezenţa dlui/dnei.....a fost desigilat amplasamentul.

Pe parcursul derulării inspecţiei nu/s-a constatat existenţa opoziţiei la efectuarea integrală a acesteia, ne/fiind permis accesul în toate amplasamentele vizate de inspecţie şi nu/s-au furnizat toate documentele solicitate de colaboratorii autorităţii de concurenţă.

În cadrul inspecţiei, au fost ridicate următoarele copii/originale:

Nr. crt.	**Denumirea documentului înregistrat pe suport fizic/electronic, nr., data, expeditor, destinatar**	**Locul de unde a fost ridicat documentul (biroul, spaţiul, computerul etc.) şi numele persoanei din cadrul agentului economic în prezenţa căreia a fost selectat documentul pentru a fi fotocopiat/copiat electronic**	**Numărul de pagini al documentelor ridicate**

61

5. La necesitate să sigileze încăperile destinate activităţii subiectului supus inspecţiei (dar nu mai mult de 72 de ore).

6. Să solicite oricărui reprezentant sau angajat al subiectului supus inspecţiei explicaţii asupra faptelor sau documentelor aflate în raport cu obiectul şi scopul investigaţiei şi să înregistreze răspunsurile acestora.

7. Să folosească echipamentele şi tehnica necesară inspecţiei.

8. Să solicite ca informaţia păstrată pe calculator şi accesibilă din încăpere, să fie prezentată într-o formă care ar permite ridicarea, precum şi să fie vizibilă şi lizibilă.

În conformitate cu prevederile art. 56 din Legea concurenţei nr. 183 din 11.07.2012 şi pct. 19 alin. 3) din Regulamentului privind organizarea şi funcţionarea Consiliului Concurenţei, aprobat prin Hotărârea Plenului Consiliului Concurenţei nr. 8 din 28 decembrie 2012, solicităm asigurarea condiţiilor pentru efectuarea inspecţiei.

Copia prezentei Delegaţii de inspecţie se aduce la cunoştinţa reprezentantului întreprinderii supuse inspecţiei sub semnătură.

Președinte **nume prenume**

Copia delegației de inspecție am primit-o la _____
(data)

_____ _____
(funcţia, numele, prenumele) (semnătura)

Anexa nr. 3

Model Ordin de efectuare a inspecției

Anexa nr.17
la Instrucțiunea cu privire la organizarea circulației
documentelor din cadrul Consiliului Concurenței

CONSILIUL CONCURENȚEI
СОВЕТ ПО КОНКУРЕНЦИИ
COMPETITION COUNCIL

Republica Moldova, MD- 2001, Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfînt, 73/1
tel: + 373 (22) 274 565, 273 443; fax: + 373 (22) 270 606; E-mail: office@competition.md; www.competition.md

ORDIN

Nr. ____ **din _____ 20__**

Cu privire la efectuarea inspecției

În temeiul art. 40 și art. 56 din Legea concurenței nr. 183 din 11.07.2012 și pct. 19, alin. (3) din Regulamentului privind organizarea și funcționarea Consiliului Concurenței adoptat prin Hotărârea Plenului Consiliului Concurenței nr. 8 din 28.12.2012, precum și în baza Dispoziției Plenului Consiliului Concurenței nr. ___ din ___ _____ 20___, având în vedere că există indicii că pot fi găsite documente, sau pot fi obținute informații considerate necesare pentru investigația presupusului caz de încălcare a legislației concurențiale, inițiată prin Dispoziția Plenului Consiliului Concurenței nr. ___ din __._____.20__,

ORDON:

1. A efectua inspecția la sediul _____ (IDNO _____) precum și în orice încăperi terenuri sau mijloace de transport aflate în posesia sau proprietatea acesteia, în scopul obținerii informațiilor și documentelor aflate în raport cu obiectul și scopul investigației, indiferent de suportul fizic sau electronic pe care sânt păstrate acestea.
2. Inspecția se va începe din data de _____, dar nu va depăși 10 zile lucrătoare.
3. **(Întreprinderea)**_____ are obligația să se supună inspecției Consiliului Concurenței în conformitate cu art. 56 alin. (11) a Legii concurenței nr. 183 din 11.07.2012.
4. În conformitate cu art. 68, 69 și 70 a Legii concurenței nr. 183 din 11.07.2012, se vor aplica sancțiuni în cuantumul de **0,5 % din cifra totală** de afaceri din anul anterior sancționării pentru:
   - neprezentarea registrelor sau a celorlalte documente solicitate în formă completă;
   - refuzul de a fi supus unei inspecții desfășurate în conformitate cu art. 56 și 57 a Legii concurenței nr. 183 din 11.07.2012;

56

- darea unui răspuns inexact sau care duce în eroare;
- ruperea sigiliilor aplicate în conformitate cu art. 56 alin. (3) lit. d) de către angajaţii autorizaţi ai Consiliului Concurenţei;

5. Refuzul de a fi supus inspecției, dispuse prin ordinul președintelui Consiliului Concurenței în condițiile art.76 lit. e) din Legea concurenței nr. 183 din 11.07.2012, atrage după sine și aplicarea penalităților cu titlu cominatoriu în sumă de până la 5 % din cifra de afaceri zilnică anterior sancționării, pentru fiecare zi de întârziere.
6. Pe parcursul inspecției, o copie a prezentul ordin va fi înmânată contra semnătură, reprezentatului legal al întreprinderii sau unei persoane desemnate de acesta în acest scop.
7. Prezentul ordin poate fi atacat, în termen de 30 de zile calendaristice de la primire, la Judecătoria Chișinău, sediul Râșcani, specializat în materie de contencios administrativ (mun. Chișinău, str. Kiev, 3).

Președinte **nume prenume**

Anexa nr. 4

Model Proces-Verbal de efectuare a inspecției

Anexa nr. 19
la Instrucțiunea cu privire la organizarea circulației
documentelor din cadrul Consiliului Concurenței

Consiliul Concurenţei

PROCES -VERBAL PRIVIND EFECTUAREA INSPECȚIEI

Nr. _____ din data _____ ora_____

Subsemnaţii,.....
.....
....., colaboratori ai Consiliului Concurenţei, având legitimaţiile de serviciu nr. ....., ne-am deplasat în data de ....., ora....., la sediul (punctul de lucru, reşedinţa, magazinul, sucursala, reprezentanţa, etc.) al subiectului supus inspecţiei....., pentru a efectua o inspecţie (generală/specială) în baza prevederilor art. 56 si ale art.57 din Legea Concurenţei nr.183 din 11.07.2012, a dispoziţiilor Ordinului Preşedintelui Consiliului Concurenţei nr. ..... din ....., precum şi a Delegaţiei de efectuarea inspecţiei nr. ..... din .....

Întreprinderea.....
....., identificată sub codul fiscal ....., având sediul (punctul de lucru, reşedinţa, magazinul, sucursala, reprezentanţa, etc.) în....., a fost reprezentată pe parcursul desfăşurării inspecţiei de dl./dna.....
....., în calitate de .....,
reprezentant al societăţii, având IDNP....., identificat cu B.I./P.C./paşaport seria .... nr....., eliberat de....., la data de .....

Copiile ale Ordinului Preşedintelui Consiliului Concurenţei nr. ..... din ..... şi Delegaţiei de efectuare a inspecţiei nr. ..... din ..... au fost înmânate reprezentantului agentului economic, care a semnat pentru luare la cunoştinţă.

În cursul inspecţiei, a fost necesară/nu a fost necesară aplicarea de sigilii, în prezenţa reprezentantului subiectului supus inspecţiei....., asupra spaţiilor/arhivelor/mijloacelor informatice, identificate astfel....., în scopul .....

60

La data de ....., inspecţia s-a desfăşurat până la ora....., oră

la care au fost aplicate sigilii în amplasamentele destinate activităţilor întreprinderii ....., în prezenţa dlui/dnei....., întocmindu-se în acest sens Procesul-verbal de sigilare din data de .....

La data de....., ne-am deplasat la adresa..... în vederea continuării inspecţiei. În prezenţa dlui/dnei.....a fost desigilat amplasamentul.

Pe parcursul derulării inspecţiei nu/s-a constatat existenţa opoziţiei la efectuarea integrală a acesteia, ne/fiind permis accesul în toate amplasamentele vizate de inspecţie şi nu/s-au furnizat toate documentele solicitate de colaboratorii autorităţii de concurenţă.

În cadrul inspecţiei, au fost ridicate următoarele copii/originale:

Nr. crt.	**Denumirea documentului înregistrat pe suport fizic/electronic, nr., data, expeditor, destinatar**	**Locul de unde a fost ridicat documentul (biroul, spaţiul, computerul etc.) şi numele persoanei din cadrul agentului economic în prezenţa căreia a fost selectat documentul pentru a fi fotocopiat/copiat electronic**	**Numărul de pagini al documentelor ridicate**

61

Reprezentantul subiectului supus inspecţiei,
dl/dna.....a vizat documentele solicitate ca fiind ridicate de la sediul întreprinderii din..... (şi/sau din alte amplasamente destinate activităţilor) situate în ....., la data de..... şi conforme cu originalul.

Documentele/materialele originale aparţinând subiectului supus inspecţiei au fost restituite reprezentantului societăţii la data de .....

Până la data de....., subiectul supus inspecţiei .....va transmite Consiliului Concurenţei punctul său de vedere motivat referitor la informaţiile cuprinse în documentele ridicate de colaboratorii autorităţii concurenţiale, considerate de acesta ca fiind confidenţiale.

Documentele în format electronic, copiate de colaboratorii autorităţii concurenţiale prin mijloace informatice specifice vor fi accesate la sediul Consiliului Concurenţei în prezenţa unui reprezentant al subiectului supus inspecţiei, împuternicit în acest scop, la o dată care se va comunica ulterior.

În urma inspecţiei efectuate începând cu ora de.....şi până la ora.....de la sediul subiectului supus inspecţiei (şi/sau la amplasamentele destinate activităţii acesteia), nu/au rezultat distrugeri de baze de date sau de mijloace

tehnice/informatice, necesare păstrării acestora.

Obiecţii privind derularea inspecţiei:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
..... Semnătura reprezentantului întreprinderii.

Alte menţiuni:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Prezentul proces-verbal a fost întocmit în temeiul art. 56 alin. (14) din Legea Concurenţei nr. 183 din 11.07.2012, fiind întocmit în 2 exemplare din care unul s-a înmânat reprezentantului subiectului supus inspecţiei. 63

Anexa nr. 5

Numărul de cauze de cartel examinate de Comisia Europeană

și suma amenzilor aplicate de aceasta

Tabelul nr. 1. Numărul deciziilor Comisiei Europene privind cartelurile și amenzile aplicate

Perioada	Numărul de decizii	Numărul întreprinderilor /asociaților sancționate	Amenzi impuse de Comisia Europeană (în euro)
2019	5	20	1 484 877 000
2020	3	8	288 080 000
2021	10	26	1 746 254 000
2022	2	8	188 594 000
2023	4	11	88 951 000
Total	**24**	**73**	**3 796 756 000**

Sursa: Statistica privind cartelurile realizată de Comisia Europeană (actualizată la 7 decembrie 2023)

Disponibil: https://competition-policy.ec.europa.eu/antitrust-and-cartels/cartels-cases-and-statistics_en?prefLang=ro&etrans=ro

Tabelul nr. 2. Numărul deciziilor Comisiei Europene privind cartelurile și amenzile aplicate în perioada 1990-2023

Perioada	Numărul de decizii	Numărul întreprinderilor /asociaților sancționate	Amenzi impuse de Comisia Europeană (în euro)	Amenzi impuse de Comisia Europeană (în euro) și ajustate conform hotărârilor CJUE
1990-1994	10	185	537 491 550	344 282 550
1995-1999	9	45	292 838 000	270 963 500
2000-2004	29	156	3 458 421 100	3 157 348 710
2005-2009	33	199	9 355 867 500	7 863 307 786
2010-2014	31	180	7 917 218 674	7 598 728 479
2015-2019	26	107	8 274 222 000	8 182 726 159
2020-2023	19	53	2 311 879 000	2 311 879 000
Total	**157**	**925**	**32 147 937 824**	**29 729 236 184**

Sursa: Statistica privind cartelurile realizată de Comisia Europeană (actualizată la 7 decembrie 2023)

Disponibil: https://competition-policy.ec.europa.eu/antitrust-and-cartels/cartels-cases-and-statistics_en?prefLang=ro&etrans=ro

Tabelul nr. 3. 10 cele mai mari amenzi aplicate de Comisia Europeană **per caz** (începând cu 1969)

Anul	Cauza	Suma (în euro)
2016/2017	Trucks	3 807 022 000
2019/2021	Forex	1 413 274 000
2012	TV and computer monitor tubes	1 409 588 000
2013/2016/2021	Euro interest rates derivatives (EIRD)	1 303 518 000
2008	Carglass	1 185 500 000
2014	Automotive bearings	953 306 000
2021	Car emissions	875 189 000
2007	Elevators and escalators	832 422 250
2001	Vitamins	790 515 000
2010/2017	Airfreight (incl. re-adoption)	739 642 616

Sursa: Statistica privind cartelurile realizată de Comisia Europeană (actualizată la 7 decembrie 2023)

Disponibil: https://competition-policy.ec.europa.eu/antitrust-and-cartels/cartels-cases-and-statistics_en?prefLang=ro&etrans=ro

Tabelul nr. 4. 10 cele mai mari amenzi aplicate de Comisia Europeană **per întreprindere** (începând cu 1969)

Anul	Întreprinderea	Cauza	Suma (în euro)
2016	Daimler	Trucks	1 008 766 000
2017	Scania	Trucks	880 523 000
2016	DAF	Trucks	752 679 000
2008	Saint Gobain	Carglass	715 000 000
2012	Philips	TV and computer monitor tubes	705 296 000
2012	LG Electronics	TV and computer monitor tubes	687 537 000
2016	Volvo/Renault Trucks	Trucks	670 448 000
2021	VW Group	Car emissions	502 362 000
2016	Iveco	Trucks	494 606 000
2013	Deutsche Bank	Euro interest rate derivatives (EIRD)	465 861 000

Sursa: Statistica privind cartelurile realizată de Comisia Europeană (actualizată la 7 decembrie 2023)

Disponibil: https://competition-policy.ec.europa.eu/antitrust-and-cartels/cartels-cases-and-statistics_en?prefLang=ro&etrans=ro

Anexa nr. 6.

Scrisoarea către Consiliul Concurenței din 01.10.2024
și răspunsul la aceasta din 25.10.2024

Domnului Alexei GHERȚESCU,
Președinte al Consiliului Concurenței

De la **Grigore CHIȚANU,**
Doctorand, Științe Juridice, USM
email: grigorechitanu02@gmail.com

Stimate domnule Președinte,

În procesul de cercetare doctorală am constatat cu regret că procedura de căutare, pe pagina web „competition.md", a unei decizii a Plenului Consiliului Concurenței privind acordurile anticoncurențiale este una foarte anevoioasă. Astfel, pentru a identifica o decizie ce viza acordurile anticoncurențiale am fost nevoit să accesez toate deciziile, chiar dacă cunoșteam că numărul acestor decizii începea cu „DA", totodată, unele decizii începeau și cu „SSP".

Analizând rapoartele de activitate și deciziile plasate pe site, am constatat că nu au fost publicate toate deciziile, numărul de ordine nu urmează o succesiune logică, acestea fiind aranjate după data publicării, care este una haotică; unele decizii sunt publicate peste un termen scurt, iar altele peste 6 sau chiar 10 luni de la adoptare.

În timpul cercetării am ajuns la concluzia că pentru a fortifica mecanismul de înaintare a cererilor civile privind recuperarea prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial și pentru a facilita navigarea consumatorului simplu în vederea găsirii rapide a informațiilor dorite, este necesară modificarea paginii web oficiale a Consiliului Concurenței.

Recent însă am fost plăcut surprins să constat că ați dezvoltat o nouă pagină web și acum sunteți în regim de testare. În acest sens, vin cu următoarele propuneri:

1. Deciziile să fie numerotate cronologic, ori la moment nu este clar câte decizii a adoptat Plenul Consiliului Concurenței pentru fiecare an și dacă sunt și alte decizii care au fost sau nu publicate. De exemplu, la moment am respectiva situație: sunt publicate deciziile nr. DA-**27**/20-06 din 05.04.2024 și DA-**11** din 07.06.2024 sau ASR-**16** din 28.06.2024 și ASR-**21** din 17.07.2024, respectiv, nu este clar dacă au mai sau nu fost decizii ASR 17-20 și dacă da, atunci reiese că acestea nu au fost publicate.

Considerăm că numerotarea urmează să fie cronologică și unificată. Spre exemplu, poate fi nr. DA-10-01 (DA – presupune Direcția acorduri anticoncurențiale, 10 – numărul de ordine al tuturor deciziilor luate de Plenul Consiliului Concurenței în anul curent, 01 – numărul de ordine din Direcția acorduri anticoncurențiale);

2. Căutarea deciziilor să fie posibilă pe categorii, cu asigurarea că toate deciziile vor fi plasate conform categoriilor.

3. După coloana „categoria" urmează să fie inserată coloana „statutul", în care urmează să fie indicat, în dreptul fiecărei decizii, dacă este definitivă sau dacă a fost contestată în instanța de judecată, la ce etapa se află (spre exemplu: în examinare la Judecătoria Chișinău, Curtea de Apel sau CSJ), iar atunci când este o hotărâre judecătorească definitivă și irevocabilă să fie indicat acest fapt. Indicarea acestor elemente este necesară deoarece termenul prevăzut la art.79 alin.(2) din Legea concurenței, pentru înaintarea unei cereri privind acordarea de despăgubiri este de un an de la data la care decizia Consiliului Concurenței pe care se întemeiază acțiunea a rămas definitivă sau a fost menținută, în tot sau în parte, printr-o hotărâre judecătorească definitivă și irevocabilă.

1

Astfel, ținând cont că termenul este unul foarte scurt, iar examinarea dosarelor de judecată variază în timp, indicarea acestor informații va ajuta foarte mult persoanele fizice sau juridice să respecte acest termen, or, în cadrul cercetării doctorale, în discuția cu un reprezentant al unei persoane juridice care a depus o plângere la Consiliul Concurenței a comunicat că a omis termenul menționat supra din cauza că a fost informat că Decizia autorității a fost contestată în judecată, și, ținând cont că procesul de examinare durează în timp, s-a gândit să se informeze despre mersul procesului peste o perioadă mai mare. Însă, dat fiind faptul că cererea de chemare în judecată a fost declarată inadmisibilă, procesul s-a finalizat mult mai repede.

4. Pentru a facilita posibilitatea de a comunica/informa Consiliul Concurenței într-un mod anonim consider că la rubrica „Contacte", subrubrica „Lasă-ne un mesaj", să fie exclusă obligația de a indica „Email". Excluderea acestei obligații va mări șansele ca persoanele care cunosc despre un acord anticoncurențial și doresc să fie anonime să informeze Consiliul despre acest acord cu anexarea informațiilor pe care le dețin.

Sper că propunerile menționate supra vor fi de folos și vor fi luate în considerare.

Cu respect,

Digitally signed by Chițanu Grigore
Date: 2024.10.01 14:33:28 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova
MOLDOVA EUROPEANĂ

Grigore CHIȚANU

Gmail

Grigore Chițanu <grigorechitanu02@gmail.com>

Scrisoare

publicrelations@competition.md <publicrelations@competition.md> 25 octombrie 2024 la 10:15
Către: grigorechitanu02@gmail.com
Cc: cancelaria <cancelaria@competition.md>

Stimate domnule Chițanu,

Vă mulțumim pentru interesul acordat și pentru sugestiile detaliate privind funcționalitățile paginii noastre web. Apreciem observațiile și propunerile dumneavoastră, acestea fiind valoroase și aliniate cu dorința noastră de a îmbunătăți permanent experiența de utilizare a platformei online.

Suntem bucuroși că ați remarcat lansarea noii noastre pagini web, aflată în regim de testare, și vă asigurăm că lucrăm continuu la optimizarea acesteia. Vom analiza cu atenție propunerile transmise, precum numerotarea cronologică a deciziilor și inserarea statutului acestora, astfel încât informațiile să fie accesibile în mod clar și eficient tuturor utilizatorilor.

De asemenea, oferirea posibilității comunicării anonime este foarte importantă și vom lua în considerare acest aspect pentru a stimula colaborarea activă cu publicul.

Vă invităm să ne transmiteți în continuare observațiile dumneavoastră. Considerăm că feedback-ul primit este esențial pentru a adapta și dezvolta platforma într-un mod cât mai accesibil și util pentru toți utilizatorii săi.

Cu respect,
Olesea PUȘCAȘU (she/her)
Head
Communications and External Relations Department
1, Alecu Russo st., MD-2068,
Chisinau, Republic of Moldova
office@competition.md

COMPETITION COUNCIL
Republic of Moldova

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul Chițanu Grigore, student-doctorand al Școlii Doctorale Științe Juridice de la Universitatea de Stat din Moldova, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Chițanu Grigore _____

Data _____

CV-UL AUTORULUI

Grigore Chițanu

Data nașterii: 02 aprilie 1990

Date de contact: grigorechitanu02@gmail.com ; 067303193

Experiența profesională

01/01/2025 – în curs - Șef, Direcția Management Instituțional (din care face parte Secția Juridică, Serviciul Resurse Umane și Arhivă, Serviciul Achiziții) din cadrul Consiliului Audiovizualului al Republicii Moldova (CA);

01/04/2019 – 01/01/2025 - Șef, Direcția Juridică și Reglementări, CA;

14/01/2019 – 01/04/2019 - Șef Adjunct, Direcția Juridică și Reglementări, CA;

11/05/2017 – 11/01/2019 - Avocat stagiar, Cabinetul Avocatului „Igor Coban";

11/04/2016 – 11/05/2017 - Controlor superior de Stat, Direcția Juridică, Consiliul Concurenței al Republicii Moldova;

20/01/2014 – 27/07/2015 Controlor de stat/controlor superior de stat, Direcția Acțiuni Anticoncurențiale ale Autorităților Publice, Consiliul Concurenței al Republicii Moldova.

Educație și formare profesională

01/11/2019 – în curs - Doctorand, Științe juridice (drept procesual civil), USM;

01/09/2013 – 31/12/2015- Studii postuniversitare/Diplomă de magistru în drept,(Drept civil)USM;

01/09/2009 – 30/06/2013 - Studii universitare/Diplomă de licențiat în drept, USM.

PUBLICAȚII

1. Analiza practicii judiciare privind acordurile anticoncurențiale (anii 2012-2023): studii de caz. Revista „*Studia Universitatis Moldaviae*", nr. 8(178), pag. 55, 2024.

2. Acorduri anticoncurențiale orizontale. Revista „*Intellectus*", nr.2, pag. 161, 2024;

3. Mecanismele de depistare a acordurilor anticoncurențiale (cartelurilor). Revista Institutului Național al Justiției, nr. 3(70), pag. 37, 2024;

4. Examinarea litigiilor civile privind recuperarea prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial. În: materialele Conferinței Internațională „*Provocări actuale ale procesului civil și ale executării silite*", Târgu Mureș, 29-31 august 2024. București: Universul Juridic, pag. 302;

5. Политика снисхождения в Республике Молдова. În: materialele Conferinței Științifice și practică cu participare internațională *„Current issues and prospects for the development of scientific research".* Scientific Collection „InterConf+, nr. 46(205), Orléans, France, 2024, pag. 154;

6. Implicațiile noilor modificări legislative din domeniul concurenței asupra acordurilor anticoncurențiale. În: materialele Conferinței ştiinţifico-practică: „*Statul, securitatea și drepturile omului în condițiile societății informaționale*", USM, 14-15 decembrie 2023. pag. 391;

7. Contestation of the competition council's acts adopted in the administrative procedure for detecting anti-competitive agreements. În: materialele Conferinței Științifice și practică cu participare internațională: „*Science, Education, Innovation: Topical issues and modern aspects." Scientific Collection „InterConf*", nr. 77, pag 157, 2021;

8. Contestarea actelor Consiliului Concurenței adoptate în procedura administrativă de depistare a acordurilor anticoncurențiale. În: materialele Conferinței științifică națională cu participare internațională „*Integrare prin Cercetare și Inovare*", USM, 10-11 noiembrie 2021, pag. 366;

9. Aplicarea legislației concurențiale în timpul pandemiei. Revista „*Studia Universitatis Moldaviae*", nr. 8 (138), 2020.

10. Acordurile anticoncurențiale în sectorul farmaceutic. În: materialele Conferinței științifică națională cu participare internațională „*Integrare prin Cercetare și Inovare*", USM, 2020, pag. 84;

11. Conceptul acordului anticoncurențial prin prisma legislației Republicii Moldova. În: materialele Conferinței ştiinţifico-practică: „*Statul, securitatea și drepturile omului în condițiile societății informaționale*", USM, 12-13 decembrie 2019, pag. 401;

Conferințe și seminare

1. Procedura administrativă a consiliului concurenței în cazurile de investigare a acordurilor anticoncurențiale. *Conferința internațională „Realități și perspective ale învățământului juridic național, 65 de ani în serviciul jurisprudenței naționale"*. USM, 2024;

2. Examinarea litigiilor civile privind recuperarea prejudiciului cauzat de un acord anticoncurențial. *Conferința internațională „Provocări actuale ale procesului civil și ale executării silite".* România, Târgu Mureș, 2024;

3. Implicațiile noilor modificări legislative din domeniul concurenței asupra acordurilor anticoncurențiale. *Conferința Științifico-practică internațională „Statul, securitatea și drepturile omului în era digitală*". USM, 2023;

4. Contestarea actelor Consiliului Concurenței adoptate în procedura administrativă de depistare a acordurilor anticoncurențiale. *Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin Cercetare și Inovare"*. USM, 2021;

5. Reflectarea alegerilor în mijloacele de informare în masă, probleme şi soluții. *Conferința științifică „Democrație incluzivă prin alegeri incluzive"*. USM. 2021;

6. Acordurile anticoncurențiale în sectorul farmaceutic. *Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin Cercetare și Inovare*". USM, 2020;

7. Conceptul acordului anticoncurențial prin prisma legislației Republicii Moldova. *Conferința științifico-practică „Statul, securitatea și drepturile omului în condițiile societății informaționale"*. USM, 2019.

Competențe lingvistice: Româna, Rusa, Engleza